

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 184 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslakia (404/1961) sekä lakia sähköisen viestinnän palveluista (917/2014). Lainmuutoksilla pannaan täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/790, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla ja direktiivien 96/9/EY ja 2001/29/EY muuttamisesta (direktiivi) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/789, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, lähetystoimintaa harjoittavien organisaatioiden tiettyihin verkkolähetyksiin ja televisio- ja radio- ohjelmien edelleenlähetyksiin sovellettavien tekijänoikeuden ja lähioikeuksien käyttämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta ja neuvoston direktiivin 93/83/ETY muuttamisesta (verkkolähetysdirektiivi). Lisäksi esittävien taiteilijoiden kuvatallenteeseen liittyviä yksinoikeuksia ehdotetaan laajennettavaksi.

Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 128 §:n muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	1
1 Asian tausta ja valmistelu	1
1.1 Tausta.....	1
1.2 Valmistelu.....	1
2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö	2
2.1 Direktiivi (2019/790)	2
2.2 Verkkolähetysdirektiivi (2019/789).....	9
3 Nykytila ja sen arviointi	11
3.1 Nykytila	11
3.2 Direktiivin edellyttämät muutokset.....	12
3.3 Verkkolähetysdirektiivi	24
3.4 Direktiiveihin liittymättömät kansalliset sääntelytarpeet.....	25
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset.....	25
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	25
4.2 Pääasialliset vaikutukset	31
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot.....	46
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	46
5.2 Muiden valtioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot.....	52
6 Lausuntopalaute.....	56
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	59
7.1 Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta.....	59
7.2 Laki sähköisen viestinnän palveluista.....	101
8 Lakia alemman asteinen sääntely	101
9 Voimaantulo	101
10 Toimeenpano ja seuranta.....	102
11 Suhde muihin esityksiin	103
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	103
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	103
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	103
Lakiehdotukset	117
Rinnakkaistekstit	135
tekijänoikeuslain muuttamisesta	135
sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta	158

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esityksen valmistelun taustalla ovat täytäntöönpanoa edellyttävät Euroopan unionin (jäljempänä Euroopan unioni tai EU) säädökset. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2019/790/EU tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla (jäljempänä *direktiivi*) ja direktiivi 2019/789/EU lähetystoimintaa harjoittavien organisaatioiden tiettyihin verkkolähetyksiin ja televisio- ja radio- ohjelmien edelleenlähetyksiin sovellettavien tekijänoikeuden ja lähioikeuksien käyttämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta ja neuvoston direktiivin 93/83/ETY muuttamisesta (jäljempänä *verkkolähetyksidirektiivi*) ovat viimeinen osa Euroopan komission laajempaa, viidestä eri säädösehdotuksesta koostuvaa tekijänoikeuden modernisointihanketta, joka on ollut eräs tärkeä osa komission digitaalisia sisämarkkinoita koskevaa strategiaa.

Strategian pitkän aikavälin visio on edistyä alan sisämarkkinoiden saavuttamisessa, päivittää sääntöjä digitaalajan todellisuutta vastaavasti, varmistaa Euroopan luovan alan kilpailukykyyn säilyminen ja pitää yllä toimivaa tasapainoa tekijänoikeuksien ja muiden poliittisten tavoitteiden, kuten koulutuksen, tutkimuksen, innovoinnin ja vammaisten tarpeiden välillä.

Euroopan komission 11.10.2016 antamasta tiedonannosta ”Tekijänoikeuteen pohjautuvan oikeudenmukaisen, tehokkaan ja kilpailukykyisen talouden edistäminen digitaalisilla sisämarkkinoilla” (COM(2016) 592 final) ilmenee, että säädösehdotukset sisältävät toimenpiteitä, joiden tavoitteena on varmistaa sisällön laajempi saatavuus kaikkialla Euroopan unionissa, sopeuttaa tekijänoikeuden rajoitukset digitaalisiin ja rajat ylittäviin ympäristöihin sekä edistää hyvin toimivien tekijänoikeusmarkkinoiden saavuttamista.

1.2 Valmistelu

EU-säädöksen valmistelu

Euroopan komissio antoi 14.9.2016 ehdotuksensa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla (COM 2016(593) final) ja ehdotuksensa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi lähetystoimintaa harjoittavien organisaatioiden tiettyihin verkkolähetyksiin ja televisio- ja radio-ohjelmien edelleenlähetyksiin sovellettavien tekijänoikeuden ja lähioikeuksien käyttämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta (COM2016(594) final). Ehdotuksiin liittyy kolmiosainen vaikutusarviointi ([SWD\(2016\) 301 final](#)) ja siitä laadittu yhteenveto ([SWD\(2016\) 302 final](#)).

Käsittely Euroopan parlamentissa ja neuvostossa on kuvattu EU-säädöstietopankin verkkosivuilla, verkkolähetyksidirektiivin osalta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1588109747990&uri=CELEX:32019L0789> ja direktiivin osalta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=CELEX:32019L0790&qid=1588110257333>.

EU:n säädösehdotuksista järjestettiin kansalliset kuulemistilaisuudet, joiden pohjalta valmisteltiin U-kirjelmät eduskunnalle. Asia U 61/2016 vp koskee verkkolähetyksidirektiiviä ja U 63/2016 vp direktiiviä. Direktiivistä annettiin jatkokirjelmä joulukuussa 2018 (UJ 38/2018 vp).

Hallituksen esityksen valmistelu

Valmistelua varten asetettiin 4.6.2019 virkamiestyöryhmä, jonka tehtävänä oli valmistella direktiivin ja siihen liittyviä muita uudistustarpeita koskeva hallituksen esitys säädösmuutoksineen. Työryhmään kuului virkamiehiä oikeusministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, liikenne- ja viestintäministeriöstä sekä opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Myöhemmin verkkolähetyksidirektiivin täytäntöönpano yhdistettiin direktiivin täytäntöönpanoon aikataullisista syistä. Työryhmän määräaika päättyi 17.9.2021.

Valmistelun aikana on kuultu laajasti ja monivaiheisesti eri sidosryhmiä (<https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM018:00/2019>). Kaikille avoimien kuulemistilaisuuksien ja työpajojen lisäksi on järjestetty merkittävä määrä pienryhmäkeskusteluja eri asiakysymyksistä. Valmistelutyötä on myös säännöllisesti käsitelty tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnassa. Luonnoksesta hallituksen esitykseksi järjestettiin lausuntokierros lausuntopalvelussa (diarinumero VN/2245/2020). Hallituksen esityksen luonnos oli lausuntokierroksella 27.9.-31.10.2021. Lausuntopalautetta käsitellään jäljempänä perustelujen jaksossa 6.

Lausuntopalautteen tarkemman arvioinnin tekemiseksi järjestettiin marraskuussa 2021 kaksi pyöreän pöydän keskustelua tiede- ja kulttuuriministeri Antti Kurvisen johdolla.

Koska direktiivin 17 artiklan täytäntöönpanolla on vaikutusta tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen sisämarkkinoilla, lain 6 a lukuun sisältyvistä säännöksistä tehtiin etukäteisnotifikaatio teknisiä määräyksiä koskevan direktiivin (EU) 2015/1535 mukaisesti. Komissiolle varattu vastausaika päättyi 13.1.2022. Komission vastauksessa ei ilmennyt esteitä teknisiä määräyksiä koskevan direktiivin perusteella.

Helmikuussa 2022 järjestettiin laaja kuulemistilaisuus sidosryhmille koskien hallituksen esityksen jatkovalmistelua.

Hallituksen esityksen jatkovalmistelusta lausuntokierroksen jälkeen ovat huolehtineet opetus- ja kulttuuriministeriön tekijänoikeusasioita hoitavat virkamiehet. Ministeriö kiinnitti hallituksen esityksen jatkovalmisteluun virkamiesvalmistelua avustamaan oikeustieteen kandidaatti Jukka Liedeksen asiantuntijapalveluja koskevalla toimeksiantosopimuksella.

2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

2.1 Direktiivi (2019/790)

Direktiivin tavoitteena on modernisoida EU:n tekijänoikeudellista sääntelykehystä, ja se on merkittävin uudistus sitten vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiivin (”tietoyhteiskuntadirektiivi” (2001/29/EY)).

Direktiivillä modernisoidaan ja täydennetään nykyistä Euroopan unionin tekijänoikeudellista sääntelykehystä, johon kuuluvat muiden muassa direktiivit 96/9/EY (tietokantadirektiivi), 2001/29/EY (tietoyhteiskuntadirektiivi), 2006/115/EY (vuokraus- ja lainausoikeusdirektiivi), 2009/24/EY (tietokoneohjelmadirektiivi), 2012/28/EU (orpoteosdirektiivi) ja 2014/26/EU (tekijänoikeuden kollektiivista hallinnointia koskeva direktiivi) ja joka perustuu myös direktiiviin 2000/31/EY (direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä). Direktiiviin sisältyy myös viittaus direktiiviin (EU) 1564/2017 (lukemisestedirektiivi).

Direktiivissä vahvistetaan säännöt, jotka koskevat tiettyjen tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevien poikkeusten ja rajoitusten (jäljempänä ”rajoitus”) mukauttamista digitaalisiin ja rajat ylittäviin ympäristöihin, sekä toimenpiteet, joilla helpotetaan tiettyjä lisensointikäytäntöjä muun muassa kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten ja muun suojatun aineiston levittämisessä.

Direktiivi sisältää myös sääntöjä, joilla helpotetaan tekijänoikeuksista vapaan (public domain) sisällön käyttöä. Jotta markkinat olisivat tekijänoikeuden kannalta toimivat ja oikeudenmukaiset, direktiivi sisältää sääntöjä, jotka koskevat oikeuksia lehtijulkaisuihin, käyttäjien verkkoon tallentamaa sisältöä yleisölle välittävien verkkopalvelujen tarjoajien velvollisuuksia. Direktiivi sisältää myös määräyksiä koskien tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden sopimusten läpinäkyvyyttä, tekijöille ja esittäville taiteilijoille maksettavasta asianmukaisesta ja oikeasuhtaisesta korvauksesta sekä tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeudesta saada selvitystä, tai peruuttaa oikeudenluovutus, kun tekijä on siirtänyt yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöoikeuden kolmannelle, joka ei ole hyödyntänyt oikeutta.

Tekijänoikeuden rajoitusten mukauttaminen digitaaliseen ja maantieteelliset rajat ylittävään ympäristöön. Direktiivissä säädetään eräistä pakottavista rajoituksista tekijän yksinoikeuteen. Säännökset perustuvat tietoyhteiskuntadirektiivissä olevaan tyhjentävään listaan sallittuja rajoituksia. Lisäksi 15 artiklan mukaiseen lähioikeuteen sovelletaan direktiivin (EU) 2017/1564 mukaista rajoitusta saavutettavassa muodossa olevien kappaleiden valmistamiseen lukemisesteisille (lukemisestedirektiivi). Direktiivillä päivitetään säännökset

vastaamaan tämän päivän tarpeita ja muutetaan ne tietyiltä osin pakottaviksi. Pakottavista uusista rajoituksista säädetään lisäksi direktiivin 3, 5 ja 8 artiklassa. Artikloihin sisältyy uusia tekijänoikeuden rajoituksia, joilla mahdollistetaan tekstin- ja tiedonlouhinta, teosten käyttö opetuksen havainnollistamiseksi sekä kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttö kulttuuriperintölaitoksissa silloin, kun edustavaa yhteishallinnointiorganisaatiota ei ole.

Direktiivin 17 artiklan mukaisesti tulee eräät tietoyhteiskuntadirektiivissä sallitut rajoitukset muuttaa pakottaviksi. Näihin kuuluvat rajoitukset lainauksen, arvostelun ja selostuksen hyväksi sekä käyttö karikatyyrissä, parodiassa ja pastississa. Lisäksi direktiivin 14 artiklassa rajataan tekijänoikeudellisen suojan ulkopuolelle kaikenlaiset toisinnokset kuvataiteen teoksista, joiden suoja-aika on päättynyt. Nämä rajoitukset sisällytettiin direktiiviin vasta neuvotteluiden trilogivaiheessa Euroopan parlamentin vaatimuksesta.

Artiklat 1-2. Yleiset säännökset. Direktiivillä vahvistetaan säännöt, joilla pyritään yhdenmukaistamaan edelleen tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevaa unionin lainsäädäntöä sisämarkkinoilla niin, että otetaan huomioon erityisesti suojatun sisällön digitaalinen ja rajatylittävä käyttö.

Direktiivissä vahvistetaan säännöt, jotka koskevat tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevia poikkeuksia ja rajoituksia, lisenssien helpottamista sekä säännöt, joilla pyritään varmistamaan toimivat markkinat teosten ja muun suojatun aineiston hyödyntämistä varten. Muissa kuin aiemmin annettuja direktiivejä nimenomaisesti koskevia muutoksia koskevassa 24 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa tämä direktiivi ei aiheuta muutoksia eikä millään tavoin vaikuta tällä alalla voimassa olevissa direktiiveissä ja erityisesti direktiiveissä 96/9/EY, 2000/31/EY, 2001/29/EY, 2006/115/EY, 2009/24/EY, 2012/28/EU ja 2014/26/EU vahvistettuihin sääntöihin.

Direktiivi 1 kohta sisältää määritelmät sille, mitä tarkoitetaan 1) tutkimusorganisaatiolla, 2) tekstin- ja tiedonlouhinnalla, 3) kulttuuriperintölaitoksella, 4) lehtijulkaisulla, 5) tietoyhteiskunnan palvelulla ja 6) verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajalla.

Artiklat 3-4. Tekstin- ja tiedonlouhinta. Direktiivissä on kaksi säännöstä tekstin- ja tiedonlouhinnasta, toinen tieteellistä tarkoitusta varten ja toinen muita tarkoituksia varten. Artikla 3 sisältää pakottavan rajoituksen tieteellistä tarkoitusta varten, kun kyse on tekstin- ja tiedonlouhinnassa tapahtuvasta teoksen kappaleen valmistuksesta tai tietokannan kopioinnista. Rajoituksen soveltamisen edellytyksenä on, että tutkimusorganisaatiolla tai kulttuuriperintölaitoksella on laillinen pääsy suojattuun aineistoon. Laillinen pääsy tarkoittaa, että teos tai muu suojattu aineisto on saatavilla oikeudenhaltijan luvalla tai vapaasti internetissä ilman, että pääsy siihen on rajoitettu. Tavoitteena on ollut mahdollistaa tekstin- ja tiedonlouhinta ilman, että kustantajat voivat estää sitä sopimuksin tai teknisin keinoin. Tieteelliseen tarkoitukseen tapahtuvasta tiedonlouhinnasta tekijällä ei ole oikeutta korvaukseen. Direktiivin 3 artikla jättää kansallista liikkumavaraa sääätä laajemmasta tiedonlouhinta-rajoituksesta perustuen tietoyhteiskuntadirektiivissä säädettyihin tekijänoikeuden rajoituksiin.

Direktiivin 4 artikla täydentää 3 artiklaa tekijänoikeuden rajoituksella muuta kuin tieteellistä tarkoitusta varten, kun kyse on tekstin- ja tiedonlouhinnassa tapahtuvasta teoksen kappaleen valmistuksesta tai tietokannan kopioinnista. Artikla ei sisällynyt komission alkuperäiseen ehdotukseen, vaan se sisällytettiin direktiiviin Euroopan parlamentin ja neuvoston vaatimuksesta.

Merkittävämpänä erona 3 ja 4 artiklan välillä on, että 3 artikla ei mahdollista tiedonlouhinnan rajoittamista sopimuksin tai teknisin keinoin, kun taas 4 artiklan mukaan ei ole estettä sille, että oikeudenhaltijat määräävät teoksistaan asettamalla rajoituksia tai edellytyksiä tiedonlouhinnalle joko sopimuksin tai teknisin keinoin. Lisäksi tieteellisessä tarkoituksessa tapahtuvassa tiedonlouhinnassa saadaan säilyttää tiedonlouhinta-aineisto pysyvästi ja tarjota siihen pääsy tutkimustulosten todentamista varten. Sen sijaan 4 artiklan perusteella muissa tarkoituksissa tapahtuvaa tiedonlouhinta varten valmistetut kappaleet voidaan säilyttää vain niin kauan kuin se on tarpeellista tiedonlouhinta-rajoitusta varten. Direktiivistä ei ilmene, eroaako 4 artiklassa sallittu säilytysaika merkittävästi 3 artiklan mukaisesta säilytysajasta.

Direktiivin 4 artikla mahdollistaa myös kansalliset hyvitys- tai korvausjärjestelyt tekijänoikeuden rajoittamisesta. Sen sijaan jäsenvaltiot eivät voi säätää 3 artiklaan liittyvästä korvauksesta. Direktiivin 3

artiklasta puuttuva viittaus mahdollisuuteen säätää rajoituksesta tietokoneohjelman suojaan on mitä ilmeisimmin tekninen virhe. Toisaalta tietokoneohjelmadirektiivin säännökset pakottavasta rajoituksesta takaisinmallintamisen hyväksi kattavat osan tietokoneohjelmien tiedonlouhintatilanteista mutta eivät kaikkia.

Artikla 5. Teosten ja muun suojatun aineiston käyttö digitaalisessa ja rajatylittävässä opetustoiminnassa.

Direktiivin 5 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä rajoituksesta, joka mahdollistaa teosten ja muun suojatun aineiston digitaalisen käytön opetuksen havainnollistamiseksi edellyttäen, että tällainen käyttö tapahtuu oppilaitoksen vastuulla sen tiloissa tai muissa paikoissa taikka suojatussa sähköisessä ympäristössä, johon ainoastaan oppilaitoksen oppilailla tai opiskelijoilla ja opetushenkilöstöllä on pääsy, ja että tällaisen käytön yhteydessä mainitaan lähde ja myös tekijän nimi, jollei tämä osoittaudu mahdolltomaksi. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin säätää, että tällaista rajoitusta ei sovelleta suhteessa esimerkiksi tiettyyn käyttötarkoitukseen tai tiettyntyyppisiin teoksiin, kuten ensisijaisesti koulutusmarkkinoille tarkoitettuun materiaaliin tai nuotteihin, siltä osin kuin markkinoilla on helposti saatavilla soveltuvia lisenssejä, joilla annetaan lupa tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin tekoihin ja jotka kattavat oppilaitosten tarpeet ja erityispiirteet.

Näiden säännösten tavoitteena on selventää, että digitaalisten käyttömuotojen lisääntymisellä ei ole vaikutusta tietoyhteiskuntadirektiivissä säädettyjen rajoitusten soveltamiseen. Opetuskäytön osalta harmonisointi liittyy kuitenkin ainoastaan mainittuun digitaaliseen käyttöön ja ainoastaan rajatulle ryhmälle tapahtuvaan opetukseen, kun taas tietoyhteiskuntadirektiivi sallii laajempia tekijänoikeuden rajoituksia opetuksen hyväksi. Direktiivi näyttää lähtevän tältä osin ajatuksesta, että oppilaitosten käytöllä, jolla ei tarjota laajalle yleisölle pääsyä teoksiin, ei ole sellaista kielteistä vaikutusta tekijöiden etuihin, että käytön tulee kuulua tekijän yksinoikeuteen. Direktiivin 5 artikla jättää jäsenvaltioiden asiaksi sen, säädetäänkö käytöstä hyvitys tai korvaus.

Artiklassa säädetään myös, että käytön katsotaan tapahtuvan siinä jäsenvaltiossa, johon oppilaitos on sijoittautunut. Näin ollen oppilaan opiskelu- tai koulunkäyntipaikalla ei ole merkitystä. Tämä ratkaisu edistää etäopetuksen toteuttamismahdollisuuksia digitaalisilla sisämarkkinoilla.

Artikla 6. Kulttuuriperinnön säilyttäminen. Direktiivi edellyttää, että jäsenvaltiot säätävät rajoituksesta kulttuuriperinnön säilyttämisen hyväksi siten, että kulttuuriperintölaitoksilla on oikeus valmistaa kappaleita kokoelmiinsa pysyvästi kuuluvista teoksista missä tahansa muodossa tai millä tahansa välineillä.

Artikla 7. Yhteiset säännökset. Määräyksen mukaan 3, 5 ja 6 artiklassa säädettyjen poikkeusten vastaiset sopimusehdot ovat täytäntöönpanokelvottomia. Lisäksi artiklassa määrätään, että direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 5 kohtaa (kolmen kohdan testi) sovelletaan direktiivissä säädettyihin poikkeuksiin ja rajoituksiin. Lisäksi artiklan 2 kohdassa säädetään, että tietoyhteiskuntadirektiivin teknisten suojakeinojen soveltamista tiettyjen rajoitussäännösten osalta koskevia 6 artiklan 4 kohdan ensimmäistä, kolmatta ja viidettä alakohtaa sovelletaan tämän direktiivin 3–6 artiklaan koskien tekstin- ja tiedonlouhintaa, teosten käyttöä opetuksen havainnollistamiseen ja käyttöä kulttuuriperintölaitoksissa säilyttämistä varten.

Artiklat 8-11. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen kulttuuriperintölaitoksissa.

Direktiivillä edistetään kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämistä kulttuuriperintölaitoksissa säätämällä sopimuslisenssijärjestelmän kaltainen järjestely, joka mahdollistaa lupien hankkimisen teosten käytölle, joka voi olla myös massaluonteista. Sopimuslisenssijärjestelmän avulla oikeudenhaltijoita edustavat yhteishallinnointiorganisaatiot voivat myöntää lupia myös sellaisten oikeudenhaltijoiden puolesta, joita kyseiset organisaatiot eivät suoraan edusta. Edellytyksenä on, että yhteishallinnointiorganisaatio on valtuutustensa perusteella riittävän edustava kyseessä olevien teosten tai muun suojatun aineiston tyyppin ja lisenssin kohteena olevien oikeuksien oikeudenhaltijoiden suhteen ja että kaikille oikeudenhaltijoille taataan tasapuolinen kohtelu lisenssin ehtojen osalta.

Tämän lisäksi jäsenvaltioiden on säädettävä tekijänoikeuden rajoituksesta, jota sovelletaan niihin teosten tai muun suojatun aineiston tyypeihin, joiden osalta ei ole olemassa edustavaa yhteishallinnointiorganisaatiota. Esimerkiksi tietokonepelien ja -ohjelmien ja vapaasti yleisön saatavilla verkossa olevien videoiden tekijät eivät tyyppillisesti ole järjestäytyneet jäsenvaltioissa, eikä näin ollen edustavaa yhteishallinnointiorganisaatiota löydy näiden teostyyppien osalta.

Kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevaa lisensiointijärjestelmää ja rajoitusta sovellettaisiin ainoastaan siinä tapauksessa, että oikeudenhaltija ei ole ilmoittanut haluavansa jäädä lisenssin tai rajoituksen soveltamisen ulkopuolelle. Näin ollen ratkaisu takaa sen, että oikeudenhaltija voi halutessaan tehokkaasti estää teoksen käyttämisen tekijänoikeuden rajoituksen tai sopimuslisenssin nojalla.

Sopimuslisenssiratkaisussa lähdetään siitä, että lisenssi haetaan siinä jäsenvaltiossa, johon kulttuuriperintölaitos on sijoittautunut. Lisenssillä olisi rajat ylittävä vaikutus koko Euroopan talousalueella. Niissä tapauksissa, joissa sovellettaisiin tekijänoikeuden rajoitusta, lähtökohtana olisi, että käytön katsotaan tapahtuvan ainoastaan siinä maassa, johon kulttuuriperintölaitos on sijoittautunut.

Direktiivin 10 artiklan 1 kohdan mukaisesti Euroopan unionin teollisoikeuksien virasto (EUIPO) perustaa portaalin, joka sisältää tietoa kaupallisesta jakelusta poistuneista teoksista ja niiden käytöstä, jotta oikeudenhaltijat pystyisivät selvittämään, onko heidän teoksiaan tai muita suojattuja aineistoja arvioitu kaupallisesta jakelusta poistuneiksi, käytetäänkö näitä teoksia kulttuuriperintölaitoksissa ja miten he voivat halutessaan käyttää kielto-oikeuttaan tai saada korvauksia käytöstä.

Artikla 11. Sidosryhmien vuoropuhelu. Säännös koskee oikeudenhaltijoiden velvollisuutta kuulla oikeudenhaltijoita, yhteishallinnointiorganisaatioita ja kulttuuriperintölaitoksia kullakin alalla, ennen kuin vahvistetaan erityisvaatimuksia siitä, milloin on katsottava, että teos on poistunut kaupallisesta jakelusta (8 artiklan 5 kohta), ja kannustettava käyttäjiä ja oikeudenhaltijoita edustavia organisaatioita säännölliseen vuoropuheluun, jonka avulla esitetään 8 artiklan 1 kohdassa säädettyjen lisensiointimekanismien merkityksellisyyttä ja käytettävyyttä sekä varmistettava, että II luvussa tarkoitetut oikeudenhaltijoiden suojakeinot ovat vaikuttavia.

Artikla 12. Vaikutuksiltaan laajennettu kollektiivinen lisenssi. Direktiivin 12 artikla sisältää yleisen säännöksen jäsenvaltioiden kansallisten sopimuslisenssijärjestelmien ja muiden vastaavien vaikutuksiltaan laajennettua kollektiivista lisensiointia koskevien kansallisten järjestelmien edellytyksistä. Tämä säännös lisättiin direktiiviin neuvoston käsittelyn aikana, eikä se sisältynyt komission alkuperäiseen ehdotukseen.

Säännöksen tavoitteena on yhtäältä ollut selkeyttää puhtaasti kansallisten sopimuslisenssiratkaisujen suhdetta direktiivin 8 artiklan säännöksiin rajat ylittävästä sopimuslisenssijärjestelmästä kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisen mahdollistamiseksi. Toinen tärkeä syy oli Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio *Soulier & Doke C-301/15*, jossa EU-tuomioistuin piti Ranskan kaupallisesta jakelusta poistuneisiin teoksiin liittyvää kollektiivista järjestelyä EU-oikeuden vastaisena tekijänoikeuden rajoituksena ja jossa edellytettiin, että tällaisessa järjestelyssä tekijöitä informoidaan lisenssistä ja teosten käytöstä. Kyseisessä tuomiolauselmassa käytetty argumentointi oli osaltaan herättänyt huolta myös Pohjoismaissa käytettävän sopimuslisenssijärjestelmän sallittavuudesta. Direktiivin säännökseen sisältyikin vaatimus tekijöiden informoisesta lievennettynä siten, että vaikka tekijöihin edellytetään kohdistettavan tiedottamistoimenpiteitä lisensiointimahdollisuudesta ja kielto-oikeuden käyttömahdollisuuksista kohtuullisen pituisen ajan ennen teoksen käyttämistä lisenssin nojalla, kutakin tekijää ei ole velvollisuutta informoida erikseen. Tiedottamistoimenpiteiden edellytetään kuitenkin olevan vaikuttavia.

Direktiivi ei sisällä 8 artiklaa lukuun ottamatta velvoitetta ottaa käyttöön kansallisella tasolla järjestelmiä, jotka mahdollistavat vaikutuksiltaan laajennettuja kollektiivisia lisenssejä.

Artikla 13. Neuvottelumekanismi. Direktiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että osapuolet, joilla on oikeuksien lisensiointiin liittyviä vaikeuksia, kun ne pyrkivät sopimukseen audiovisuaalisten teosten saattamiseksi yleisön saataviin tilausvideopalveluissa, voivat saada apua puolueettomalta elimeltä tai sovittelijoilta. Direktiivissä jäsenvaltioita veloitetaan myös ilmoittamaan komissiolle ainakin lähde, josta voi saada merkityksellisiä tietoja kyseessä olevista sovittelijoista.

Artikla 14. Tekijänoikeuksista vapaat (public domain) kuvataiteen teokset. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että kun kuvataiteen teoksen suojan voimassaoloaika on päättynyt, kuvataiteen teoksen toisintamisesta syntyvään aineistoon ei voi kohdistua tekijänoikeutta tai lähioikeuksia, paitsi jos kyseisen toisintamisen tuloksena syntyvä aineisto on omaperäinen siinä merkityksessä, että se on tekijänsä henkinen luomus.

Artikla 15. Lehtijulkaisujen suoja verkkokäytössä. Direktiivillä annetaan unionin tasolla yhdenmukaistettu oikeudellinen suoja lehtijulkaisuille tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien verkkokäytön osalta. Lehtijulkaisulla tarkoitetaan direktiivin mukaan kokoelmaa, joka koostuu pääasiassa luonteeltaan journalistisista kirjallisista teoksista, mutta johon voi sisältyä myös muita teoksia tai muuta suojattua aineistoa. Sen sijaan tieteellisiin tai akateemisiin tarkoituksiin julkaistavat kausijulkaisut eivät kuulu lähioikeuden piiriin. Lähioikeus koskee ainoastaan lehtijulkaisujen verkkokäyttöä, ei lehtijulkaisujen analogista käyttöä eikä muuta digitaalista käyttöä kuin verkkokäyttöä. Suojamuotoa sovelletaan lisäksi ainoastaan suhteessa kaupalliseen hyödyntämiseen, ei sen sijaan yksittäisten käyttäjien yksityiseen tai ei-kaupalliseen käyttöön. Tavoitteena on varmistaa, ettei suojamuodolla olisi vaikutusta kansalaiskeskusteluun esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

Säännöksen tavoitteena on soveltaa suojamuotoa sellaisiin kaupallisiin palveluihin, kuten mediaseuranta- tai uutiskoostepalveluihin, jotka hyödyntävät lehtikustantajien tuottamia sisältöjä siinä laajuudessa, ettei kuluttajilla ole ollut tarvetta lukea alkuperäistä uutista lehtikustantajan sivustolta. Näin ollen direktiivissä on säädetty minimivaatimuksesta, jonka mukaan yksittäiset sanat tai hyvin lyhyet otteet eivät voi kuulua suojan piiriin. Direktiivissä ei suoraan oteta kantaa siihen, ovatko internetin hakukoneet sellaisia tietoyhteiskunnan palveluja, joiden on hankittava lehtikustantajilta lupa lehtijulkaisujen toisintamiseen. Direktiivin mukaan lähioikeutta ei kuitenkaan saisi laajentaa koskemaan hyperlinkittämistä. Lehtijulkaisun suoja-aika on kaksi vuotta, eikä julkaisu voi tulla myöhemmin uudelleen suojan piiriin.

Lehtikustantajan lähioikeuden tavoitteena on direktiivin mukaan paitsi lehtikustantajien investointien suoja epäreilulta kilpailulta myös luotettavan tiedon vaaliminen ja vale uutisten torjunta.

Lehtikustantajan lähioikeus tulee nähdä myös sitä taustaa vasten, että lehtijulkaisut eivät monessa unionin jäsenvaltiossa saa suojaa kokoomateoksena puuttuvasta omaperäisyydestä johtuen. Lehtikustantajat ovat joutuneet tukeutumaan tekijöiltä tai valokuvaajilta siirtyneisiin oikeuksiin, mikä on usein kustantajien mukaan johtanut siihen, että oikeuksien puolustaminen tuomioistuimissa on ollut hankalaa.

Artikla 16. Sopivaa hyvitystä koskevat vaatimukset. Direktiivin mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että kustantajalla on oikeuksien siirron perusteella oikeus lakiin perustuvaan, tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuvaa käyttöä koskevaan hyvitykseen. Säännöksen taustalla on EU-tuomioistuimen niin sanottu Reobel-tapaus C- 572/13, jossa katsottiin, että sellainen jäsenvaltion lainsäädäntö, joka mahdollisti lakiin perustuvan hyvityksen maksamisen siirrettyjen oikeuksien nojalla, oli yhteisöläisä sääntö vastainen. Direktiivi jättää samoin jäsenvaltioiden lainsäädännön varaan järjestelyt, jotka koskevat oikeuksia lainata teoskappaleita yleisölle.

Artikla 17. Verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajien toteuttama suojatun sisällön käyttö. Direktiivin 17 artiklan mukaan verkkosisällönjakopalvelujen tarjoaja suorittaa yleisölle välittämisen tai yleisön saataviin saattamisen, kun se antaa yleisölle pääsyn käyttäjien palveluun lataamiin tekijänoikeudella suojattuihin teoksiin tai muuhun suojattuun aineistoon, ja sen on siksi hankittava oikeudenhaltijoilta lupa. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että lupa kattaa myös palvelujen käyttäjien suorittamia tekoja silloin, kun he eivät toimi kaupallisesti perusteella tai kun heidän toimintansa ei tuota merkittäviä tuloja.

Direktiivi ei estä palveluntarjoajaa hankkimasta lupaa laajemmin kuin direktiivissä säädetään eikä myöskään käyttäjää hankkimasta lupaa, joka kattaa myös palveluntarjoajan suorittamia toimia. Jos lupaa ei myönnetä, on palveluntarjoaja vastuussa tekijänoikeudella suojattujen teosten tai muun suojatun aineiston luvattomasta välittämisestä yleisölle, paitsi jos se on parhaansa mukaan toteuttanut toimia saadakseen luvan ja pyrkinyt varmistamaan, että teokset, joista oikeudenhaltijat ovat antaneet palveluntarjoajalle tarvittavat tiedot, eivät ole saatavissa, tai on joka tapauksessa toiminut oikeudenhaltijoiden riittävän perustellun ilmoituksen saatuaan viipymättä ilmoituksen kohteena olevien teosten saannin estämiseksi tai niiden poistamiseksi verkkosivustoiltaan sekä toteuttanut parhaansa mukaan toimia estääkseen niiden tulevat lataukset palveluun.

Direktiivin mukaan palveluntarjoajan toteuttamat toimet eivät saa olla ristiriidassa sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin 15 artiklan kanssa, jossa kielletään jäsenvaltioita asettamasta palveluntarjoajille yleinen velvoite valvoa niiden siirtämiä ja tallentamia tietoja tai yleinen velvoite pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laitonta toimintaa osoittavia tosiasioita tai olosuhteita.

Verkkosisällönjakopalvelulla tarkoitetaan direktiivin mukaan ”tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajaa, jonka päätarkoituksena tai yhtenä päätarkoituksena on säilyttää suuri määrä käyttäjiensä palveluun lataamia tekijänoikeudella suojattuja teoksia tai muuta tekijänoikeudella suojattua aineistoa, jotka palvelun tarjoaja organisoii ja joita se esittelee voitontavoittelua varten ja antaa yleisölle pääsyn niihin”.

Direktiivin 61 johdantokappaleen mukaan säännöksen tavoitteena on vähentää oikeudellista epävarmuutta siitä, osallistuvatko palveluntarjoajat tekijänoikeudellisesti merkitykselliseen yleisön saataviin saattamiseen ja onko niiden saatava oikeudenhaltijoilta lupa käyttäjien palveluun lataamaan sisältöön. Tämä epävarmuus vaikuttaa oikeudenhaltijoiden mahdollisuuksiin määrittää, käytetäänkö heidän teoksiaan ja muuta suojattua aineistoaan ja millä edellytyksillä käyttö tapahtuu, sekä heidän mahdollisuuksiinsa saada käytöstä asianmukainen korvaus.

Säännöksen taustalla on kysymys siitä, tulisiko Youtuben kaltaisilla palveluilla olla vastaavanlainen vastuu palveluissa tarjolla olevista sisällöistä kuin sisältöpalveluilla, kuten Spotifylla. Direktiivin 62 johdantokappaleen mukaan kyse on siitä, että verkkosisällönjakopalvelut kilpailevat samoilla markkinoilla kuin sisältöpalvelut ja että ne suoraan tai välillisesti käyttävät näitä sisältöjä kaupalliseen tarkoitukseen. Tämän tyyppisiä palveluita ei siten voida pitää sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin mukaisesti passiivisina suhteessa palveluun tallennettuun sisältöön, koska ne räätälöivät sisältöjen näkyvyyttä ja hyödyntävät kaupallisesti sisältöjä. Sen, milloin on kyse määritelmässä tarkoitettusta verkkosisällönjakopalvelusta, tulisi perustua määritelmässä olevien kriteerien pohjalta tapahtuvaan arviointiin.

Direktiivin 17 artiklalla edistetään merkittävästi myös oikeudenhaltijoiden asemaa vahvistamalla oikeudenhaltijoiden mahdollisuuksia määrätä teostensa käytöstä joko myöntämällä teoksiin käyttöilupia tai kieltämällä niiden käyttö. Voimassa olevaan oikeuteen verrattuna säännöksillä varmistetaan, että tekijänoikeutta loukkaavan aineiston poistamisen (niin sanottu *take-down*) lisäksi oikeudenhaltijoille tulee oikeus vaatia, että tekijänoikeutta loukkaavat aineistot pysyvät poissa (niin sanottu *take-down and stay-down*).

Direktiivin 17 artikla vahvistaa myös käyttäjien asemaa, sillä direktiivin mukaan verkkosisällönjakopalveluiden ja oikeudenhaltijoiden välinen yhteistyö ei saa johtaa siihen, että estetään käyttäjien palveluun lataamien sellaisten teosten ja muun suojatun aineiston saatavuus, jotka eivät loukkaa tekijänoikeutta tai lähioikeuksia, myös silloin, kun tällaiset teokset tai aineistot kuuluvat tekijänoikeuden rajoituksen soveltamisalaan. Tästä syystä direktiivissä säädetään, että palveluntarjoajat yhteistyössä oikeudenhaltijoiden kanssa käsittelevät käyttäjien valituksia, jotka koskevat pääsyn estämistä käyttäjien palveluun tallentamiin aineistoihin. Käyttäjien on voitava viedä tällaiset erimielisyydet puolueettomaan, tuomioistuinten ulkopuoliseen erimielisyyksien ratkaisumenettelyyn. Kyseiset kiistat, jotka voivat koskea myös tekijänoikeuden rajoitusten soveltamista, on voitava viedä myös tuomioistuimeen.

Direktiivissä edellytetään lisäksi, että jäsenvaltiot sallivat tietoyhteiskuntadirektiivissä säädettyt rajoitukset, jotka koskevat lainausta, arvostelua ja selostusta tai käyttöä karikatyyriissä, parodiassa tai pastississa. Tavoitteena on varmistaa, että käyttäjien ilmaisunvapaus toteutuu kaikkialla unionissa siten, että EU:n perusoikeuskirjassa tarkoitettut perusoikeudet, erityisesti sananvapaus ja taiteen vapaus ja omistusoikeus, mukaan lukien teollis- ja tekijänoikeudet, ovat tasapainossa. Lisäksi direktiivissä edellytetään, että valituksiin käyttäjien palveluun lataamien sisältöjen poistamisesta sovelletaan ihmisen tekemää arviointia ja että oikeudenhaltijat perustelevat pyyntönsä poistaa käyttäjän palveluun tallentama tiedosto tai estää sen saatavuus. Direktiivissä myös korostetaan oikeussuojakeinojen ripeyttä.

Artiklat 18-23. Tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asema sopimustilanteissa. Direktiivin 3 luku sisältää säännöksiä, joiden tavoitteena on vahvistaa tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa tekijänoikeuden käyttöä koskevissa sopimussuhteissa. Säännöksiä sovelletaan ainoastaan suhteessa alkuperäisiin tekijöihin ja esittäviin taiteilijoihin, eikä säännösten suoma asema ole luovutettavissa tai siirrettävissä. Direktiivin 3 luku tähtää heikommassa asemassa olevien tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden suojaamiseen suhteessa vahvemmassa asemassa oleviin hyödyntäjiin. Tätä suojan tarvetta ei sen sijaan direktiivin mukaan ole silloin, kun sopimuskomppani toimii loppukäyttäjänä eikä itse hyödynnä teosta tai esitystä kaupallisesti. Tällaisesta tilanteesta voisi olla kyse esimerkiksi tietynlaisissa työsopimuksissa.

Direktiivin 3 luvun säännöksiä ei niin ikään sovelleta siltä osin kuin tekijä tai esittävä taiteilija on valtuuttanut yhteishallinnointiorganisaation hallinnoimaan oikeuksiaan. Direktiivillä ei myöskään ole vaikutusta tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden ja yhteishallinnointiorganisaatioiden väliseen suhteeseen, josta säädetään direktiivissä tekijänoikeuden kollektiivisesta hallinnoinnista. Säännöksiä ei myöskään sovelleta tietokoneohjelman tekijöihin, joiden osalta oikeudet siirtyvät automaattisesti työnantajalle tietokoneohjelmadirektiivin 2 artiklan 3 kohdan mukaan.

Tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden suoja toteutetaan säätämällä asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen periaatteesta, korvauksen kohtuullistamisesta ja hyödyntämisen raportointia koskevasta käyttäjiin kohdistuvasta avoimuusveloitteesta, edistämällä vaihtoehtoisten riitojenratkaisumenettelyjen käyttöä sekä säätämällä tekijän ja esittävän taiteilijan oikeudesta peruuttaa oikeuden luovutus, mikäli hyödyntäjä jättää teoksen tai esittävän taiteilijan esityksen hyödyntämättä.

Asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen periaate. Asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen periaate on yksi tekijänoikeuden kantavista periaatteista, joka on mainittu jo tietoyhteiskuntadirektiivissä. Korvauksen asianmukaisuudella tarkoitetaan direktiivin mukaan sitä, että korvaus on oikeassa suhteessa teoksen kaupalliseen arvoon. Oikeasuhtaisuus viittaa tekijän tai esittävän taiteilijan panokseen suhteessa muiden tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden panokseen teoksessa.

Sopimuksen kohtuullistamismekanismi. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on voitava vapaasti käyttää erilaisia mekanismeja ja otettava huomioon sopimusvapauden periaate sekä oikeuksien ja etujen sopiva tasapaino.

Sopimuksen kohtuullistamismekanismia sovelletaan direktiivin mukaan ainoastaan suhteessa tekijän tai esittävän taiteilijan ensimmäiseen sopimuskumppaniin tai, mikäli oikeus esimerkiksi liikkeenluovutuksen yhteydessä on siirtynyt toiselle, siihen, jolle oikeus on tällä tavoin siirtynyt. Sen sijaan mekanismeja ei voisi käyttää suhteessa sopimusketjun muihin osapuoliin esimerkiksi siten, että mekanismeja sovellettaisiin sopimuskumppanin myöntämän luvan perusteella lisenssinsaajille muodostuneisiin tuloihin. Näin ollen näyttelijä voisi vaatia lisäkorvauksia esimerkiksi elokuvatuottajalta, mutta ei esimerkiksi elokuvateattereilta tai televisioyhtiöiltä. Sopimuksen kohtuullistamista voidaan soveltaa niin kertakaikkisiin korvauksiin kuin rojaltpohjaisiin sopimuksiin, vaikka onkin selvää, että rojaltpohjaiset sopimukset harvemmin tulisivat kohtuullistamismekanismiin piiriin, sillä yleensä tekijän saamat rojalit lisääntyvät teoksen kaupallisen menekin lisääntyessä.

Avoimuusvelvoite. Avoimuusveloitteen mukaan tekijöillä ja esittävillä taiteilijoilla on oikeus saada säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa, ja kunkin alan erityispiirteet huomioon ottaen ajantasaisia, merkityksellisiä ja kattavia tietoja teostensa ja esitystensä hyödyntämisestä sopimuskumppaniltaan. Jos nämä oikeudet on myöhemmin lisensioitu edelleen, on jäsenvaltioiden varmistettava, että tekijät ja esittävät taiteilijat tai heidän edustajansa saavat pyynnöstään alilisenssinsaajilta lisätietoja, jos heidän ensimmäisellä sopimuskumppanillaan ei ole kaikkia tietoja, jotka olisivat tarpeen. Jäsenvaltioille jää liikkumavaraa sen suhteen, voivatko tekijät ja esittävät taiteilijat esittää tietopyyntönsä alilisenssinsaajille suoraan vai tekijän tai esittävän taiteilijan sopimuskumppanin välityksellä. Jäsenvaltioille jätetään myös liikkumavaraa siten, että raportoinnista aiheutuva hallinnollinen rasitus voidaan ottaa huomioon. Jäsenvaltiot voivat päättää, että raportointivelvoitetta ei sovelleta niissä tilanteissa, joissa tekijän tai esittävän taiteilijan panostus ei ole merkittävä ottaen huomioon koko teoksen tai esityksen, paitsi jos tiedot ovat tarpeen korvauksen kohtuullistamisen toteuttamiseksi. Jäsenvaltiot voivat myös säätää, että avoimuusveloitteen tarkemmasta toteuttamisesta sovitaan kollektiivisesti, mikäli nämä kollektiiviset sopimukset täyttävät direktiivin avoimuusvelvoitetta koskevat kriteerit.

Vaihtoehtoinen riitojenratkaisumenettely. Direktiivissä edellytetään, että avoimuusvelvoitetta tai sopimuksen kohtuullistamista koskevat riidat voidaan saattaa ratkaistavaksi vapaaehtoisessa, vaihtoehtoisessa riitojenratkaisumenettelyssä. Jäsenvaltioiden on myös varmistettava, että tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita edustavat organisaatiot voivat käynnistää tällaisia menettelyjä yhden tai useamman tekijän tai esittävän taiteilijan nimenomaisesti pyynnöstä. Toisin sanoen tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita edustavat organisaatiot eivät voi ilman tällaista nimenomaista pyyntöä edustaa tekijää tai esittävää taiteilijaa vaihtoehtoisessa

riitojenratkaisumenettelyssä. Jäsenvaltioita vaaditaan lisäksi varmistamaan, että mahdollisuutta turvautua vapaaehtoiseen ja vaihtoehtoiseen riidanratkaisuun tai käyttää niissä edustajaa ei ennalta estetä sopimuksin.

Peruuttamisoikeus. Direktiivin mukaan tekijällä ja esittävällä taiteilijalla tulee olla oikeus peruuttaa oikeuksien siirto tai yksinoikeuden luovutus, mikäli teosta ei hyödynnetä. Direktiivissä säädetty peruuttamisoikeus koskee tilannetta, jossa oikeutta ei lainkaan hyödynnetä. Jäsenvaltioille jää merkittävää liikkumavaraa erityyppisten teosten peruuttamisoikeuden ja käytettävien aikarajojen osalta. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että peruuttamismekanismia voidaan käyttää ainoastaan kohtuullisen ajan kuluttua lisenssisopimuksen tekemisestä tai oikeuksien siirtämisestä. Tekijän tai esittävän taiteilijan on ilmoitettava asiasta luovutuksen saajalle ja vahvistettava asianmukainen määräaika, johon mennessä lisensioitujen tai siirrettyjen oikeuksien hyödyntämisen on määrä tapahtua. Jäsenvaltioille jää liikkumavaraa näiden määräaikojen määrittelyyn.

Jäsenvaltiot voivat myös säätää, että tekijät tai esittävät taiteilijat voivat halutessaan päättää sopimuksen yksinomaisen luonteen, jolloin sopimuskumppanille edelleen jää ei-yksinomainen oikeus hyödyntää teosta tai muuta suojan kohdetta oikeuksien peruuttamisen sijasta.

Direktiivin mukaan peruuttamisoikeutta ei sovelleta, jos oikeuksien hyödyntämättä jättäminen johtuu valtaosin olosuhteista, jotka tekijän tai esittävä taiteilijan voidaan kohtuudella odottaa korjaavan. Jäsenvaltioille jää merkittävää liikkumavaraa peruuttamisoikeuden täytäntöönpanossa, sillä jäsenvaltiot voivat ottaa huomioon eri alojen erityispiirteet ja erityyppiset teokset ja esitykset, tekijöiden tai esittävien taiteilijoiden panostuksen ja sen suhteellisen merkityksen sekä kaikkien niiden tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeudet edut, joihin yksittäisen tekijän tai esittävän taiteilijan peruuttamismekanismin soveltaminen vaikuttaa. Jäsenvaltiot voivat myös sulkea teoksia peruuttamisoikeuden ulkopuolelle, jos kyse on yhteisteoksista, tai säätää, että peruuttamismekanismia sovelletaan vain tietyn määräajan kuluessa. Lisäksi jäsenvaltiot voivat säätää, että peruuttamisoikeudesta voidaan poiketa kollektiivisen sopimuksen ehtojen mukaisesti.

Artiklat 24-31. Loppusäännökset. Direktiivin artiklat sisältävät säännökset tietoyhteiskuntadirektiivin ja tietokantadirektiivin muuttamisesta, suhteesta muissa direktiiveissä säädettyihin poikkeuksiin ja rajoituksiin, siirtymäajasta koskien tekijöiden oikeuksia koskevan avoimuusvelvollisuuden soveltamista sopimukseen 7.6.2022 alkaen, ajallisesta soveltamisesta kaikkiin teoksiin, jotka ovat 7.6.2021 tai sen jälkeen jäsenvaltioiden lainsäädännön suojaamia, henkilötietojen suojasta, saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä 7 kesäkuuta 2021 mennessä, uudelleentarkastelusta vuosina 2024 ja 2026 sekä direktiivin voimaantulosta, kun se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä (17.4.2019).

2.2 Verkkolähetydirektiivi (2019/789)

Verkkolähetydirektiivillä modernisoidaan satelliitti- ja kaapelidirektiivin (direktiivi 93/83/ETY tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta) säännöksiä, jotka koskevat televisio- ja radio-ohjelmien lähettämiseksi ja edelleen lähettämiseksi tarvittavien tekijänoikeudellisten lupien hankintaa. Lähetystoimintaa sääntelevien direktiivien tavoitteena on ollut luoda eurooppalainen audiovisuaalinen alue. Verkkolähetydirektiivi vie Euroopan unionin lainsäädäntöä tältä osin askeleen teknologianeutraalimpaan suuntaan.

Artiklat 1-2. Yleiset säännökset. Direktiivi sisältää säännökset suojan kohteista sekä määritelmät.

Artikla 3. *Alkuperämaan periaatteen soveltaminen verkossa tarjottaviin oheispalveluihin.* Oheispalveluihin kuuluvat esimerkiksi palvelut, joilla annetaan pääsy televisio- ja radio-ohjelmiin yksinomaan lineaarisella tavalla samanaikaisesti lähetyksen kanssa, ja palvelut, joilla annetaan pääsy televisio- ja radio- ohjelmiin määrätyn ajaksi siitä, kun lähetystoimintaa harjoittava organisaatio on ne lähettänyt (niin sanotut catch up - palvelut). Oheispalveluihin kuuluvat myös muut palvelut, joilla annetaan pääsy aineistoon, jolla lähetystoimintaa harjoittavan organisaation televisio- ja radio-ohjelmälähetyksiä monipuolistetaan tai käsitellään muulla tavalla. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi ohjelman sisällön esikatsesta, syvällisempää käsittelyä, täydentämistä tai kommentoimista. Oheispalveluna ei sen sijaan pidetä esimerkiksi palveluita,

joilla annetaan pääsy yksittäisiin musiikkiteoksiin, audiovisuaalisiin teoksiin, musiikkialbumeihin tai – videoihin esimerkiksi tilausvideopalvelujen välityksellä. Näin ollen direktiivi tuo oikeusvarmuutta sen suhteen, että lähettäjäyritykset voivat hankkia oikeudet oheispalveluiden osalta samalla tavoin kuin ne hankitaan nykyisin maanpäällistä tai satelliitin välityksellä tapahtuvaa lähetystoimintaa varten.

Artikla 4-5. *Televisio- ja radio-ohjelmien edelleenlähetys.* Edelleenlähetyskellä tarkoitetaan verkkolähetyksidirektiivin mukaan alkuperäisen lähetyksen samanaikaista, muuttamatonta ja lyhentämätöntä edelleenlähetystä muun osapuolen toimesta kuin sen lähetystoimintaa harjoittavan organisaation, joka lähettää alkuperäistä lähetystä. Direktiivin tavoitteena on laajentaa edelleen lähettämisen käsitettä siten, että edelleen lähettäminen myös muuten kuin kaapeleitse otetaan huomioon EU-sääntelyssä. Direktiivillä mahdollistetaan näin toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevien alkuperäisten lähetysten edelleen lähettäminen paitsi kaapeleitse myös iptv-verkoissa tai muussa hallinnoidussa ympäristössä, jossa vastaanottajien joukko on määrätty. Edelleen lähettämisen käsitteen ulkopuolelle jää siten lähetysten edelleen lähettäminen vapaasti internetissä. Direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa todetaan, että tavalla, jolla edelleenlähetysten toteuttava osapuoli saa ohjelmasisignaalit lähetystoimintaa harjoittavalta organisaatiolta edelleenlähettämistä varten, ei ole merkitystä toiminnan tekijänoikeudellisen arvioinnin kannalta.

Lähettäjäyritysten ohjeispalveluihin sovellettaisiin alkuperämaan periaatetta, jolla tarkoitetaan sitä, että lähetyksen on katsottava tapahtuvan ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, johon lähetystoiminnan harjoittaja on sijoittautunut. Lupa kuitenkin kattaisi koko Euroopan talousalueen, ellei toisin ole sovittu. Hinnoittelussa käytön tosiasiallinen laajuus olisi kuitenkin otettava huomioon. Alkuperämaaperiaate on rajoitettu televisio-ohjelmien osalta koskemaan vain uutis- ja ajankohtaisohjelmia ja lähetystoimintaa harjoittavan organisaation kokonaan rahoittamia omia tuotantoja.

Artikla 7. *Samasta jäsenvaltiosta peräisin olevan alkuperäisen lähetyksen edelleenlähetykset.* Verkkolähetyksidirektiivi koskee maantieteelliset rajat ylittävää ohjelmien saatavuutta, mutta selvyuden vuoksi direktiivin 7 artiklassa todetaan, että jäsenvaltiot voivat soveltaa säännöksiä myös niissä tilanteissa, joissa lähetystoiminta ei ole maantieteellisiä rajoja ylittävää. Tämä on ollut tärkeää siksi, että edelleen lähettämisen osalta tekijöiden lupien hankinta edellytetään järjestettäväksi pakollisella kollektiivisella hallinnoinnilla. Yksinomaisen pakollisen kollektiivisen hallinnoinnin malli ei olisi mahdollinen ilman EU-lainsäädännöstä tulevaa tukea.

Artikla 8. *Ohjelmien lähetys suoran siirron menetelmällä.* Direktiivi sisältää lisäksi säännöksen ohjelmien lähettämisestä suoran siirron menetelmällä, eli niin sanotulla *direct injection* -menetelmällä. Säännös koskee tilannetta, jossa lähetystoiminnan harjoittaja ei itse lähetä ohjelmia, vaan ohjelmat siirretään suoraan toiselle toimijalle, signaalin jakelijalle, joka vastaa ohjelmien lähettämisestä. Direktiivin mukaan lähetystoimintaa harjoittavan organisaation ja signaalien jakelijan katsotaan osallistuvan yhteen ja samaan yleisölle välittämiseen, johon niiden on saatava lupa oikeudenhaltijoilta. Direktiivin mukaan jäsenvaltiot voivat myös vahvistaa järjestelyt luvan saamiselle oikeudenhaltijoilta tällaisessa tilanteessa.

Säännös antaa kansallista liikkumavaraa erityisjärjestelyille niissä tilanteissa, joissa kaksi eri organisaatiota yhdessä toimivat lähetystoiminnan harjoittajana ja ohjelmien oikeuksien hankintaan kohdistuu siten erityistarpeita. Säännöksen funktio on, että se selventää sitä, onko tilanteessa kyse kahdesta erillisestä oikeudellisesti merkittävästä teosta vai yhdestä. Direktiivin mukaan kysymys ei ole kahdesta teosta, vaan osapuolet osallistuvat yhteen ja samaan tekijänoikeudellisesti relevanttiin yleisölle välittämiseen. Lähetystoimintaa harjoittavan organisaation ja signaalin jakelijan osallistuminen yhteen ja samaan yleisölle välittämiseen ei saisi direktiivin 20 johdantokappaleen mukaan johtaa lähetystoimintaa harjoittavan organisaation ja signaalin jakelijan yhteisvastuuseen tästä yleisölle välittämisestä.

On syytä ottaa myös huomioon, että jos signaalien jakelijat ainoastaan tarjoavat lähetystoimintaa harjoittaville organisaatioille Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitetun ”teknisen tavan” kyseisen lähetyksen vastaanoton varmistamiseksi tai parantamiseksi, signaalien jakelijoiden ei katsottaisi osallistuvan yleisölle välittämiseen. Tämä 20 johdantokappaleen huomautus on peräisin Euroopan tuomioistuimen ITV-ratkaisusta (EUT 607C/11, 29 kohta), jonka mukaan ”tällaisen teknisen tavan käyttämisen on (...) rajoituttava jo olemassa olevan lähetyksen vastaanoton laadun säilyttämiseen tai parantamiseen, eikä sitä voida käyttää muuta lähettämistä varten”.

Direktiivin 21 johdantokappaleessa selvennetään tilannetta, jossa lähetystoimintaa harjoittavat organisaatiot lähettävät ohjelmasiinaalinsa suoraan yleisölle ja samanaikaisesti myös siirtävät signaalit toiselle organisaatiolle suoran siirron menetelmällä. Tällöin näiden muiden organisaatioiden toteuttamat lähetykset katsotaan yleisölle välittämiseksi, joka on erillinen lähetystoimintaa harjoittavan organisaation toteuttamasta välittämisestä. Suoran siirron menetelmää käytetään esimerkiksi edelleen lähetettävien signaalien laadun varmistamiseksi. Tällaisissa tilanteissa olisi sovellettava verkkolähetydirektiivin ja satelliitti- ja kaapelilähetydirektiivin edelleenlähetystä koskevia säännöksiä.

Direktiivin 8 artikla näyttäisi siten tarjoavan jäsenvaltioille mahdollisuuden luoda toimivia oikeudellisia ratkaisuja niihin tilanteisiin, joissa syntyy palveluita, joiden kohdalla kaksi toimijaa osallistuu direktiivin säännöksen mukaan yhteen ja samaan yleisölle välittämisen toimeen.

Artiklat 9-14 sisältävät loppusäännökset, joihin sisältyvät muutokset satelliitti- ja kaapelidirektiiviin (93/83/ETY), direktiivin uudelleentarkastelusta vuonna 2025, siirtymäsäännökset, säännökset direktiivin säännösten saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä sekä säännökset direktiivin voimaantulosta, kun direktiivi julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Nykytila

Rajoitussäännökset ja sopimuslisenssisäännökset

Tekijänoikeuslakiin sisältyy lukuisia tekijän yksinoikeuteen tehtyjä rajoituksia. Rajoitukset kohdistuvat mm. opetuskäyttöön, arkistojen ja yleisölle avoimien kirjastojen ja museoiden toimintaan sekä lähetystoimintaan. Rajoitussäännöksiä ei ole parodiaa ja vastaavia käyttöjä varten. Säännöksiä on perinteisesti tulkittu suppeasti ja niistä on voitu sopia toisin. Ainoastaan mahdollisuus valmistaa saavutettavassa muodossa olevia kappaleita lukemisesteisille on säädetty pakottavaksi, ja nämä säännökset ovat myös sovellettavissa rajat ylittäviin tilanteisiin.

Tekijänoikeuslakiin sisältyy myös useita rajattuja käyttötilanteita koskevia sopimuslisenssisäännöksiä. Sopimuslisenssien soveltumisesta rajat ylittäviin tilanteisiin ei ole olemassa erityisiä säännöksiä. Lakiin ei sisälly säännöksiä yleisestä sopimuslisenssistä.

Tekijän asema sopimustilanteissa

Tekijän asemasta sopimustilanteissa on voimassa olevassa laissa säädetty kustannussopimuksia, julkista esittämistä ja elokuvasopimuksia koskien. Säännökset ovat tahdonvaltaisia. Lakiin sisältyy myös mahdollisuus sovittelua kohtuutonta sopimusehtoa. Lakiin ei sisälly yleistä oikeutta saada selvitystä teoksen hyödyntämisestä tai peruuttaa oikeudenluovutus. Lakiin ei myöskään sisälly oikeutta saada kohtuullista korvausta teoksen käytöstä.

Tekijänoikeuden lähioikeudet

Voimassa olevassa laissa on säännöksiä esittävien taiteilijoiden, äänitetuottajien, kuvatalennetuottajien, lähettäjäyritysten, valokuvaajien ja tietokannan valmistajien lähioikeuksista mutta ei varsinaisesta lehtikustantajien oikeudesta. Lakiin sisältyvät myös sanomalehtitiedotusta koskevat säännökset, jotka ovat vanhentuneet. Lakiin sisältyy myös ajankohtaiskirjoitusta koskeva rajoitus.

Verkkolähetydirektiivi

Lakiin sisältyvät satelliitti- ja kaapelidirektiivin mukaiset säännökset lähetysten edelleenlähettämisestä. Lakiin ei ole sisällynyt säännöksiä oheispalveluista tai suoran siirron menettelystä.

Verkkosisällönjakopalvelut

Nykytilanteessa tekijän mahdollisuus panna täytäntöön tekijänoikeuttaan digitaalisessa ympäristössä toteutuu kohtalaisesti. Tekijänoikeuslakiin sisältyy esimerkiksi mahdollisuus saada tieto siitä, kuka on ladannut tietyn tekijänoikeutta loukkaavan sisällön verkkoon, ja mahdollisuus lähettää vaatimuskirje teon korvaamiseksi.

Lakiin sisältyvät myös säännökset oikeudesta ajaa kannetta loukkauksen jatkamisen kieltämiseksi sitä vastaan, joka saattaa tekijänoikeutta loukkaavaksi väitettyä aineistoa yleisön saataviin, sekä säännökset oikeudesta vaatia teleyritystä keskeyttämään tekijänoikeutta loukkaavaksi väitetyn aineiston saattaminen yleisön saataviin. Kun väitetty loukkaaja on tuntematon, tuomioistuimien voi tekijän tai hänen edustajansa hakemuksesta määrätä välittäjän sakon uhalla estämään tekijänoikeutta loukkaavaksi väitetyn aineiston saattamisen yleisön saataviin.

Lakiin sähköisen viestinnän palveluista (917/2014) sisältyvät myös säännökset palveluntarjoajan vastuuvapaudesta tietyissä tilanteissa. Kyseisen lain tallennuspalvelujen vastuuvapaus perustuu siihen, että palveluntarjoaja on kolmas, neutraali osapuoli, ja sisältöä tallennuspalveluun tallentava käyttäjä tai sisällöntuottaja vastaa palveluun tallentamastaan sisällöstä. Tallennuspalvelu voi vedota vastuuvapauteen ainoastaan, jos palveluntarjoaja ei ole tietoinen laittomasta sisällöstä ja toimii viipymättä tallennuspalveluun tallennettujen sisältöjen saannin estämiseksi saatuaan tekijänoikeuden loukkaustapauksissa oikeudenhaltijan ilmoituksen laittomasta sisällöstä.

Tekijänoikeuslakiin ei kuitenkaan sisälly nimenomaisesti säädettyä velvollisuutta hakea lupaa sellaiseen sisältöön, jonka palvelun käyttäjä on ladannut verkkosisällönjakopalveluun.

3.2 Direktiivin edellyttämät muutokset

Tekijänoikeuden rajoitukset

Käyttö opetustoiminnassa. Tekijänoikeuslaissa tekijän yksinoikeuksia rajoitetaan vain vähäisessä määrin opetuksen ja tutkimuksen hyväksi. Tekijänoikeuslain 14 §:n 2 momentti sallii teoskappaleiden valmistamisen osana opettajan tai oppilaan esityksen talteen ottamista ja tällaisten tallenteiden käyttämisen opetustoiminnassa tilapäisesti. Pykälän 3 momentin mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavaan kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta teoksesta tai, jos teos ei ole laaja, koko teos. Sen sijaan esimerkiksi ylioppilaskokeen käyttämisen kokeeseen harjoittelemiseksi ei ole yhteishallinnointiorganisaatioiden tulkinnan mukaan katsottu kuuluvan tekijänoikeuden rajoituksen piiriin, minkä takia siitä on ollut tarve sopia erikseen.

Tekijänoikeuslain 18 § sallii vähäisten osien käytön kirjallisesta teoksesta tai sävellysteoksesta taikka, jos teos ei ole laaja, koko teoksen osana opetuksen tarkoitettua painamalla valmistettua kokoomateosta, sen jälkeen kuin viisi vuotta on kulunut vuodesta, jona lähteenä oleva teos julkaistiin. Tekijällä on oikeus korvaukseen käytöstä. Lain 21 § sallii teosten julkisen esittämisen opetuksessa, mutta säännös ei koske näytelmiä eikä elokuvateoksia.

Tekijänoikeuslain 14 ja 21 §:n säännöksiä ei 54 a §:n mukaan sovelleta ansiotarkoituksessa tapahtuvaan opetustoimintaan.

Suomessa pääpaino on lisenssipohjaisissa ratkaisuissa muun muassa laajennetun kollektiivisen lisensioinnin eli sopimuslisenssijärjestelmän avulla. Sopimuslisenssijärjestelmä mahdollistaa sen, että tekijänoikeuden yhteishallinnointiorganisaatio, kuten Kopiosto, sopii kaikkien tietyn alan tekijöiden puolesta teosten käyttämisestä opetuksessa. Tekijänoikeuslain 14 §:n 1 momentin mukaan ”julkistetusta teoksesta saa sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, valmistaa kappaleita opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi ja käyttää niitä mainitussa tarkoituksessa yleisölle välittämiseen muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä”. Opetuksessa tapahtuvasta valokopioinnista sovitaan 13 §:n sopimuslisenssisäännöksen mukaisesti.

Direktiivi edellyttää, että jäsenvaltiot säätävät rajoituksesta teosten käytöstä opetuksen havainnollistamiseksi. Säädettyjen poikkeusten vastaiset sopimusehdot ovat täytäntöönpanokelvottomia.

Direktiivi antaa kuitenkin jäsenvaltioille mahdollisuuden säilyttää mahdolliset sopimus pohjaiset ratkaisunsa, kuten Suomessa käytössä olevan sopimuslisenssijärjestelmän. Koska järjestelmä on sopimus pohjainen, tekijänoikeuslain 14 §:n 1 momentin mukainen sopimuslisenssijärjestelmä ei takaa direktiivin edellyttämällä tavalla, että lisenssit kaikissa tapauksissa tosiasiallisesti kattavat oppilaitosten tarpeet ja erityispiirteet.

Arvioitaessa Suomen lainsäädännön suhdetta direktiivin asettamiin vaatimuksiin on otettava huomioon myös eri sopimussuhteista muodostuva kokonaisuus. Sopimuslisenssijärjestelmän perusteella tehtyjen sopimusten ehtojen lisäksi on otettava huomioon myös muut asiaan vaikuttavat aineistojen käyttöoikeuksia koskevat sopimukset.

Sopimuslisenssien ehdoissa asetetaan tarkat ehdot käytölle ja sovitaan korvauksista. Ehdot kaventavat yleensä merkittävästi mahdollisuuksia käyttää teoksia verrattuna kyseiseen lain sääntöön, joka on muotoiltu yleisellä tasolla. Tekijällä on tekijänoikeuslain 14 §:n 4 momentin mukaisesti myös mahdollisuus kieltää teoksensa käyttö opetustoiminnassa. Jos tekijä käyttää kielto-oikeuttaan, teosta ei voi käyttää yhteishallinnointiorganisaation kanssa tehdystä sopimuksesta huolimatta. Kielto-oikeutta ei kuitenkaan mainitun lainkohdan mukaan ole televisio- tai radio-ohjelmaan sisältyvän teoksen tekijällä.

Painettujen aineistojen hankinnan yhteydessä ei muodostu sopimussuhdetta oikeudenhaltijan kanssa. Sen sijaan digitaalisten aineistojen osalta on otettava huomioon mahdolliset teosten hankintasopimukset eli niin sanottuihin suoriin lisensseihin liittyvät ehdot, jotka ovat ensisijaisia suhteessa sopimuslisenssiin. Toisinaan käyttöä rajoittavat tai ohjaavat myös palveluiden yleiset ehdot tai oikeudenhaltijoiden yksipuolisesti aineistoille asettamat käyttöehdot. Nykyinen eri lisenssien ja lupien yhdistelmästä muodostuva tilanne saattaa olla monimutkainen opettajan näkökulmasta. Sopimusehdot voivat myös johtaa siihen, että opetuksen järjestäjä ei voi järjestää opetusta opetussuunnitelman perusteiden mukaisella tavalla.

Suomen lainsäädännössä ei tällä hetkellä tehdä EU-oikeuden mukaista eroa toisaalta virtuaalisen tai fyysisen, luokkahuoneessa tai muualla tapahtuvan opetuksen ja toisaalta laajalle yleisölle tapahtuvan avoimen opetuksen välillä. Direktiivin lähtökohtana on, että ”suljetussa” opetustilanteessa tapahtuvalla käytöllä ei ole suurta merkitystä teosmarkkinoihin, koska käyttö ei saa tapahtua laajemmin kuin mitä ei-kaupallinen opetustarkoitus edellyttää. Direktiivi jättää jäsenvaltioiden harkintaan, maksetaanko tekijöille korvauksia.

Direktiivin 24 artiklan perusteella jäsenvaltiot voivat kuitenkin tukeutua tietoyhteiskuntadirektiivin sallimiin laajempiin tekijänoikeuden rajoituksiin, myös sikäli kuin ne koskevat opetuskäyttöä, tai sallia käytön direktiivin 12 artiklan perusteella laajennetun kollektiivisen lisensioinnin perusteella.

Direktiivin 5 artikla koskee ainoastaan teosten käyttöä opetuksen havainnollistamiseksi. Tekijänoikeuslain 14 §:n 1 momentti koskee sekä opetustoiminnassa että tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuvaa teosten käyttöä. Suurta merkitystä ei siis ole sillä, onko kysymys opetustoiminnasta vai tutkimustoiminnasta. ”Puhtaan” opetus- tai tutkimustoiminnan lisäksi opetusta voi tapahtua tutkimustoiminnan yhteydessä ja tieteellistä tutkimusta voi tapahtua liittyneenä opetustoimintaan.

Direktiivin 5 artikla rajoittuu lisäksi teosten digitaaliseen käyttöön, joka on käsitteellisesti laajempi kuin verkkokäyttö. Näin ollen sääntöksen piiriin kuuluu myös esimerkiksi niin sanottujen valkotaulujen tai muiden digitaalisten välineiden käyttö läsnä olevalle opiskelijajoukolle.

Tekijänoikeuslain 21 §:n 1 momentti sallii teosten esittämisen opetuksessa ja jumalanpalveluksessa. Säännös ei kuitenkaan pykälän 3 momentin mukaan koske elokuvateoksia tai näytelmäteoksia. Viime vuosikymmenten aikana on vakiintunut käsitys, että elokuvateoksena pidetään mitä tahansa audiovisuaalista aineistoa. Se, että elokuvia ja näytelmiä ei voida esittää opetuksessa kuten muita teoksia, ei vastaa nykytarpeita ja -käytäntöjä.

Direktiivin 5 artikla kattaa myös digitaalisessa muodossa olevan audiovisuaalisen aineiston yleisölle välittämisen. Audiovisuaalisella aineistolla on yhä suurempi merkitys opetuksessa, ja uudet painopisteet,

kuten medialukutaidon opettaminen, edellyttävät, että myös audiovisuaalisia aineistoja voidaan esittää opetuksessa. Tästä johtuu, että tekijänoikeuslakiin on säädettävä sopimuslisenssiä täydentävä rajoitussäännös, joka turvaa teoksen käytön opetuksen havainnollistamiseksi silloin, kun sopimuksessa on sovittu asiasta toisin. Tekijälle sopimuslisenssijärjestelmään kuuluva kielto-oikeus ei koske rajoitussäännöksen mukaista käyttöä. Lisäksi videoiden käyttö opetustoiminnassa on tarpeen varmistaa lainmuutoksella.

Tekstin- ja tiedonlouhinta. Tekijänoikeuslakiin ei sisälly lainkaan tekijänoikeuden rajoituksia koskien tiedonlouhintaa, josta direktiivissä on sekä yleisiä säännöksiä että erityisesti tieteelliseen tarkoitukseen tapahtuvaa tiedonlouhintaa koskevia säännöksiä. Tekijänoikeuslakiin on direktiivin mukaisesti lisättävä näitä koskevat tekijänoikeuden rajoitukset.

Kulttuuriperintöaineiston käyttö. Tekijänoikeuslain 16 § vastaa direktiivin 6 artiklan mukaista pakottavaa rajoitusta kulttuuriperintölaitosten kokoelmissa olevien teosten säilyvyyden turvaamiseksi. Sen sijaan tekijänoikeuslaissa ei ole säädetty tekijänoikeuden rajoituksesta, joka mahdollistaisi direktiivissä tarkoitettun kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käytön kulttuuriperintölaitoksissa. Lain 16 d §:ään sisältyy sopimuslisenssisäännös, mutta se koskee kaikenlaisia teoksia riippumatta siitä, ovatko ne poistuneet kaupallisesta jakelusta vai eivät. Säännöksellä ja sen perusteella myönnettävällä luvalla ei ole kuitenkaan maantieteelliset rajat ylittävää vaikutusta. Sopimuslisenssisäännöksen säilyttäminen on mahdollista direktiivin 12 artiklan mukaisena kansallisena sopimuslisenssijärjestelyinä.

Rajoitukset ilmaisunvapauden turvaamiseksi. Direktiivin 17 artiklan 7 kohdassa edellytetään, että jäsenvaltiot varmistavat, että käyttäjät voivat kussakin jäsenvaltiossa käyttää eräitä tekijänoikeuden rajoituksia, joiden tavoitteena on ilmaisunvapauden ja sananvapauden turvaaminen. Direktiivin 17 artiklan viittaus karikatyyriin, parodiaan ja pastisiin viittaa selkeästi tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan k alakohdan mukaiseen rajoitukseen. Suomen tekijänoikeuslaki ei sisällä tekijänoikeuden rajoitusta karikatyyriin, parodian ja pastisiin osalta. Laissa säädettyjä tekijänoikeuden rajoituksia tulee tältä osin täydentää.

Sen sijaan direktiivin 17 artiklan 7 kohdan a alakohdassa mainittu ”lainaukset, arvostelu ja selostus” ei suoraan vastaa mitään yksittäistä tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan tekijänoikeuden rajoitusta. Direktiivin hyväksymisen yhteydessä julkaistuissa EU:n virallisissa tiedotteissa painotettiin muun muassa sitä, että direktiivillä taataan käyttäjien mahdollisuus julkaista meemejä, mikä vaikuttaa tämän kohdan tulkintaan. Kaikkein selkeimmin mainittu a alakohta viittaa tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan d alakohtaan, joka koske sitaattioikeutta. Sitaattioikeudesta on säädetty tekijänoikeuslain 22 ja 25 §:ssä.

Selostusta koskevat lisäksi tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan c alakohta, joka sallii kappaleen valmistamisen ajankohtaisia taloudellisia, poliittisia tai uskonnollisia aiheita käsittelevistä julkaistuista artikkeleista tai yleisradioituista teoksista tai muusta vastaavasta aineistosta lehdistössä, välittämisen yleisölle tai saattamisen yleisön saataviin, tai teosten tai muun aineiston käytön ajankohtaisista tapahtumista kerrottaessa ja siltä osin kuin käyttö on perusteltua tiedotustarkoituksen vuoksi. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan e alakohta sallii teosten käytön mm. hallinnollisen, parlamentaarisen tai tuomioistuinkäsittelyn asianmukaisen suorittamisen tai niiden selostamisen varmistamiseksi ja 5 artiklan 3 kohdan f alakohta sallii poliittisten puheiden sekä julkisten esitelmien tai vastaavien teosten tai aineiston otteiden käytön siltä osin kuin se on perusteltua tiedotustarkoituksen vuoksi. Lisäksi on selvää, että tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan h ja i alakohdilla voi olla suuri käytännön merkitys ilmaisunvapauden toteuttamista ajatellen. Alakohta h sallii pysyvästi julkisille paikoille sijoitettujen teosten, kuten arkkitehtonisten teosten tai veistosten käytön, ja i alakohta koskee teoksen tai muun aineiston satunnaista sisällyttämistä muuhun materiaaliin.

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttö kulttuuriperintölaitoksissa. Direktiivi edellyttää, että jäsenvaltiot säätävät kulttuuriperintölaitosten kokoelmissa olevien kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten osalta kulttuuriperintölaitoksille mahdollisuuden valmistaa kappaleita ja saattaa yleisön saataviin näitä teoksia oikeudenhaltijoita edustavien yhteishallinnointiorganisaatioiden kanssa tehtävillä sopimuksilla. Mikäli jollain alalla ei ole olemassa edustavaa organisaatiota, joka pystyisi myöntämään kyseisiä lupia, tulee jäsenvaltioiden varmistaa, että käyttö on mahdollista tekijänoikeuden rajoituksen nojalla.

Suomessa ei ole olemassa erityisiä säännöksiä kaupallisesta jakelusta poistuneista teoksista, eikä sopimuslisensoitsijalla ole direktiivin edellyttämällä tavalla rajat ylittävää vaikutusta. Direktiivi edellyttää lisäksi kansallisia säännöksiä menettelystä koskien tiedottamista, mukaan lukien tiedottamisesta Euroopan unionin teollisoikeuksien virastoon (EUIPO) perustettavan tietokannan välityksellä, tehdyistä lisenssisopimuksista ja lisenssien tai tekijänoikeuden rajoituksen perusteella tapahtuvasta käytöstä.

Sopimuslisensoitsijien käyttäminen kansallisesti. Direktiivi sallii kansallisella tasolla toimivia laajennettuihin kollektiivisiin lisensseihin perustuvia järjestelmiä. Suomessa käytössä oleva sopimuslisensoitsijajärjestelmä on esimerkki tällaisesta laajennetusta kollektiivisesta lisenssijärjestelmästä, jolla tekijöitä ja muita oikeudenhaltijoita edustava organisaatio voi sopia teosten käytöstä lakiin perustuvan valtuutuksen nojalla myös sellaisten tekijöiden tai muiden oikeudenhaltijoiden puolesta, joilta organisaatio ei ole saanut valtuutusta.

Direktiivin 12 artiklan mukaan tällaisten kansallisten järjestelyjen edellytyksenä on, että niitä sovelletaan ainoastaan tarkkaan määritellyillä käyttöalueilla, joilla lupien saaminen oikeudenhaltijoilta erikseen on siinä määrin työlästä ja epäkäytännöllistä, että vaadittavan lisensiointitransaktion toteutuminen on käytön taikka kyseisen tyyppisten teosten tai muun suojatun aineiston kohteiden luonteen vuoksi epätodennäköistä. Lisäksi tulee varmistaa, että tällaisella lisensiointimekanismilla suojataan niiden oikeudenhaltijoiden oikeudet edut, joita organisaatio ei suoraan edusta.

Suomen tekijänoikeuslaissa sopimuslisensoitsijajärjestelmää sovelletaan direktiivin edellyttämällä tavalla vain laissa erikseen määritellyissä tilanteissa tiettyihin käyttötarkoituksiin. Tanskassa ja Ruotsissa on jo varsin pitkään ollut käytössä lisäksi yleinen sopimuslisensoitsijajärjestelmä, jossa yhteishallinnointiorganisaatiot ovat voineet myöntää lisenssejä varsin vapaasti ilman erityistä laissa määriteltyä kytkeä tiettyyn käyttötarkoitukseen. Yleisen sopimuslisensoitsijajärjestelmän tavoitteena on ollut mahdollistaa tarvittavien lupien hankkiminen dynaamisesti markkinoiden tarpeita vastaavalla tavalla ilman, että on tarpeen säätää uutta sopimuslisensoitsijajärjestelmää jokaista tapausta varten.

Järjestelmien yksityiskohdat ovat kuitenkin vaihdelleet eri maissa. Tanskassa yleiseen sopimuslisensoitsijajärjestelmään perustuva sopimus edellyttää kussakin yksittäistapauksessa asianomaisen ministeriön hallinnollisen hyväksymispäätöksen, jonka yhteydessä arvioidaan, täytyvätkö sopimuslisensoitsijajärjestelmän antamisen edellytykset. Sen sijaan tällaista tapauskohtaista arviointia ei sovelleta Ruotsissa, vaan järjestelmä näyttää tukeutuvan laajalti alan itsesääntelyyn.

Suomessakin on harkittu yleisen sopimuslisensoitsijajärjestelmän kehittämistä. Direktiivi ei sulje pois mahdollisuutta säätää yleisestä sopimuslisensoitsijajärjestelmästä, mikäli lainsäädännössä taataan, että käyttöaluetta myönnetään vain tarkasti määritellyillä käyttöalueilla. Näin ollen ainakin Tanskan mallin mukainen järjestelmä voisi olla direktiivin mukainen ja mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa Suomessakin toteuttamiskelpoinen ratkaisu edellyttäen, että järjestelmän vaatimat resurssit sopimusten hyväksymismenettelyä varten pystytään takaamaan ja että direktiivin 12 artiklan hengen mukaisesti järjestelmässä toteutetaan riittävät takeet tekijöiden tiedonsaannin ja heidän muiden oikeuksiensa varmistamiseksi.

Direktiivi edellyttää lisäksi, että oikeudenhaltijoiden etujen suojaamiseksi säädetään seuraavista erityisistä suojakeinoista: 1) yhteishallinnointiorganisaation tulee olla valtuutustensa perusteella riittävän edustava oikeudenhaltijoiden suhteen kyseessä olevan teosten tai muun suojatun aineiston tyyppin ja lisenssin kohteena olevien oikeuksien suhteen kyseisessä jäsenvaltiossa, 2) kaikille oikeudenhaltijoille tulee taata tasapuolinen kohtelu, myös lisenssin ehtojen osalta, 3) oikeudenhaltijat, jotka eivät ole antaneet valtuutusta lisenssin myöntävälle organisaatiolle, voivat milloin tahansa helposti ja vaikuttavasti sulkea teoksensa tai muun suojatun aineistonsa lisensiointimekanismin ulkopuolelle, ja 4) oikeudenhaltijoihin kohdistuvia aiheellisia ja vaikuttavia tiedottamistoimenpiteitä toteutetaan ennen lisensioinnin tapahtumista niin yleisellä tasolla yhteishallinnointiorganisaation lakiin perustuvasta mahdollisuudesta lisensioida teoksia kuin yksittäistä lisenssiä koskevasta lisensiointiaikomuksesta sekä oikeudenhaltijoiden oikeudesta hakea korvauksia yhteishallinnointiorganisaatiolta tai kieltää yhteishallinnointiorganisaatiota lisensioimasta teoksiaan.

Tekijänoikeuslain 26 §:ssä asetetaan yleiset ehdot sopimuslisenssijärjestönä toimimiselle.

Edustavuuskriteerin osalta pykälässä säädetään, että järjestön on edustettava ”*lukuisia* tämän alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä” tai, jos sopimuslisenssijärjestöksi hyväksytään tietyn käyttöalan osalta yhteisesti, ”järjestöjen tulee edustaa *merkittävää osaa* niistä eri alojen teosten tekijöistä, joilla on oikeuksia tietyn sopimuslissenssisäännöksen nojalla käytettäviin teoksiin”. Laissa ei ole tarkemmin määritelty sitä, miten edustavuuskriteeriä tulee soveltaa. Sopimuslisenssijärjestelmän laajennusfunktio, eli funktio laajentaa sopimus kattamaan myös sellaiset oikeudenhaltijat, jotka eivät ole antaneet järjestölle valtuutusta, on täydentävässä roolissa.

Sitä, kuinka suuren osan tietyn alan tekijöistä on valtuutettava yhteishallinnointiorganisaation hallinnoimaan heidän tekijänoikeuksiaan, jotta kyseisen yhteishallinnointiorganisaation voidaan katsoa täyttävän laissa tarkoitetun edustavuuskriteerin, ei ole tarkemmin määritelty. Edustavuutta arvioidaan kokonaisuutena päätettäessä yhteishallinnointiorganisaation hyväksymisestä sopimuslissenssiorganisaatioksi.

Edustavuuskriteerinä ei ole se, että useista potentiaalisista sopimuslissenssiorganisaatioista hyväksytään edustavin, vaan edustavuutta arviotaessa on myös otettava huomioon valtuutusten määrät, valtuutuksella edustettavien tekijöiden ja teosten merkityksellisyys lissensioitavaan käyttöalaan tai käyttötapaan nähden. Toisinaan edustavuus voidaan saavuttaa vain hyväksymällä kaksi tai useampi organisaatio yhdessä lissensioimaan tiettyä käyttöalaa tai käyttötapaa.

Direktiivin 48 johdantokappaleen mukaan edustavuuskriteeriä arviotaessa on otettava huomioon niin teosten tyypit kuin lissenssin kohteena olevat oikeudet. Direktiivissä edellytetään lisäksi, että jäsenvaltioiden on määritettävä vaatimukset, joiden on täyttyvä, jotta näiden organisaatioiden katsotaan olevan riittävän edustavia, ottaen huomioon yhteishallinnointiorganisaation hallinnoimien oikeuksien luokka, organisaation kyky hallinnoida oikeuksia vaikuttavasti, luova toimiala, jolla se toimii, sekä se, kattaako organisaatio merkittävän määrän kyseessä olevan tyyppisten teosten tai muun suojatun aineiston oikeudenhaltijoita, jotka ovat antaneet valtuutuksen kyseisen tyyppisen käytön lissensiointiin, myös direktiivin 2014/26 mukaisesti. Tekijänoikeuslain 26 §:n säännösten voidaan katsoa vastaavan direktiivin vaatimuksia tältä osin.

Tekijänoikeuslain 26 §:n 5 ja 6 momentin säännökset vastaavat direktiivin tasapuolista kohtelua koskevaa vaatimusta.

Kielto-oikeuden toteuttamiseen liittyen on otettava huomioon, että Suomessa käytetään sopimuslissenssijärjestelmää myös toisinaan tilanteissa, joissa tekijänoikeuden rajoitus on sallittu kansainvälisten sopimusten ja EU-oikeuden mukaan ja jolloin tekijällä ei ole kielto-oikeutta. Direktiivi koskee kuitenkin ainoastaan sopimuslissenssijärjestelmän käyttämistä niissä tilanteissa, joissa tekijällä on lakiin perustuva yksinoikeus. Tämä ilmenee direktiivin 12 artiklan 4 kohdasta. Tällaista yksinoikeutta ei ole silloin, kun käytetään mahdollisuutta tekijänoikeuden rajoitukseen.

Mitä tulee direktiivin vaatimukseen siitä, että yhteishallinnointiorganisaatioon kuulumattomien oikeudenhaltijoiden tulee helposti ja vaikuttavasti voida sulkea teoksensa tai muu suojattu aineistonsa lissensiointimekanismin ulkopuolelle, tekijänoikeuslakiin ei sisälly säännöksiä siitä, miten oikeudenhaltijan tulee menetellä kielto-oikeutensa toteuttamiseksi. Sopimuslissenssijärjestelmän ominaispiirteisiin kuuluu se, että mahdolliset vaatimukset tulee esittää yhteishallinnointiorganisaatiolle. Yhteishallinnointiorganisaatiot yleensä tiedottavat verkkosivujensa kautta ja mahdollisesti myös käyttäjille suoraan, mikäli oikeudenhaltija käyttää kielto-oikeuttaan. Tekijänoikeuslaki ei kuitenkaan estä oikeudenhaltijaa käyttämästä kielto-oikeuttaan myös suoraan suhteessa käyttäjään.

Kielto-oikeuden käyttämisen oikeusvaikutusten osalta olisi lisäksi otettava huomioitava asiayhteys tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetussa laissa (1494/2016) oleviin säännöksiin. Kyseisen lain 8 §:ssä säädetään, että oikeudenhaltijan on voitava peruuttaa yhteishallinnointia koskeva valtuutus osittain tai kokonaan ilmoittamalla tästä yhteishallinnointiorganisaatiolle. Lainkohdassa säädetään myös irtisanomisajan enimmäispituudesta, jonka voidaan arvioida vastaavan direktiivin vaatimuksia kohtuullisesta irtisanomisajasta. Lainkohdan mukaan valtuutuksen peruuttaminen ei vaikuta ennen irtisanomisajan päättymistä annetun lissenssin ehtoihin, joihin lissenssin voimassaoloaika lukeutuu.

Sopimuslisenssiorganisaatioiden noudattaman käytännön mukaan lisenssit myönnetään yleensä vuodeksi kerrallaan, minkä vuoksi riski siitä, että tilanne muodostuisi oikeudenhaltijoille kohtuuttomaksi, lienee käytännössä erittäin vähäinen. Lisenssiehtoihin voi myös sisältyä sellaisia määräyksiä koskien tekijän ilmoittaman kielto-oikeuden vaikutuksia lisenssisopimukseen, joilla varmistetaan, että kielto-oikeuden käyttämisen oikeusvaikutukset toteutuvat kohtuullisessa ajassa, ehkä jopa välittömästi kielto-oikeuden käyttöä koskevan ilmoituksen saapumisesta. Lisäksi on otettava huomioon, että yhteishallinnointilaki ja tekijänoikeuslain 26 § turvaavat oikeudenhaltijoiden oikeuden saada korvaus tapahtuneesta käytöstä. Yleisesti ottaen voidaan arvioida, että alan nykykäytännöt vastaavat direktiivin tavoitetta tältä osin.

Tekijänoikeuslakiin ei sen sijaan sisälly säännöksiä sopimuslisenssijärjestöiltä edellytettävistä etukäteisistä tiedottamistoimenpiteistä, joiden tulisi koskea sekä yhteishallinnointiorganisaatioiden lakiin perustuvaa mahdollisuutta lisensoida teoksia että yksittäistä lisenssiä koskevasta lisensiointiaikomuksesta. Käytännössä yhteishallinnointiorganisaatiot tiedottavat mahdollisuudestaan myöntää lisenssejä verkkosivuillaan, mutta eivät aikomuksistaan myöntää yksittäisiä lisenssejä.

Tekijänoikeuslain muutosten yhteydessä on lisäksi syytä sovittaa yhteen tekijänoikeuslaki ja yhteishallinnointilaki siltä osin kuin on kysymys tekijänoikeuskorvausten saamisesta yhteishallinnointiorganisaatiolta. Tekijänoikeuslain 26 §:n 5 momentin mukaan oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen raukeaa, jos sitä koskevaa vaatimusta ei todistettavasti esitetä kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksesta on valmistettu kappaleita taikka sitä on välitetty tai lähetetty. Yhteishallinnointilain 27 §:n mukaan jos oikeudenhaltijalle kuuluvaa tekijänoikeuskorvausta ei voida jakaa kolmen vuoden kuluessa sen tilikauden lopusta, jona tekijänoikeuskorvaus kerättiin, korvausta pidetään jakamatta jääneenä tekijänoikeuskorvauksena edellyttäen, että yhteishallinnointiorganisaatio on ryhtynyt riittäviin toimiin oikeudenhaltijoiden tunnistamiseksi lain 26 §:n mukaisesti. Jos korvaukset kerätään vasta käytön jälkeen, johtaa tekijänoikeuslain 26 §:n 5 momentti siihen, että oikeudenhaltijan oikeus korvaukseen raukeaa jo ennen yhteishallinnointilain 27 §:n mukaista vähimmäismääräaika. Tekijänoikeuslain säännöksiä on siten tarpeen muuttaa yhteishallinnointilaissa säädetyn vähimmäismääräajan takaamiseksi.

Neuvottelumekanismi tilausvideopalvelujen saatavuuden varmistamiseksi

Suomessa ei ole erityistä elintä, joka avustaisi sopimusneuvotteluissa, kun tilausvideopalvelun tarjoajilla on vaikeuksia saada käyttö lupa audiovisuaalisten teosten tuottajilta saattaakseen teokset yleisön saataviin. Direktiivin täytäntöönpano ei kuitenkaan näyttäisi edellyttävän tekijänoikeuslain taikka muun lain muutosta, sillä direktiivi ei sisällä ehdotonta vaatimusta perustaa uutta mekanismia tai sovitteluelintä. Vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona voidaan soveltaa esimerkiksi sovittelua. Esimerkiksi Keskuskauppakamarin tai Asianajajaliiton kautta on mahdollista saada sovittelija.

Tekijänoikeuksista vapaat kuvataiteen teokset

Tekijänoikeuslain 49 a §:ssä säädetään valokuvaajan lähioikeussuojasta. Lähioikeuden soveltamista myös taideteoksista otettaviin valokuviin ei ole rajoitettu, ja näin ollen lähioikeus voi koskea sellaista valokuvaa, jossa toisinnetaan tekijänoikeussuojasta vapaita taideteoksia. Direktiivi edellyttää muutosta tekijänoikeuslain 49 a §:ään, sillä direktiivin 14 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että kun kuvataiteen teoksen suojan voimassaoloaika on päättynyt, tällaisen teoksen toisintamisesta syntyvään aineistoon ei voi kohdistua tekijänoikeutta tai lähioikeuksia.

Lehtikustantajan lähioikeus

Tekijänoikeuslain 50 § sisältää sanomalehtitiedotusta koskevan erityissäännöksen, jonka mukaan sanomalehtitiedotusta, jonka ulkomainen uutistoimisto tai ulkomailla oleva kirjeenvaihtaja sopimuksen nojalla antaa, ei ole lupa vastaanottajan suostumuksetta saattaa yleisön saataviin sanomalehden tai radion välityksellä, ennen kuin kaksitoista tuntia on kulunut siitä, kun se julkistettiin Suomessa.

Direktiivin 55 johdantokappaleen mukaan lehtijulkaisujen kustantajan käsite olisi ymmärrettävä siten, että se kattaa palveluntarjoajat, kuten uutiskustantajat tai uutistoimistot, kun ne julkaisevat direktiivissä tarkoitettuja lehtijulkaisuja. Tekijänoikeuslain 50 § on siten soveltamisalaltaan päällekkäinen direktiivissä säädettyyn

lähioikeuteen nähden. Koska tekijänoikeuslain 50 § poikkeaa direktiivin 15 artiklassa säädetyistä yhdenmukaistetusta lähioikeudesta, pykälä olisi uudistettava vastaamaan direktiivin 15 artiklan säännöksiä.

Sanoma- ja aikakauslehdet voivat olla tekijänoikeussuojan piirissä siltä osin, kuin niihin sisältyvät aineistot nauttivat tekijänoikeuslaissa suojaa teoksina, valokuvina tai muina suojan kohteina. Perinteisesti on katsottu, että lyhyemmät uutiset eivät ylitä teoskynnystä eivätkä siten nauti tekijänoikeudellista suojaa. Sanoma- ja aikakauslehtiin sisältyy kuitenkin paljon myös tekijänoikeudella tai lähioikeudella suojattua aineistoa. Sanoma- tai aikakauslehti voi saada suojaa myös kokoomateoksena, jos sanomalehteen sisältyviä teoksia tai teosten osia yhdistämällä on saatu aikaan kirjallinen tai taiteellinen kokoomateos. Tekijänoikeus kuuluu sille luonnolliselle henkilölle, jonka luovalla työllä on saatu aikaan itsenäinen ja omaperäinen kokoomateos. Kun kyseinen henkilö työskentelee sanoma- tai aikakauslehden toimituksessa, voi kustantajalle siirtyä kyseisen henkilön tekijänoikeus työsuhteen puitteissa. Sitä, missä määrin oikeudet siirtyvät työntajalle, ei tekijänoikeuslaissa nimenomaisesti säädetä. Tekijänoikeuslain 23 §:ssä säädetään tekijänoikeuden rajoituksesta, jonka mukaan sanomalehteen tai aikakauskirjaan saa toisesta sanomalehdestä tai aikakauskirjasta, jollei siinä ole jälkipainantakieltoa, ottaa uskonnollista, poliittista tai taloudellista päivänkysymystä koskevan kirjoituksen. Säännös perustuu Bernin sopimukseen, siten kuin se oli uudistettu vuonna 1948, ja johon Suomi oli liittynyt (SopS 3/1963). Yleissopimuksen 9 artiklassa oli määräys sanoma- ja aikakauslehtiin soveltuvasta suojasta. Kyseisen artiklan 2 kohdan mukaan ajankohtaisia taloudellisia, poliittisia tai uskonnollisia kysymyksiä käsitteleviä kirjoituksia voidaan sanomalehdistössä toisintaa, jollei niiden toisintamista koskevaa nimenomaista varausta ole tehty. Artiklan 3 kohdan mukaan yleissopimuksen tarkoittama suoja ei käsitä päivän uutisia eikä sekalaisia tietoja, jotka ovat laadultaan tavanomaisia sanomalehtitiedotuksia. Lisäksi yleissopimuksen 10 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa liittomaissa ovat lyhyet lainaukset sanoma- ja aikakauslehtikirjoituksista sallittuja, myös lehdistökatsausten muodossa.

Bernin yleissopimusta on sittemmin uudistettu siten, että edellä mainittu 9 artikla on poistunut. Vuoden 1971 Bernin yleissopimukseen, johon Suomi on liittynyt (SopS 79/1986), sisältyy erinäisiä sanoma- ja aikakauslehtikirjoituksiin soveltuvia säännöksiä. Näiden yleissopimuksen määräysten lähtökohtana on tiedonvälityksen turvaaminen. Yleissopimuksen 2 artiklan 8 kohdan mukaan yleissopimuksen mukaista suojaa ei sovelleta päivänuutisiin eikä erilaisiin asiatietoihin, jotka ovat luonteeltaan pelkkiä lehdistötiedotuksia. Lisäksi yleissopimuksen 10 artiklan 1 kohdan mukaan lainaukset yleisön saataviin laillisesti saatetusta teoksesta, mukaan lukien lehdistökatsausten muodossa olevat lainaukset sanoma- ja aikakauslehtikirjoituksista, ovat sallittuja edellyttäen, että lainaaminen on hyvän tavan mukaista ja että se tehdään vain lainauksen tarkoituksen oikeuttamassa laajuudessa.

Sanoma- ja aikakauslehtien suojan osalta Suomen oikeustilan voidaan katsoa perustuvan Bernin yleissopimukseen kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta, ja se määrittelee myös reunaehdot EU-oikeuden mukaiselle sanoma- ja aikakauslehtikirjoitusten suojalle. Huomioon pantavia seikkoja Bernin yleissopimuksesta ovat erityisesti lainausten hyvän tavan mukaisuus sekä tarkoituksen oikeuttama laajuus, mikä jättää yleissopimukseen sitoutuneille jäsenvaltioille tietyn liikkumavaran.

Tekijänoikeuslain 23 §:ssä säädetty rajoitus näyttäisi kuitenkin kohdistuvan tekijänoikeuden osalta osittain samaan asiaan kuin direktiivin mukainen lehtikustantajan lähioikeus. Tämän vuoksi on arvioitava, onko kyseinen tekijänoikeuden rajoitus mahdollista säilyttää. Bernin vuoden 1948 yleissopimuksessa olevaa rajoitusta vastaavaa tekijänoikeuden rajoitusta ei ole mainittu tietoyhteiskuntadirektiivissä. Se, että tämä rajoitus on historiallisesti vakiintunut, eivätkä tiedonvälityksen alojen edustajat sitä vastusta, puoltaa sitä, että säännös säilytettäisiin.

Kustantajan oikeus sopivaan hyvitykseen

Direktiivin 16 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että kustantajalla on oikeus osuuteen siirretyn oikeuden nojalla maksetusta hyvityksestä. Koska artikla ei ole jäsenvaltioita velvoittava, tekijänoikeuslakia ei ole säännöksen johdosta välttämätöntä muuttaa.

Hyvitys yksityisestä kopioinnista jaetaan oikeudenhaltijaryhmien välillä opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaisesti. Tässä yhteydessä on muistettava, että hyvitykseen yksityisestä kopioinnista ei ole subjektiivista oikeutta, vaan kysymyksessä on summaariseen oikeudenmukaisuuteen perustuvasta

järjestelmästä. Tekijänoikeuslain 26 a §:ssä säädettyä hyvitystä yksityisestä kopioinnista jaetaan käytännössä ainoastaan alkuperäisille oikeudenhaltijoille, eli tekijöille, esittäville taiteilijoille tai tekijänoikeuden lähioikeuden omistajalle, eikä tekijänoikeuden luovutuksen perusteella toiselle siirtyneestä oikeudesta.

Direktiivin 16 artiklan 2 kohdan mukaisesti järjestelyt, jotka koskevat oikeuksia lainata yleisölle, ovat jäsenvaltioiden asia. Tekijänoikeuslain 19 §:n mukaan tekijä ei voi luovuttaa toiselle oikeuttaan lainauskorvaukseen, eikä oikeutta lainauskorvaukseen synny kustantajalle kustannussopimuksen nojalla.

Samanlaista estettä maksaa korvauksia muille kuin alkuperäisille oikeudenhaltijoille ei ole muiden tekijänoikeuden rajoitusten yhteydessä säädettyjen korvausten osalta.

Verkkosisällönjakopalvelut

Direktiivin 17 artiklalla ei muuteta yleisölle välittämisen käsitettä, joten säännöksellä ei ole vaikutusta tekijänoikeuslain 2 §:ssä säädettyihin oikeuksiin. Direktiivin 2 artiklan 6 kohdan verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan määritelmä sisältää kuitenkin kaikki relevantit edellytykset sen arvioimiseksi, milloin palvelun on katsottava toimivan siten, että sille syntyy vastuu palvelussa olevien sisältöjen yleisön saataviin saattamisesta. Näitä kumulatiivisia edellytyksiä ovat, että palvelun päätarkoituksena tai yhtenä päätarkoituksena on säilyttää suuri määrä käyttäjiensä palveluun lataamia tekijänoikeudella suojattuja teoksia ja antaa yleisölle pääsy niihin ja että palvelu organisoii ja ”promotoi”, eli edistää ja markkinoi, kyseisiä teoksia ansiotarkoituksessa.

Direktiivin 17 artiklan ensisijainen tavoite on täsmentää verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuuta palvelussa saataville saatetusta tekijänoikeudella suojatusta aineistosta. Suomen lainsäädäntö ei tunne verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan käsitettä, minkä vuoksi lainsäädäntöön tulee sisällyttää tällaisia palveluntarjoajia koskevat uudet säännökset.

Uuden sääntelyn tavoitteena on luoda entistä tasapuolisemmat toimintaedellytykset verkkosisältöpalveluiden ja verkkosisällönjakopalveluiden välillä ja varmistaa, että verkkosisällönjakopalvelut eivät voi kategorisesti vedota vastuuvapaussääntelyyn ja välttyä velvollisuudesta hankkia asianmukaisia lupia tekijöiltä.

Koska verkkosisällönjakopalveluiden tarjoajat hyödyntävät kaupallisesti palvelun käyttäjien palveluun tallentamia sisältöjä, on perusteltua edellyttää erityistä huolellisuutta näiltä palveluntarjoajilta sen varmistamiseksi, että palvelussa ei saateta yleisön saataville tekijänoikeutta loukkaavaa sisältöä.

Kysymys on samalla erityislainsäädännöstä suhteessa sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin tietojen tallennuspalvelua koskevaan vastuuvapaussääntelyyn, joka on Suomessa pantu täytäntöön lailla sähköisen viestinnän palveluista (917/2014). Kyseisen lain lähtökohtana on kuitenkin sähköistä kaupankäyntiä koskevassa direktiivissä säädetty tallennuspalvelujen vastuuvapaus, jossa palveluntarjoaja on kolmas, neutraali osapuoli, ja sisältöä tallennuspalveluun tallentava käyttäjä tai sisällöntuottaja vastaa palveluun tallentamastaan sisällöstä. Direktiivin 17 artikla muuttaa tätä lähtökohtaa. Direktiivin mukaisesti verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan, katsotaan saattavan teoksia tai muuta suojattua aineistoa yleisön saataviin. Palvelua ei siten pidetä passiivisena suhteessa käyttäjien palveluun tallentamiin sisältöihin, kun palveluntarjoaja organisoii ja edistää ja markkinoi sisältöjä voitontavoittelua varten.

Tämä lähtökohta poikkeaa Suomessa voimassa olevasta oikeustilasta, sillä nykyisessä oikeustilassa tallennuspalvelu voi vedota vastuuvapauteen, jos palveluntarjoaja ei ole tietoinen laittomasta sisällöstä ja toimii viipymättä tallennuspalveluun tallennettujen sisältöjen saannin estämiseksi saatuaan tuomioistuimen määräyksen tai tekijänoikeuden loukkaustapauksissa oikeudenhaltijan ilmoituksen laittomasta sisällöstä. Direktiivin säännösten voidaan kuitenkin katsoa muodostavan sellaista erityissääntelyä, joka olisi pantava täytäntöön erityislainsäädännöllä.

Direktiivin 17 artiklan 2 kohdan mukaan palveluntarjoajan olisi hankittava oikeudenhaltijoilta lupa sisältöjen välittämiseen yleisölle. Tämä perustuu siihen, että verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan katsotaan suorittavan tekijänoikeudellisesti relevantin teon tarjotessaan yleisölle pääsyn palveluun, johon on tallennettu suuri määrä tekijänoikeutta loukkaavaa aineistoa.

Palveluntarjoajan hankkiman luvan katsotaan direktiivin 17 artiklan 2 kohdan mukaan kattavan käyttäjien suorittamat teot edellyttäen, ettei käyttäjä toimi kaupallisin perustein tai käyttäjän toiminta tuota merkittäviä tuloja.

Säännöksen lähtökohtana lienee suojella ei-ammattimaisesti toimivia käyttäjiä ja edistää toimivia tekijänoikeusmarkkinoita. Käytännössä yhteishallinnointiorganisaatioiden ja muiden keskeisten lisensiointimarkkinoiden toimijoiden on vaikea käydä lisenssineuvotteluja ei-ammattimaisesti toimivien käyttäjien kanssa. Ensinnäkin lisenssien hinnoittelu ja markkina-arvon määrittäminen on vaikeaa toiminnan lähtökohtia ajatellen, ja toiseksi transaktioiden suuri määrä aiheuttaisi käytännön ongelmia. Siksi direktiivissä pidetään sopivana, että palveluntarjoaja, jolla on merkittävä intressi ja etu siitä, että käyttäjät voivat käyttää tekijänoikeudella suojattua aineistoa palveluntarjoajan palvelussa, hankkii tarvittavat lisenssit.

Kyseinen säännös ei estä käyttäjää hankkimasta myös verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan toimia kattavia lupia eikä säännös myöskään estä verkkosisällönjakopalvelua hankkimasta lupaa myös sellaisten käyttäjien osalta, jotka toimivat ammattimaisesti.

Direktiivin 17 artiklan 2 kohdan mukaan palveluntarjoajan on saatava lupa tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuilta tekijöiltä ja 2 kohdassa tarkoitetuilta lähioikeuksien haltijoilta. Säännöksessä ei edellytetä lupaa kappaleen valmistamiseen. Se, että direktiivissä ei mainita lupaa kappaleen valmistamiseen, perustuu siihen, että sellainen kappaleen valmistus, jota vaaditaan teoksen yleisölle välittämiseksi tai muun aineiston yleisön saataviin saattamiseksi, on alisteisessa asemassa kyseiseen käyttöön nähden ja siten välttämättä sisältyy lupaan saattaa teos yleisön saataviin.

Tietoyhteiskuntadirektiivi ei koske tietokoneohjelman suojaa eikä tietokannan suojaa, joista säädetään eri direktiiveissä. Nämä jäävät siksi lähtökohtaisesti direktiivin 17 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle, samoin kuin samassa direktiivissä säädetty lehtikustantajan lähioikeus sekä myös puhtaasti kansallisella tasolla säädetty suojamuodot, kuten Suomessa valokuvien lähioikeussuoja ja luettelosuoja. Vaikuttaa jokseenkin epäloogiselta, että säännöksiä sovellettaisiin muiden kuin tietoyhteiskuntadirektiivin kattamien teostyyppien osalta. Toisaalta direktiivi näyttää olevan, kuten muutkin tekijänoikeuden alan direktiivit, niin kutsuttu minimidirektiivi. Jäsenvaltiot voivat säätää pidemmälle meneviä säännöksiä kuin mitä direktiivi vaatii, edellyttäen että direktiivin ja muun EU-oikeuden kanssa ei synny ristiriitaa.

Direktiivin 17 artiklan 3 kohdan mukaan sähköisen kaupankäynnin direktiivin 14 artiklan 1 kohdassa olevaa tallennuspalveluita koskevaa vastuuvapaussäännöstä ei sovelleta artiklan soveltamisalaan kuuluviin tilanteisiin. Säännöksen pohjalta on tarpeen selvittää lainsäädännössä direktiivin vastuuvapaussäännösten ja sähköisen kaupankäynnin direktiivin tallennuspalveluja koskevan vastuuvapaussääntelyn välinen suhde.

Direktiivin 17 artiklan 4 kohdassa säädetään palveluntarjoajan vastuusta ja vastuuvapauden edellytyksistä. Kyseisen kohdan mukaan verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja on vastuussa teosten yleisölle välittämisestä, paitsi jos se on toteuttanut toimia parhaansa mukaan saadakseen luvan, toteuttanut toimia parhaansa mukaan huolellista ammatinharjoittamista koskevien toimialan korkeatasoisten vaatimusten mukaisesti varmistaakseen, että teokset ja muut tekijänoikeudella suojatut aineistot, joista oikeudenhaltijat ovat antaneet palveluntarjoajalle merkitykselliset ja tarvittavat tiedot, eivät ole saatavissa, ja joka tapauksessa toiminut oikeudenhaltijoilta riittävän perustellun ilmoituksen saatuaan viipymättä ilmoituksen kohteena olevien teosten ja muun suojatun aineiston saannin estämiseksi tai niiden poistamiseksi verkkosivustoiltaan sekä toteuttanut parhaansa mukaan toimia estääkseen niiden tulevat lataukset palveluun. Direktiivin 17 artiklan 5 kohdassa täsmennetään, miten 4 kohdan mukaisia velvoitteita tulisi arvioida suhteellisuusperiaatteen valossa.

Direktiivin 17 artiklan 4 kohta on ymmärretty siten, että se edellyttää nykyisen lainsäädännön mukaisesti ripeitä toimia tekijänoikeutta loukkaavan sisällön estämiseksi tai poistamiseksi. Poistamisen lisäksi edellytetään toimenpiteitä sen takaamiseksi, että tällainen sisältö ei voi tulla uudelleen saataville. Jälkimmäinen voidaan ymmärtää palvelun ladattavan sisällön suodattamisvelvoitteeksi.

Direktiivin 17 artiklan 8 kohdassa todetaan, että artiklan soveltaminen ei saa johtaa yleiseen seurantavelvoitteeseen. Lisäksi direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädetään, että tämä direktiivi ei aiheuta muutoksia eikä millään tavoin vaikuta muun muassa sähköisestä kaupankäynnistä annetussa direktiivissä

vahvistettuihin sääntöihin. Kyseisen direktiivin 15 artiklan mukaan jäsenvaltiot eivät saa asettaa palvelun tarjoajille yleistä velvoitetta valvoa siirtämiään ja tallentamia tietoja tai pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laitonta toimintaa osoittavia tosiasioita tai olosuhteita.

On kuitenkin otettava huomioon, että sähköisestä kaupankäynnistä annettu direktiivi ei estä EU-lainsäätäjää asettamasta muunlaisia suodatus- tai valvontavelvoitteita kuin yleisiä valvontavelvoitteita.

Direktiivin 17 artiklan 7 kohdan mukaan verkkosisällönjakopalvelun ja oikeudenhaltijoiden välinen yhteistyö ei saa johtaa siihen, että estetään sellaisten teosten ja muun suojatun aineiston saatavuus, joka ei loukkaa tekijänoikeutta tai lähioikeuksia, myös silloin kun tällaiset teokset kuuluvat oikeuksien rajoituksen soveltamisalaan.

Lisäksi direktiivissä edellytetään, että jäsenvaltiot ottavat käyttöön yhteisöläinsäädännössä hyväksytyt tekijänoikeuden rajoituksia lainauksia, arvostelua ja selostusta varten ja sallivat käytön karikatyyrissä, parodiassa ja pastississa. Säännöksen perusteluissa viitataan siihen, että tarkoituksena olisi huolehtia siitä, että direktiivillä ei rajoiteta niiden tekijänoikeutta koskevien rajoitusten soveltamista, joilla taataan käyttäjien ilmaisunvapaus. Tietoyhteiskuntadirektiivissä säädetään useammasta asiaan liittyvästä tekijänoikeuden rajoituksesta. Suomen lakiin ei sisälly tekijänoikeuden rajoitusta karikatyyrin, parodian ja pastissin hyväksi.

Direktiivin 17 artiklan 8 kohta edellyttää säännöksiä verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajien velvoitteesta antaa oikeudenhaltijoille näiden pyynnöstä tietoa poistomenettelyihin liittyvistä käytännöistään sekä lisenssisopimusten nojalla tapahtuvasta käytöstä. Suomen lainsäädäntö ei sisällä tähän verrattavissa olevia säännöksiä, pois lukien yhteishallinnointilakiin sisältyvät säännökset käyttäjien raportointivelvoitteesta.

Laki sähköisen viestinnän palveluista sisältää säännökset ilmoitusmenettelystä muun muassa tekijänoikeutta loukkaavan aineiston osalta. Lain 184 § sisältää säännökset tallennuspalveluiden vastuuvapauden edellytyksistä. Lain 187 §:ssä säädetään sisällöntuottajan oikeusturvasta. Lainkohdan mukaan jos tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaja on estänyt tiedon saannin 184 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla, hänen on viipymättä ilmoitettava siitä sisällön tuottajalle kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Ilmoituksessa on mainittava eston syy sekä tieto sisällön tuottajan oikeudesta saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Lain 187 §:n mukaisesta menettelystä puuttuvat kuitenkin vaatimus aineiston ennakoestämiseksi, eikä vastuuvapauden edellytyksenä myöskään ole toimenpiteisiin ryhtyminen käyttöluvan saamiseksi tekijältä, vaatimus sisällöntunnistamistoimenpiteille tai ihmisen tekemälle arvioinnille, takeet sille, ettei muuta kuin tekijänoikeutta loukkaavaa aineistoa poisteta ja ettei esimerkiksi tekijänoikeuden rajoituksen tai sopimuksen nojalla käytettyä aineistoa poisteta, sekä velvollisuus ilmoittaa palvelun käyttäjälle (sisällön tuottajalle) tämän oikeudesta käyttää teoksia EU-oikeudessa vahvistettujen rajoitusten nojalla. Sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa ei ole myöskään säädetty erityisestä vaihtoehtoisesta riidanratkaisukeinosta.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 189 §:ssä säädetään tekijänoikeutta tai lähioikeutta loukkaavan aineiston saannin estämisestä. Kyseisen säännöksen mukaan tekijänoikeuden tai lähioikeuden haltija voi vaatia tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajaa estämään tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin. Pykälän mukaan vaatimus on esitettävä ensin sille sisällön tuottajalle, jonka toimittamaa aineistoa vaatimus koskee. Jos sisällön tuottajaa ei voida tunnistaa tai jos hän ei viipymättä poista aineistoa tai estä sen saantia, vaatimus voidaan tehdä tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajalle 191 §:ssä säädetyllä ilmoituksella. Kyseinen pykälä ei sisällä direktiivin 17 artiklan 4 kohdan b alakohdassa vaaditulla tavalla toimenpiteitä, jotta oikeudenhaltijoiden ilmoittamia aineistoja ei vastaisuudessa voida tallentaa palveluun.

Direktiivin mukaan oikeudenhaltijoiden ei olisi jatkossa välttämättä ilmoitettava tekijänoikeutta loukkaavan sisällön sijaintia, vaan riittävät tiedot tekijänoikeutta loukkaavan sisällön tunnistamiseksi. Tämä voi olla sijaintitietoa, referenssitiedosto oikeudenhaltijan omistamasta sisällöstä, jonka perusteella palveluntarjoaja voi tunnistaa kyseistä tekijänoikeutta loukkaavat aineistot palvelussaan, tai digitaalinen sormenjälki, jonka nojalla käytetty teos voidaan tunnistaa. Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 189 §:ssä ei ole säännöksiä, joiden perusteella palveluntarjoajalle syntyisi velvoite ennalta tunnistaa ja estää tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saattaminen yleisön saataviin palvelussa.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 191 §:ssä säädetään ilmoituksen muodosta ja sisällöstä. Säännöksen mukaan poistovaatimus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Säännökset ilmoituksen sisällöstä vastaavat suurelta osin sitä, mitä direktiivin 17 artiklan mukaan voidaan edellyttää.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 192 §:ssä säädetään tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan velvollisuudesta ilmoittaa sisällön tuottajalle tämän toimittaman aineiston saannin estämisestä sekä velvollisuudesta toimittaa sisällön tuottajalle jäljennös ilmoituksesta, jonka perusteella esto on tehty. Pykälä sisältää myös säännökset sisällön tuottajan vastineesta silloin, kun sisällön tuottaja on katsonut eston olevan perusteeton. Myös direktiivin 17 artikla edellyttää, että sisällön tuottajan on voitava vastustaa pääsyn estämistä aineistoon.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 193 §:ssä säädetään velvollisuudesta palauttaa aineisto, jos 192 §:ssä säädetty vaatimus täyttävä vastine on toimitettu määräajassa. Tällöin tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaja ei saa estää vastineessa yksilöidyn aineiston palauttamista ja sen pitämistä saatavilla, ellei palvelun tarjoajan ja sisällön tuottajan välisestä sopimuksesta taikka tuomioistuimen tai muun viranomaisen määräyksestä tai päätöksestä muuta johdu. Säännös ei kaikilta osin vastaa direktiivin vaatimuksia, sillä direktiivin 17 artiklan 7 kohdan mukaan palveluntarjoajan ja oikeudenhaltijoiden välinen yhteistyö ja siihen liittyvää teoksen tunnistamista ja pääsyn estämistä koskevat järjestelyt eivät saa johtaa siihen, että pääsy estetään sellaiseen aineistoon, joka ei loukkaa tekijänoikeutta. Edellä mainitun lain 193 §:n mukainen ratkaisu näyttäisi muutoinkin soveltuvan huonosti direktiivin 17 artiklan mukaiseen verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan suoraan vastuuseen yleisölle välittämisestä.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 194 §:n mukaan väärän tiedon antaminen aineiston poistamista koskevassa pyynnössä tai sisällön tuottajan vastineessa voi johtaa vahingonkorvausvelvollisuuteen. Säännöksen mukaan korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole tai sitä voidaan sovitella, jos tiedon antaneella oli ollut perusteltua aihetta olettaa tieto oikeaksi tai jos väärällä tiedolla oli vain vähäinen merkitys ilmoituksen tai vastineen koko sisältö huomioon ottaen. Säännöksellä ei ole suoraa vastaavuutta direktiivin säännöksissä, mutta se liittyy direktiivin 17 artiklan 9 kohdan edellyttämiin tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin.

Tekijän asema sopimustilanteissa

Tekijänoikeuslain 3 luku sisältää säännöksiä tekijänoikeuden siirtymisestä. Osa säännöksistä on luonteeltaan yleisiä, kun taas toiset liittyvät tiettyihin sopimussuhteisiin, erityisesti kustannussopimuksiin. Säännökset ovat tahdonvaltaisia. Direktiivin 23 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että sopimusmääräykset, joilla estetään sopimusosapuolen raportointivelvoitteita, korvausten kohtuullistamista tai vaihtoehtoista riidanratkaisua koskevien sääntöjen noudattamista, ovat täytäntöönpanokelvottomia tekijöihin ja esittäviin taiteilijoihin nähden.

Direktiivin mukaan siinä säädetty oikeudet koskevat ainoastaan alkuperäisiä tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita, eivätkä ne ole siirrettävissä esimerkiksi yritykselle tai tekijänoikeuden yhteishallinnointiorganisaatiolle. Tekijänoikeuslain 29 §:ää lukuun ottamatta tekijänoikeuslain 3 luku ei sisällä vastaavaa edellytystä, joskin on selvää, että 3 luvun säännöksillä on tosiasialisesti pyritty suojaamaan alkuperäisiä tekijöitä sopimussuhteen heikompana osapuolena.

Direktiivin 3 luvun säännökset koskevat lähtökohtaisesti tilanteita, joissa on kyse teosten hyödyntämisestä korvausta vastaan. Tämä lähtökohta ilmenee 72 johdantokappaleesta. Direktiivin säännöksiä ei ole tarkoitus soveltaa niissä tapauksissa, joissa luovutuksensaaja ei hyödynnä teosta itse vaan kyse on niin sanotusta loppukäytöstä. Tekijänoikeuslain 3 luvussa ei sen sijaan nimenomaisesti tehdä eroa kaupallisen hyödyntämisen ja teoksen ”muun käytön” välillä.

Direktiivin 23 artiklan mukaan jäsenvaltioiden olisi säädettävä, että direktiivin 18—22 artiklaa ei sovelleta suhteessa tietokoneohjelman tekijöihin. Tekijänoikeuslain 3 luvussa ei sinänsä tehdä eroa tietokoneohjelmien tekijöiden ja muiden teostyyppien tekijöiden välillä. Tietokoneohjelmia luodaan kuitenkin tyypillisesti työsuhteen puitteissa ja oikeudet niihin siirtyvät tekijänoikeuslain 40 b §:n nojalla suoraan työnantajalle.

Näin ollen on selvää, että tekijänoikeuslain 3 luvun säännökset eivät tule sovellettaviksi tietokoneohjelmien tekijöihin.

Direktiivin 18 artikla edellyttää, että jäsenvaltioiden tekijänoikeuslainsäädännössä säädetään asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen periaatteesta. Direktiivin mukaan korvauksen asianmukaisuuden ja oikeasuhtaisuuden arvioinnissa on otettava huomioon tekijän tai esittävän taiteilijan panostus koko teoksessa tai muussa suojatussa aineistossa ja kaikki muut tapauksen olosuhteet, kuten markkinakäytännöt tai teoksen tosiasiallinen hyödyntäminen. Direktiivin mukaan myös kertamaksu voi olla oikeasuhtainen korvaus, mutta tämä ei saisi olla pääsääntö. Jäsenvaltioilla olisi kunkin alan erityispiirteet huomioon ottaen oltava mahdollisuus määritellä kertamaksun soveltamista koskevia erityistapauksia. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on voitava vapaasti käyttää erilaisia mekanismeja, mutta niiden on otettava huomioon sopimusvapauden periaate sekä oikeuksien ja etujen sopiva tasapaino.

Direktiivin 18 artiklan on katsottu edellyttävän, että korvaus on alun perin kohtuullinen. Direktiivin 20 artiklassa säädetään korvauksen sovittelusta silloin, kun muuttuneiden olosuhteiden johdosta alun perin sovittu korvaus osoittautuu myöhemmin suhteettoman pieneksi verrattuna kaikkiin teosten tai esitysten hyödyntämisestä myöhemmin syntyneisiin merkityksellisiin tuloihin.

Tekijänoikeuslain 29 §:ssä säädetään tekijänoikeuden luovutusta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon sovittelusta. Säännöksen mukaan alkuperäisen tekijän tekijänoikeuden luovutuksesta tekemän sopimuksen ehdon ollessa alalla vallitsevan hyvän sopimustavan vastainen tai muutoin kohtuuton tai sen soveltamisen johtaessa kohtuuttomuuteen ehtoa voidaan sovittaa tai se voidaan jättää huomioon ottamatta. Säännöksen nojalla on mahdollista ottaa huomioon kaikki relevantit näkökohdat, mukaan lukien sopimusta tehtäessä vallinneet olosuhteet. Tekijänoikeuslain 29 §:n voidaan katsoa pääasiallisesti vastaavan direktiivin 20 artiklan vaatimuksia.

Tekijänoikeuslaki ei sisällä pakottavaa säännöstä sopimusosapuolen raportointivelvoitteesta tekijänoikeuden hyödyntämisestä. Direktiivin 19 artiklassa säädetään tekijän ja esittävän taiteilijan oikeudesta saada säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa, ja kunkin alan erityispiirteet huomioon ottaen ajantasaisia, merkityksellisiä ja kattavia tietoja teostensa ja esitystensä hyödyntämisestä. Tekijällä tai esittävällä taiteilijalla on myös oikeus tietoon alilisenssin saajilta. Tekijänoikeuslaissa on tähän liittyen tahdonvaltainen ja ainoastaan kustannussopimuksia koskevia säännös. Yleensä raportointivelvoitteet ovat perustuneet osapuolten välisiin sopimuksiin. Direktiivin 19 artiklassa annetaan jäsenvaltioille liikkumavaraa sen suhteen, miten tietopyyntöjä esitetään alilisenssin haltijoille, miten raportoinnista aiheutuva hallinnollinen rasitus otetaan huomioon, edellytetäänkö tekijän tai esittävän taiteilijan panostuksen olevan merkittävä ja voidaanko avoimuussäännöistä sopia kollektiivisesti.

Tekijänoikeuslaki ei sisällä velvoittavaa säännöstä, jonka mukaan tekijän on voitava peruuttaa käyttö lupa tai oikeuksien siirto. Tahdonvaltaisia säännöksiä sisältyy tekijänoikeuslain 30, 33 ja 34 §:ään. Säännökset koskevat sopimuksia julkisesta esittämisestä ja kustannussopimuksia. On epäselvää, edellyttääkö direktiivin 22 artikla pakottavaa säännöstä peruuttamisoikeudesta, sillä direktiivin 23 artiklasta, jossa säädetään pakottavuudesta, puuttuu viittaus 22 artiklaan. Puuttuvan viittauksen voi selittää se, että 22 artiklan 5 kohta mahdollistaa direktiivin peruuttamisoikeutta koskevista säännöksistä poikkeamisen kollektiivisin sopimuksin.

Direktiivin 22 artikla edellyttää peruuttamisoikeuden olemassaoloa ainoastaan silloin, kun oikeutta ei lainkaan hyödynnetä. Sen sijaan peruuttamisoikeutta ei edellytetä, jos hyödyntäminen on lakannut tai jos oikeutta ei hyödynnetä täysimääräisesti. Jäsenvaltioilla on kuitenkin liikkumavaraa tältä osin. Jäsenvaltioilla on myös mahdollisuus ottaa huomioon erinäisiä seikkoja, kuten eri alojen erityispiirteet, erityyppiset teokset ja esitykset sekä eri tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden suhteellinen panostus ja oikeutetut edut.

Jäsenvaltiot voivat myös sulkea teoksia tai muita tekijänoikeuden suojan kohteita peruuttamisoikeuden ulkopuolelle, jos tällaiset teokset tai esitykset yleensä sisältävät panostuksia useilta tekijöiltä tai esittävilta taiteilijoilta. Lisäksi jäsenvaltiot voivat säätää irtisanomisajoista ja muista määräajoista edellyttäen, että ne ovat kohtuullisia. Jäsenvaltiot voivat säätää, että tekijän tai esittävän taiteilijan on voitava lopettaa sopimuksen yksinomaisen luonne lisenssin tai oikeuksien siirron peruuttamisen sijasta. Jäsenvaltiot voivat

myös halutessaan säätää, että lakiin perustuvan peruuttamisoikeuden sijaan peruuttamisoikeudesta voidaan sitovasti sopia kollektiivisin sopimuksin.

3.3 Verkkolähetydirektiivi

Sääntelyn yleisistä lähtökohdista

Suomessa alkuperäiseen lähetystoimintaan ja edelleen lähettämiseen liittyvän sääntelyn lähtökohdana on teknologianeutraalisuus. Sekä alkuperäisen lähetystoiminnan että edelleen lähettämisen on katsottu voivan toteutua niin maanpäällisissä verkoissa (DVB-T) kuin kaapeliverkossa (DVB-C). Satelliittilähettämällä (DVB-S) on Suomessa ollut vähäisempi merkitys, ja sen merkitys on edelleen vähenemässä, kun internet-pohjainen televisio (iptv) on tullut mahdolliseksi. 2000-luvulla myös mobiililähetykset (DVB-H) tulivat mahdolliseksi.

Se, onko kysymys alkuperäisestä lähetyksestä vai lähetyksen edelleen lähettämisestä, ei siten määräydy sen mukaan, millä teknologialla lähetys tapahtuu. Edelleen lähettäminen ei ole mahdollista ilman alkuperäistä lähetystä, jota voisi lähettää edelleen.

Alkuperäisessä lähetystoiminnassa pääsääntönä on suora sopiminen oikeudenhaltijoiden kanssa. Sopimuslisenensijärjestelmää käytetään suoraa sopimista täydentäen. Edelleen lähettämisen yhteydessä suora sopiminen ei olisi mahdollista, sillä edelleen lähettäjä ei voi vaikuttaa lähetyksen sisältöön. Kun edelleen lähettäminen tapahtuu vielä samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa ja sen edellytyksenä on, että lähetystä ei miltei osin muuteta, olisi oikeuksien hankkiminen kunkin oikeudenhaltijan kanssa erikseen sopimalla käytännössä mahdotonta.

Verkkolähetydirektiivi ja satelliitti- ja kaapelidirektiivi edellyttävät, että edelleen lähettämistä koskevat oikeudet ovat hankittavissa pakollisen kollektiivisen lisensioinnin kautta. Verkkolähetydirektiivissä on selvennetty, että Pohjoismaissa käytettyä sopimuslisenensijärjestelmää voidaan käyttää jatkossakin. Edelleen lähettämiseen tarvitaan sekä tekijöiden että alkuperäisestä lähetyksestä vastaavan lähettäjäyrityksen luvat. Lähettäjäyritys voi antaa luvan sopimalla siitä suoraan edelleen lähettäjän kanssa tai antamansa valtuutuksen nojalla yhteishallinnointiorganisaation välityksellä.

Vaikka kansallisen sääntelyn lähtökohta on teknologianeutraali, sopimuskäytäntö ei välttämättä ole teknologianeutraalia. Näin ollen 2000-luvulla ongelmaksi muodostui eräässä vaiheessa se, että ohjelmaostoa koskevissa sopimuksissa lähetystoiminta sidottiin DVB-T ja DVB-C-standardilla tapahtuvaksi, mikä poissulki ohjelmien lähettämisen mobiililähetyksenä (DVB-H). Sopimusvapaudesta johtuen sopimuskäytäntö voi siten muodostua tekniikkasidonnaiseksi.

Tekijänoikeuslain kirjoitustapa ei esimerkiksi tekijänoikeuslain 25 h §:n osalta ole ollut neutraali suhteessa käytettyyn tekniikkaan nähden. Sen 1 momentin pääsäännös on neutraali mutta muut kolme momenttia koskevat kaapeleitse tai johtimitse tapahtuvia edelleen lähettämisen tilanteita. Nyt kun EU:n sääntelykehys on tältä osin muutettu täysin teknologianeutraaliksi, tämä on otettava huomioon tekijänoikeuslain asianomaisten säännösten muotoiluissa.

Verkossa tarjottavat oheispalvelut

Lähettäjäyrityksen verkossa tarjottavat oheispalvelut ovat saatavilla siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada ohjelmat saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana (on-demand). Verkkolähetydirektiivi edellyttää, että tiettyihin oheispalveluihin sisältyvän suojatun aineiston rajat ylittävän verkossa tarjoamisen oikeuksien hankinnan helpottamiseksi sovelletaan alkuperämaaperiaatetta. Käytön katsotaan tapahtuvan siinä EU:n jäsenvaltiossa, jossa lähetystoimintaa harjoittavalla yrityksellä on päätoimipaikka.

Edelleen lähettäminen

Yleiset säännökset radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä ovat tekijänoikeuslain 25 h §:ssä. Säännökset koskevat – pykälän 1 momentissa olevaa pääsäännöstä lukuun ottamatta – sanamuotonsa mukaan ainoastaan kaapeleitse tapahtuvaa edelleen lähettämistä. Säännöksiä on tältä osin direktiivin valossa tarkistettava.

Suora siirto

Verkkolähetysdirektiivissä on, kolmantena asiana, säädetty suoraksi siirroksi kutsutun lähetyksen oikeudellisesta luonteesta. Tässä erityistapauksessa lähetystoimintaa harjoittava organisaatio lähettää ohjelmasignaalin suoran siirron menetelmällä signaalien jakelijalle, ilman että lähetystoimintaa harjoittava organisaatio samanaikaisesti itse lähettää kyseiset ohjelmasignaalit suoraan yleisölle. Signaalien jakelija lähettää nämä ohjelmasignaalit yleisölle. Direktiivin 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti lähetystoimintaa harjoittavan organisaation ja signaalien jakelijan katsotaan osallistuvan yhteen ja samaan yleisölle välittämiseen. Tähän niiden on saatava lupa oikeudenhaltijoilta. Jäsenvaltiot voivat vahvistaa järjestelyt luvan saamiselle oikeudenhaltijoilta.

Tätä menetelmää koskevat erityissäännökset on otettava lakiin.

3.4 Direktiiveihin liittymättömät kansalliset sääntelytarpeet

Kuvatallenteella esiintyvän esittävän taiteilijan yksinoikeuden laajentaminen. Tekijänoikeuslain 45 §:n 3 momentissa säädetään kuvatallenteelle tallennettuun esitykseen liittyvistä oikeuksista. Säännöksen mukaan kuvatallenteelle tallennettuja esityksiä ei saa esittävän taiteilijan suostumuksetta siirtää laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, välittää yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, tai levittää yleisön keskuuteen.

Tämä merkitsee sitä, että näyttelijällä tai muulla esittävällä taiteilijalla ei ole oikeutta määrätä elokuvaan tallennetun esityksen lähettämistä televisiossa tai muusta välittämistä, joka ei tapahdu pyynnöstä. Esittävillä taiteilijoilla ei ole myöskään oikeutta määrätä elokuvan esittämisestä elokuvateatterissa. Yksinoikeuden puuttuminen aiheuttaa sen, että näyttelijöiden ja muiden esittäjien neuvotteluasema esityksensä taloudelliseen hyödyntämiseen nähden on heikko.

Nykytila merkitsee, että Suomessa näyttelijöiden ja muiden kuvatallenteelle tallennettujen esitysten esittäjien oikeudellinen asema on merkittävästi heikompi kuin esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Tekijänoikeuden rajoitukset ja säännökset sopimuslisenssistä

Tekijänoikeuslain 2 lukuun, joka koskee tekijänoikeuden rajoituksia ja säännöksiä sopimuslisenssistä, ehdotetaan lisättäväksi uusi tekijänoikeuden rajoitus, joka sallii kappaleiden valmistamisen teoksesta tekstin- ja tiedonlouhintaa (jäljempänä ”tiedonlouhinta”) varten. Tiedonlouhintaa koskeva rajoitus jakautuisi yleiseen, mitä tahansa tarkoitusta varten tapahtuvaan tiedonlouhintaan, ja erityiseen, tieteellistä tutkimusta varten tapahtuvaan tiedonlouhintaan. Kun kysymys olisi tekijänoikeuden rajoittamisesta yleistä tiedonlouhintaa varten, tekijä voisi estää tai rajoittaa tiedonlouhintaa sopimuksin tai teknisesti. Sen sijaan tieteelliseen tarkoitukseen tapahtuvaa tiedonlouhintaa ei olisi sallittua estää tai rajoittaa esimerkiksi sopimuksin tai teknisin keinoin.

Tekijänoikeuslain säännöksiä, jotka sallivat teosten käyttämisen opetustoiminnassa, ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että laki täyttäisi direktiivin edellytykset. Tekijänoikeuslain 14 §:n 1 momentin sopimuslisenssiin perustuvaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen soveltamisala laajennettaisiin koskemaan ”yleisön saataviin saattamista”, jolloin olisi mahdollista sopia myös teosten julkisesta esittämisestä opetustoiminnassa. Valokopioimalla tapahtuvaan käyttöön sovellettaisiin edelleen 13 §:n mukaista sopimuslisenssisäännöstä. Uudeksi 14 a §:ksi ehdotetaan lisättäväksi tekijänoikeuden rajoitus, joka mahdollistaisi teoksen käyttämisen opetuksen havainnollistamiseen tapauksissa, joissa 13 §:n tai 14 §:n

1 momentin mukaista käyttö lupaa ei ole tarjolla lainkaan tai helposti saatavissa. Uuden 14 a §:n mukaan sallittu käyttö ulottuisi myös digitaaliseen teosten käyttöön, kun kysymys on käytöstä tietyille rajatulle henkilöpiirille tarkoitetusta tilanteesta tai käytöstä suojatussa sähköisessä ympäristössä.

Vaikka direktiivi ei edellytä, että tekijöille maksetaan korvausta teoksen käyttämisestä rajoitussäännöksen perusteella opetuksessa, ehdotetaan säädettäväksi tekijälle 14 a §:n rajoituksen mukaisesta teosten käytöstä oikeus korvaukseen. Korvaus maksettaisiin tekijänoikeuslain 19 §:ään ehdotetun muutoksen mukaisesti yhteishallinnointiorganisaation välityksellä. Uudella 64 c §:llä varmistettaisiin, että 13 §:n, 14 §:n 1 momentin ja 14 a §:n mukaisesti teoksia voidaan käyttää opetustoiminnan hyväksi riippumatta siitä, mistä valtiosta opetukseen osallistutaan. Teoksen käytön katsotaan tapahtuvan Suomessa. Säännöksellä turvattaisiin opetuksen järjestäjien mahdollisuus toteuttaa etäopetus direktiivin edellyttämällä tavalla

Tekijänoikeuslain 16 §:n ja 16 a—16 e §:n muodostamaa kokonaisuutta, joka koskee teosten käyttämistä arkistoissa ja yleisölle avoimissa kirjastoissa ja museoissa, täydennettäisiin uusilla 16 g—16 j §:illä, joilla pantaisiin täytäntöön direktiivin säännökset sopimuslisenssistä ja tekijänoikeuden rajoituksesta koskien kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia.

Ehdotettu kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskeva sääntely lähtee direktiivin edellyttämällä tavalla siitä, että teosten saataviin saattaminen on mahdollista sopimuslisenssin perusteella. Niissä tapauksissa, joissa ei ole edustavaa yhteishallinnointiorganisaatiota, joka voi tarjota sopimuslisenssin, olisi teosten saataviin saattaminen mahdollista tekijänoikeuden rajoituksen nojalla. Ehdotetun 16 g §:n perusteella yhteishallinnointiorganisaatio voisi myöntää tarvittavan käyttö luvan, jos sopimuslisenssiorganisaatio on käyttö luvan kohteena olevaan teosjoukkoon nähden edustava.

Direktiivi jättää kansallista liikkumavaraa sopimuslisenssijärjestelmän ja tekijänoikeuden rajoituksen rajapinnan ja erityisesti tekijänoikeuden rajoituksen soveltamisedellytysten osalta. Koska direktiivin mukainen edustavuuskriteeri olisi arvioitava suhteessa kulttuuriperintölaitosten kokoelmissa oleviin kaupallisesta jakelusta poistuneisiin teoksiin nähden, jää sopimuslisenssiorganisaation edustavuuden arviointi tehtäväksi kunkin sopimuksen yhteydessä. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käytön lisensointimahdollisuus 16 g §:n 1 momentin nojalla on jatkossa huomioon otettava seikka myös sopimuslisenssiorganisaation hyväksymistä koskevan päätöksen yhteydessä.

Ehdotetussa 16 h §:ssä säädettäisiin kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisestä tekijänoikeuden rajoituksen nojalla. Pykälä koskee teoksia, jotka eivät koskaan ole olleet myytävänä tai muutoin kaupallisessa jakelussa, tietokone- ja videopelejä, joiden osalta ei ole olemassa yhteishallinnointiorganisaatiota, sekä muita sellaisiin teostyyppiin kuuluvia teoksia, joiden osalta ei ole olemassa edustavaa sopimuslisenssiorganisaatiota. Tältä osin sääntely kytkeytyy edellä mainitun 16 g §:n mukaiseen sopimuslisenssiorganisaation hyväksymispäätökseen. Teoksen käyttäminen tulisi näin ollen mahdolliseksi tekijänoikeuden rajoituksen nojalla, mikäli tiettyyn teostyyppiin kuuluvan teosjoukon osalta ei ole hyväksytty sopimuslisenssiorganisaatiota. Tekijällä olisi oikeus kieltää teoksen käyttäminen sekä sopimuslisenssin että tekijänoikeuden rajoituksen mukaisesti. Näin ollen teosta ei saisi käyttää sen paremmin sopimuslisenssin kuin tekijänoikeuden rajoituksenkaan nojalla, jos tekijä ilmoittaa, että teosta ei välittää yleisölle kulttuuriperintölaitoksen toimesta.

Ehdotetussa 16 i §:ssä säädettäisiin tarkemmin tekijän kielto-oikeuden käyttämisestä ja 16 j §:ssä kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien tietojen rekisteröinnistä Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämään rekisteriin. Direktiivin täytäntöönpanossa on tältä osin lähdetty siitä, että tietojen rekisteröinnistä vastaisivat pääasiallisesti kulttuuriperintölaitokset, joiden hyväksi järjestelmä on luotu. Silloin, kun kysymys olisi tekijän kiellon merkitsemisestä, olisivat niin arkistot ja yleisölle avoimet kirjastot ja museot kuin sopimuslisenssiorganisaatiokin velvollisia merkitsemään kiellon kyseiseen tietokantaan. Pykälässä valtuutettaisiin myös opetus- ja kulttuuriministeriö antamaan asetus Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämään rekisteriin toimitettavista tiedoista ja tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä.

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöön liittyvään kokonaisuuteen kuuluu myös uusi 64 d §, jolla varmistettaisiin mahdollisuus käyttää teoksia maantieteelliset rajat ylittäen.

Tekijänoikeuslain uudeksi 23 a §:ksi ehdotetaan säädettäväksi tekijänoikeuden rajoitus, joka sallii teoksen käyttämisen hyvän tavan mukaisesti parodiassa, karikatyyrissä ja pastississa. Muutos perustuu direktiivin 17 artiklaan sisältyvään velvoitteeseen saattaa voimaan eräät tietoyhteiskuntadirektiivissä tarkoitettujen tekijänoikeuden rajoitukset. Ehdotuksen mukainen oikeuden rajoitus on sallittu tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan mukaisesti.

Verkkolähetysdirektiivin edellyttämällä tavalla edelleen lähettämisen osalta vahvistettaisiin sääntelyn tekniikkaneutraali lähtökohta poistamalla viittaukset kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen niistä edelleen lähettämistä koskevista säännöksistä 25 h §:ssä, joissa on tällainen määre.

Ehdotuksessa käytettäisiin verkkolähetysdirektiivin 7 artiklan tarjoamaa liikkumavaraa säätää, että edelleen lähettämistä koskevia sääntöjä voidaan soveltaa myös silloin, jos sekä alkuperäinen lähetystoiminta että edelleen lähettäminen tapahtuu Suomessa. Säännös tästä otettaisiin 25 h §:n 4 momenttiin.

Ehdotuksen mukaan Suomessa käytettäisiin verkkolähetysdirektiivin tarjoamaa mahdollisuutta säätää 50 f §:n mukaisessa suoran siirron tapauksessa, että lähetystoimintaa harjoittava organisaatio ja ohjelmasignaalin jakelija ja jakelijayritys voivat saada tukea tarvittavien oikeuksien hankintaan uudesta sopimuslisenssisäännöksestä, joka ehdotetaan otettavaksi 25 m §:ään. Kollektiivista oikeuksien hallinnointia ei kuitenkaan sovellettaisi näytelmäteoksiin, elokuvateoksiin eikä teoksiin, joiden tekijä on kieltänyt teoksen lähettämisen.

Sekä tekijöiden oikeuksien että lehtijulkaisujen kustantajien 50 §:n 1 momentin mukaisten oikeuksien hallinnointia tukemaan ehdotetaan 25 n §:ään sopimuslisenssisäännös. Osapuolet voisivat halutessaan käyttää sopimuslisenssimekanismeja 50 §:n 1 momentin mukaista käyttöä koskevista käyttöluvista sovittaessa.

Tekijänoikeuslain 26 §:ään, joka sisältää sopimuslisenssiä koskevat yleiset säännökset, tehtäisiin direktiivin 12 artiklan täytäntöönpanon edellyttämiä muutoksia. Näihin lukeutuvat edustavuuskriteerin selventäminen siten, että edustavuutta arvioidaan yhteishallinnointiorganisaation tekijöiltä saamien valtuutusten perusteella, sekä vaatimus, että sopimuslisenssiorganisaatio ryhtyy tarvittaviin tiedottamistoimenpiteisiin suhteessa tekijöihin. Pykälään ehdotetaan lisäksi muutoksia, joiden tavoitteena on sovittaa yhteen pykälän säännökset tekijänoikeuden yhteishallinnointia koskevan lain kanssa, sekä eräitä teknisluontoisia muutoksia.

Tekijän asema sopimustilanteissa

Tekijänoikeuden siirtymistä koskevaan tekijänoikeuslain 3 lukuun tehtäisiin direktiivin 18—23 artiklan edellyttämät muutokset. Voimassa olevaan 3 lukuun sisältyy eräitä tahdonvaltaisia säännöksiä, jotka kohtuuttoman sopimusehdon sovittelua koskevaa 29 §:ää lukuun ottamatta jätetään ennalleen.

Uudeksi tekijänoikeuslain 28 a §:ksi ehdotetaan direktiivin 18 artiklan mukaisesti säännös oikeudesta asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen. Säännös soveltuisi tilanteeseen, jossa tekijä luovuttaa yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöluvan teoksen hyödyntämiseen teoksen käyttäjälle.

Tekijänoikeuslain 29 § vastaa lähtökohtaisesti direktiivin 20 artiklan vaatimuksia, sillä pykälän mukaan sopimusehdon sovittelu on mahdollista paitsi silloin, kun sopimus on alun perin ollut kohtuuton, myös silloin, kun sopimusehto myöhemmin muodostuu kohtuuttomaksi muuttuneista olosuhteista johtuen. Pykälään ehdotetaan kuitenkin eräitä muutoksia sen varmistamiseksi, että kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan asianmukaisesti huomioon direktiivin 20 artiklassa ja 78 johdantokappaleessa mainitut seikat. Säännöksen arviointikriteereihin ehdotetaan lisättäväksi viittaus teoksen käyttötapaan ja käytön määrään. Voimassa oleva 29 § menee direktiiviä pidemmälle, koska myös muita kuin korvausta koskevia sopimusehtoja voidaan kohtuullistaa. Tähän lähtökohtaan ei esitetä muutoksia. Lain 29 § rajoittuu direktiivin edellyttämällä tavalla ainoastaan alkuperäiseen tekijään tai esittävään taiteilijaan, eikä tähän esitetä muutosta.

Direktiivin 19 artiklan säännökset avoimuusvelvoitteesta ehdotetaan pantavaksi täytäntöön uuden 30 a §:n säännöksillä, jotka koskevat selvityksen antamista teoksen hyödyntämisestä. Alkuperäisellä tekijällä olisi oikeus saada säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa, täsmälliset tiedot teoksensa hyödyntämisestä siltä,

jolle hän on luovuttanut oikeutensa. Säännöksiin sisältyy kriteereitä, joiden mukaisesti selvityksen antamisvelvollisuutta arvioidaan. Alan erityispiirteet ja käytännöt, merkitykselliset kollektiiviset sopimukset ja muun muassa selvityksen antamisesta aiheutuva taloudellinen rasitus otetaan huomioon. Pykälään sisältyy erityissäännöksiä muun muassa tilanteesta, jossa tekijän panostus koko teoksen huomioon ottaen ei ole merkittävä, ja tilanteesta, jossa tekijän sopimuskumppani on luovuttanut oikeuksia edelleen toiselle.

Direktiivin säännöksiä täydentäen ehdotetaan 30 a §:ään lisättäväksi myös säännös liikesalaisuuden käsittelystä. Ehdotuksen mukaan tekijän ja esittävän taiteilijan suojaksi edellytettäisiin, että selvityksen antajan olisi yksilöitävä, mikä tieto on liikesalaisuuden kohteena. Tekijällä tai esittävällä taiteilijalla olisi oikeus säilyttää saamansa tieto teoksen koko hyödyntämisaikan ja kohtuullisen ajan sen jälkeenkin, mikäli säilyttäminen on tarpeen korvauksen kohtuullistamiseksi.

Direktiivin 22 artiklan mukainen oikeus peruuttaa tekijänoikeus silloin, kun teosta ei ole kaupallisesti hyödynnetty, pantaisiin täytäntöön lisäämällä uuteen 30 b §:ään tarvittavat säännökset. Oikeuksien peruuttamista koskevat erityissäännökset 30, 33 ja 34 §:ssä säilytettäisiin ennallaan. Tekijänoikeuslain 40 §, joka koskee elokuvaamisoikeuden luovuttamista, säilytettäisiin ennallaan mutta muutettaisiin pakottavaksi.

Direktiivissä ei määritellä aikaa, jonka kuluessa teosta olisi hyödynnettävä. Direktiivi ei sisällä myöskään täsmällisiä säännöksiä niin sanotusta armonajasta, jonka kuluessa luovutuksen saajan olisi aloitettava teoksen hyödyntäminen sillä uhalla, että oikeuden luovutus muutoin peruuntuu. Ehdotuksen mukaan kaikkien muiden kuin elokuvateosten osalta peruuttamisoikeus tulisi voimaan, kun on kulunut kohtuullinen aika oikeuden luovutusta koskevan sopimuksen tekemisestä. Teoksen hyödyntämisen armonajaksi ehdotetaan 6 kuukautta siitä, kun tekijä on ilmoittanut käyttävänsä peruuttamisoikeutta.

Direktiivin 22 artikla antaa jäsenvaltioille merkittävästi liikkumavaraa artiklan täytäntöönpanossa. Jäsenvaltiot voivat sääntelyssään ottaa huomioon muun muassa eri alojen erityispiirteet sekä erityyppiset teokset ja esitykset, samoin kuin sen, sisältääkö teos useamman tekijän tai esittävän taiteilijan panostusta ja miten peruuttamisoikeus vaikuttaisi teoksen tai esityksen muiden tekijöiden tai esittävien taiteilijoiden oikeutettuihin etuihin. Jäsenvaltiot voivat myös eräissä tapauksissa sulkea pois peruuttamisoikeuden kokonaan tai säätää, että peruuttamismekanismeja voidaan soveltaa vain tietyn määräajan kuluessa. Jäsenvaltiot voivat 22 artiklan 5 kohdan mukaan myös säätää, että ”peruuttamismekanismista poikkeavat sopimusmääräykset ovat täytäntöönpanokelpoisia vain, jos ne perustuvat kollektiivisen sopimisen tuloksena tehtyyn sopimukseen”.

Direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä on otettava huomioon, että musiikin esittäjien peruuttamisoikeus on harmonisoitu suoja-aikadirektiivillä, eikä äänitallenteella esiintyvien esittävien taiteilijoiden oikeussuojaan siten ehdoteta muutosta tältä osin.

Direktiivin suomaa liikkumavaraa ehdotetaan hyödynnettäväksi kahdessa tapauksessa. Ensinnäkin silloin, kun kaksi tai useampi on luonut teoksen yhdessä, heidän on käytettävä peruuttamisoikeutta yhdessä. Toiseksi ehdotetaan, että peruuttamisoikeutta ei lainkaan sovelleta teoksiin, jotka luodaan täytettäessä työ- tai virkasuhteesta johtuvia työtehtäviä. Oikeuksien peruuttamismekanismi soveltuu erittäin huonosti työ- ja virkasuhteisiin.

Tekijänoikeuslain oikeuksien luovutuksen peruuttamista koskevien säännösten nykyinen lähtökohta, jonka mukaan oikeuksien peruuttamisen yhteydessä tekijälle jää mahdollisesti jo maksettu korvaus, säilyisi nimenomaisen säännöksen mukaisesti ennallaan.

Tekijänoikeuden lähioikeudet

Tekijänoikeuden lähioikeuksia koskevan tekijänoikeuslain 5 luvun 45 §:n mukaista esittävän taiteilijan yksinoikeutta laajennettaisiin siten, että kuvatallenteelle tallennetun esityksen esittäjällä olisi yksinoikeus määrätä myös elokuvan esittämisestä läsnä olevalle yleisölle, esimerkiksi elokuvateatterissa, sekä yksinoikeus määrätä kuvatallenteen käyttämisestä lähetystoiminnassa. Esittäjien oikeudet audiovisuaalisille tallenteille tallennettujen esitystensä osalta ovat tämän laajuiset jo esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa. Ehdotus perustuu asian kansalliseen arviointiin.

Lain 48 §:n 4 momenttia tarkistettaisiin verkkolähetysdirektiivin säännösten pohjalta niin, että edelleen lähettämistä koskeva sääntely olisi jatkossa täysin neutraali suhteessa edelleen lähettämiseen käytettyyn tekniikkaan. Lisäksi säännöksiä muutettaisiin siten, että lähettäjäyhteyden individuaalinen lupa tarvittaisiin edelleen kaikissa tapauksissa, joissa lähettäjäyhteydellä on oikeus määrätä signaalinsa käytöstä.

Valokuvaajan 49 a §:n mukaista lähioikeussuojaa kavennettaisiin siten, ettei se ulotu sellaisen kuvataiteen teoksen toisintamiseen, jonka suoja-aika on umpeutunut. Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 14 artikla.

Tekijänoikeuslain 50 §:n mukaisen sanomalehtitiedotuksen suojan tilalle ehdotetaan säännöksiä lehtikustantajien uudesta lähioikeudesta. Säännöksillä pantaisiin täytäntöön direktiivin 15 artikla.

Lisäksi tekijänoikeuslain 5 luvussa säädettyihin lähioikeuksiin lisättäisiin asianmukaiset viittaukset niihin lain 2 luvun ja 3 luvun säännöksiin, jotka tulisivat sovellettaviksi myös kyseisiin lähioikeuksiin.

Verkkosisällönjakopalvelut

Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan sisällytettäväksi uusi 6 a luku verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuusta sellaisen aineiston yleisön saataviin asettamisesta, jonka toteuttavat palvelun käyttäjät. Säännökset perustuvat direktiivin 17 artiklaan. Säännösten tavoitteena on parantaa tekijöiden ja palvelun käyttäjien asemaa sekä selvittää sitä, millä toimilla palveluntarjoaja vapautuu vastuusta palvelun käyttäjien palveluun tallentamista aineistoista.

Voimassa oleva laki sähköisen viestinnän palveluista sisältää säännöksiä tallennuspalveluiden vastuusta tekijänoikeutta loukkaavasta aineistosta. Vastaisuudessa kyseisen lain säännöksiä ei sovellettaisi verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien vastuuseen tekijänoikeutta loukkaavasta aineistosta, mutta muihin tallennuspalveluihin mainittuja säännöksiä sovellettaisiin jatkossakin. Laki sähköisen viestinnän palveluista velvoittaa palveluntarjoajia estämään pääsyn sen jälkeen, kun sisällön tuottaja on tallentanut aineiston palveluun. Tekijänoikeuslain 6 a luku sisältäisi veloitteen estää pääsy aineistoon myös ennakkollisesti ennen kuin aineisto tulee yleisön saataviin.

Direktiivin 17 artiklan täytäntöönpanon kannalta on huomattava, ettei direktiivissä kovin täsmällisesti säädetä prosessista pääsyn estämiseksi aineistoon, palveluntarjoajien ja tekijöiden välisestä direktiivin mukaisesta yhteistyöstä tai palvelun käyttäjän oikeussuojasta. Direktiivin säännöksiä täytäntöön pantaessa on myös otettava huomioon se, että kysymys on perusoikeusherkästä sääntelystä. Palveluntarjoajaa veloitetaan toimimaan sekä lain nojalla että tekijän tai tämän puolesta toimivan ilmoituksen perusteella. Kansallisen lainsäätäjän tehtävä on panna artikla täytäntöön siten, että otetaan huomioon tekijän omaisuuden suoja, palvelun käyttäjän sanan- ja ilmaisunvapaus ja verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan elinkeinon harjoittamisen vapaus.

Ehdotetussa 55 a §:ssä on verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan ("palveluntarjoaja") määritelmä.

Ehdotetun 55 b §:n mukaisesti täsmennettäisiin laissa se, että kun teoksia tallennetaan palveluntarjoajan palveluun, palvelun tarjoaja välittää teokset yleisölle. Tämä on tekijänoikeudellisesti relevantti toimi. Pykälässä säädettäisiin edelleen, että palveluntarjoajan tulee saada tekijöiden lupa tähän suojattujen teosten käyttöön. Lopuksi tässä pykälässä säädettäisiin, että kun palveluntarjoaja on saanut tekijöiden luvan, se kattaa myös palvelun käyttäjien toimet, kun nämä tallentavat teoksia yleisölle välitettäväksi.

Ehdotetussa 55 c §:ssä säädetään, että ellei palveluntarjoajalla ole lupaa teosten käyttöön, se on vastuussa teosten yleisölle välittämisestä. Palveluntarjoaja vapautuisi tästä vastuusta, jos se ensinnäkin toimii parhaansa mukaan saadakseen tarvittavan luvan teosten käyttämiseen. Ellei lupaa ole hankittu, palveluntarjoaja voisi myös vapautua vastuusta, jos se toimii parhaansa mukaan varmistaakseen, että teokset, joista tekijä on antanut merkitykselliset ja tarvittavat tiedot, eivät ole saatavilla. Palveluntarjoaja voisi vapautua vastuusta myös, jos se on toiminut parhaansa mukaan viipymättä teoksen saannin estämiseksi tai sen poistamiseksi verkkosivustoltaan saatuaan tekijältä riittävän perustellun ilmoituksen.

Saman pykälän toisessa momentissa ovat lisäksi säännökset palvelutarjoajan velvoitteiden oikeasuhtaisuuden arvioinnista.

Ehdotettu 55 d § sisältää helpotuksia 55 c §:n 1 momentin mukaisista velvoitteista pienten ja vähän aikaa markkinoilla olleiden palveluntarjoajien osalta.

Ehdotetut 55 e § ja 55 f § sisältävät säännöksiä, joilla pyritään varmistamaan teosten laillinen käyttö palveluissa, esimerkiksi laissa olevien rajoitussäännösten nojalla. Palvelun käyttäjä voi tallentaa käyttäjälähtöiseen sisältöön teoksia tai teosten osia muun muassa niitä siteerattaessa tai parodian yhteydessä. Palveluntarjoajan on palvelun käyttöehdoissa ilmoitettava palvelun käyttäjälle, että teoksia voi käyttää laissa säädettyjen rajoitussäännösten nojalla. Lain 55 f §:n mukaisesti palveluntarjoajalla on oltava käytänteet, joilla varmistetaan, että 55 c §:n 1 momentin mukaiset toimenpiteet eivät estä teosten laillista välittämistä yleisölle. Samassa pykälässä on vielä säännös, jonka mukaan automaattisia estämiskeinoja saadaan käyttää vain, kun on suurella todennäköisyydellä oletettavissa, että kysymys on tekijänoikeuksia loukkaavasta suojatun teoksen välittämisestä yleisölle.

Ehdotetussa 55 g §:ssä säädettäisiin verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan velvollisuudesta antaa tietoja tekijälle.

Ehdotetussa 55 h §:ssä säädettäisiin palveluntarjoajan velvollisuudesta tarjota käyttöön tehokas ja nopea valitus- ja oikeussuojamekanismi, joka on palvelun käyttäjän saatavilla, kun on kysymys erimielisyyksistä, jotka koskevat tämän palveluun tallentaman teoksen saannin estämistä tai sen poistamista. Tätä oikeussuojakeinoa sääntelevästä direktiivin 17 artiklan 9 kohdasta ilmenee, että tekijöiden tulee perustella poistopyyntönsä asianmukaisesti ja että valitukset on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä ja että palveluun ladatun sisällön saannin estämistä tai sen poistamista koskevien päätösten on oltava ihmisen tekemän arvioinnin kohteena.

Ehdotetussa 55 i §:ssä säädettäisiin vaihtoehtoisesta menettelystä palvelun käyttäjän ja tekijän välisen erimielisyyden ratkaisemiseksi. Menettely olisi vapaaehtoinen ja siinä tarkoitetun asiantuntijan suositus ei olisi osapuolia sitova.

Ehdotetuissa 55 j – 55 m §:ssä olisi säännöksiä osapuolten oikeudesta kohtuulliseen hyvitykseen, oikeudesta saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi, säännösten sitovuudesta eräissä suhteissa ja koko 6 a luvun säännösten soveltamisesta tiettyihin lähioikeuksiin.

Direktiivin säännökset, joita ei ehdoteta erikseen täytäntöön pantaviksi

Direktiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että osapuolet, joilla on oikeuksien lisensointiin liittyviä vaikeuksia niiden pyrkiessä sopimukseen audiovisuaalisten teosten saattamiseksi yleisön saataviin tilausvideopalveluissa, voivat saada apua puolueettomalta elimeltä tai sovittelijoilta, jotka auttavat osapuolten välisissä neuvotteluissa ja voivat tapauskohtaisesti esittää niille ehdotuksia sopimuksen saavuttamiseksi.

Direktiivin täytäntöönpano ei tältä osin edellytä tekijänoikeuslain tai muun lain muutosta, sillä direktiivi ei sisällä vaatimusta perustaa uutta mekanismia tai sovitteluelintä. Vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona voidaan soveltaa olemassa olevia sovittelukeinoja.

Vaikka jäsenvaltioon ei perusteta erillistä sovitteluelintä, jäsenvaltion olisi kuitenkin ilmoitettava komissiolle lähde, josta voi saada merkityksellistä tietoa tarjolla olevista sovittelijoista, jos sellainen lähde on saatavilla. Suomessa tässä tarkoitettuja lähteitä voisivat olla Keskuskauppakamarin tarjoama sovittelupalvelu sekä Asianajajaliiton sovittelijat.

Direktiivin 16 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että kustantajalle maksetaan sille luovutettujen oikeuksien nojalla osuus hyvityksestä, jota tekijälle maksetaan teoksen käyttämisestä oikeuksia koskevan rajoituksen nojalla. Käytännössä olisi kysymys hyvityksestä yksityisestä kopioinnista. Direktiivin 16 artiklan 2 kohdan mukaisesti 1 kohta ei rajoita jäsenvaltioiden järjestelyjä, jotka koskevat oikeuksia

lainata teoskappaleita yleisölle. Tekijänoikeuslain 19 a §:n säännökset sulkevat pois kustantajat lainauskorvauksen piiristä.

Direktiivin 21 artiklan mukaan direktiivin avoimuusvelvoite tai sopimuksen kohtuullistamisasia tulee voida saattaa ratkaistavaksi vapaaehtoisessa, vaihtoehtoisessa riitojenratkaisumenettelyssä, ja tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita edustavien organisaatioiden tulee voida käynnistää tällaisia menettelyitä tekijän tai esittävän taiteilijan nimenomaisesta pyynnöstä. Suomen lainsäädäntö ei aseta esteitä sille, että organisaatio voi tekijän tai esittävän taiteilijan valtuuttamana edustaa tätä sovittelussa tai välimiesmenettelyssä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Direktiivin taustalla olevat komission vaikutusarviointit

Ehdotuksiin liittyy kolmiosainen komission vaikutusarviointi ([SWD\(2016\) 301 final](#)) ja siitä laadittu yhteenveto ([SWD\(2016\) 302 final](#))

Kaikilta osin vaikutusarviointeja ei ole tehty. Toisaalta, direktiivin hyväksyminen EU:n neuvoston ja parlamentin toimesta edellyttää, että sääntely on ollut hyväksyttävää perusoikeuksien toteutumisen kannalta. Euroopan tuomioistuimen oikeuskäytäntö tulee todennäköisesti aikanaan selventämään direktiivin tulkinnanvaraisten kohtien soveltamista ja täyttämään direktiivin sääntelyn sisältämiä aukkoja.

Kansallisen tason valmistelun aikana tehty vaikutusarviointi

Kansallisella tasolla direktiivin sisältämien säännösten täytäntöönpanon yhteydessä on järjestetty lukuisia työpajoja ja muita tilaisuuksia, joiden tavoitteena on ollut saavuttaa yhteinen käsitys säännösten tavoitteista ja niiden parhaasta mahdollisesti voimaansaattamisesta. Lisätietoa valmisteluvaiheen toimista löytyy [hankeikkunasta](#).

Ehdotettavilla säännöksillä edistetään ennen kaikkea tekijänoikeuden toimivuutta digitaalisessa ympäristössä ja teosten rajat ylittävää käyttöä. Vaikutukset ovat sekä lausuntokierroksen tulosten, että esityksen valmistelun yhteydessä syntyneen käsityksen mukaan merkittäviä tekijänoikeusjärjestelmän toimivuuden varmistamiseksi.

Vaikutuksia tekijänoikeusjärjestelmän vaikutuspiirin eri toimijoille ei ole mahdollista täsmällisesti arvioida. Alla vaikutuksia on arvioitu kohderyhmittäin aloittaen siitä kohderyhmästä, johon lainmuutoksella on eniten myönteisiä vaikutuksia ja sen jälkeen sen kohderyhmän osalta, jolle lainmuutoksella mahdollisesti olisi kielteisiä vaikutuksia. Vaikutusarviointi on tehty ottaen huomioon aiemmat kokemukset lainmuutosten vaikutuksista sekä siltä osin kuin tällaisia on ollut saatavilla, joko komission vaikutusarviointi tai muita saatavilla olevia lähteitä, sekä lausunnoissa esiin tulleita seikkoja.

1. Taloudelliset vaikutukset

Tekijänoikeuslainsäädäntö muodostaa perustan luovien alojen ansaintamalleille ja ansaintamahdollisuuksille. Tekijänoikeuslainsäädännön toimivuus muodostuu oikeuksien luovutusta koskevien sopimusten ja käyttöilupien myöntämisen eli lisensoinnin kautta. Pääsääntönä ovat suoraan oikeudenhaltijalta sopimuksilla hankittavat luvat, lukuun ottamatta tilannetta, jossa lupien saaminen suoraan tekijöiltä on epäkäytännöllistä tai jopa mahdotonta johtuen käytettävien teosten oikeudenhaltijoiden runsaasta määrästä.

Vuosikymmenien ajan tarjolla on ollut lainsäädännöllä tuettuja kollektiivisia käyttölupia, joita Pohjoismaissa perinteisesti kutsutaan sopimuslisensoiksi. Nämä ovat direktiivissä tarkoitettuja ”laajennettuja kollektiivisia lupia”. Joissain tilanteissa on säädetty rajoituksia tekijän yksinoikeuksiin, jotta tietyt yhteiskunnalliset edut voivat toteutua. Tekijänoikeuslain vaikutukset eivät nykyisin aina ole yhtä selkeitä, sillä markkinoille on kehittynyt myös avoimia lisensointimalleja ja muita ansaintamalleja, esimerkiksi mainostuloihin perustuvia malleja, jotka eivät ole suoraan riippuvaisia tekijänoikeuslain mukaisista yksinoikeuksista.

Tekijänoikeuden rajoitukset ja sopimuslisenssiä koskevat säännökset

Rajoitussäännösten säätäminen tietyillä käyttöalueilla pakottaviksi perustuu komission vaikutusarvioinnin mukaan siihen oikeudelliseen epävarmuuteen, joka liittyy olemassa olevien tekijänoikeusrajoitusten sallimiin toimiin, erityisesti digitaalista ja rajat ylittävää käyttöä koskien. Tämä on tunnistettu haasteeksi useilla teosten käytön alueilla. Tämän vuoksi direktiivi edellyttää, että rajoitussäännöksiä digitaalista ympäristöä koskevissa erityistapauksissa tulisi voida soveltaa rajat ylittävissä tilanteissa ja niin, ettei asiasta voisi sopia toisin.

Rajoituksilla on vaikutusta tekijöiden taloudelliseen asemaan. Komissio on kuitenkin arvioinut vaikutusten olevan kansainvälisissä sopimuksissa ja tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 5 kohdassa säädetyn kolmen kohdan testin mukaan hyväksyttäviä. Rajoituksen vaikutusta voidaan lieventää säätämällä korvauksen maksamisesta teosten tietyn käytön kohdalla.

Rajoitussäännöksillä olisi oikeudenhaltijoihin välittömiä vaikutuksia, sillä lain voimaantulon jälkeen teoksia saisi käyttää ilman tekijän lupaa ja korvausta maksamatta rajoitussäännöksessä tarkoitettuun käyttöön. Yleinen lähtökohta on, ettei tekijänoikeuden rajoituksen nojalla saa valmistaa kappaleita ilman tekijän lupaa valmistetusta teoksen kappaleesta tai sellaisesta teoksen kappaleesta, josta tekninen toimenpide on kierretty. Tekijän asemaa turvaa lisäksi ehto, että käyttäjällä on oltava laillinen pääsy teokseen, eikä teoksen käyttö näin ollen ole mahdollista ”offensiivisesti”, esimerkiksi sellaisten teosten käyttämiseksi, jotka ovat maksumuurin takana.

Osa direktiivin rajoitussäännöksistä sisältyi jo vuonna 2001 annettuun tietoyhteiskuntadirektiiviin, ja direktiivi sisältää näiltä osin vain täsmentävää sääntelyä. Parodiaa, karikatyyriä ja pastissia koskevan rajoitussäännöksen katsottiin Euroopan parlamentin käsittelyn yhteydessä kattavan myös niin kutsutut meemit. Varsinaista vaikutusarviointia ei parodiasäännöksen osalta ole tehty.

Tekstin- ja tiedonlouhintaa koskevan tekijänoikeuden rajoituksen tavoitteena on edistää innovaatiotoimintaa koko yhteiskunnassa. Tekstin- ja tiedonlouhintaa koskeva tekijänoikeuden rajoitus toteuttaa laajalti ”oikeus lukea on oikeus louhia”-periaatetta. Rajoituksella edistetään mahdollisuuksia analysoida aineistoja tietoteknisin välinein. Kun tekijänoikeuden suojaama sisältö saatetaan yleisön saataviin verkossa, tekijöillä on oikeus pidättää oikeutensa tiedonlouhintaan nähden asianmukaisella tavalla. Direktiivin johdantokappaleen mukaisesti asianmukaisiksi katsotaan ainoastaan koneluettavat keinot, mukaan lukien oikeuksien pidätys metatiedoissa ja verkkosivuston tai palvelun ehdoissa. Oikeuksien pidätysmahdollisuus ei koske tekstin- ja tiedonlouhintaa tieteellistä tutkimusta varten.

Vaikutukset ovat tarkkarajaiset senkin vuoksi, että tiedonlouhinnassa valmistettavien teosten kappaleiden muu käyttö eli välittäminen yleisölle olisi lähtökohtaisesti kiellettyä. Tieteelliseen tarkoitukseen tapahtuvan tiedonlouhinnan osalta tiedonlouhinta-aineistoa saisi kuitenkin säilyttää ja siihen saisi tarjota rajoitetusti pääsyn tutkimuksen verifiointia varten.

Tutkimusorganisaatioille ja kulttuuriperintölaitoksille sääntely tuo ennakoitavuutta ja nykyistä selkeämmät oikeudelliset puitteet. Rajoituksen mukaisesta käytöstä ei saisi sopia toisin. Tiedonlouhintaa koskevalla tekijänoikeuden rajoituksella olisi suurinta merkitystä yksittäisille tutkijoille, tieteelliselle tutkimukselle ja yritysten tutkimus- ja tuotekehitystoiminnalle. Se lisäisi myös julkisyhteisöjen ja muiden organisaatioiden mahdollisuutta hyödyntää teoksiin sisältyvää dataa.

Tekijänoikeuden rajoituksen johdosta tekstin- ja tiedonlouhintaa varten ei enää tarvitsisi hankkia yhteishallinnointiorganisaatiolta lupaa, mikä saattaisi vähentää organisaation keräämiä korvauksia arviolta muutamalla tuhannella eurolla vuositasolla.

Opetuskäyttöä koskevan mallin osalta jäsenvaltiolla on liikkumavaraa valittaessa sitä keinoa, jolla direktiivin tarkoittama käyttö mahdollistetaan. Lisäksi jäsenvaltioiden päätettävissä on se, maksetaanko tekijöille rajoituksen mukaisesta käytöstä sopivaa hyvitystä tai korvausta. Direktiivin mukaiset tavoitteet voidaan toteuttaa myös sopimalla. Suomessa opetuskäyttö on perinteisesti järjestetty sopimuslisenssijärjestelmää

hyödyntäen. Opetushallitus hankkii vuosittain sopimuksilla luvat perus- ja toisen asteen opiskelijoille. Oppilaitosten tarpeet on näissä sopimuksissa pyritty huomioimaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Opetuksen havainnollistamisen osalta uuden rajoituksen vaikutukset kohdistuvat 40 000 opettajaan, joiden on opetustoiminnassaan sovellettava tekijänoikeuslain nojalla tehtyjä käyttöoikeussopimuksia tai rajoitusta tapauksissa, joissa käyttölupia ei ole helposti saatavissa.

Uudessa sääntelyssä otetaan huomioon oppilaitosten tarpeet siitä, että muodostetaan nykyistä selvemmat ja ennakoitavammat oikeudelliset puitteet erityisesti digitaalisessa ympäristössä tapahtuvaan käyttöön ja etäopetuksen järjestämiseen.

Tilanne paranee ennen kaikkea niiden oppilaitosten osalta, joiden on hankittava luvat itse. Opetuksen havainnollistamista tapahtuvaa teosten käyttöä varten ei ole tarvetta lupien hankkimiseen niissä tapauksissa, joissa ei ole helposti saatavilla käyttölupaa sopimuslisenssin pohjalta. Hallinnollinen rasitus vähenee rajoitukseen perustuvan käytön vuoksi, vaikka edelleen jokaisen opettajan on itse arvioitava, missä menee opetuksen havainnollistamista varten tapahtuvan käytön raja.

Esitys ei myöskään merkittävästi vaikuttaisi tekijöiden oikeutettuihin etuihin ja taloudelliseen asemaan. Tekijöillä olisi joka tapauksessa oikeus korvaukseen tekijänoikeuden rajoituksen perusteella tapahtuvasta käytöstä opetuksen havainnollistamiseen.

Komissio on katsonut, että erilaiset lähestymistavat kappaleen valmistamiseen aineistojen säilyttämiseksi kulttuuriperintölaitoksissa haittaavat rajat ylittävää yhteistyötä ja rajat ylittävien säilyttämisverkostojen syntymistä sisämarkkinoilla sekä aiheuttavat resurssien tehotonta käyttöä.

Ehdotettavien uusien säännösten perusteella laitosten kokoelmissa olevia kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia voitaisiin saattaa tietysin edellytyksin yleisön saataviin digitaalisesti arkistoissa ja yleisölle avoimissa kirjastoissa ja museoissa. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien säännösten pääasialliset vaikutukset koskevat arkistoja ja yleisölle avoimia kirjastoja ja museoita – ja toisaalta oikeudenhaltijoita kirja-, äänite- ja valokuva-alalla ja audiovisuaalisella alalla.

Taloudelliset vaikutukset ovat vähäisiä tekijöille, sillä teokset ovat jo olleet markkinoilla ja tuottaneet oikeudenhaltijoilleen niistä saatavilla olevan tuoton. Sopimuslisenssistä ja rajoitussäännöksistä muodostuvassa ratkaisussa on kuitenkin myös tekijöiden taloudellista asemaa suojaavia elementtejä, kuten aikaraja sekä kieltäminen. Lisäksi järjestelmää tukee Euroopan teollisoikeuksien viraston EUIPO:n ylläpitämä rekisteri kaupallisesta jakelusta poistuneista teoksista.

Aikarajoja on käytetty lakiehdotuksessa säästeliäästi, sillä mikäli teoksen on tietysin kriteerein arvioitu poistuneen kaupallisilta markkinoilta, sitä koskeva sopimuslisenssisopimus syntyy vain, mikäli tekijöitä ja kustantajia edustavat järjestöt siihen suostuvat. Jos kyse on tilanteesta, jossa ei ole olemassa oikeudenhaltijoita edustavaa järjestöä, esimerkiksi tietokonepelien kohdalla, laitos saa käyttää teosta rajoitussäännöksen nojalla ilman tekijän lupaa, ellei tekijä ole kieltänyt teoksen käyttöä. Tietokonepelien osalta säädetään 7 vuoden aikarajasta, jonka jälkeen laitoksen kokoelmissa olevia tietokonepelejä voi saattaa yleisön saataviin kulttuuriperintölaitoksen toimesta. Sellaisten teosten osalta, jotka eivät koskaan ole olleet kaupallisilla markkinoilla, aikaraja on 5 vuotta laitoksen kokoelmaan liittamisestä.

Tekijän asema sopimustilanteissa

Tekijän aseman parantamista sopimustilanteissa koskevien säännösten taustalla on havainto, että tekijät ovat pääsääntöisesti heikommassa asemassa kuin vastapuolensa, kun alkuperäinen tekijä luovuttaa yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöoikeuden teoksen käyttöön. Tekijät ja esittäjät eivät saa aina käyttäjiltä riittävästi tietoa teostensa ja esitystensä käyttämisestä, eikä laissa ole tukea sen määrittelemiselle, minkälainen korvaus käytöstä olisi maksettava. Direktiivi edellyttää, että tekijän asemaa parannetaan, ja jättää jäsenvaltioille vain vähän liikkumavaraa.

Ehdotuksen mukaan tekijänoikeuden siirtymistä koskevaan 3 lukuun lisättäisiin velvoitteita, joilla vahvistettaisiin tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa teosten hyödyntämistä koskevissa sopimussuhteissa alkuperäisen tekijän tai tämän yrityksen ja käyttäjän välillä. Näistä velvoitteista ei voisi pätevästi sopia toisin alkuperäisen tekijän vahingoksi. Nämä velvoitteet koskevat ensinnäkin tekijöiden oikeutta saada selvitys sopimuksen perusteella tapahtuvasta teosten hyödyntämisestä ja toiseksi tekijän oikeutta peruuttaa tekijänoikeuden luovutus tilanteessa, jossa käyttäjä ei ole hyödyntänyt sille siirtyneitä oikeuksia.

Säännösten voidaan arvioida merkittävästi parantavan tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa sopimussuhteessa, sillä voimassa olevaan lakiin sisältyy vain tahdonvaltaisia säännöksiä. Numeraalista arviota vaikutuksista on mahdotonta tehdä, sillä kyse on uudesta sääntelystä.

Sääntelyllä olisi vaikutusta laajasti koko sisältöteollisuuteen. Tyypillisesti kysymys on t itsenäisen elinkeinonharjoittajan ja teoksia hyödyntävän yrityksen, kuten kustantajan, levy-yhtiön tai elokuvatuottajan, välisestä sopimussuhteesta. Ehdotuksen mukaan säännöksiä ei sovellettaisi tietokoneohjelmiin, eikä peruuttamisoikeus sen vuoksi vaikuttaisi ohjelmistoteollisuuteen.

Ehdotuksen mukaan tekijän oikeus peruuttaa oikeuden luovutus edistäisi teosten tehokasta hyödyntämistä. Tekijänoikeuslainsäädännön tavoitteena on edistää teosten saatavuutta yhteiskunnassa. Oikeuksien hyödyntämättä jättäminen olisi siten vastoin tekijänoikeuslainsäädännön yhteiskunnallista tarkoitusta. Ei ole tarkoitus, että oikeuksia voitaisiin ostaa teoksen pitämiseksi poissa markkinoilta.

Oikeus peruuttaa oikeudenluovutus tilanteessa, jossa teosta ei ole julkaistu, on merkityksellinen tekijöiden toimeentulon toteutumisen kannalta, erityisesti silloin kun tekijät saavat pääasiallisen osuuden toimentulostaan rojaltilkorvauksina, jotka perustuvat teosten kaupalliseen hyödyntämiseen. Jos teosta ei hyödynnetä, tekijä ei saa korvausta. Tekijöiden sananvapauden kannalta on myös ensiarvoisen tärkeää, että teos ylipäättään julkaistaan. Sääntely kaventaa osapuolten sopimusvapautta, sillä peruuttamisoikeudesta ei voida sopia toisin, paitsi jos toisin sopiminen perustuu kollektiiviseen sopimukseen.

Teoksia hyödynnetään kaupallisesti niin pienissä kuin suurissa yrityksissä. Vaikka yrityksen koolla ei sinänsä ole merkitystä velvoitteiden sisällön kannalta, on selvää, että pienille yrityksille raportoinnista aiheutuva rasitus yleensä on pienempi, koska sekä tuotanto että menekki saattavat olla pienemmät. Hallinnollinen rasitus olisi siten lähtökohtaisesti suhteessa samalla tasolla. Toisaalta isoissa yrityksissä raportoinnin automatisointiin on mahdollista investoida, mikä voi olla vaikeaa pienemmille yrityksille. Pienet yritykset voivat toisaalta ulkoistaa eräitä raportointiin liittyviä velvoitteita tai hankkia käyttöönsä tarvittavia järjestelmiä. Esimerkiksi levyteollisuudessa on jo tänä päivänä automatisoitu artisteille tapahtuvaa raportointia merkittävästi ja tietoa on saatavilla oikea-aikaisesti. On mahdollista, että pienet musiikkituottajat voivat hankkia isommilta levy-yhtiöiltä tai riippumattomilta ohjelmistotuottajilta raportoinnin automatisointia tukevia järjestelmiä.

Sääntelyn vaikutuksia yrityksiin ei ole mahdollista arvioida tarkasti, koska vaikutukset riippuvat siitä, missä määrin yritykset käyttävät suojattuja aineistoja. Siksi säännöksissä viitataan eri aloilla syntyviin käytännesääntöihin, esimerkiksi kollektiivisiin sopimuksiin, kuten työehtosopimuksiin ja raportointikeinoihin.

Tekijänoikeuden lähioikeudet

Komission vaikutusarvioinnin mukaan uuden lehtijulkaisuja koskevan lähioikeuden taustalla oli havainto, että siirtyminen painetusta digitaaliseen julkaisutoimintaan on laajentanut lehtijulkaisujen yleisöä, mutta samalla tehnyt julkaisujen oikeuksien hyödyntämisestä ja täytäntöönpanosta aiempaa vaikeampaa. Kustantajilla on vaikeuksia saada korvauksia lehtijulkaisuja hyödyntävien uudenlaisten palvelujen tarjoajilta. Uudella sääntelyllä arvioidaan voitavan varmistaa kustannusalan kestävyttä ja samalla vaalia luotettavan uutis- ja ajankohtaistiedon saatavuutta.

Ehdotuksen mukaan voimassa olevan tekijänoikeuslain säännökset sanomalehtitiedotuksen 12 tunnin mittaisesta jälkipainantaa koskevasta suojasta kumottaisiin ja sen tilalla tekijänoikeuslaissa säädettäisiin uudesta lehtikustantajien julkaisuja koskevasta lähioikeudesta.

Lehtikustantajien taloudellisiin toimintaedellytyksiin on viime aikoina merkittävästi vaikuttanut myös mainosmyynnin väheneminen, joka osaltaan liittyy digitaaliseen murrokseen. Uudella lähioikeudella ei olisi sinänsä vaikutusta mainosmarkkinoiden kehittymiseen, mutta se antaisi mahdollisuuden lehtikustantajille saada osuus palvelun keräämistä mainostuloista. Ehdotuksen mukainen yksinoikeus luo lehtikustantajille neuvotteluaseman suhteessa uutiskooste- ja uutisseurantapalvelujen ylläpitäjiin näiden hyödyntäessä sanoma- ja aikakauslehtien tekemiä investointeja ja parantaa alan toimintaedellytyksiä ja asemaa markkinoilla. Toisaalta sanoma- ja aikakauslehdet usein myös hyötyvät uutiskooste- ja uutisseurantapalveluiden tarjoamasta näkyvyydestä.

Lainmuutos vaikuttaisi välittömästi erityisesti lehtikustantajien ja uutiskooste- ja uutisseurantapalveluita tarjoavien yritysten välisiin suhteisiin, kun jälkimmäinen olisi velvollinen sopimaan julkaisun käytöstä palvelussa. Suomessa olevien lehtikustantajien täsmällistä lukua ei ole mahdollista selvittää, sillä laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003), toisin kuin kumottu painovapauslaki (1/1919), ei sisällä velvoitetta tehdä ilmoitus viranomaisille lehden julkaisutoiminnasta eivätkä viranomaiset ylläpidä rekisteriä sanoma- ja aikakauslehdistä.

Ehdotuksen mukaan lehtijulkaisuihin sisältyvien teosten tai lähioikeuden suojan kohteiden oikeudenhaltijoilla olisi oikeus osuuteen sanoma- tai aikakauslehtien saamista tuloista, mikä vahvistaisi näiden taloudellista asemaa. Lakiin ei ehdoteta säännöksiä osuuden suuruudesta.

Toisaalta lähioikeuden mahdollisia kielteisiä vaikutuksia tiedonvälitykseen ja sananvapauten rajoittaisi se, että lähioikeudella ei olisi vaikutusta yksityiseen ja ei-kaupalliseen tiedonvälitykseen, kuten esimerkiksi kansalaisten mahdollisuuksiin välittää uutisia sosiaalisessa mediassa.

Ehdotettu lehtikustantajan yksinoikeus vaikuttaisi kansalaisille tarjolla olevaan tiedonvälitykseen, sillä sanoma- tai aikakauslehtien hyödyntäminen verkossa edellyttäisi jatkossa lupaa lehtikustantajalta. Tiettyä joustavuutta vaikutuksiin tuovat kuitenkin direktiivin mukaiset rajoitukset, joiden perusteella lähioikeus ei koskisi yksittäisten sanojen tai hyvin lyhyiden otteiden käyttöä. Direktiivissä ei aseteta esimerkiksi merkkimäärää, jonka käyttöä olisi pidettävä sallittuna. Lehtijulkaisujen otsikoille ei direktiivissä ole myöskään mitään erityistä suojaa. Sen paremmin erikoistuneille hakupalveluille kuin yleisille hakukoneillekaan ei direktiivissä ole säädetty erityisasemaa.

Ehdotukseen sisältyisi myös kansalliselta pohjalta valmisteltava näyttelijöiden ja tanssijoiden lähioikeussuojan laajentaminen heidän kuvatallenteille tallennettujen esitystensä osalta. Ehdotuksella tavoitellaan tasapainon saavuttamista eri lähioikeuksien haltijoiden kesken, ja se saattaisi Suomen esittäviä taiteilijoita koskevan lainsäädännön vastaavalle tasolle kuin muissa Pohjoismaissa.

Kuvatallenteelle tallennettuihin esityksiin liittyvät yksinoikeudet laajennettaisiin koskemaan esitysten julkista esittämistä esimerkiksi elokuvateatterissa ja esityksen lähettämistä radiossa tai televisiossa. Ehdotuksella on vaikutusta erityisesti näyttelijöiden ja tanssijoiden oikeudelliseen asemaan. Yksinoikeuden laajentaminen vahvistaa esittävien taiteilijoiden neuvotteluasemaa sovittaessa esityksen tallentamisesta.

Muutoksilla on monimutkaisessa, digitalisoituvassa ja kovassa kansainvälisessä kilpailussa olevilla markkinoilla merkittäviä vaikutuksia esityksiä av-tuotannoissa käyttäville tuottajille. Valmiita tapoja varmistaa esityksiä koskevan sopimustoiminnan toimivuus uudistuksen jälkeen ei ole. Tarvitaan myös asiaa koskevaa koulutusta. Malleja ja hyviä käytäntöjä saattaa olla saatavilla muista Pohjoismaista. Tarkoitus on parantaa oikeudenhaltijoiden asemaa. Lainmuutos ei saisi johtaa tilanteeseen, jossa kuvatallenteen tuotanto tai sen kaupallinen hyödyntäminen estyy tai kohtuuttomasti vaikeutuu. Tämän johdosta ehdotetaan, että nämä säännökset tulevat voimaan noin vuoden kuluttua lain hyväksymisestä.

Verkkolähetysdirektiivi

Verkkolähetysdirektiivin voimaansaattamiseksi tarvittavien lainmuutosten taustalla ovat lähettäjäyritysten vaikeudet saada tarvittavat luvat ohjelmatoimintansa oheispalveluja sisältäville verkkopalveluilleen, kun niitä tarjotaan EU:n alueella rajojen yli. Luvat on perinteisesti hankittava kunkin valtion aluetta varten erikseen. Säädetäisiin oheispalvelujen alkuperämaaperiaatteesta. Tästä seuraa, että oheispalvelujen yleisölle välittämistä koskevat oikeudet voidaan hankkia koko saatavuusalueita varten siinä maassa, johon lähettäjäyritys on sijoittautunut. Näin oheispalveluihin sisältyvien teosten osalta oikeuksista sovittaisiin alkuperämaassa. Tämä helpottaa lähettäjäyritysten oikeuksien hankintaa oheispalveluihin tarvittavien lupien osalta. Periaate koskee uutis- ja ajankohtaisohjelmia mutta ei muita elokuvia kuin televisioyhtiön itse tuottamia ja rahoittamia elokuvia.

Direktiivin säännöksillä varmistetaan edelleen lähettämistä koskevien säännösten teknologianeutraalisuus. Laissa olevat sopimuslisenssiä koskevat säännökset ehdotetaan muutettavaksi käytetyn teknologian suhteen neutraaleiksi poistamalla niistä määre ”kaapeleitse”. Muutosten jälkeen olisi mahdollista sopia kaikilla tekniikoilla tapahtuvasta edelleen lähettämistä. Uusilla säännöksillä myös varmistettaisiin verkkolähetysdirektiivin mukaisesti se, että alkuperäisen lähettäjäyrityksen lupa suojatun signaalin käyttöön tarvitaan edelleen lähettämiseen riippumatta siitä, onko lähetys peräisin Suomesta vai muualta.

Vaikutukset mainituista muutoksista ovat lähettäjäyrityksille myönteiset. Myös oikeudenhaltijoiden kannalta kollektiivinen lupa on tässä ainoa järkevä tapa sopia lähetyksen edelleen lähettämässä tarvittavista oikeuksista.

Verkkolähetysdirektiivin mukaisesti ehdotetaan lakiin otettavaksi myös uusia säännöksiä, jotka koskevat lähettämistä niin sanotun suoran siirron menetelmällä. Tässä on kysymys menetelmästä, jossa lähettäjäyritys lähettää ohjelmasignaalin suoraan (suoran siirron menetelmällä) signaalin jakelijalle, ilman että lähettäjäyritys samanaikaisesti itse lähettää kyseisen ohjelmasignaalin suoraan yleisölle, ja signaalin jakelija lähettää tämän ohjelmasignaalin yleisölle. Tällaisen yhdistelmän katsotaan direktiivin mukaisesti olevan yksi ja sama lähetys.

Vaikutuksia tällaiseen lähetystoimintaan ei voida arvioida, koska Suomessa ei toistaiseksi ole sellaista ollut. Lakiin on kuitenkin ehdotettu otettavaksi myös tällaisen toiminnan oikeuksien hankintaa helpottava sopimuslisenssisäännös siltä varalta, että toimijat haluaisivat myöhemmin sellaiseen tukeutua.

Verkkosisällönjakopalvelut

Uusien verkkosisällönjakopalveluita koskevien säännösten yleisenä tavoitteena on saada aikaan kaikkia toimijoita palveleva, toimiva tekijänoikeusmarkkinapaikka ja arvoketju sekä antaa oikeat kannustimet investoida luovan sisällön tuotantoon ja sen levittämiseen. Niin kutsuttujen web2-teknologioiden (alustatalous) vuoksi oikeudenhaltijoilla on ollut rajattu mahdollisuus päättää, onko niiden sisältö ja millä ehdoilla, mukaan luettuna korvausta koskevilla ehdoilla, saatavilla verkkosisällönjakopalveluissa. Kaikki palveluntarjoajat eivät ole suostuneet neuvotteluihin niiden käyttäjien palveluun lataamien sisältöjen käytöstä. Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuu perustuu siihen, että sen katsotaan direktiivin mukaisesti suorittavan tekijänoikeudellisesti relevantteja toimia, kun se välittää yleisölle käyttäjiensä palveluun lataamaa sisältöä.

Ehdotetulla palveluntarjoajien vastuuta ja velvollisuuksia koskevalla sääntelyllä on välitöntä vaikutusta paitsi palveluntarjoajiin myös tekijänoikeuden haltijoihin, sekä aineistoja palveluun tallentaviin henkilöihin. Lisäksi sääntelyllä olisi välillistä vaikutusta erilaisiin tekijöiden puolesta toimiviin yhteisöihin ja palveluntarjoajiin, jotka tarjoavat palveluntarjoajille palveluita lisensioinnin tai pääsyn estämisen toteuttamiseksi.

Nyt ehdotettavien säännösten tosiasiallisia vaikutuksia on erittäin vaikea täsmällisesti arvioida. Merkittävimmät verkkosisällönjakopalveluja Suomessa tarjoavat tahot ovat sijoittautuneet ulkomaille. Ei ole tiedossa, montako verkkosisällönjakopalvelua Suomessa toimii. Sen arviointiin, onko kysymys direktiivissä tarkoitettu verkkosisällönjakopalvelu, on direktiivin määritelmässä annettu kriteerit. Markkinoilla on joitakin

erittäin isoja toimijoita, esimerkiksi Youtube, ja sitten merkittävä määrä hyvin pieniä, usein alle 10 hengen mikroyrityksiä, jotka voivat täyttää verkkosisällönjakopalvelun kriteerit. Sääntelyn kannalta merkitystä ei yleensä ole sillä, mihin verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja on sijoittautunut, sillä Suomen tekijänoikeuslainsäädäntö soveltuu lähtökohtaisesti silloin, kun teoksia välitetään yleisölle Suomessa.

Palveluntarjoajat ovat vastuussa teoksen välittämisestä yleisölle. Direktiivin mukaisesti edellytetään, että palveluntarjoajat hankkivat luvan palvelussa olevien teosten käyttöön. Direktiivin ja ehdotettavien säännösten mukaisesti palveluntarjoajan lupa kattaisi myös palvelun käyttäjän toimet. Mikäli lupaa ei ole palveluntarjoajan parhaasta yrityksestä huolimatta saatu, palveluntarjoaja voi vapautua vastuusta toimimalla tekijöiden tekemien pyyntöjen ja esittämien merkityksellisten tietojen mukaisesti estääkseen pääsyn tiettyyn aineistoon tai poistaakseen tietyn aineiston palvelusta.

Sääntelyn vaikutukset ovat merkittäviä erityisesti palveluntarjoajille, sillä ne ovat vastuussa teosten yleisölle välittämisestä. Sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin (2000/31/EY) 14 artiklan 1 kohdan mukaista vastuuvapautta ei voida soveltaa nyt täytäntöön pantavan direktiivin mukaisiin verkkosisällönjakopalvelujen tarjoajien toimiin. Direktiivin 2000/31/EY 14 artiklan 1 kohtaa voidaan kuitenkin soveltaa muunlaisten sisältöpalvelun tarjoajien toimintaan.

Toimintavelvollisuus vastuusta vapautumiseksi edellyttää sitä, että palveluntarjoaja ryhtyy parhaansa mukaan toimenpiteisiin pääsyn estämiseksi sisältöön tai poistaakseen sisällön palvelusta, kun tekijänoikeuden haltija on sitä pyytänyt.

Tämä edellyttää usein sitä, että palveluntarjoaja ottaa käyttöön automatisoituja järjestelmiä sisällön tunnistamiseksi ja pääsyn estämiseksi tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon. Yleistä suodatusvelvollisuutta ei ole asetettu, sillä se on kielletty direktiivin 17 artiklan 8 kohdassa. Eräät isot yritykset, kuten Youtube, ovat itse kehittäneet tähän liittyvää teknologiaa ja menetelmiä, kun sen sijaan monet muut verkkosisällönjakopalvelun tarjoajat tukeutuvat ulkopuolisilta toimijoilta hankittaviin palveluihin ja teknologioihin.

Direktiivin ja samalla ehdotettavan lainsäädännön palveluntarjoajille asettamien konkreettisten velvollisuuksien on oltava oikeasuhtaisia. Sille, noudattavatko velvoitteet suhteellisuusperiaatetta, on direktiivissä annettu kriteerit. Velvoitteista aiheutuva hallinnollinen rasitus tulee todennäköisesti olemaan suhteellisesti samalla tasolla eri kokoisten toimijoiden osalta. Isoille yrityksille aiheutuu varsin isoja kustannuksia ja pienille yrityksille taas pienempiä kustannuksia. Esto- ja poistopyyntöjen määrät korreloivat palveluntarjoajan koon kanssa. Toisaalta ei voida täysin poissulkea myöskään sitä, että lainsäädännön asettamat kasvavat velvoitteet johtavat markkinoiden keskittymiseen entisestään ja markkinoille pääsyn vaikeutumiseen. Samaan aikaan on kuitenkin myös mahdollista, että lainsäädännön tarjotessa nykyistä selkeämmät oikeudelliset puitteet toiminnalle kilpailu markkinoilla vilkastuu.

Uusien säännösten perusteella palveluntarjoaja olisi velvollinen parhaansa mukaan hankkimaan luvan teosten käyttämiselle. Ehdotetun sääntelyn voidaan arvioida parantavan tekijänoikeuden haltijoiden mahdollisuuksia saada tuloa verkkosisällönjakopalveluista sekä tukevan tekijänoikeuksien toimeenpanoa ja alentavan tästä aiheutuvia kustannuksia. Palveluntarjoajan olisi omalla kustannuksellaan, saatuaan merkitykselliset ja tarvittavat tiedot tekijänoikeuden haltijalta tai tämän puolesta toimivalta, estettävä yleisön pääsy tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon. Tekijällä ei olisi tarvetta kääntyä tuomioistuimen tai muun oikeusviranomaisen puoleen oikeuksien täytäntöön panemiseksi. Sisällöntunnistamisjärjestelmien avulla voitaisiin puuttua palveluissa tapahtuvaan massaluonteiseen tekijänoikeusloukkaukseen.

Arvioitaessa sääntelyn vaikutuksia tekijöihin on muistettava, että tekijänoikeuden haltijoina voi olla hyvin erilaisia toimijoita. Vaikka tekijänä pidetään lähtökohtaisesti luonnollista henkilöä, joka on luonut teoksen, säännökset koskevat myös tekijänoikeuden lähioikeuden haltijoita, kuten esittäviä taiteilijoita, valokuvaajia, ääni- tai kuvatallenteen tuottajia ja tietokannan valmistajia. Lisäksi tekijään samaistetaan usein se, jolle tekijänoikeus on siirtynyt oikeuden luovutuksen myötä. Tekijänoikeudellista suojaa saavat kaikki omaperäisen teoksen luoneet henkilöt, riippumatta siitä, ovatko kyseessä päätoimiset luovan työn ammattilaiset vai satunnaiset tai aktiiviset harrastajat. Käytännössä kaikki kansalaiset voivat olla myös

tekijöitä. Vaikutusten arvioinnissa painopiste on tästä huolimatta luovan työn ammattilaisille ja yrityksille aiheutuviissa seurauksissa.

Ehdotuksella olisi myös vaikutusta tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittämiseen, jolla tarkoitetaan sääntöjä, tekniikoita ja instituutioita, jotka luovat kehyksen ja edellytykset luovien alojen tiedonhallintakäytännöille. Mitä laadukkaampaa tekijöiden palveluihin toimittama tieto on, sitä varmemmin syntyvät uudet tulovirrat voidaan kohdistaa teosten oikeudenhaltijoille oikein, jolloin tekijöiden taloudellinen asema paranee.

Verkkosisällönjakopalveluilla on kahdenlaisia käyttäjiä, niitä, jotka tallentavat aineistoa palveluun, ja niitä, jotka katselevat tai kuuntelevat aineistoja. Direktiivissä tarkoitettu palvelun käyttäjä on aktiivinen sisällön tuottaja, ei sen kuluttaja. Sosiaalisen median palveluissa, joihin verkkosisällönjakopalvelut lukeutuvat, voivat merkittävässä roolissa olla myös itsenäiset luovat yksilöt, jotka eivät ansaitse elantoansa luovalla työllä mutta joille palvelu on keskeinen kanava ilmaisunvapauden toteuttamiseen. Myös heidän asemaansa on myös kiinnitettävä huomiota.

Palvelun käyttäjänä ei ole pidettävä ammattimaisesti sisältöä tallentavaa toimijaa tai sellaista tuottajaa, joka saa merkittävää tuloa sisällön yhteyteen liitetystä mainoksista. Näiden olisi hankittava luvat teosten lataamiseen suoraan oikeudenhaltijoilta.

Ehdotettu sääntely johtaa siten nykytilanteeseen verrattuna siihen, että palvelun käyttäjien oikeusturva paranee. Palvelun käyttäjälle varataan mahdollisuus valittaa tallentamansa sisällön estämisestä tai poistamisesta palveluntarjoajan toimesta ensin valitus- ja oikaisumenettelyssä ja vielä senkin jälkeen erillisessä vaihtoehdoisessa erimielisyyksien ratkaisumenettelyssä. Tällä tavalla palvelun käyttäjän ei tarvitse vain tyytyä tekijöiden tekemään esto- tai poistopyyntöön, vaan teosta koskevan käytön lainmukaisuuden arvioi aina viimekädessä ihminen.

Ehdotuksella turvataan myös palvelun käyttäjän oikeus saada asianmukaisesti tietoa oikeudesta käyttää teoksia rajoitussäännösten nojalla ja yleisön pääsyn estämisestä palveluun tallennettuun aineistoon, mukaan lukien riittävän täsmällistä tietoa perusteista, joiden nojalla pääsy on estetty.

Ehdotetun sääntelyn vaikutuksia lisensiointimarkkinoihin ja piratismiin laajuuden tulevaan kehitykseen ei ole kaikilta osin helppo ennustaa. Kuten edellä on todettu, voidaan olettaa, että jatkossa verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien ja tekijöiden välisten välittäjien merkitys tulee korostumaan ja markkinoiden rakenne kehittyy tältä osin.

Sääntelyyn sisältyy myös osapuolten oikeus hyvitykseen, mikäli estämistä tai poistamista koskeva pyyntö ei ole perustunut tekijänoikeuslakiin. Osapuolilla on myös oikeus aina viedä asia tuomioistuimen arvioitavaksi. Mikäli yksittäisessä tapauksessa arvioidaan, että asialla on merkittävää taloudellista vaikutusta, arviointi tuomioistuimessa on järkevintä.

Lisäksi voidaan arvioida, että tekijät nykyistä paremmin tulevat saamaan korvauksia teostensa käytöstä, kun ensisijainen vastuu mahdollisista oikeudenloukkauksista sitovasti kuuluu palveluntarjoajille, joille on taloudellista hyötyä siitä, että teokset ovat saatavilla palvelussa.

Toisaalta muutokset sääntelyssä voivat välillisesti johtaa siihen, että palvelun käyttäjien omat mahdollisuudet hankkia käyttö lupa teosten käyttämiselle heikkenevät. Direktiivin on arvioitu johtavan mahdollisesti myös siihen, että aiemmin saatavilla olevat käyttö lupia myöntävät toimijat tarjoaisivat vastaisuudessa käyttö lupia ainoastaan palveluntarjoajille, eivätkä suoraan yksittäisille palvelun käyttäjille. Toisaalta direktiivin sääntelemä tilanne koskee vain sellaisia palvelun käyttäjiä, jotka eivät toimi kaupallisessa tarkoituksessa ja joiden käytöstä ei synny merkittävää tuloa. Esimerkiksi menestyvän Youtube-kanavan ansiotarkoituksessa toimivan ylläpitäjän olisi hankittava lupa musiikin käyttöön kanavallaan, vaikka Youtubella olisikin sopimus esimerkiksi Teoston tai Gramexin kanssa, sillä tämä sopimus kattaisi lain nojalla vain mainittujen ei-kaupallisten käyttäjien toimet.

2. Vaikutukset julkiseen talouteen

Tekijänoikeuden rajoitukset ja sopimuslisenssiä koskevat säännökset

Tekstin- ja tiedonlouhintaa koskevalla rajoitussäännöksellä ei ole suoraa vaikutusta julkiseen talouteen. Toisaalta tekstin- ja tiedonlouhinta tulee lisääntymään ja sitä tullaan käyttämään myös julkisen sektorin toimijoiden piirissä. Tätä kautta rajoitussäännös tukee myös julkisen talouden myönteistä kehitystä.

Teosten käyttäminen opetustoiminnassa on voimassa olevan lain mukaan mahdollista sopimuslisenssijärjestelmää hyödyntäen. Tekijöitä edustavan järjestön ja käyttäjän välillä tehdään sopimus, joka rahoitetaan peruskoulun ja toisen asteen opiskelijoiden osalta julkisin varoin. Tällä hetkellä tämän käytön korvauksia varten on valtion talousarviossa ollut noin [15 miljoonaa] euron määräraha. Tällä määrällä opetushallitus on hankkinut kattavat luvat opetuskäyttöä varten perus- ja toisen asteen oppilaitosten tarpeisiin.

Ehdotettava sopimuslisenssiä täydentävä uusi rajoitussäännös sallisi sellaistenkin aineistojen käytön, jotka ovat tarpeen opetuksen havainnollistamiseksi mutta joita kattavaa käyttöä ei ole helposti saatavissa. Syynä siihen voi olla, että asianomaisen aineiston oikeudenhaltijoita edustavaa oikeuksien hallinnointiorganisaatiota ole olemassa.

Direktiivi jättää jäsenvaltioiden päätettäväksi sen, saisivatko oikeudenhaltijat sopivaa hyvitystä tai korvausta teostensa käyttämisestä rajoitussäännöksen nojalla. Ehdotuksessa lähdetään siitä, että tekijällä olisi oikeus korvaukseen myös tästä rajoituksen mukaisesta käytöstä. Korvaus maksettaisiin valtion talousarvion määrärahasta. Toistaiseksi ei ole tietoa, kuinka laajasti rajoitussäännöstä tultaisiin hyödyntämään. Tästä syystä ei ole mahdollista arvioida tämän rajoitussäännöksen mukaisen teosten käytön vaikutuksia julkiseen talouteen. Korvausoikeutta koskeva säännös tulisi voimaan siirtymäajan jälkeen. Ennen voimaantuloa tehtäisiin arviointi korvauksen tasosta ja määräst.

Korvausoikeuden ei ennakoida aiheuttavan oppilaitoksille yksittäisten käyttötapauksien raportointi- tai vastaavaa velvoitetta, sillä tällaisia direktiivissä ei hyväksytty. Direktiivin 23 johdantokappaleessa todetaan, että korvauksen maksaminen ei saisi aiheuttaa oppilaitokselle hallinnollista rasitusta. Käytännössä tämä merkitsee sitä, ettei korvausjärjestelmässä voida edellyttää, että käyttöä raportoidaan yksityiskohtaisesti. Korvauksen maksaminen perustuisi tilastollisesti tehtävään arviointiin rajoituksen mukaisen käytön määräst, tekijöiden tekemään vaatimukseen ja selvityksen pohjalta muodostettavaan korvausten tasoon. Direktiivin mukaan korvaustasoa asetettaessa olisi otettava asianmukaisesti huomioon muiden muassa jäsenvaltion koulutustavoitteet ja oikeudenhaltijoille aiheutuva haitta.

Esityksellä ei muutoin olisi merkittävää taloudellista vaikutusta opetuksen järjestäjille, kunnille tai valtiolle.

Kulttuuriperintölaitosten rahoitus tulee pääsääntöisesti julkisista varoista. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teoksien käyttämiseen liittyvään sääntelyyn sisältyy myös piirteitä, joiden voidaan arvioida lisäävän erityisesti arkistoille ja yleisölle avoimille kirjastoille ja museoille aiheutuvaa hallinnollista rasitusta, sekä myös jossain määrin tekijänoikeuden yhteishallinnointiorganisaatioille aiheutuvaa hallinnollista rasitusta. Hallinnollinen rasitus ja toiminnasta aiheutuvat kustannukset ovat kuitenkin riippuvaiset siitä, missä määrin näillä kulttuuriperintölaitoksilla on halukkuutta ja resursseja ryhtyä välittämään yleisölle kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia. Ehdotuksen mukaan edellä mainitut kulttuuriperintölaitokset velvoitetaan ensisijaisesti huolehtimaan tarvittavien tietojen rekisteröimisestä Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston (EUIPO) asiaa varten perustettuun tietokantaan.

Vuosittain käytävistä sopimuslisenssineuvotteluista aiheutuu sopimuslisenssin osapuolille työtä. Edellä kuvattua hallinnollista rasitusta voidaan kuitenkin pitää vähäisenä järjestelystä koituviin hyötyihin nähden. Käytännössä kulttuuriperintölaitoksille aiheutuvan hallinnollisen työn määrä on riippuvainen myös siitä, missä määrin Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämän tietokannan rajapinnat mahdollistavat tietojen automaattisen siirron kulttuuriperintölaitosten kokoelmatietokannoista.

Tekijän asema sopimustilanteissa

Tekijän asemaa sopimustilanteissa parannetaan tekijälle kuuluvilla oikeuksilla saada asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus teoksen käytöstä. Tämä saattaa joissakin tilanteissa aiheuttaa tarpeen korottaa julkisten toimijoiden teosten käyttöä koskevia määrärahoja, ellei tekijälle maksettavaan korvaukseen oltu aiemmin varauduttu. Korvausta voi tulla maksettavaksi myös ei-kaupallisesta teoksen hyödyntämisestä. Julkiset toimijat, jotka ovat saaneet tekijältä yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöluvan, joutuvat myös varautumaan teoksen käyttöä koskevan raportoinnin aiheuttamiin kustannuksiin. Kustannusten arvioidaan kuitenkin olevan hyvin maltillisia, kun teoksia ei käytetä laajamittaisesti julkisen talouden piirissä eikä oikeudenluovutuksessa sovita rojaltipohjaisesta korvausoikeudesta vaan ei-kaupallisiin käyttöihin paremmin sopivasta kertakaikkisesta korvauksesta.

Tekijänoikeuden lähioikeudet

Lehtikustantajien uudella lähioikeudella ei ole vaikutuksia julkiseen talouteen.

Verkkolähetysdirektiivi

Sääntelyllä ei ole vaikutuksia julkiseen talouteen.

3. Vaikutukset kansantalouteen

Kansantaloudelliselta kannalta on Suomessa jo pitkään säännöllisesti selvitetty tekijänoikeusalojen taloudellista kehittymistä Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n julkaiseman metodologian pohjalta. Viimeisen julkaistu selvitys kattaa vuodet 2013-2015, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160328/OKM_47_2017.pdf. Vuosia 2016-2020 koskeva selvitys on valmistumassa loppukeväällä 2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160328/OKM_47_2017.pdf. Vuosia 2016-2020 koskeva selvitys on valmistumassa loppukeväällä 2022. Vuosia 2016-2020 koskeva selvitys on valmistumassa loppukeväällä 2022.

Selvityksen mukaan tekijänoikeuden ydinalojen osuus oli vuonna 2015 noin 4,14 prosenttia bruttokansantuotteesta (8,67 miljardia euroa), välilliset alat mukaan lukien 5,38 prosenttia bruttokansantuotteesta (11,27 miljardia euroa). Vuoteen 2000 verrattuna tekijänoikeuden alat olivat kasvaneet maltillisesti, näistä eniten ohjelmistoala. Tekijänoikeuden ydinalueiden suhteellinen osuus oli suuruusjärjestyksessä ohjelmistoala (67,9 prosenttia), kustannusala (17,1 prosenttia), mainosala (5,8 prosenttia), visuaalinen ja graafinen ala (2,8 prosenttia), musiikki, teatteri ja ooppera (2,3 prosenttia), elokuva-ala (2 prosenttia), radio ja televisio (1,7 prosenttia), yhteishallinnointiorganisaatiot (0,4 prosenttia) ja valokuva-ala (0,0 prosenttia).

Tekijänoikeuden ydinalojen liikevaihto vuonna 2015 oli seuraava: ohjelmistoala 14,33 miljardia euroa, mainosala 1,62 miljardia euroa, kustannusala 1,48 miljardia euroa, musiikki, teatteri ja ooppera 1,08 miljardia euroa, radio ja televisio 0,77 miljardia euroa, visuaalinen ja graafinen ala 0,61 miljardia euroa, elokuva-ala 0,50 miljardia euroa, yhteishallinnointiorganisaatiot 58 miljoonaa euroa ja valokuva-ala 8 miljoonaa euroa.

Myös tekijänoikeuden suoria tulovirtoja on selvitetty viimeksi vuonna 2018 "Direct Copyright Revenue Streams in Creative Industries in Finland"-julkaisussa (linkki). Selvityksen mukaan suorien tekijänoikeustulojen osuus oli n. 8,55 miljardia euroa, joista merkittävimmät alat olivat ohjelmistoteollisuus (5,24 mrd, 61,5 prosenttia), peliteollisuus (2,40 mrd, 28,1 prosenttia), radio- ja televisio (0,19 mrd, 2,3 prosenttia), kustannusala (0,19 mrd, 2,2 prosenttia) sekä elokuva-ala (0,18 mrd, 2,1 prosenttia).

Selvityksen mukaan tekijänoikeuden suorat tulovirrat olivat kasvaneet merkittävästi vuoteen 2008 verrattuna. Digitalisaatio oli selvityksen mukaan merkittävin syy suorien tekijänoikeustulojen kasvuun.

4. Viranomaisvaikutukset

Verkkosisällönjakopalvelut

Ehdotetulla sääntelyllä olisi myös vaikutusta viranomaisten ja tuomioistuimien toimintaan. Merkittävin vaikutus olisi aineistojen estämistä ja poistamista koskevia erimielisyyksiä ratkovan menettelyn perustamisesta. Patenti- ja rekisterihallituksen yhteyteen perustettaisiin erimielisyyksien ratkaisumenettely, joka muodostuu asiantuntijoista, jotka antavat ratkaisusuosituksen koskien sitä, tulisiko palveluun tallennettu aineisto päästää yleisön saataviin vai pitää estettynä (tai estää, jos se on päästetty palveluun tekijän ennakkollisesti esittämästä pyynnöstä riippumatta).

Ei ole mahdollista arvioida, kuinka paljon asioita voisi tulla menettelyssä käsiteltäväksi. Tätä koskevat arviot vaihtelevat joistakin kymmenistä tai sadoista useampiin tuhansiin.

Menettelyssä tapahtuvan käsittelyn tulee olla nopeaa ja sen automatisoivissa olevien vaiheiden automatisoituja. Kysymys olisi lähtökohtaisesti sähköiseen järjestelmään perustuvasta menettelystä. Tämä edellyttää aluksi investointeja asiointirajapintaan ja asioiden käsittelyjärjestelmään. Menettelystä aiheutuvat kiinteät kustannukset pysyisivät melko pieninä. Haasteena on, että järjestelmässä tulisi olla riittävä kapasiteetti käsitellä myös suuria määriä erimielisyyksiä nopeasti ja tehokkaasti. Kustannuksia vähentäisi se, että käsittely olisi asiakirjapohjaista. Voidaan arvioida, että menettelyn rakentamisesta, käynnistämisestä ja ylläpidosta aiheutuvat kustannukset olisivat 170 000 euron suuruusluokkaa vuodessa. Ehdotuksen mukaan tämä kustannus katettaisiin valtion varoista. Kun ratkaisumenettelyn toiminnasta on saatu enemmän kokemusta, olisi sen toimintaa, mukaan lukien rahoituspohjaa, syytä arvioida tarkemmin.

Ehdotuksen mukaan palvelun käyttäjät, verkkosisällönjakopalvelun tarjoajat sekä tekijät voisivat eräissä tapauksissa ajaa kanteita tuomioistuimessa oikeuksiensa toteuttamiseksi. Suomessa toimivaltainen tuomioistuin on markkinaoikeus, jonka tekijänoikeusriitoja koskevista päätöksistä voidaan valittaa korkeimpaan oikeuteen. Voidaan pitää epätodennäköisenä, että tekijänoikeudellisten asioiden määrä merkittävästi lisääntyisi markkinaoikeudessa tekijänoikeuslain 6 a luvun säännösten tultua sovellettaviksi.

Ehdotetun sääntelyn vaikutuksia perusoikeuksiin ja erityisesti direktiivin 17 artiklan jättämän liikkumavaran käyttämistä käsitellään tarkemmin jäljempänä perustuslakia koskevassa jaksossa.

Muulla ehdotetulla sääntelyllä ei ole merkittäviä vaikutuksia viranomaisiin.

5. Ympäristövaikutukset ja muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Tekijänoikeuden rajoitukset ja sopimuslisenssiä koskevat säännökset

Tekstin- ja tiedonlouhinnan sallivilla rajoitussäännöksillä arvioidaan olevan positiivisia vaikutuksia yhteiskuntaan. Tiedonlouhintamahdollisuuden odotetaan parantavan Euroopan potentiaalia tutkimusalueena maailmanlaajuisesti, ja sillä uskotaan olevan myönteisiä seurauksia tutkimustoiminnan tuottavuuteen, joka hyötyy lainsäädännön selventämisestä. Kasvavalla tiedonlouhinnalla voi olla vaikutuksia myös ympäristöön ja ilmastonmuutokseen, sillä louhinta edellyttää huomattavan suurta tiedonprosessointikapasiteettia.

Teosten opetustoiminnassa tapahtuvaa käyttöä koskevien direktiivin vaatimuksia vastaavien muutosten, eli olemassa olevan sopimuslisenssin ja sitä täydentävän uuden rajoitussäännöksen teosten käytöstä opetuksen havainnollistamiseen arvioidaan edistävän aiempaa paremmin sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista. Ehdotettu sääntely lisää opettajien oikeusvarmuutta erityisesti siltä osin kuin kyse on teosten käytöstä uuden rajoitussäännöksen nojalla. Tällainen käyttö olisi jatkossa sallittua rajoitussäännöksen nojalla silloin, kun käyttö lupaa ei ole sopimuslisenssijärjestelmän kautta tai muuten sopimalla helposti saatavalla. Tiedotusta saatavilla olevista opetustoimintaa varten hankituista luvista lisätään ennen kaikkea opetusviranomaisten taholta.

Kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevilla säännöksillä kasvatetaan Euroopan kulttuurista monimuotoisuutta ja helpotetaan pääsyä kaiken tyyppisiin teoksiin. Ehdotettu maantieteelliset rajat ylittävä sopimuslisenssijärjestely edistäisi käyttö lupien saamista kulttuuriperintöorganisaatioille ja ehdotettu tekijänoikeuden rajoitus teosten käyttöä tilanteissa, joissa käyttö lupaa ei ole saatavissa sopimuslisenssin tukemana. Ehdotetut tekijänoikeuden rajoitukset arkistojen ja yleisölle avoimien kirjastojen ja museoiden

hyväksi lisäävät tekijänoikeusjärjestelmän yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja kulttuuriperinnön saavutettavuutta.

Uusi sääntely ei kuitenkaan vaikuta merkittävästi tekijöiden kannustimiin luoda uusia teoksia, koska kysymys on kaupallisesta jakelusta jo poistuneista teoksista. Tällaisten teosten välittäminen yleisölle toteuttaisi kansalaisten sivistyksellisiä perusoikeuksia.

Kun kysymys ei olisi teosten käyttämisestä kaupallisiin tarkoituksiin, tekijänoikeuden rajoituksella ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta tekijöiden oikeutettuihin etuihin. Sopimuslisenssijärjestelmä takaa tekijöille mahdollisuuden korvauksiin teoksien käyttämisestä myös tähän tarkoitukseen.

Kun säännökset rajoittuisivat pääasiassa kaupallisesta jakelusta poistuneisiin teoksiin, säännöksillä ei arvioida olevan kielteisiä vaikutuksia teosten kaupallisiin markkinoihin tai tekijöiden elinkeinon harjoittamisen mahdollisuuksiin.

Direktiivin ”laajennettuja kollektiivisia lupia” koskeva sääntely vaikuttaa pohjoismaista sopimuslisenssijärjestelmää vahvistavasti, sillä se mahdollistaa käyttöluvien mukaisen teosten käytön ja se mahdollistaa asianmukaisen korvauksen saamisen tekijänoikeudellisesti merkityksellisestä teosten käyttämisestä.

Jotta sopimuslisenssijärjestelmän myönteiset vaikutukset kansalaisten sivistyksellisiin perusoikeuksiin, kulttuuriperintölaitosten toimintaan ja luovien alojen tekijöiden taloudellisiin toimintaedellytyksiin toteutuisivat, tarvitaan luonnollisesti rahoitusta julkisista varoista. Tekijöitä edustavien yhteishallinnointiorganisaatioiden ja kulttuuriperintöorganisaatioiden välillä sovitaan teosten saattamisesta yleisön saataviin maksettavista korvauksista. Sääntelyllä on ainoastaan välillistä vaikutusta. Se tarjoaa lainsäädännöllisen puitteen teosten yleisölle välittämiseen, jos kulttuuriperintölaitoksilla on siihen halukkuutta ja resursseja.

Välillisesti uusi sopimuslisenssisäännös ja rajoitussäännös vaikuttavat yhteiskuntaan luomalla mahdollisuuden sille, että yleisön saataville voidaan tuoda teoksia, jotka kuuluvat kansalliseen kulttuuriperintöön. Tämä mahdollisuus vahvistaa saatavilla olevan kulttuurin moninaisuutta. Samalla tämä direktiivin luoma mahdollisuus on osoitus siitä, että tekijänoikeusjärjestelmä voi toimia tasapainoisesti ja kohtuullisesti silloin, kun käyttö ei ole kaupallista eikä aiheuta tekijöille haittaa.

Tekijän asema sopimustilanteissa

Ehdotetuilla säännöksillä vahvistetaan tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden asemaa yhteiskunnassa lujittamalla heidän mahdollisuuksiaan ansaita elantonsa luovalla työllä. Eri aloilla työskentelevien tekijöiden tosiasiallinen asema vaihtelee suuresti riippuen siitä, siirretäänkö oikeudet kertakorvauksella hyödyntäjälle vai tapahtuuko käyttö niin, että teoksen käytöstä maksetaan käytön määrään sidottu rojalti. Ehdotetut säännökset lisäävät avoimuutta tekijän ja käyttäjän välisessä suhteessa, ja tekijälle säädettäisiin oikeus saada säännöllisesti ajantasaisia ja merkityksellisiä tietoja sopimuksen mukaisesta teoksensa käytöstä. Tietoja on mahdollista käyttää esimerkiksi sen arvioimiseen, onko saadun korvauksen tasoa tarvetta kohtuullistaa.

Tekijänoikeuden lähioikeudet

Lehtikustantajien lähioikeus tuo lehtien julkaisijoille paremman aseman tietoyhteiskunnassa tilanteessa, jossa painettujen teosten markkinat ovat heikentymässä ja jossa on syntynyt uudenlaisia palveluntarjoajia, jotka pyrkivät hyötymään julkaisujen käytöstä korvausta maksamatta.

Näyttelijät ja tanssijat saavat lähioikeuksiensa laajennuksen kautta paremman neuvotteluaseman elokuvien tuotannon ja markkinoiden alueella. Muutos antaa heille myös elokuva-alalla tasavertaisemman aseman suhteessa tekijöihin. Myös yhteiskunnallisesti oikeuksien laajennus parantaa audiovisuaalisen alan esittäjien asemaa digitaalisessa ympäristössä.

Verkkolähetysdirektiivi

Sääntelyllä edistetään teknologineutraalin lainsäädännön kehittämistä. Sääntelyllä ei ole merkittäviä vaikutuksia ympäristöön tai muita yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Verkkosisällönjakopalvelut

Tekijöiden yhdenvertaisen kohtelun arvioidaan paranevan, kun palveluntarjoajat eivät voisi itse päättää, ketkä tekijänoikeuden haltijat saavat käyttää niiden tarjoamia sisällöntunnistamisjärjestelmiä tai keiden kanssa ne haluavat neuvotella lisenssisopimuksista. Tämä olisi merkittävä muutos, sillä lain säätämisen hetkellä ainakin osa palveluntarjoajista käy lisenssineuvotteluja ainoastaan kaikkein merkittävimpien tekijänoikeuden haltijoiden kanssa ja sallii sisällöntunnistamisteknologian käyttämisen ainoastaan tietyille toimijoille.

Vaikka tekijöiden mahdollisuuden tekijänoikeuksien tehokkaaseen toimeenpanoon voidaan katsoa paranevan, voi kuitenkin käydä niin, että tekijä joutuu investoimaan merkityksellisten ja tarvittavien teos- ja tekijätietojen saattamiseksi tiettyyn muotoon, koska ne olisi annettava palveluntarjoajalle tämän edellyttämässä muodossa. Joissakin tilanteissa, erityisesti muualle kuin EU:n alueelle sijoittunut palveluntarjoaja voi edellyttää, että tekijä osoittaa yksinoikeutensa jollakin palveluntarjoajan vahvistamalla tavalla, erityisesti jos samaan teokseen kohdistuu vaatimuksia usealta eri toimijalta. Tällaiset seikat on selvitettävä ennen kuin palveluntarjoaja voi tehdä päätöksen pääsyn estämisestä tai teoksen poistamisesta. Viime kädessä tällaiset kysymykset on selvitettävä tuomioistuimessa.

Kun arvioidaan tekijöille tai tekijänoikeuden haltijoille aiheutuvia vaikutuksia, on syytä ottaa huomioon se, että tekijöinä voivat olla yksittäiset luonnolliset henkilöt, ammatinharjoittajat tai joissakin tapauksissa pienet tai keskisuuret yritykset tai jopa monikansalliset suuryritykset. Monet suuret yhtiöt perustavat tekijänoikeudellisen asemansa tekijöiltä ja muilta oikeudenhaltijoilta hankittuihin oikeuksiin.

Alkuperäiset teosten tekijät eivät yleensä itse käy lisenssineuvotteluita palveluntarjoajien kanssa tai pyydä palveluntarjoajia estämään pääsyä tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon. Sen sijaan alkuperäiset tekijät yleensä valtuuttavat jonkun toisen tahon hallinnoimaan tekijänoikeuksiaan tai muutoin valvomaan oikeuksiaan. Tällaisia toimijoita ovat esimerkiksi tekijänoikeuden yhteishallinnointiorganisaatiot tai jotkin muut yhteisöt, kuten Suomessa Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus, joka yhteishallinnointiorganisaatioiden ja tiettyjen yritysten valtuuttamana valvoo tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa tietoverkoissa.

Vaihtoehtoisesti tekijät voivat käyttää kaupallisia yrityksiä, jotka ovat erikoistuneet tekijänoikeuksien täytäntöönpanoon. On myös yrityksiä, jotka tarjoavat toisaalta palveluitaan tekijänoikeuden haltijoille ja toisaalta tarvittavaa sisällöntunnistamisteknologiaa ja käyttöilupien hankintaa helpottavia ratkaisuja verkkosisällönjakopalvelun tarjoajille. Yleensä ainoastaan isot yritykset saattavat itse valvoa omistamiaan tekijänoikeuksia tai käydä suoraan lisenssineuvotteluita verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien kanssa. Syy tähän kehitykseen on muun muassa se, etteivät palveluntarjoajat ole luoneet asiointikanavia yksittäisille tekijöille. Välittäjien käyttämisestä arvioidaan olevan mittakaavaetua niin tekijöille kuin palveluntarjoajillekin.

Palvelun käyttäjät, jotka tallentavat aineistoja verkkosisällönjakopalveluun, voivat olla luonnollisia henkilöitä tai yksityisoikeudellisia tai julkisoikeudellisia yhteisöjä tai säätiöitä. Kuten edellä on todettu, palvelun käyttäjä voi samalla olla myös tekijä tai muu tekijänoikeuden haltija.

Tällä hetkellä merkittävimmillä palveluntarjoajilla on jo käytössä sisällön tunnistamiseen ja pääsyn estämiseen liittyviä järjestelmiä. On todennäköistä, että myös pienemmät palveluntarjoajat ottavat käyttöön vastaavia järjestelmiä. Tämä johtanee siihen, että sikäli kun käyttäjät sisällyttävät kolmansien osapuolien tekijänoikeudella suojattuja teoksia palveluun tallennettaviin aineistoihin, riski joutua pääsyn estämisestä koskevien keinojen kohteeksi lisääntyy.

6. Tiedonvälitys

Tekijänoikeusjärjestelmän merkitystä voidaan arvioida myös tiedonvälityksen ja uuden luomisen kannalta. Tekijänoikeuslainsäädännön yhteiskunnallinen funktio on edistää uusien teosten luomista ja niiden tuottamista ja julkaisemista kansalaisten saataville. Ennen internetin syntymistä sisältöteollisuudella, kuten kustantajilla ja radio- ja televisioyrityksillä, oli keskeinen merkitys tiedonvälityksen kannalta.

Tietoyhteiskuntakehityksen myötä luovien alojen ammatin harjoittajien ja muiden kansalaisten mahdollisuudet julkaista teoksia yleisön saataville ovat monipuolistuneet. Voidaan puhua eräänlaisesta viestinnän demokratisoitumisesta, jossa mahdollisuudet julkaista teoksia yleisön saataville ovat monipuolistuneet ja helpottuneet.

Tiedonvälityksen sekä uuden luomisen kannalta on tärkeää, että tekijänoikeussuoja on sopivalla tasolla siten, ettei yksinoikeus estä sellaista suojattujen aineiston käyttämistä, joka on yhteiskunnan kannalta suotavaa tai välttämätöntä. Tekijänoikeusjärjestelmässä tarvitaan myös oikeuksien rajoituksia tärkeiden yhteiskunnallisten tarkoituserien saavuttamiseen.

Kun tekijänoikeuslainsäädäntö aiemmin koski lähinnä vain luovien alojen ammatin harjoittajia ja sisältöteollisuutta, on tekijänoikeuslainsäädännöllä tänä päivänä merkitystä laajemmin kansalaisille, yrityksille ja muille yhteisöille, ja siitä on muodostunut, hieman kuten tietosuojasta, eräs tietoyhteiskunnan lainsäädännöllisiä kulmakiviä.

7. Tietoyhteiskuntavaikutukset

Direktiivin 28 artiklan mukaan ehdotettujen lainmuutosten puitteissa tapahtuvassa henkilötietojen käsittelyssä on kunnioitettava perusoikeuksia, mukaan lukien Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklan mukaista oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen ja 8 artiklan mukaista oikeutta henkilötietojen suojaan, ja siinä on noudatettava direktiiviä 2002/58/EY ja asetusta (EU) 2016/679. Vaikutuksista tietosuojaan esitetään alla tarkempi arvio eri asiakokonaisuuksien osalta.

Tekijänoikeuden rajoitukset ja sopimuslisenssiä koskevat säännökset

Tekstin- ja tiedonlouhintaa koskevilla rajoitussäännöksillä arvioidaan olevan pitkäkestoisia myönteisiä tietoyhteiskuntavaikutuksia, sillä ne lisäävät laajasti eri toimijoiden mahdollisuuksia data-analytiikan hyödyntämiseen kaikilla yhteiskunnan alueilla, myös kaupallisilla.

Opetuskäyttöä koskeva sääntely lisää teosten käyttöä digitaalisessa ympäristössä ja edistää tietoyhteiskunnan kehitystä. Opetuksen havainnollistamista varten teosten käyttömahdollisuudet on harmonisoitu koko EU:n alueella, jolloin teosten käyttö on mahdollista rajat ylittävästi riippumatta siitä, onko käyttö nimenomaisesti sallittua jossain EU:n jäsenvaltiossa vai ei.

Eräiden kulttuuriperintölaitosten mahdollisuudet saattaa kokoelmiaan yleisön saataviin myös digitaalisessa muodossa edistävät kansalaisten mahdollisuuksia tutustua kokoelmien sisältöön myös silloin, kun kulttuuriperintölaitosten kokoelmiin ei ole mahdollista tutustua paikan päällä. Tilanne voi olla tällainen pandemiasta aiheutuvien sulkujen aikana tai kun kansalaiset oleskelevat eri paikkakunnalla tai eri maassa kuin missä laitos sijaitsee.

Suomessa kulttuuriperintölaitosten tietojenkäsittelykompetenssi ja digitaalisuuden taso on merkittävän korkea, ja Suomi voi käytännöllään vaikuttaa myös Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämän tietokannan kehittämiseen. Euroopan unionin teollisoikeuksien virasto on julkaissut ensimmäisen version tietokannasta kesällä 2021, mutta se on jatkuvan kehitystyön kohteena. Tähän työhön myös suomalaiset asiantuntijat ovat osallistuneet. Kulttuuriperintölaitosten aktiivisuus metadatan laadun kehittämisessä vaikuttaa myös tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittämiseen.

Ehdotus uuden tekijänoikeuden rajoituksen ottamisesta lakiin, jonka nojalla on mahdollista käyttää teosta karikatyyriin, parodiaan tai pastissiin, edistää sananvapauden ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista. Tekijät ovat teostensa tekijänoikeuden haltijoita mutta ovat samalla myös kansalaisia, joilla voi olla tarvetta käyttää toisen tekemää teosta parodiointitarkoituksessa.

Tällä direktiivissä nimenomaisesti verkkotalennuspalveluiden käytön yhteydessä mainitulla tekijänoikeuden rajoituksella voidaan näin ollen arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia moninaisen luovan toiminnan edellytyksiin. Ehdotuksella olisi merkitystä paitsi ammattimaisesti toimiville eri luovien alojen tekijöille myös luovia ilmaisia julkaiseville muille kansalaisille.

Tekijän asema sopimustilanteissa

Tekijän aseman parantamista koskevilla säännöksillä on välittömiä vaikutuksia tietoyhteiskuntaan. Tekijänoikeuksien luovutuksensaajilla olisi velvollisuus antaa yksityiskohtaista tietoa teoksen käytöstä tekijälle. Tätä raportointia ei ole mahdollista tehdä tehokkaasti manuaalisin keinoin, vaan raportointivelvollisuus tulee lisäämään tietoteknologian käyttöä. Uusien säännösten myötä tekijänoikeusjärjestelmän avoimuus lisääntyy ja sopimusosapuolten luottamus tekijänoikeuden toimivuuteen kasvaa.

Teosten hyödyntämistä koskevien selvitysten antamisvelvollisuudella on vaikutuksia henkilötietojen, kuten yhteystietojen ja korvausta koskevien tietojen käsittelyyn. Jotta tekijät ja esittävät taiteilijat voidaan pitää ajan tasalla teostensa ja esitystensä hyödyntämisestä, henkilötietojen käsittely on direktiivissä sallittu tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilötiedon käsittely on tässä tilanteessa tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Säännös edistää paitsi tekijöiden asemaa myös henkilöiden oikeusturvaa tietojenkäsittelyssä.

Tekijänoikeuden lähioikeudet

Lehtikustantajan uusi lähioikeus antaa lehtikustantajalle mahdollisuuden neuvotella koko lehtijulkaisun käytön osalta tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien kanssa ja saada korvauksena osuuden uusien palvelujen synnyttämästä lisäarvosta.

Verkkolähetysdirektiivi

Sääntelyllä on vaikutuksia tietoyhteiskunnan kehitykseen, sillä se lisää sääntelyn teknologianeutraalisuutta. Säännösten voimaantulon jälkeen ei ole merkitystä sillä, minkälaisesta lähteestä edelleen lähetettävä signaali on peräisin. Edelleen lähettämiseen tarvittavat luvat voitaisiin hankkia sopimuslisensijärjestelmää hyödyntäen tarvittavilta osin keskitetysti tekijöitä edustavalta järjestöltä ja suoraan sopimalla lähettäjäyrittäjältä sen oman signaalin ja hankkimien oikeuksien osalta.

Alkuperämaaperiaatteen soveltaminen oheispalveluiden lisensointiin edistää tiedonvälitystä tietoyhteiskunnassa, kun luvat on mahdollista hankkia keskitetysti siinä maassa, johon lähettäjäyrittäjä on sijoittautunut.

Verkkosisällönjakopalvelut

Ehdotetun sääntelyn tietoyhteiskuntavaikutukset ovat merkittävät. Kyse on perusoikeusherkästä alueesta, ja perusoikeuspunnintaa tehdään säätämisyhteistyöstä koskevassa kappaleessa.

Verkkosisällönjakopalvelun käyttäjät lataavat sisältöä verkkoon, ja jos se sisältää tekijänoikeudella suojattua sisältöä, on palveluntarjoaja velvollinen poistamaan sen. Kun oikeudenhaltijat pyytävät palveluntarjoajia poistamaan palvelun käyttäjien lataamaa sisältöä, yhteistyö ei kuitenkaan saa direktiivin 70 johdantokappaleen mukaan johtaa yksittäisten käyttäjien tunnistamiseen eikä henkilötietojen käsittelyyn, paitsi kun se on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/58/EY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 mukaista.

Verkkosisällönjakopalveluja koskeva sääntely lisää tarvetta uusille teknologioille ja palveluille, joilla teoksia koskevaa tietoa välitetään palveluntarjoajalle ja joiden avulla käyttöä raportoidaan oikeudenhaltijoille. Tällaista teknologiaa ja tällaisia palveluja kehittävien alojen voidaan arvioida kasvavan nopeasti Euroopassa. Tällä hetkellä merkittävimmät asiaan liittyvät relevantit patentit vaikuttavat olevan yhdysvaltalaisien ja

kiinalaisten yritysten omistuksessa, mutta jossain määrin myös eurooppalaiset yritykset ovat alkaneet kehittää omaa teknologiaansa tai palvelujaan. Voidaan näin ollen arvioida, että relevantit markkinat kehittyvät ripeästi.

Nykyisin käytössä olevat sisällöntunnistusteknologiat perustuvat pitkälti teosten ja muiden palveluun tallennettujen aineistojen samankaltaisuusarviointiin. Sisällöntunnistusteknologiat tunnistavat tekijänoikeuden eri suojan kohteita eri tarkkuudella. Tietyn äänitteen tai kuvatallenteen tunnistaminen tällaisella samanlaisuusarvioinnilla on huomattavan paljon helpompaa kuin abstraktisen teoksen tunnistaminen, erityisesti tilanteessa, jossa teoksesta voidaan valmistaa kappaleita eri taiteenlajeissa.

Eri teostyyppien välillä on myös selkeitä eroja siinä, miten hyvin niitä on mahdollista tunnistaa. Tiedossa ei ole, että olisi kehittynyt teknologiaa, jolla voidaan tunnistaa esimerkiksi esineiden valmistuksessa käytettäviin 3D-tulostamiseen tarkoitettuihin tiedostoihin sisältyviä toisinnoksia teoksista. Teknologialla ei myöskään ole sinänsä mahdollista arvioida tekijänoikeudellisen suojan syntymisen edellytysten täyttymistä, esimerkiksi sitä, onko ilmaisu ihmisen luoma ja onko se itsenäinen ja omaperäinen tai kenties toisen teoksen muunnelma. Teknologia ei myöskään tällaisen samankaltaisuusarvioinnin perusteella pysty tunnistamaan sitä, onko teoksen suoja-aika voimassa vai umpeutunut.

Myöskään tekijänoikeuden rajoitusten soveltumista ei nykyteknologia pysty tunnistamaan tai päättämään. Esimerkiksi sisällöntunnistusteknologian keinoin ei voitane päätellä, täyttyvätkö sitaatiooikeuden edellytykset tai onko muunneltu teos sallittu parodia, karikatyyri tai pastissi.

Toisaalta teknologia kehittyy erittäin nopeasti. Sisällöntunnistusteknologialla on mahdollista löytää suurista tiedostomassoista paitsi elokuvan identtisiä kappaleita myös sellaisia kappaleita, jotka eivät ole täysin identtisiä, kuten mustavalkoinen versio tai peilikuvaksi muutettu värielokuvan osa. Sisällöntunnistamisteknologioita tarjoavien yritysten mukaan teknologialla voidaan tunnistaa jo hyvin lyhyitä otteita, jopa muutaman sekunnin mittaisia otteita teoksista.

Sisällöntunnistamisteknologioiden kehittämisessä käytetään yhä enemmän koneoppimisen muotoja, joilla teknologiaa voidaan kouluttaa. Pienet verkkosisällönjakopalvelut tulevat todennäköisesti olemaan täysin riippuvaisia markkinoilla tarjolla olevista valmiista ratkaisuista. On mahdollista, että teknologia tulevaisuudessa yhä tarkemmin, ja riippuen siitä, millaisella aineistolla sitä koulutetaan, kykenee tunnistamaan esimerkiksi sellaisia osia aineistosta, joissa toisinnetaan teoksia, joiden suoja-aika on päättynyt, tai muunnelmia, joissa teosten käyttö todennäköisesti on sallittua tekijänoikeuden rajoituksen nojalla. Voidaan pitää todennäköisenä, että sääntely välillisesti johtaa sisällöntunnistamisteknologioiden kehittymiseen.

On myös mahdollista, että kasvaa tarve kehittää yksittäisistä toimijoista riippumatonta yleisempää tekijänoikeuden infrastruktuuria, joka mahdollistaa muun muassa tekijöiden ja teosten tunnistamisen pysyvien uniikkien tunnisteiden perusteella. Onkin erittäin tärkeää, että investoidaan menetelmiin, joilla teokset ja niiden tekijät ja oikeudenhaltijat voidaan tunnistaa. Ellei tekijää voida tunnistaa, ei lupia teokseen ole helppoa hankkia.

On tärkeä investoida toimivaan tekijänoikeusjärjestelmään, sillä tekijöiden mahdollisuudet ansaita elantoaan luovalla työllään vähenevät myös sen myötä, että tekoälyn avulla voidaan luoda uutta sisältöä, joka kilpailee tekijöiden luovan työn kanssa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Opetuskäyttö

Direktiivin 5 artikla jättää jäsenvaltioille liikkumavaraa sen suhteen, pannaanko direktiivin säännökset täytäntöön tekijänoikeuden rajoituksilla vai sellaisilla sopimusjärjestelyillä, joilla voidaan taata opetuksen

vapaus. Jäsenvaltiot voivat direktiivin 25 artiklan mukaan säätää myös direktiivin vähimmäisvaatimuksia ylittäen laajemmista tekijänoikeuden rajoituksista tietoyhteiskuntadirektiivin säännösten mukaisesti.

Direktiivin 5 artiklan täytäntöönpanon yhteydessä arvioitiin ensinnäkin mahdollisuutta, ettei voimassa olevaa lakia muutettaisi lainkaan. Nykyisenlaisella sopimuslissenssijärjestelmällä ei kuitenkaan voida taata direktiivin edellyttämällä tavalla direktiivin minimivaatimukset täyttäviä sopimusehtoja, koska sopimuslissenssin vaatima sopiminen kuuluu sopimusvapauden piiriin. Lisäksi sopimuksella myönnettävän käyttöluvan laajuus vaikuttaa sovittavien korvausten määrään. Nykyjärjestelmällä ei ole myöskään mahdollista estää tilannetta, jossa opettajat joutuvat perehtymään useampaan sopimukseen ja sopimuslissenssiehtoihin arvioidessaan sitä, saako tiettyä teosta käyttää opetustoiminnassa. Voimassa olevan tekijänoikeuslain 21 §:n perusteella ei ole mahdollista esittää audiovisuaalista aineistoa opetuksessa ilman tekijän lupaa.

Edellä mainitun sääntelyvaihtoehdon yhteydessä arvioitiin myös mahdollisuutta, että tekijänoikeuslain 14 §:n sopimuslissenssisäännös säilytettäisiin ennallaan ja pyrittäisiin huolehtimaan kehotuksin siitä, että 14 §:n nojalla solmittavat sopimukset eivät asettaisi rajoituksia käytännön opetustoiminnalle. Tekijänoikeuslain 26 § sisältää opetus- ja kulttuuriministeriölle mahdollisuuden asettaa sopimustoimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja. Kyseisen säännöksen nojalla ei kuitenkaan liene mahdollista asettaa ehtoja, joilla sopimusvapautta merkittävästi kavennetaan.

Toisena vaihtoehtona arvioitiin mahdollisuutta, että säädettäisiin direktiivin minimivaatimukset täyttävästä tekijänoikeuden rajoituksesta siten, että tätä laajempi käyttö ei enää olisi mahdollista edes sopimuslissenssijärjestelmän nojalla. On kuitenkin vaikea nähdä perusteita sille, että kavennettaisiin voimassa olevassa laissa olevia opetuksen turvaamiseksi säädettyjä säännöksiä.

Kolmantena vaihtoehtona arvioitiin mahdollisuutta, että säädetään nykyisen 14 §:n oheen direktiivin minimivaatimukset täyttävästä uudesta tekijänoikeuden rajoituksesta lain 14 a §:ssä, joka täydentäisi 14 §:n sopimuslissenssisäännöstä. Säännös koskisi teosten käyttöä opetuksen havainnollistamiseksi ja erityisesti teosten digitaalista käyttöä. Sekä 14 §:n sopimuslissenssisäännös että täydentävä rajoitussäännös voitaisiin muotoilla niin, että niiden avulla voidaan myös esittää opetuksessa audiovisuaalista aineistoa. Esityksessä on valittu tämä vaihtoehto lähtökohdaksi.

Direktiivin 5 artiklan 4 kohdan mukaisesti jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeudenhaltijat saavat teostensa käytöstä sopivan hyvityksen. Valmistelussa on katsottu, että sikäli kuin nykyisen lainsäädännön perusteella tekijöillä on oikeus korvaukseen osana sopimuslissenssijärjestelmää, tämä mahdollisuus tulee säilyttää jatkossakin.

Ratkaisumalli takaa pitkälle opetuksen vapauden. Opetushallitukselle, yliopistoille ja muille oppilaitoksille sekä yhteishallinnointiorganisaatioille lissenssineuvotteluista aiheutuva työmäärä ei vähene. Vaihtoehdolla olisi vaikutusta valtionalouteen. Suojatun aineiston käytön määrä vaikuttaa valtion talousarvioon tarvittavien määrärahojen suuruuteen.

Uuden rajoitussäännöksen kohdalla korvausoikeuden toteuttamisen osalta pidettiin perusteltuna, että korvauksia jatkossakin maksettaisiin yhteishallinnointiorganisaatioiden kautta. Korvausoikeuden käytännön toteuttamisessa olisi pyrittävä käyttämään ratkaisuja, jotka aiheuttavat oppilaitoksille mahdollisimman vähän hallinnollista rasitusta.

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen kulttuuriperintölaitoksissa

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien direktiivin säännösten täytäntöönpanon osalta arvioitiin, tulisiko yhteishallinnointiorganisaation vai kulttuuriperintölaitoksen suorittaa arviointi siitä, onko teos kaupallisessa jakelussa. Direktiivin 38 johdantokappaleen mukaan jäsenvaltioiden olisi voitava vapaasti määrittää vastuiden kohdentuminen, kun kyse on kohtuullisten toimien toteuttamisesta sen todentamiseksi, onko teos tai teoksen joukko kaupallisessa jakelussa.

Jäsenvaltiot voivat siten päättää, tulisiko kulttuuriperintölaitoksen vai yhteishallinnointiorganisaation ryhtyä kohtuullisiin toimiin sen selvittämiseksi, onko teos tai teosjoukko kaupallisessa jakelussa. Koska yhteishallinnointiorganisaatioilla on luonteva yhteys oikeudenhaltijoihin, niiden voidaan katsoa kykenevän tarvittaessa suorittamaan tämän arvion. Toisaalta kulttuuriperintölaitoksilla on käyttäjinä oma intressi sen selvittämiseen, onko teos poistunut kaupallisesta jakelusta. Asiantila eli se, onko jokin teos poistunut kaupallisesta jakelusta, lienee parhaiten kustantajien, julkaisijoiden ja kaupan osapuolten tiedossa. Siltä osin kuin on kysymys tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuvasta teosten käytöstä kulttuuriperintölaitoksessa, ei ole olemassa muuta vaihtoehtoa kuin velvoittaa kulttuuriperintölaitos tekemään arvio siitä, onko kyseisen kulttuuriperintölaitoksen kokoelmassa oleva teos tai teosjoukko poistunut kaupallisesta jakelusta.

Direktiivin täytäntöönpanoa valmisteltaessa arvioitiin myös vastuuta tietojen rekisteröimisestä Euroopan unionin teollisoikeuksien virastoon. Koska teosten käyttäminen on ensisijaisesti kulttuuriperintölaitosten intressissä ja koska tiedot joka tapauksessa pääosin liittyvät kulttuuriperintölaitosten kokoelmissa oleviin teoksiin, voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, että päävastuu tietojen merkitsemisestä on kulttuuriperintölaitoksilla, eli arkistoilla ja yleisöllä avoimilla kirjastoilla ja museoilla. Sen sijaan on pidettävä tekijöiden etujen mukaisena, että yhteishallinnointiorganisaatio voi kulttuuriperintölaitoksen ohella ilmoittaa rekisteriin tiedon tekijän kiellosta käyttää teosta sopimuslisenssin nojalla.

Direktiiviä toimeenpantaessa arvioitiin myös sitä, keitä olisivat ne toimijat, jotka voisivat tähän mekanismiin vedota. Lausuntokierroksella esitettiin näkemys, että Yleisradiota olisi pidettävä direktiivin tarkoittamana kulttuuriperintölaitoksena, joka voisi hyötyä mainituista keinoista kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten yleisön saataviin saattamiseksi. Direktiivin tavoite on edistää kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä kulttuuriperintölaitoksissa, joilla ei pääsääntöisesti tarkoiteta Yleisradion kaltaisia yleisradioorganisaatioita, vaikka näihin onkin viittaus direktiivin 13 johdantokappaleessa.

Tekijöiden asema sopimussuhteessa

Direktiivin 18 artiklan 2 kohdassa todetaan, että jäsenvaltiot voivat vapaasti käyttää eri mekanismeja toimeenpannessaan direktiivin 18 artiklan mukaista asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen periaatetta edellyttäen, että huomioidaan sopimusvapauden periaate sekä oikeuksien ja etujen sopiva tasapaino. Eräänä tällaisena mekanismina voidaan luontevasti pitää sopimusehtojen kohtuullistamista koskevaa mekanismia, josta Suomessa on säädetty tekijänoikeuslain 29 §:ssä.

Direktiivin 73 johdantokappaleessa todetaan, että myös kollektiivinen sopiminen voi olla mahdollinen mekanismi, mutta että myös muut mekanismit ovat sallittuja edellyttäen, että ne ovat sovellettavan unionin oikeuden mukaisia. Tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden edustajat ovat toivoneet kollektiivisen sopimisen vahvistamista myös direktiivin 18 artiklan täytäntöönpanossa. Kun kysymys on kaupallisten yritysten ja yksityisten elinkeinon harjoittajien välisistä kollektiivisista sopimuksista, esimerkiksi palkkioita määrittävistä puitesopimuksista, voivat tällaiset sopimukset joskus olla kilpailuoikeuden vastaisia. Kollektiivisilla sopimuksilla voi olla kuitenkin painoarvoa arvioitaessa, onko tietyn yksinoikeuden luovutuksen kohdalla sovittu korvaus asianmukainen ja oikeasuhtainen.

Direktiivin 18 artiklan täytäntöön panemiseksi on katsottu, että on syytä ehdottaa lakiin uutta säännöstä, jonka mukaan tekijällä on oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen yksinoikeuden siirrosta.

Tekijänoikeuslain 29 § kattaa niin korvauksia koskevat kuin kaikki muutkin sopimussuhteen ehdot. Suomen laki antaa näin ollen tekijöille ja esittäville taiteilijoille kattavamman oikeussuojan kuin mitä direktiivi edellyttää. Esityksessä ei ole arvioitu vaihtoehtoa, että tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaa heikennettäisiin nykyisestä. Direktiivin täytäntöönpanossa lähdetään siitä, että jäsenvaltioille jää liikkumavaraa direktiivin minimitasoa pidemmälle menevälle tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeussuojalle siten, että myös muun kuin korvausta koskevan ehdon sovittelu on mahdollista.

Avoimuusvelvoitetta koskeva direktiivin 19 artikla olisi mahdollista panna täytäntöön määrittelemällä täsmällisesti, mitä tietoja kullakin alalla tulisi toimittaa tekijöille ja kuinka usein. Vaihtoehtoisesti olisi mahdollista säätää asiasta yleislausukkeella. Se, että kullakin alalla määriteltäisiin kaikkia eri teostyyppiä,

hyödyntämistapoja ja liiketoimintamalleja sekä muita relevantteja reunaehdoja huomioon ottavia sääntöjä, olisi varsin vaikeaa ja aikaa vievää ja edellyttäisi erittäin perusteellista ja eri sidosryhmiä laajasti mukaan ottavaa selvitystyötä. Lisäksi sääntelystä tulisi helposti tavattoman yksityiskohtaista.

Yleislausekkeella voidaan vahvistaa periaate siitä, että tekijä on oikeutettu asianmukaiseen selvitykseen teostensa hyödyntämisestä, ja samalla luoda pohja dynaamisesti kehittyville tekijöiden etuja ja teosmarkkinoiden toimivuutta huomioiville käytännöille. Yleislausekkeen kaltaisen sääntelytavan vaikeutena on tietynlainen jäsentymättömyys tai epäselvyys tilanteessa, jossa ei vielä ole muodostunut hyviä käytäntöjä. Yleislausekkeen kaltaisen sääntelytavan arvioidaan kuitenkin soveltuvan yksityiskohtaista sääntelyä paremmin tekijänoikeuslainsäädännön sääntelykehikkoon.

Direktiivin 19 artiklan mukainen avoimuusvelvoite jättää jäsenvaltioille liikkumavaraa sen suhteen, voivatko tekijät ja esittävät taiteilijat esittää tietopyyntönsä alilisenssinsaajille suoraan vai tekijän tai esittävän taiteilijan sopimuskumppanin välityksellä. Ehdotuksessa lähdetään siitä, että tietopyyntö voidaan esittää alilisenssinsaajalle suoraan, ellei sopimuskumppanilla ole tietoa alilisenssinsaajan hyödyntämistoimista. Alilisenssinsaaja voisi valita, antaako se tiedot suoraan tekijälle tai esittäville taiteilijalle vai antaako se tiedot sopimuskumppanin välityksellä. Mahdollistamalla se, että tiedot voidaan antaa suoraan tekijöille ja esittäville taiteilijoille, voidaan varmistaa heidän tiedonsaantitarpeensa myös silloin, kun alilisenssinsaaja ei ole valmis antamaan yksityiskohtaista tietoa sopimuskumppanin kautta esimerkiksi siksi, että tietoihin kuuluu liikesalaisuuden piiriin kuuluvaa tietoa. Pääsääntöisesti tekijä saa tietoa hyödyntämisestä sopimuskumppaniltaan.

Direktiivin 22 artikla tekijän peruuttamisoikeudesta jättää merkittävästi liikkumavaraa jäsenvaltioille. Peruuttamisoikeudesta säädettyä voidaan direktiivin mukaan ottaa huomioon muun muassa eri alojen erityispiirteet ja erityyppiset teokset ja esitykset, tekijän tai esittävän taiteilijan panostus, yksilöllisten panostusten suhteellinen merkitys ja kaikkien niiden tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeutetut edut, joihin yksittäisen tekijän tai esittävän taiteilijan peruuttamismekanismin soveltaminen vaikuttaa. Jäsenvaltiot voivat myös sulkea tietyn tyyppiset teokset kokonaan soveltamisalan ulkopuolelle, jos ne yleensä sisältävät panostuksia useilta tekijöiltä tai esittäville taiteilijoilta. Jäsenvaltiot voivat myös säätää siitä, että peruuttamismekanismissa voidaan käyttää tietyn määräjän kuluessa, kun tällainen rajoitus on alan erityispiirteet tai aineiston tyyppi huomioon ottaen perusteltua.

Jäsenvaltioille jää myöskin liikkumavaraa säätää siitä, kuinka pitkä aika hyödyntämisen aloittamiseksi olisi oltava sillä, jolle oikeus on luovutettu, sekä siitä määräajasta, jonka kuluessa hyödyntäminen olisi aloitettava tekijän tai esittävän taiteilijan ilmoituksen jälkeen, ennen kuin oikeuden luovutus peruuntuu. Lopuksi jäsenvaltiot voivat säätää, että peruuttamismekanismista poikkeavat sopimusmääräykset ovat täytäntöönpanokelpoisia vain, jos ne perustuvat kollektiiviseen sopimukseen.

Voimassa olevassa laissa on erinäisiä tahdonvaltaisia säännöksiä, joiden perusteella tekijä voi eräissä tapauksissa purkaa sopimuksen. Kyseisissä säännöksissä on eri pituisia määräaikoja hyödyntämisen aloittamiselle.

Voimassa olevassa laissa esittävien taiteilijoiden peruuttamisoikeudesta on säädetty vain erittäin rajoitetusti musiikin osalta. Näyttelijöiden osalta peruuttamisoikeuden käytännön soveltaminen olisi joka tapauksessa haastavaa. Elokuvateosten valmistamisen yhteydessä suurin viivästys tuotannon aloittamisessa liittyy tarvittavan rahoituksen ja jakelun turvaamiseen, mistä johtuen määräaika, jonka kuluessa hyödyntäminen olisi aloitettava, ei voi olla kovin lyhyt. Siinä vaiheessa, kun elokuvateoksen kuvaaminen alkaa, on tuotannon edellyttämä rahoitus jo turvattu. Näyttelijöille maksetaan myös lähtökohtaisesti palkkaa työstä. Toki voi olla tilanteita, joissa näyttelijä on aloittanut valmistautumisen tiettyyn rooliin, mutta peruuttamisoikeudella ei silloinkaan olisi merkitystä, kun esittävän taiteilijan oikeuden syntymisen edellytys, eli esityksen tallentaminen, ei ole toteutunut. Sen sijaan elokuvateosten käsikirjoittajien peruuttamisoikeuden turvaaminen on välttämätöntä.

Laissa ehdotetaan säädettyväksi yleisestä peruuttamisoikeudesta. Eräät nykyiset sopimuksen purkamisoikeuden sisältävät säännökset säilytettäisiin asiallisesti ennallaan.

On selvää, että direktiiviin on jätetty liikkumavaraa erityisesti juuri elokuvateoksia silmällä pitäen. Myös työ- tai virkasuhteen puitteissa luotuihin teoksiin liittyy erityispiirteitä, joiden suhteen direktiivin tarjoamaa liikkumavaraa ehdotetaan käytettäväksi.

Verkkosisällönjakopalvelut

Direktiivin 17 artiklan täytäntöönpanon yhteydessä arvioitiin ensin kysymystä yleisestä sääntelyperiaatteesta. Tarkemmin ottaen arvioitiin mahdollisuutta säätää, että verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan katsotaan saattavan teokset yleisön saataviin, ilman että erikseen säädettäisiin edellytyksistä, joiden vallitessa verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja vapautuisi vastuusta. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että 17 artiklan 4 kohta ymmärrettäisiin niin, että jos palvelun tarjoaja on hankkinut luvan käyttää teosta tai estänyt siihen pääsyn, ei tapahdu tekijänoikeuden loukkausta eikä palvelun tarjoaja siten voi olla vastuussa tekijänoikeuden loukkauksesta. Tällainen ehdotus kuitenkin tarkoittaisi, että 17 artiklan 4 kohdan mukainen vastuu ja vastuuvapaus jäisi täytäntöön panematta.

Valmistelussa arvioitiin myös kysymystä, millä tavoin direktiivin 17 artikla voidaan panna täytäntöön perustuslain ja EU:n perusoikeuskirjan mukaisella tavalla. Eräs keskeinen kysymys artiklan täytäntöönpanon yhteydessä on kysymys siitä, millä edellytyksellä voidaan katsoa, että sääntelyssä ei aseteta yleistä seuranta- tai valvontavelvoitetta. Direktiivin 17 artiklan 8 kohdan mukaan artiklan soveltaminen ei saa johtaa yleiseen seurantavelvoitteeseen.

Kysymys yleisestä seuranta- tai valvontavelvoitteesta liittyy myös läheisesti sananvapauden toteutumiseen. Tämä on myös eräs keskeinen kysymys Puolan Euroopan unionin tuomioistuimessa nostamassa kanteessa (asia C-401/19), joka koskee direktiivin 17 artiklan perusoikeuskirjan mukaisuutta. Julkisasiamiehen heinäkuussa 2021 antamasta ratkaisuehdotuksesta ilmenee, että Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio on katsonut, että direktiivin 17 artikla ei sisällä velvoitetta ottaa käyttöön sisällöntunnistamis- tai suodatusvälineitä, vaan verkkosisällönjakopalvelun tarjoajilla on mahdollisuus tehdä omat arvionsa tämän suhteen. Julkisasiamies kuitenkin katsoo, että vaikka sisällönjakopalvelujen tarjoajia ei muodollisesti pakoteta ottamaan käyttöön tiettyjä toimenpiteitä tai tekniikoita säännöksissä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, niin direktiivin säännöksissä sisällönjakopalvelujen tarjoajat kyllä käytännössä velvoitetaan useissa tilanteissa käyttämään kyseisiä sisällöntunnistusvälineitä. Tällainen velvoite ilmenee epäsuorasti vastuusta vapautumisen edellytysten kautta. Julkisasiamies päättelee myös, että kysymys on erityisestä seurantavelvoitteesta. Julkisasiamies toteaa vielä, että EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntö näyttää muuttuneen, kun kysymys on siitä, mitä velvoitteita voidaan asettaa palveluntarjoajille. Siinä, missä aiemmin merkityksellisenä näytettiin pidetyn tarkastettavien tietojen määrää, on tuomioistuin alkanut kiinnittää huomiota etsityn tiedon täsmällisyyteen.

Direktiivi velvoittaa verkkosisällönjakopalveluiden tarjoajat ottamaan käyttöön vaikuttavan ja nopean valitus- ja oikeussuojamekanismin, joka on niiden palvelujen käyttäjien saatavilla silloin, kun kyse on riidoista, jotka koskevat heidän palveluun lataamiensa teosten tai muun suojatun aineiston saannin estämistä tai niiden poistamista. Direktiivin mukaan kyseisen mekanismin mukaisesti tehdyt valitukset on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä, ja palveluun ladatun aineiston saannin estämistä tai sen poistamista koskevien päätösten on oltava ihmisen tekemän arvioinnin kohteena.

Valmistelussa arvioitiin vuonna 2019 myös mahdollisuutta, että arvio aineiston loukkaavuudesta ratkaistaisiin ensisijaisesti tekijänoikeusriitalautakunnassa. Oikeudenhaltijoilta saadun palautteen pohjalta esillä olevassa ehdotuksessa on otettu huomioon direktiivissäkin mainittu mahdollisuus: verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan ja oikeudenhaltijoiden välisenä yhteistyönä toteutettava ”valitus- ja oikeussuojakeino” eli käytännössä oikaisumenettely.

Vaikeimmin täytäntöön pantaviin 17 artiklan kohtiin kuuluu sen 7 kohta, jossa säädetään, että teosten tunnistamiseksi ja niihin pääsyn estämiseksi tarkoitetut toimenpiteet eivät saa johtaa siihen, että estetään palvelun käyttäjän palveluun tallentaman sellaisen aineiston saatavuus, joka ei loukkaa tekijänoikeutta, mukaan lukien silloin, kun teoksen käyttö on sallittua tekijänoikeuden rajoituksen tai tekijältä saadun luvan perusteella. Kysymys on jäsenvaltioille asetetusta velvoitteesta huolehtia siitä, että tietty tavoite tai lopputulos saavutetaan. Sen sijaan direktiivissä ei kerrota, miten tämä tavoite tai lopputulos voidaan

saavuttaa, eli mitä keinoja olisi otettava käyttöön, jotta teosten tunnistamiseksi ja niihin pääsyn estämiseksi tarkoitetut toimet eivät johda siihen, että pääsy tällaiseen lailliseen aineistoon estetään. Kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi olisi nähtävästi edellytettävä asian ottamista huomioon verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan käyttöön ottamisessa järjestelmissä, sikäli kuin tämä on mahdollista.

Nykyteknologialla ei kuitenkaan kyetä automatisoidusti tulkitsemaan sopimusehtoja eikä arvioimaan kontekstisidonnaisten tekijänoikeuden rajoitusten soveltamista. Vaihtoehtoisesti olisi mahdollista säätää samanlaisuuteen liittyvistä raja-arvoista, joiden perusteella verkkosisällönjakopalvelun tarjoajat olisivat oikeutettuja oletamaan, että aineisto on laillista. On kuitenkin epäselvää, millaisin perustein tällaisia raja-arvoja asetettaisiin ja mikä niiden suhde olisi tekijänoikeuden rajoituksiin tai tekijänoikeussuojan laajuuteen.

Direktiivin 17 artiklan 9 kohdan 2 alakohdassa veloitetaan jäsenvaltioita varmistamaan, että riitojen ratkaisemiseksi on saatavilla tuomioistuinten ulkopuolisia oikeussuojamekanismeja, joissa riidat voidaan ratkaista puolueettomasti mutta jotka eivät kuitenkaan saa estää käyttäjän mahdollisuutta viedä riita tuomioistuimen ratkaistavaksi. Valmistelussa arvioitiin seuraavia mahdollisia riidanratkaisumekanismeja: välimiesmenettely, sovittelu, kuluttajariitalautakunta, tekijänoikeusneuvosto, viranomaisvalvonta ("sananvapausvaltuutettu") ja asiantuntijaelin ("tekijänoikeusriitalautakunta").

Suomessa yleisesti käytössä olevia vaihtoehtoisia riidanratkaisukeinoja sopimusosapuolten välisten riitojen ratkaisemiseksi ovat välimiesmenettely ja sovittelu. Nyt käsillä olevassa tapauksessa palvelun käyttäjää ei voida sitouttaa välimiesmenettelyyn, sillä tämä estäisi asian viemisen tuomioistuimen ratkaistavaksi, mikä olisi ristiriidassa jäsenvaltioille direktiivin 17 artiklan 9 kohdassa asetettujen veloitteiden kanssa.

Yleisesti ottaen välimiesmenettelyä ja sovittelua ei luontevasti voida hyödyntää ratkaistaessa riitoja sopimusten ulkopuolisissa riidoissa. Tässä tapauksessa on kysymys vielä kolmen osapuolen eli tekijän, palvelun käyttäjän ja verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan välisestä riitatilanteesta. Yleensä riidan osapuoliksi voidaan mieltää palvelun käyttäjä ja tekijä, joilla ei ole keskinäistä sopimussuhdetta. Erimielisyys koskee tyypillisesti sitä, soveltuuko tilanteeseen jokin tekijänoikeuden rajoitus vai puuttuuko aineiston pääsyn estämiseltä muutoin lailliset perusteet, esimerkiksi suoja-aika on päättynyt tai teos ei muutoin täytä suojan saamisen edellytyksiä, eikä erimielisyyttä välttämättä ole sopimuksen tulkinnasta. Tilanteeseen voi liittyä myös tekijän ja palveluntarjoajan tai tekijän ja palvelun käyttäjän välisen tekijänoikeudellisen käyttöluvan ehtoja koskeva erimielisyys. Näistä syistä on katsottu, että sovittelu ja välimiesmenettely eivät ole toimivia direktiivissä tarkoitettuja tuomioistuimen ulkopuolisia riidanratkaisukeinoja.

Kuluttajariitalautakunta perustuu EU:ssa harmonisoituun järjestelmään, ja direktiivin taustojen perusteella on oletettavaa, että riidanratkaisu olisi pidetty mahdollisena sisällyttää kuluttajariitalautakunnan tehtäviin. Arvioinnin perusteella kuluttajariitalautakunta ei kuitenkaan soveltuisi nyt esillä olevien riitojen ratkaisemiseksi, sillä palvelun käyttäjä ei ole sellaisessa sopimussuhteessa tekijään, että asiaa olisi mahdollista arvioida kuluttajariitalautakunnassa. Kuluttajariitalautakunnassa ei ole myöskään sellaista tekijänoikeudellista osaamista, jota tehtävä edellyttää.

Tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on lausua tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei sen sijaan ota kantaa sopimusehtojen tulkintaan tai sopimusehtojen pohjalta sallittuun käyttöön. Tekijänoikeusneuvosto kykenee ratkaisemaan noin 15 tapausta vuodessa ja asioiden käsittelyaika on tällä hetkellä noin 6 kk. Tekijänoikeusneuvosto ei näistä syistä sovellu käsittelemään nyt käsillä olevan kaltaisessa tilanteessa nopeaa ratkaisua edellyttäviä asioita. Vaikka käsiteltävien asioiden määrää on vaikea etukäteen arvioida, on kuitenkin oletettavaa, että käsiteltäväksi tulisi olennaisesti enemmän kuin kourallinen asioita vuodessa. Tekijänoikeusneuvosto ei myöskään kokoonpanonsa ja päätöksentekomenettelynsä puolesta sovellu direktiivissä tarkoitetuksi riidanratkaisuelimeksi.

Viranomaisvalvonnan osalta voisi tulla kyseeseen joko uuden tehtävän antaminen olemassa olevalle viranomaiselle tai uuden viranomaisen perustaminen. Viranomaisen tehtävänä voisi olla palvelun käyttäjien valitusten käsittely, verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien neuvominen lainmukaisten veloitteiden toteuttamisessa sekä aineistojen poistamista koskevien päätösten ja prosessien valvonta, tiedonkeruu ja tilastointi. Viranomaisen pääasiallisena tehtävänä olisi valvoa palvelun käyttäjien oikeuksien toteutumista

suhteessa verkkosisällönjakopalvelun tarjoajiin ja oikeudenhaltijoihin. Viranomaisella voisi valvoa myös sitä, ettei aineistoja poisteta perusteetta. Kysymys voisi siten olla eräänlaisesta ”sanavapausvaltuutetusta”.

Tiedonkeruun ja tilastoinnin osalta on todettava, että viranomaisvalvontana toteutettuna vaihtoehtona voisi olla mahdollista järjestelmällisesti kerätä tietoa tilanteista, joissa pääsy on estetty aineistoihin, sekä tarkastaa pääsyn estämistä koskevien päätösten asianmukaisuutta ja verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien toimien asianmukaisuutta suhteessa tekijänoikeuden haltijoihin ja palvelun käyttäjiin. Viranomaiselle olisi myös mahdollista säätää oikeus määrätä hallinnollisia seuraamuksia, mikäli verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja ei täytä laissa säädettyjä velvoitteita esimerkiksi tietojen antamisen suhteen.

Viranomaisvalvontaa koskevan vaihtoehdon osalta on todettava, että uuden tehtävän antaminen viranomaiselle tai uuden viranomaisen perustaminen tarjoamaan palvelun käyttäjille tarvittava oikeussuoja olisi sinänsä mahdollinen ja toimiva ratkaisu. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla ei kuitenkaan ole sellaista viranomaista, jolle tällainen tehtävä voitaisiin antaa. Uuden viranomaisen perustaminen on puolestaan mittava ja aikaa vievä prosessi, ja sen asianmukainen resursointi voi osoittautua ongelmalliseksi. Kysymys olisi pysyvästä viranomaistehtävästä, jonka resursoinnissa olisi otettava huomioon, että päätökset palvelun käyttäjien valituksista tai kanteluista perusteettomista poistoista olisi ratkaistava joutuisasti ja oikea-aikaisesti. Tilanteessa, jossa ei ole riittävän selvää käsitystä asioiden määrästä tai muista reunaehdoista, ei pysyväisluonteisen viranomaisen perustamista voida pitää tarkoituksenmukaisena ratkaisuna ainakaan tässä vaiheessa.

Asiantuntijaelimen perustaminen siten, että ratkaisut palvelun tarjoajien valituksista voidaan tehdä asiantuntijapooliin kuuluvien sivutoimisten henkilöiden toimesta, antaisi mahdollisuuden sopeuttaa toiminta asioiden määrään ja varmistaisi asioiden riittävän nopean käsittelyn, mikäli asioiden määrä ajoittain nousee merkittäväksi. Arvion mukaan tällaisen ratkaisun kiinteät kustannukset olisivat pienemmät kuin uuden viranomaisen perustamisesta aiheutuvat kustannukset. Tehtävästä ei myöskään tulisi ylivoimainen menettelyssä sivutoimisesti toimiville henkilöille, jos asiantuntijoiden määrä on riittävän iso.

Valmistelun aikana on arvioitu myös eri mahdollisuuksia rahoittaa vaihtoehtoisen ratkaisukeinon toimintaa. Komission ohjeistuksen mukaan tuomioistuimen ulkopuolisen riidanratkaisukeinon tulisi olla käyttäjille ilmainen. Koska kysymys on palvelun käyttäjien sanavapauden turvaamisesta eikä siihen yleensä liity taloudellista intressiä näiden puolelta, käsittelymaksun periminen palvelun käyttäjiltä johtaisi todennäköisesti siihen, että he eivät valittaisi aineiston perusteettomasta poistosta. Näin ollen direktiivin tavoite, että järjestelmä ei saa johtaa siihen, että estetään pääsy tekijänoikeutta loukkaamattomaan aineistoon, ei tällöin toteudu.

5.2 Muiden valtioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot

Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa direktiivien implementointityö on tämän esityksen valmistelun aikana ollut kesken, eikä jäsenvaltioiden suunnittelemissa tai toteuttamissa keinoista ole ollut mahdollista kerätä kattavasti tietoa. Keväällä 2022 14 jäsenvaltiota on notifioinut direktiivin edellyttämät lainmuutokset kokonaan tai osittain. Euroopan unioniin kuuluvista Pohjoismaista Tanska on pannut täytäntöön direktiivin 15 ja 17 artiklat, tosin kyseisiä säännöksiä juurikaan analysoimatta ja niiden aukkoja täyttämättä. Muilta osin Tanskassa toimeenpano on edelleen kesken. Ruotsissa direktiivin voimaasaattamisen aikataulu on sama kuin Suomen mutta verkkolähetyksdirektiivi on jo pantu täytäntöön. Seuraavissa kappaleissa esitellään tämän esityksen kannalta merkityksellisiä esimerkkejä erityisesti muissa Pohjoismaissa sekä valikoiden muissa maissa voimassa olevasta lainsäädännöstä.

Pohjoismaiden tekijänoikeuslait ovat monilta osin saman sisältöisiä, sillä ne perustuvat 1950-luvulla toteutettuun yhteispohjoismaiseen valmisteluun. Sittenkin Tanskassa ja Norjassa on tehty tekijänoikeuslainsäädännön kokonaisuudistuksia, joissa lain rakennetta on eräiltä osin muutettu. Pääasiallisesti säännökset ovat kuitenkin pysyneet sisällöllisesti samankaltaisina. Pohjoismaista Tanska, Ruotsi ja Suomi kuuluvat Euroopan unioniin, joten niiden tulee panna direktiivit täytäntöön direktiiveissä säädettyssä ajassa. Sen sijaan Islanti ja Norja ovat ETA-maita, joiden osalta direktiivien täytäntöönpano

edellyttää erillistä voimaantulopäätöstä ETA:n sekakomiteassa. Tämän vuoksi direktiivit pannaan täytäntöön vasta myöhemmin näissä maissa. Seuraavissa kappaleissa pääpaino pohjoismaisessa tarkastelussa on säännöksissä, jotka poikkeavat Suomessa voimassa olevista säännöksistä, sikäli kuin ne ovat tämän esityksen kannalta merkityksellisiä.

Opetuskäyttö

Vaikka tekijänoikeuden rajoitukset opetuksen hyväksi perustuvat Pohjoismaissa samankaltaisiin lähtökohtiin, on lainsäädännön ja laintulkinnan tasolla tapahtunut muutoksia, joiden perusteella eri maiden lait ovat jossain määrin erkaantuneet toisistaan. Kaikissa Pohjoismaissa on voimassa Suomen tekijänoikeuslain 21 §:ää vastaava säännös, jossa sallitaan teosten esittäminen opetuksessa, lukuun ottamatta näytelmäteoksia ja elokuvateoksia.

Tässä yhteydessä on syytä vielä erikseen mainita, että Norjan [tekijänoikeuslain kokonaisuudistuksen](#) yhteydessä vuonna 2018 uudistettiin ja koottiin yhteen opetuskäyttöön liittyvät säännökset. Norjan uuden tekijänoikeuslain 43 §:n 4 momentin mukaan teoksen esittämisen tai välittämisen (digitaalisesti) tavanomaisessa luokkaopetuksessa katsotaan tapahtuvan yksityisessä piirissä. Näin ollen kysymys ei Norjan lain mukaan ole tekijänoikeudellisesti relevantista toimenpiteestä, eikä tekijällä ole oikeutta korvaukseen tällaisesta käytöstä. Edellä mainittu Norjan lain säännös merkitsee sitä, että luokkahuoneopetuksessa voidaan esittää myös näytelmäelokuvia korvauksetta.

Tiedossa ei ole, miten Tanskan ja Ruotsin tekijänoikeuslakien säännöksiä opetuskäytöstä tullaan muuttamaan direktiivin johdosta.

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttö kulttuuriperintölaitoksissa

Saksassa on vuodesta 2014 alkaen ollut voimassa lainsäädäntö, joka mahdollistaa kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisen kulttuuriperintölaitoksissa. Saksan laki perustuu edustavuusolettamaan, jonka perusteella yhteishallinnointiorganisaation on oletettava edustavan myös sellaisia oikeudenhaltijoita, jotka eivät ole antaneet sille valtuutustaan. Järjestely koskee ainoastaan ennen 1.1.1966 julkaistuja kirjallisia teoksia, jotka kuuluvat kulttuuriperintölaitosten kokoelmiin. Järjestelyyn kuuluu Saksan patenti- ja tavaramerkkiviraston ylläpitämä rekisteri sellaisista kaupallisesta jakelusta poistuneista teoksista, joiden käyttämiseen kulttuuriperintölaite on saanut luvan yhteishallinnointiorganisaatio VG Wortilta.

Myös Sloveniassa on kollektiiviseen sopimiseen perustuva järjestely, joka mahdollistaa kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisen kulttuuriperintölaitoksissa, mutta sekin rajoittuu kirjallisiin teoksiin.

Molempien maiden järjestelyt perustuvat orpoteosdirektiivin hyväksymisen yhteydessä tekijänoikeuden haltijoita edustavien järjestöjen ja kulttuuriperintölaitoksia edustavien järjestöjen välillä tehtyyn [yhteisymmärrysmuistioon](#) kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten saattamisesta saataville kulttuuriperintölaitoksissa.

Molemmissa maissa käsite ”kaupallisesta jakelusta poistunut” kattaa kirjat, joiden kappaleita ei enää myydä kirjakaupoissa tai ole saatavilla kustantajilta. Sen sijaan antikvariaatissa tai kirpputorilla myytävän kirjan voidaan katsoa poistuneen kaupallisesta jakelusta.

Tekijöiden asema sopimustilanteissa

Tanskan tekijänoikeuslain 57 § sisältää säännöksiä tekijöille annettavasta selvityksestä. Pykälän mukaan tekijällä on oikeus vaatia selvitys teoksen hyödyntämisestä vähintään kerran vuodessa, jos tekijän saama korvaus perustuu luovutuksen saajan liikevaihtoon, myyntilukuihin tai vastaavaan (rojalti). Tekijä voi myös vaatia kirjanpidon tarkastusta tilintarkastajan toimesta. Tilintarkastajan tulee arvioida tilityksen asianmukaisuutta ja kertoa tekijälle mahdollisista epäkohdista. Muilta osin tilintarkastajalla on salassapitovelvollisuus. Säännöksistä ei voida sopia toisin tekijän haitaksi. Norjan tekijänoikeuslain 70 §

sisältää vastaavan ratkaisun. Ei ole tiedossa, miten Tanska tai Norja aikovat muuttaa pykälää direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä.

Norjan tekijänoikeuslain 69 §:ään on lisätty säännöksiä tekijän oikeudesta asianmukaiseen korvaukseen tekijänoikeuden luovutuksesta. Asianmukaista korvausta arvioitaessa olisi pykälän mukaan otettava huomioon luovutettavat oikeudet, alalla vallitseva käytäntö ja yksittäistapauksen olosuhteet, mukaan lukien osapuolten neuvotteluvoima ja käytön tarkoitus. Jos oikeuden luovutus koskee teoksen hyödyntämistä kaupallisesti, huomioon on otettava myös oikeuden luovutuksen todennäköinen arvo. Arvion tulee perustua sopimuksetekovaiheessa saatavilla oleviin tietoihin. Jos oikeuden luovutus koskee teoksen saattamista yleisön saataviin lainaamalla elokuvaa tai äänitallennetta, voidaan huomioon ottaa myös sopimuksetekovaiheen jälkeen tapahtunut kehitys. Ei ole tiedossa, miten Norja aikoo muuttaa pykälää direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä.

Muissa Pohjoismaissa ei sen sijaan ole Suomen tekijänoikeuslain 29 §:ään verrattavissa olevaa säännöstä tekijänoikeuden luovutusta koskevan sopimusehdon sovittelusta, ellei huomioon oteta 36 §:n yleissäännöstä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/1929), joka perustuu yhteispohjoismaiseen sopimuslain valmisteluun.

Tanskan tekijänoikeuslain 47 § sisältää säännöksiä tekijänoikeusneuvostosta. Toisin kuin Suomessa, Tanskassa tekijänoikeusneuvosto ei anna lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta yleisesti, vaan ainoastaan koskien korvauksia tietyissä tilanteissa. Tanskan tekijänoikeusneuvosto on kolmejäseninen ja sen puheenjohtaja on korkeimman oikeuden tuomari. Se ei anna lausuntoja yksittäisten tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden ja tekijänoikeuksien kaupallisten hyödyntäjien välisistä sopimussuhteista, vaan sen lausunnot koskevat lähtökohtaisesti vastaavanlaisia riita-asioita, jotka Suomen tekijänoikeuslain 54 §:n mukaan ratkaistaan välimiesmenettelyssä.

[Saksan tekijänoikeuslaki](#) sisältää erittäin yksityiskohtaista sääntelyä oikeuden luovutuksesta kaikkiaan noin 30 pykälässä. Säännökset soveltuvat lähtökohtaisesti myös työsuhteessa luovutettuihin oikeuksiin.

Korvausoikeuden osalta Saksan tekijänoikeuslain 32 §:n mukaan korvauksesta sovitaan tekijän ja käyttäjän välisissä sopimuksissa, ja korvauksen asianmukaisuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon alan käytäntö ja kaikki asiaan liittyvät olosuhteet. Yhteisten korvaussopimusten perusteella määritettyä korvausta olisi kuitenkin pidettävä lähtökohtaisesti asianmukaisena. Työehtosopimuksessa sovittua korvausta ei voida sovitella, eikä oikeus asianmukaiseen korvaukseen ole esteenä ei-eksklusiiivisen oikeuden luovuttamiselle ilmaiseksi. Työehtosopimus on myös ensisijainen muihin yhteisesti sovittuihin korvaussopimuksiin nähden. Yhteisesti sovitut korvaussopimukset tehtäisiin lain 36 §:n mukaan tekijöitä edustavien yhdistysten ja käyttäjiä edustavien yhdistysten tai yksittäisten käyttäjien välillä, ja niissä olisi otettava huomioon kaikki asianmukaiset olosuhteet kyseisellä alalla ja erityisesti teoksia hyödyntävien käyttäjäyritysten koko ja rakenne. Mikäli osapuolet eivät pääse sopuun korvaussopimuksista, voitaisiin riita viedä välimiestuomioistuimeen, mikäli osapuolet ovat näin sopineet. Lain 36 c §:n mukaan yhteiseen korvaussopimukseen sitoutunut taho ei voi poiketa yhteisestä korvaussopimuksesta tekijän haitaksi.

Saksan tekijänoikeuslain 40 a §:n mukaan yksinoikeuden luovutus on lähtökohtaisesti voimassa kymmenen vuotta, mikäli oikeus on luovutettu kertakorvausta vastaan. Yksinoikeuden ajallista kestoja voidaan pidentää aikaisintaan viiden vuoden kuluttua alkuperäisen kymmenen vuoden määräajan alkamisesta. Tästä poiketen eräissä laeissa tarkemmin säädettyissä tapauksissa yksinoikeus voidaan luovuttaa pysyvästi. Pykälässä säädetystä voidaan poiketa tekijän haitaksi ainoastaan työehtosopimuksen tai muun yhteisen korvaussopimuksen perusteella.

Saksan tekijänoikeuslain 41 § sisältää säännöksiä tekijänoikeuden luovutuksen peruuttamisesta sen johdosta, että teosta ei ole hyödynnetty sopimuksen mukaisesti. Peruuttamisoikeudesta voidaan sopia toisin tekijän haitaksi ainoastaan työehtosopimuksessa tai muussa yhteisessä korvaussopimuksessa. Tekijä voi joutua korvausvelvolliseksi oikeuden luovutuksen perumista koskevissa tilanteissa.

Lehtikustantajan lähioikeus

EU:n jäsenvaltioista Saksan ja Espanjan lainsäädännössä oli säännöksiä lehtikustantajien oikeudesta jo ennen direktiivin antamista. Saksassa säädettiin jo vuonna 2013 lehtikustantajien lähioikeudesta (*Leistungsschutzrecht für Presseverleger*), jonka tarkoituksena oli antaa lehtikustantajille suojaa uutisia eri lehdistä koostavia ns. uutisaggregointi- tai uutiskoostepalveluita vastaan. Taustalla oli näkemys, että Google News -palvelu hyödynsi lehtikustantajien tuottamia aineistoja epäreilulla tavalla. Lain mukaan otteiden toisintaminen edellytti lupaa lehtikustantajalta. Suojan ulkopuolella olivat yksittäiset sanat ja lyhyet otteet. Lain tultua voimaan Google News poisti linkit niiden lehtikustantajien sivustoihin, jotka eivät antaneet lupaa linkittämiseen.

Euroopan unionin tuomioistuimien katsoi vuonna 2019, että Saksan lähioikeus oli EU-oikeuden vastainen ([tuomio 12.9.2019, VG Media Gesellschaft zur Verwertung der Urheber- und Leistungsschutzrechte von Medienunternehmen mbH vs. Google LLC, C-299/17, EU:C:2019:716](#)). Tuomioistuimen mukaan lähioikeussääntelyn hakukoneiden kaupallisia ylläpitäjiä ja vastaavasti sisältöjä editoivia kaupallisia palveluntarjoajia koskeva säännös oli tietoyhteiskunnan palveluja koskeva tekninen määräys, josta olisi tullut ilmoittaa komissiolle etukäteen. Saksassa on tämän jälkeen pantu täytäntöön lehtikustantajien lähioikeus direktiivin 15 artiklan perusteella sen sanamuodon mukaisesti. [Muutokset Saksan tekijänoikeuslainsäädännössä](#) tulivat voimaan 7.6.2021.

Espanjassa säännökset lehtikustantajan lähioikeudesta tulivat voimaan vuonna 2015. Espanjan ratkaisu näyttäisi perustuneen Bernin vuoden 1971 yleissopimuksen 2 *bis* artiklassa olevaan tekijänoikeuden rajoitukseen muutettuna siten, että lehtikustantajalla olisi oikeus korvaukseen rajoituksen nojalla tapahtuvasta käytöstä. Ilmeisesti Espanjan on tarkoitus panna direktiivin 15 artikla täytäntöön siten, että nykyinen ratkaisu säilytetään muutettuna siten, että suoja-aika lyhenee kahteen vuoteen.

Australiassa tuli vuonna 2021 voimaan uusi laki, [News Media and Digital Platforms Mandatory Bargaining Code](#), joka velvoittaa alustan, joka linkittää uutisiin tai uutisten kaltaisiin sisältöihin tai toisintaa otteita tällaisista sisällöistä, neuvottelemaan ja maksamaan korvauksia mediayhtiöille sekä tarjoamaan tietoa aineiston esillä pitämiseen liittyvien algoritmien toiminnasta mediayhtiöille. Laki koskee lehdistä julkaistujen uutisten lisäksi myös esimerkiksi radio- ja televisio-ohjelmia.

Jos neuvottelut eivät johda sopimukseen, määrätään sopivasta korvauksesta välimiesmenettelyssä. Välimiesmenettelyssä on Australian lain mukaan otettava huomioon niin uutismedian kustannukset sisällöntuotannosta ja hyöty, jonka se saa alustan tarjoamista palveluista, kuin alustan kustannukset palvelunsa tarjoamisesta ja hyöty, jonka se saa mediayhtiön tuottamasta sisällöstä. Lisäksi on varmistettava, että maksettava korvaus ei aseta kohtuutonta raskautta alustalle.

Laki sisältää lisäksi säännöksiä, joissa kielletään alustoja syrjimästä uutismedioita, kun kysymys on verkossa tapahtuvasta aineistojen automaattisesta hausta, indeksoinnista, uutisaineistojen saataville saattamisesta ja levittämisestä. Lisäksi laissa kielletään uutismedioiden syrjintä sillä perusteella, onko niiden kanssa tehty laissa tarkoitettuja sopimuksia vai ei.

Laki perustuu eräänlaiseen kilpailuoikeudelliseen arvioon siitä, onko australialaisen uutisyhtiön ja alustan välillä olemassa merkittävä epäsuhta osapuolten neuvotteluasemissa. Lain soveltaminen perustuu erilliseen ministerin hyväksymään asetukseen, jossa yksilöidään alustat tai mediayhtiöt, joihin lakia sovelletaan. Lain hyväksymisen yhteydessä ilmoitettiin, että lakia tullaan soveltamaan Googleen ja Facebookiin. Mediayhtiö voi päästä järjestelyn piiriin, jos sen vuotuiset tulot ylittävät 150.000 AUD.

Verkkosisällönjakopalvelut

Suurin osa jäsenvaltioista näyttää suunnittelevan direktiivin 17 artiklan toimeenpanemista sanamuodoin, jotka ovat hyvin lähellä artiklan sanamuotoa. Näin ollen esimerkiksi komission ohjeistuksessa tai Euroopan unionin tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa C-401/19 ([Puolan tasavalta vs. Euroopan parlamentti, Euroopan unionin neuvosto, C-401/19, EU:C:2021:613](#)) esille tulleita lisäedellytyksiä ei ole otettu huomioon. Eräs syy tähän lienee se, että komission ohjeistus ja julkisasiamiehen ratkaisuehdotus ovat tulleet niin myöhäisessä vaiheessa valmistelua, ettei niitä ole ollut mahdollista ottaa huomioon. Useammassa valtiossa tarvittavat lainsäädännölliset ratkaisut oli jo tällöin tehty.

Ranskassa, Maltalla ja Italiassa sääntely saatetaan voimaan asetuksella. Alankomaissa ja Belgiassa sääntely saatetaan voimaan lainsäädännöllä, jossa pääasiallisesti sananmukaisesti toistetaan direktiivin säännöksiä. Säännösten tarkemmasta soveltamisesta säädetään asetuksella. Kummassakaan valtiossa ei kuitenkaan ole vielä annettu kyseistä asetusta. Tanskassa verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien vastuusta säädetään yksinomaan lailla, jossa toistetaan direktiivin sanamuoto varsin tarkasti. Tanskan parlamentti hyväksyi lain keväällä 2021, ja laki tuli voimaan 7.6.2021.

Saksassa sääntely on pantu täytäntöön erillisellä asiaa koskevalla lailla ([Urheberrechts-Diensteanbieter-Gesetz](#)). Saksassa direktiivin mukainen velvoite huolehtia siitä, ettei järjestely johda tekijänoikeutta loukkaamattoman aineiston estämiseen, on pantu täytäntöön siten, että laissa määritellään tarkat raja-arvot sellaiselle teoksen toisintamiselle, jonka on oletettava olevan laillista. Jos kyseiset raja-arvot ylittyvät, on pääsy aineistoon estettävä tekijän esittämän pyynnön mukaisesti ja aineiston palveluun ladanneelle käyttäjälle annettava direktiivin mukainen ilmoitus pääsyn estämisestä mukaan lukien perustelut pääsyn estämiselle. Käyttäjä voi tällöin valittaa palveluntarjoajalle tämän päätöksestä estää pääsy aineistoon. Jos teosten käyttö pysyy määrättyjen raja-arvojen sisällä, on tekijälle lähetettävä asiasta tieto, jolloin tekijä voi katsoessaan, että aineisto loukkaa hänen tekijänoikeuttaan, valittaa palveluntarjoajalle tämän päätöksestä olla estämättä pääsyä aineistoon. Palveluntarjoajan on ratkaistava valitukset viikon kuluessa.

Saksan laki sisältää myös keinoja puuttua perusteettomiin poistopyyntöihin. Palveluntarjoajan tulee lain mukaan päättää, että tekijää, joka esittää perusteettomia poistopyyntöjä, on kiellettävä käyttämästä järjestelmää palveluntarjoajan määrittelemän kohtuullisen ajanjakson aikana. Käyttäjien oikeusturvan parantamiseksi laki sallii, että käyttäjien etujärjestö on oikeutettu ajamaan kanteita käyttäjien hyväksi tapauksissa, joissa palveluntarjoaja toistuvasti ja perusteettomasti estää teosten sallitun käytön. Laki velvoittaa lisäksi palveluntarjoajia antamaan tietoa tutkijoiden käyttöön pääsyn estämistä koskevista tapauksista.

6 Lausuntopalaute

Direktiivien voimaansaattamista koskeva hallituksen esityksen luonnos oli lausuntokierroksella 27.9.-31.10.2021 asti lausuntopalvelu.fi -palvelussa. Lausuntoja saapui määräaikaan mennessä yhteensä 230, kun lasketaan mukaan myös muuta kautta lähetetyt lausunnot. Lausuntoja antoivat hallituksen esityksen [Hankeikkunaan](#) merkityt tahot.

Lausuntopyyntöissä oli pyydetty vastaamaan hallituksen esityksen keskeisiä asiakokonaisuuksia koskeviin kysymyksiin. Lausuntopyyntöissä varattiin mahdollisuus esittää myös yleisempiä esitykseen liittyviä näkökohtia.

Lausuntopalautteen analysoinnin jälkeen tehdyn kokonaisarvion perusteella päätettiin jatkovalmistelussa poistaa osa esitetyistä lainmuutosehdotuksista kokonaan ja osa siirtää tästä esityksestä erilliseen, myöhemmin valmisteltavaan hallituksen esitykseen. Hallituksen esityksestä poistettiin direktiiviin tai verkkolähetysdirektiivin liittymättömiä muutosehdotuksia sekä sellaisia muutosehdotuksia, joiden säätämistä kyseiset direktiivit eivät edellyttäneet. Näitä olivat muut kuin direktiivin edellyttämät opetuskäyttöä koskevat säännökset sekä toissijaista sisällyttämistä, kustannussopimusten modernisointia ja rinnakkaistallentamisoikeutta koskevat säännökset.

Lausunnonantajista suurin osa suhtautui ehdotettuihin lainmuutoksiin melko kriittisesti. Kulttuuriperintölaitokset, kansalaisjärjestöt sekä kuluttajat olivat pääasiassa tyytyväisiä muutosehdotuksiin. Viranomaiset sekä opetus- ja tutkimusalan organisaatiot olivat kaikkein tyytyväisimpiä. Harva lausunnonantaja oli hallituksen esitysluonnokseen kuitenkaan täysin tyytyväinen. Merkittävä osa lausunnonantajista suhtautui neutraalisti.

Tekijät ja esittävät taiteilijat (mukaan lukien heitä edustavat työntekijäliitot) olivat esitykseen kaikkein tyytymättömmimpiä. Myös sisältöteollisuus (kustantajat, levy-yhtiöt, AV-tuottajat, TV- ja radioyhtiöt), välittäjät (tietoliikennealan yritykset, teknologiateollisuus) sekä työnantaja- ja työntekijäliitot olivat

tyytymättömiä, eivät kuitenkaan yhtä voimakkaasti kuin tekijät. Suurin syy tyytymättömyydelle oli se, ettei esitys noudattanut direktiivin rakennetta eikä sen katsottu pyrkivän noudattamaan direktiivin tavoitteita erityisesti tekijöiden aseman parantamiseen liittyen.

Tekijänoikeuden rajoitusten osalta tyytyväisimpiä lausunnonantajat olivat käyttöä tiedonlouhinnassa (13 b §) koskevaan lainmuutokseen sekä kulttuuriperintölaitoksia (16§ ja sitä seuraavat pykälät) koskeviin lainmuutosehdotuksiin. Näiden säännösten osalta palaute ei ollut erityisen kriittistä. Merkittävimmit kysymykset kulttuuriperintölaitoksissa tapahtuvaa käyttöä koskien liittyivät soveltamisalaan eli siihen, tulisiko Yleisradiota pitää kulttuuriperintölaitoksena, ja toiseksi siihen, miten toteutetaan rajanveto tekijänoikeuden rajoituksen ja sopimuslissensijärjestelmän välillä kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten osalta. Erityiseksi haasteeksi koettiin kulttuuriperintöorganisaatioiden heikko neuvotteluasema suhteessa yhteishallinnointiorganisaatioihin.

Sen sijaan opetuskäyttöä (14, 18, 21, 64 c §) koskevia lainmuutosehdotuksia kohtaan lausunnoissa esitettiin merkittävästi enemmän huolta. Lausunnoista korostui oikeusvarmuuden merkitys ennen kaikkea opettajan näkökulmasta. Opetus- ja tutkimusala, julkinen sektori, kansalaisjärjestöt, kuluttajat ja kulttuuriperintöorganisaatiot suhtautuivat kuitenkin pääasiassa myönteisesti ja ehdottivat eräiltä osin pidemmälle meneviä tekijänoikeuden rajoituksia tai soveltamisalan laajentamista. Oikeudenhaltijat suhtautuivat kriittisesti ja katsoivat, että laissa tulisi säilyttää sopimuslissensijärjestelmä nykyisessä laajuudessaan (14 §), eikä muutoksia tulisi tehdä myöskään muihin opetukseen liittyviin säännöksiin.

Uuden parodiarajoituksen (23 §) osalta palaute vaihteli. Osa oikeudenhaltijoista vastusti ehdotusta, osa kannatti. Oikeudenhaltijat halusivat rajata rajoitussäännöksen koskemaan vain sisällönjakopalveluihin ladattua sisältöä. Muut kuin oikeudenhaltijatahot suhtautuivat lähtökohtaisesti myönteisesti tai neutraalisti. Pykälään sisällyntä satunnaista sisällyttämistä koskevaa 2 momenttia ei kannatettu lausunnoissa.

Tekijää ja tekijänoikeutta koskevien sopimussuhteiden sääntelyn osalta lausunnoissa vastustettiin hallituksen esityksen mallia, josta puuttui direktiivin säätämä asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen periaate. Lausunnoissa katsottiin, että korvausoikeudesta tulisi säätää nimenomaisesti. Lisäksi laissa tulisi säätää lakiin perustuvasta kollektiivisesta sopimisesta sekä perustaa vaihtoehtoinen riidanratkaisujärjestelmä, joka olisi tekijöille ilmainen. Lausunnoista ilmeni huoli tekijöiden heikosta neuvotteluasemasta suhteessa sisältöteollisuuteen. Sisältöteollisuus ja työnantajat olivat päinvastaista mieltä ja pitivät ehdotettua ratkaisua lähtökohtaisesti oikeasuuntaisena. Lausunnoissa toivottiin lisäksi, että mahdollisuutta kertakaikkisiin korvauksiin, esimerkiksi palkkaan, olisi pidettävä kohtuullisena korvauksena. Lausunnoissa korostettiin elinkeinonharjoittajien välisten kollektiivisten sopimusten ongelmallisuutta kilpailuoikeuden näkökulmasta.

Selvityksen saamista koskevan oikeuden (30 §) osalta tekijät ja esittävät taiteilijat (mukaan lukien työntekijäjärjestöt) katsoivat, ettei ehdotus toteuta direktiivin tavoitetta taata korkeatasoista avoimuutta, jota direktiivissä edellytetään. Pykälään tulisi lisätä nimenomaisesti, että selvitys on annettava vähintään kerran vuodessa, ja lisäksi raportoinnista olisi sovittava kollektiivisesti. Lausunnoissa katsottiin myös, ettei tulisi hyödyntää direktiivin tarjoamaa liikkumavaraa, jonka pohjalta olisi mahdollisuus huomioda raportoinnista aiheutuva hallinnollinen raskaus, ja jättää raportoimatta sellaiselle tekijälle tai esittäville taiteilijalle, jonka panostus ei ole merkittävä koko teos tai esitys huomioon ottaen. Lisäksi olisi poistettava ehdotettu 30 §:n 2 momentti, jonka mukaan erillistä selvitystä ei edellytetä, jos olosuhteiden nojalla on selvää, että tekijä on tosiasiallisesti tietoinen teoksen hyödyntämisestä ja hänelle maksettavista korvauksista. Lisäksi teoksen hyödyntämisestä tulee raportoida riippumatta siitä, tuleeko käyttäjälle siitä tuloja. Tekijällä olisi aina mahdollisuus saada pyynnöstään selvitys korvauksen kohtuullistamista varten. Lausunnonantajien mukaan ehdotettu 30 §:n 4 momentti (liikesalaisuuksien käsittely) tulee poistaa tai muuttaa siten, että raportoinnin yhteydessä saatuja liikesalaisuuksia voidaan käyttää tai luovuttaa ehdotettua laajemmin. Suurin osa muista lausunnonantajista, tässä kysymyksessä sisältöteollisuus, työnantajat, viranomaiset (muun muassa kilpailu- ja kuluttajavirasto), kulttuuriperintöorganisaatiot, opetus- ja tutkimuslaitokset, kansalaisjärjestöt ja kuluttajat suhtautuivat neutraalisti tai kannattivat ehdotusta.

Sisältöteollisuus ja työnantajat katsoivat, että raportointivelvoitetta tulee olennaisesti kaventaa, koska yrityksille siitä aiheutuvaa hallinnollista raskautta ei ole otettu riittävästi huomioon. Edelleen

liikesalaisuuksien suojaa tulee vahvistaa ja kaikkia luovutettuja tietoja pitää lähtökohtaisesti käsitellä liikesalaisuuksina. Alilisenssin saajan puoleen kääntymisen tulisi olla selkeästi toissijaista ja teoksen kaikkien tekijöiden olisi voitava pyytää tiedot vain yhdessä ja samanaikaisesti. Tietosuojan suhdetta raportointivelvoitteeseen olisi selkeytettävä.

Peruuttamisoikeuden (31 §) osalta tekijät ja esittävät taiteilijat (mukaan lukien työntekijäjärjestöt) vastustivat ehdotettuja säännöksiä ja katsoivat, että kolmen ja puolen vuoden enimmäisaika teoksen hyödyntämisen aloittamiselle on erityisesti kirjailijoiden kannalta liian pitkä. Eri aloille pitäisi joko säätää erilliset ajat tai käyttää muotoilua, jossa puhutaan ”kohtuullisesta ajasta”, ja liittää käsite kollektiivisesti sovittuun aikaan. Tekijät vastustivat voimakkaasti 31 §:n 2 momenttia, jossa oli säädetty työsuhdetekijänoikeuteen perustuvasta tilanteesta. Tekijöiden mukaan peruuttamisoikeus tulee olla myös silloin, kun teosta ei hyödynnetä tehokkaasti tai hyödyntäminen on lakannut. Peruuttamisoikeudesta olisi sovittava tarkemmin kollektiivisesti. Lausuntopalautteen mukaan peruuttamisoikeuden tulisi ulottua myös kuvatallenteella esiintyviin esittäviin taiteilijoihin.

Sisältöteollisuus ja muut työnantajat katsoivat, että peruuttamisoikeuden tulisi koskea ainoastaan tilanteita, joissa teoksia ei ole lainkaan hyödynnetty. Osa katsoi kuitenkin, että peruuttamisoikeus luo kestävämmän tilanteen niin yrityksille kuin muillekin organisaatioille, kun oikeuksiensierroin ketju katkeaa, osa piti taas peruuttamisoikeuden olemassaoloa muuten kohtuuttomana. Näin katsoivat esimerkiksi museoliitto, tutkimusorganisaatiot ja peliala. Näiden lausunnonantajien näkemyksen mukaan peruuttamisoikeutta tulisi merkittävästi rajoittaa ehdotetusta. Teoksen julkaisemattomien versioiden tai yhteisteosten ei tulisi olla peruuttamisoikeuden piirissä.

Laissa olisi täsmennettävä, että salassapitovelvoitteet, mukaan lukien liikesalaisuuksien suoja, työntekijän lojaliteettivelvoite ja vastaavat olosuhteet estävät tekijää itse hyödyntämästä teosta. Muut lausunnonantajat (pääosa kulttuuriperintölaitoksista, osa opetus- ja tutkimuslaitoksista, julkinen sektori) suhtautuivat lähtökohtaisesti neutraalisti tai myönteisesti.

Lausunnoissa rinnakkaistallentamista koskevaa ehdotusta (38 §) pidettiin uutena lain säännöksenä, joka ei perustunut direktiiviin. Vaikka julkisen sektorin toimijoista osa kannatti ehdotusta sellaisenaan tai suhtautui siihen neutraalisti, ehdotusta vastaan esitettiin niin merkittävää kritiikkiä koskien säännöksen luonnetta, soveltamisalaa sekä muita yksityiskohtia, että säännös päätettiin siirtää myöhempään tarkasteluun.

Lehtikustantajan lähioikeuden osalta lausuntojen perusteella vastaanotto oli yleisellä tasolla myönteinen. Rakennetta koskevat huomiot on otettu jatkovalmistelussa huomioon. Erityisenä kysymyksenä tulee ratkaistavaksi se, miten suhtaudutaan ”hyvin lyhyisiin otteisiin”, eli pitääkö esimerkiksi julkaisun otsikko saada toisintaa, ja pitäisikö asettaa minimimerkkimäärä, joka on aina sallittu (esimerkiksi 200-250 merkkiä). Tekijät ja sisältöteollisuus vastustivat sääntelyä, joka sallisi lyhyiden otteiden käyttämisen. Ruotsin luonnos taas sisältää tämän rajoituksen. Kuluttajat/kansalaisyhteiskunta, liikenne- ja viestintäministeriö ja välittäjät (muun muassa Google ja Facebook) kannattivat lyhyiden otteiden jättämistä yksinoikeuden ulkopuolelle. Lausunnonantajien mielestä olisi selkiytettävä sääntelyn vaikutusta internetin hakukoneisiin, jotka indeksoivat ja toisintavat verkosta löytyviä lehtien sivustoja.

Tekijät eivät pitäneet toimivana ratkaisuna tekijöiden korvausosuuden järjestämistä sopimuslisenssijärjestelmällä. Tekijät katsoivat, että tekijöiden osuus korvauksista tulisi määritellä laissa, kun taas sisältöteollisuus vastusti tätä. Voimassa oleva tekijänoikeuslaki sallii sanomalehteen tai aikakauskirjaan sisältyvän uskonnollista, poliittista tai taloudellista päivänkysymystä koskevan kirjoituksen ottamisen toiseen sanomalehteen tai aikakauskirjaan. Rajoitussäännös ehdotettiin esitysluonnoksessa poistettavaksi. Osa oikeudenhaltijoista ja lehtikustantajat kuitenkin toivoivat rajoituksen säilyttämistä.

Näyttelijöiden yksinoikeuden kehittämistä koskevia säännöksiä direktiivi ei myöskään edellytä. Ehdotettuja lainmuutoksia kannattivat muutettuina sekä näyttelijöitä edustavat tahot että myös osa muista tekijöistä ja kansalaisia edustavista järjestöistä. Lausunnonantajat esittivät, että ehdotuksen 31 §:ssä tarkoitettu oikeuksien peruuttamissäännös tulee viittaussäännöksellä säätää koskemaan myös näyttelijöitä.

Sisältöteollisuus ja osa välittäjistä sekä Kansalliskirjasto vastustivat ehdotettuja näyttelijän aseman parannuksia.

Verkkolähetysdirektiivin voimaansaattamisen osalta lausunnonantajat kritisoivat ehdotettuja lähetystoiminnan muotoja koskevia selkeyttämisehdotuksia ja katsoivat niiden muuttavan voimassa olevan lain merkittävästi toisenlaiseksi. Ahvenanmaan maakuntahallitus toi lausunnossaan esiin, että Ahvenanmaan kannalta olisi erittäin tärkeää, että Ruotsin television tallennepalvelun SVT Playn (video-on-demand - palvelu) koko tarjonta olisi Ahvenanmaan väestön saatavilla. Ahvenanmaan väestö on ruotsinkielinen. Palvelun pääosa ei tällä hetkellä ole saatavilla palveluun liittyvien määräjoitusten takia. Maakuntahallitus katsoi, että tarve SVT Play -palvelun saatavuuden varmistamiseen liittyy vahvasti Suomen velvollisuuksiin huolehtia ja taata Ahvenanmaan asukkaiden mahdollisuus säilyttää kielensä, kulttuurinsa ja paikalliset ruotsalaisen perinteensä. Tämä asia oli esillä nyt käsillä olevan hallituksen esityksen valmistelussa. Edelleen lähettämistä koskevan lainmuutoksen valmistelun yhteydessä selvitettiin, olisiko palvelun saatavuus järjestettävissä edelleen lähettämistä koskevien säännösten muutoksilla Suomessa ja suomalaisten tekijänoikeuden yhteishallinnointiorganisaatioiden kanssa tehtävillä sopimuksilla. Ratkaisuluonnos oli samankaltainen niiden järjestelyjen kanssa, joilla Ruotsin television kanavien näkyvyys Suomessa on eri aikoina järjestetty.

SVT Play -palvelussa olevia ohjelmia voidaan katsoa jo nyt Suomessa ja Ahvenanmaalla Ruotsin television omien ja sen omistamien tuotantojen osalta. Saatavilla eivät kuitenkaan ole muista maista hankitut ohjelmat, kuten angloamerikkalaiset elokuvat ja sarjat. Tilanne on sama kuin Yle Areenan katsomisessa ulkomailla. Ruotsin televisio ei sitä koskevan ruotsalaisen yleisradiolainsäädännön takia voi ostaa oikeuksia ohjelmien välittämiseen Ruotsin ulkopuolelle muiden maiden kansalaisille.

Hallituksen esitysluonnoksen lausuntokierroksella ilmeni, että kaavaillulla ratkaisulla ei voitaisi taata SVT Play -palvelun saatavuutta Suomen alueella Ahvenanmaalla. Tekijänoikeudellisilla järjestelyillä ei voida muuttaa aluerajoituksia eikä on-demand-palvelua ole teknisesti mahdollista edelleen lähettää. Ratkaisuun tarvitaan Ruotsin viranomaisten ja Ruotsin television myötävaikutusta. Hallitus toteaa, että kysymyksen jatkovalmistelu ja tarpeellisten järjestelyjen aikaan saaminen siirtyy toteutettavaksi tämän hallituksen esityksen antamisen jälkeiseen aikaan. Tällöin käydään asiasta ruotsalaisten osapuolten kanssa tarpeelliset neuvottelut ja valmistellaan mahdollisesti tarvittavat tekijänoikeuslain muutokset.

Sisällönjakopalveluiden vastuuta koskevien säännösten osalta hallituksen esitys sai merkittävää kritiikkiä tekijöiltä ja oikeudenhaltijoilta. Merkittävin vastustus johtui siitä, ettei luonnoksessa seurattu direktiivin rakennetta eikä säädetty direktiivissä tarkoitettua verkkosisällönjakopalvelun tekemää suojatun teoksen latausta palveluun selvästi palveluntarjoajan vastuulle. Tämä olisi välttämätöntä, jotta velvoite neuvotella oikeuksista syntyisi. Lisäksi luonnoksesta puuttui direktiivin 17 artiklan 1—4 kohtien mukainen vastuuta ja vastuusta vapautumista koskeva menettely.

Myös esityksessä kuvattu uusi tekijänoikeusriitalautakunta sai kritiikkiä ennen kaikkea oikeusministeriöltä ja valtiovarainministeriöltä. Lausunnossa nostettiin esiin epäselvyys perustuslain 124 §:n edellytysten täyttymisestä, kun hallintotehtävää muistuttava rooli annettaisiin muulle kuin viranomaiselle. Oikeusministeriö kiinnitti huomiota myös siihen, toteutuuko palvelun tarjoajan oikeusturva ehdotetussa sääntelyssä, onko uusi järjestely verkkosisällönjakopalveluiden vastuusta riittävän tehokas, onko direktiivin liikkumavaraa kuvattu riittävän selkeästi ja onko henkilötietosuojaa otettu huomioon luonnoksessa esitettyjen ehdotusten osalta. Myös muilta keskeisiltä osin vaadittiin, että hallituksen esitys olisi valmisteltava uudelleen. Perusoikeudellista punnintaa olisi suurimman osan lausunnonantajien mielestä edelleen kehitettävä tasapuolisemmaksi.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta

11 §. Yleiset säännökset. Pykälän 5 momenttiin lisättäisiin viittaus 16 h §:ään, jossa säädettäisiin tekijänoikeuden rajoitussäännöksestä koskien kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämistä kulttuuriperintölaitoksissa. Mainitun tekijänoikeuden rajoituksen mukaisesti saisi valmistaa kappaleita myös sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin 2 §:n vastaisesti tai jota suojaava tekninen toimenpide on 50 a §:n 1 momentin vastaisesti kierretty.

13 b §. Teosten kappaleiden valmistaminen tekstin- ja tiedonlouhintaa varten. Pykälän 1 momentin mukaan teoksesta saisi valmistaa kappaleita käytettäväksi tekstin- ja tiedonlouhintaa varten. Momentin säännökset soveltuvat kaikkeen muuhun tiedonlouhintaan kuin tieteellistä tutkimusta varten tehtävään tiedonlouhintaan. Tiedonlouhintaa voidaan 1 momentin mukaisesti toteuttaa myös yrityksissä ja ansiotarkoituksessa, esimerkiksi yrityksen toiminnan kehittämiseksi.

Tekstin- ja tiedonlouhinnalla tarkoitetaan direktiivin 2 artiklan 2 kohdan mukaan automaattista analyysitekniikkaa, jonka tarkoituksena on analysoida digitaalisessa muodossa olevaa tekstiä ja dataa tietojen, esimerkiksi muttei yksinomaan mallien, suuntausten tai korrelaatioiden, tuottamiseksi.

Tällä uudella säännöksellä rajoitetaan tekijän oikeutta teoksen kappaleiden valmistamiseen.

Voi olla tapauksia, joissa tekstin- ja tiedonlouhintaan ei sisälly kappaleen valmistamista. Voi olla myös tapauksia, joissa toteutettuun kappaleen valmistamiseen sovelletaan direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 1 kohdassa säädettyä tilapäistä kappaleen valmistamista koskevaa pakollista rajoitusta (11 a §), jota olisi edelleen sovellettava niihin tekstin- ja tiedonlouhintatekniikoihin, joihin ei sisälly kyseisen rajoituksen soveltamisalaa pidemmälle menevää kappaleen valmistamista.

Direktiivin 9 johdantokappaleen mukaan tekstin- ja tiedonlouhintaa voidaan harjoittaa myös digitaalisessa muodossa olevista pelkistä tosiasioista tai tiedoista, jotka eivät ole tekijänoikeudella suojattuja, eikä tällaisissa tapauksissa tekijänoikeuslainsäädännön mukaista lupaa tarvita.

Edellytyksenä on, että teokseen on laillinen pääsy. Laillinen pääsy olisi direktiivin 14 johdantokappaleen mukaisesti ymmärrettävä siten, että se kattaa pääsyn sisältöön avointa saatavuutta koskevien toimintaperiaatteiden (open access policy) perusteella taikka oikeudenhaltijoiden ja tutkimusorganisaatioiden tai kulttuuriperintölaitosten sopimusjärjestelyjen, kuten tilausten, perusteella taikka muilla laillisilla keinoilla. Tapauksissa, joissa tilauksia ovat tehneet tutkimusorganisaatiot tai kulttuuriperintölaitokset, olisi esimerkiksi katsottava, että laillinen pääsy on niihin yhteydessä olevilla, näiden tilausten kattamilla henkilöillä. Laillisen pääsyn olisi katettava myös pääsy verkossa vapaasti saatavissa olevaan sisältöön.

Pykälän 1 momentin mukaisesti valmistettuja kappaleita saisi säilyttää yksinomaan tekstin- ja tiedonlouhintatarkoitusta varten. Kappaleita ei siten olisi sallittua säilyttää pysyvästi vaan ainoastaan tiedonlouhintatarkoituksen edellyttämän ajan. Säännöksen nojalla valmistettuja teosten kappaleita ei saisi myöskään saattaa yleisön saataviin.

Tiedonlouhinta edellyttää usein louhittavan aineiston neutralisoimista eli muuttamista sellaiseen muotoon, jota voidaan teknisin menetelmin analysoida. Tällöin aineistosta valmistetaan kappaleita.

Direktiivin tavoitteena on ollut varmistaa, että tiedonlouhintaa koskevalla tekijänoikeuden rajoituksella ei olisi kielteistä vaikutusta esimerkiksi sellaisiin kustantajien liiketoimintamalleihin, joissa yrityksille tarjotaan lisensioituja tieteellisiä artikkelitietokantoja valmiiksi neutralisoituina sekä soveltuvin tiedonlouhintavälinein. Direktiivin mukaisesti oikeuden pidätyksen voi tehdä myös oikeudenhaltija. Oikeudenhaltijana pidetään henkilöä, jolle tekijä on oikeutensa siirtänyt, esimerkiksi teoksen kustantajaa.

Rajoitussäännös ei ole ehdoton. Kappaleen valmistaminen 1 momentin mukaista tiedonlouhintaa varten on mahdollista estää tai rajoittaa. Tekijällä on säännöksen mukaan mahdollisuus asianmukaisella tavalla pidättää itselleen kappaleen valmistamista koskeva oikeus. Tämä vastaa direktiivin 4 artiklan mukaista edellytystä.

Oikeuden pidätyksen tulee direktiivin mukaan tapahtua nimenomaisesti ja asianmukaisella tavalla. Käytännössä kysymys voi olla sisältöpalvelun tilausehtoihin sisältyvästä ehdosta tai koneluettavassa muodossa olevasta ehdosta. Direktiivin 18 johdantokappaleen mukaan kun sisältö on saatettu yleisön saataviin verkossa, asianmukaiseksi olisi katsottava kyseisten oikeuksien pidättäminen ainoastaan koneluettavilla keinoilla, mukaan lukien metatiedot ja verkkosivuston tai palvelun ehdot. Kaiken aikaa kehitetään uusia tiedon käsittelyn teknologioita, jotka mahdollistavat teoksia, tekijöitä ja yksinoikeuksia koskevien tunnisteiden ja muun metadatan käyttämisen oikeuksien pidätyksiä tehtäessä.

Ehdotetulla uudella rajoitusäännöksellä ei olisi vaikutusta 11 a §:n soveltamiseen tilanteissa, joissa tiedonlouhinnassa valmistetaan teoksista vain väliaikaisia kappaleita. Väliaikaisten kappaleiden valmistamista ei olisi mahdollista jatkossakaan rajoittaa sopimuksin.

Ehdotettavaan 13 b §:n 1 momenttiin sovellettaisiin myös voimassa olevan lain 11 §:n 5 momentin säännöstä, jonka mukaan tekijänoikeuden rajoituksen nojalla ei saa valmistaa kappaleita sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin tekijänoikeuslain vastaisesti tai jota suojaava tekninen toimenpide on lain vastaisesti kierretty. Ehdotettava 13 b §:n 1 momentti soveltuisi sekä teoksiin, jotka käyttäjä on hankkinut ostamalla tai lisensoimalla, että teoksiin, jotka on saatettu tekijän luvalla vapaasti yleisön saataviin tietoverkoissa.

Pykälän 1 momentilla pannaan täytäntöön direktiivin 4 artikla.

Ehdotettavassa 13 b §:n 2 momentissa säädettäisiin tekstin- ja tiedonlouhinnasta tieteellistä tutkimusta varten. Kun kysymys on tieteellisessä tarkoituksessa tapahtuvasta tiedonlouhinnasta, oikeuksien pidättäminen ei olisi sallittua.

Edellytyksenä on, että teokseen on laillinen pääsy. Sitä, mitä laillisella pääsyllä tarkoitetaan, on käsitelty edellä pykälän 1 momentin kohdalla.

Säännöksellä turvataan se, että tutkimusorganisaatioilla ja kulttuuriperintölaitoksilla ja niiden tutkijoilla on mahdollisuus suorittaa tekstin- ja tiedonlouhintaa esimerkiksi tieteellisistä aikakauslehdistä tai muista aineistoista tieteellistä tarkoitusta varten.

Tutkimusorganisaatioihin kuuluu monenlaisia yhteisöjä, joiden ensisijaisena tavoitteena on tehdä tieteellistä tutkimusta tai tehdä tätä koulutuspalvelujen tarjoamisen ohella. Erilaisista oikeudellisista muodoista ja rakenteista huolimatta tutkimusorganisaatioille on yleensä yhteistä se, että ne toimivat joko voittoa tavoittelematta tai toteuttaen samalla valtion tunnustamaa yleisen edun mukaista tehtävää. Tutkimusorganisaatioiksi ei sitä vastoin katsota organisaatioita, joissa liikeyrityksillä on ratkaiseva vaikutusvalta, jonka perusteella tällaiset liikeyritykset voivat käyttää määräysvaltaa joko osakkeenomistajina tai osakkaina.

Kulttuuriperintölaitoksia ovat yleisölle avoimet kirjastot ja museot riippumatta siitä, minkä tyyppisiä teoksia tai muuta suojattua aineistoa niillä on pysyvissä kokoelmissaan, sekä arkistot ja elokuva- tai äänitearkistot. Niihin kuuluvat myös muun muassa kansalliskirjastot ja kansallisarkistot sekä, siltä osin kuin kyse on niiden arkistoista ja yleisölle avoimista kirjastoista, oppilaitokset, tutkimusorganisaatiot ja julkisen sektorin yleisradio-organisaatiot.

Direktiivin 11 johdantokappaleen mukaisesti tutkimusorganisaatiot ja kulttuuriperintölaitokset voivat käyttää yksityisiä kumppaneitaan tekstin- ja tiedonlouhinnan suorittamisessa, myös käyttämällä niiden tarjoamia teknisiä välineitä.

Pykälän 2 momentin säännös sallisi tiedonlouhintaa varten valmistettujen teoksen kappaleiden säilyttämisen tutkimustulosten todentamista varten edellyttäen, että teoksen kappaleet ovat vain siihen oikeutettujen saatavilla. Säännöksen nojalla tiedonlouhinta-aineiston pysyvä säilyttäminen olisi siten sallittua. Aineistoa ei kuitenkaan saisi saattaa yleisön saataville, vaan pääsy aineistoon tulisi rajoittaa asianmukaisesti. Pääsy aineistoon voitaisiin kuitenkin tarjota tutkimustulosten todentamista varten, kunhan ensin on varmistettu, että vain aineistoon oikeutetulla on siihen pääsy. Tämän varmistamiseksi teoksista valmistetut kappaleet olisi

säilytettävä asianmukaista suojaustasoa käyttäen. Tutkimusorganisaatioiden ja teosten tekijöiden olisi tarpeen edistää käytännesääntöjä siitä, miten parhaiten turvataan asianmukainen suojaustaso.

Siitä, mitä 2 momentissa on säädetty kappaleiden valmistamisesta tiedonlouhintaa varten, ei voida poiketa sopimuksella. Tämän vuoksi sopimusehto, joka rajoittaa kappaleiden valmistamista tieteelliseen tarkoitukseen tapahtuvaa tiedonlouhintaa varten, olisi täytäntöönpanokelvoton. Myöskään tekninen suojakeino, jolla tekijä rajoittaa tai estää kappaleiden valmistamista, ei saisi direktiivin 7 artiklan mukaista oikeudellista suojaa.

Direktiivin vaatimukset menevät kuitenkin tätäkin pidemmälle. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan oikeudenhaltijoiden on voitava soveltaa toimenpiteitä, joilla varmistetaan niiden verkkojen ja tietokantojen turvallisuus ja eheys, joissa teoksia ja muuta suojattua aineistoa säilytetään. Tällaiset toimenpiteet eivät kuitenkaan saisi ylittää sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Kyseinen direktiivin säännös tulee nähdä sitä taustaa vasten, että tieteellisten lehtien kustantajilla on voinut olla käytössä toimintatapoja, joilla on eri tavoin pyritty rajoittamaan mahdollisuutta suorittaa tiedonlouhintaa, ja tavoitteena on tältä osin ollut varmistaa, että kustantajat eivät jatkossa voisi käyttää tällaisia toimenpiteitä, jotka tosiasiallisesti rajoittavat tiedonlouhinnan mahdollisuutta. Kustantajat eivät siten saisi esimerkiksi edellyttää jonkin tietyn tiedonlouhintasovelluksen käyttämistä, rajoittaa tiedonlouhintaa määrällisesti tai tahallaan hidastaa sitä. Kustantajien ja tutkimuslaitosten olisi direktiivin tavoitteiden saavuttamiseksi syytä yhteisin toimin edistää käytännesääntöjä siitä, millä tavoin kustantajat voivat suojata verkkojaan ja tietokantojaan ilman, että tästä aiheutuu vaikeuksia tiedonlouhinnalle.

Mikäli tekstin- ja tiedonlouhinnan suunniteltu pohja-aineisto on 1 tai 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa suojattu teknisesti, sovelletaan direktiivin 2001/29/EY 6 artiklan 4 kohdan ensimmäistä, kolmatta ja viidettä alakohtaa. Tämä tarkoittaa sitä, että rajoitussäännöksen hyödyntäjällä tulee olla mahdollisuus käyttää teosta teknisestä suojauksesta riippumatta mainitun ensimmäisen alakohdan tarjoamin keinoin.

Pykälän 2 momentin säännöksillä pannaan täytäntöön direktiivin 3 artikla.

14 §. *Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa.* Pykälän mukaan julkistetusta teoksesta saa sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, valmistaa teoksesta kappaleita ja saattaa teos yleisön saataviin opetustoimintaa tai tieteellistä tutkimusta varten.

Suomessa teosten käyttö opetustoimintaa tai tieteellistä tutkimusta varten on pääsääntöisesti järjestetty sopimuslisenssillä, joka on direktiivin 12 artiklan mukainen ”laajennettu kollektiivinen lupa”. Se on myös 5 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu ”soveltuva lisenssi”. Direktiivin 12 artikla sallii kansallisten sopimuslisenssien säilyttämisen ja uusien mahdollisten sopimuslisenssien säätämisen. Tämän vuoksi on katsottu, että direktiivin 5 artiklan tavoitteet voidaan suurelta osin toteuttaa sopimalla käytöstä käyttäjän ja oikeudenhaltijoita edustavan yhteishallinnointiorganisaation kesken. Tekijä voi, kuten nykyisinkin, kieltää sopimuslisenssin mukaisen teoksen käytön. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi uusi rajoitussäännös, joka täydentäisi opetuskäyttöä tukevia sopimuslisenssisäännöksiä.

Edellytyksenä sopimukseen perustuvan järjestelmän käyttämiselle on, että markkinoilla on helposti saatavilla soveltuvia lisenssejä, jotka kattavat opetustoiminnassa tarpeellisen teoksen käytön ja jotka ottavat huomioon oppilaitosten tarpeet ja erityispiirteet. Direktiivi edellyttää, että lisenssit ovat asianmukaisesti oppilaitosten saatavilla ja niiden näkyvillä. Opetustoimintaa koskeva sopimuslisenssijärjestelmä on ollut Suomessa käytössä yli 40 vuotta ja siitä on jatkuvasti ja systemaattisesti tiedotettu erityisesti sopimuslisenssiorganisaatioiden toimesta. Opetustoimintaan liittyvät tekijänoikeusasiat ja muun muassa käyttöilupien ehtoja koskevat kysymykset on sisällytetty opettajankoulutuslaitosten opetussuunnitelmiin. Lisäksi sopimuslisenssiorganisaatiot tarjoavat vuosittain koulutusta tekijänoikeusasioista myös oppilaitostasolla. Käyttöilupien saatavuus on siten oppilaitoksille yleisesti tiedossa.

Käyttöilupien saatavilla olon ja näkyvyyden vahvistamiseksi sekä opettajien toiminnan tukemiseksi ja oikeusvarmuuden toteutumiseksi edellytetään, että sekä käyttöilupia koskevaa yleistä tiedottamista että sopimuslisenssiehtojen tunnetuksi tekemistä vahvistetaan myös uuden rajoitussäännöksen osalta

opetustoiminnan tarpeet ja erityispiirteet huomioon ottaen. Esimerkki kehitystoimista voisi olla jo olemassa olevien opetuskäyttöä tukevien sivustojen kehittäminen palvelemaan entistä paremmin opetuksen tarpeita. Ennen kaikkea olisi pyrittävä perustamaan opetusviranomaisten yhteyden palvelu, jossa olisi tietoa ajantasaisen opetustoimintaa koskevien käyttöilupien saatavuudesta ja uuden rajoitussäännöksen soveltamisen tilanteista.

Pykälän 1 momentissa sopimuslissenssisäännöksen soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan ”teoksen saattamista yleisön saataviin”, joka on voimassa olevassa pykälässä olevaa yleisölle välittämisen soveltamisalaa laajempi. Muutoksen jälkeen säännös kattaisi kaikki relevantit tekijänoikeuden käyttötavat, mukaan luettuna teosten julkinen esittäminen ja näyttäminen.

Tekijänoikeuslain 21 §:n 1 momentin mukaan teosten julkinen esittäminen on sallittua opetuksen yhteydessä. Tämä tekijänoikeuden rajoitus ei pykälän 3 momentin mukaan kuitenkaan koske näytelmä- eikä elokuvateosta. Elokuvateoksia saadaan kuitenkin esittää julkisesti tutkimuksen ja korkeakoulutasoisen elokuvaopetuksen yhteydessä 16 c §:n mukaisesti. Perusteena 14 §:n 1 momentin sopimuslissenssisäännöksen soveltamisalan laajentamiselle myös julkiseen esittämiseen on audiovisuaalisten aineistojen käytön huomattava kasvu opetustoiminnassa.

Kuten ei nykyisinkään, säännöksen soveltaminen ei ulottuisi lähettämiseen radiossa ja televisiossa.

Pykälän 1 momentin säännös ei koskisi valokopioimalla tapahtuvaa teoksen kappaleiden valmistamista opetustoiminnassa. Valokopioinnista on erityissäännös lain 13 §:ssä, joka koskee kappaleiden valmistamista sopimuslissenssin perusteella myös opetustoimintaa varten. Mainitun pykälän mukaan julkaistusta teoksesta saa valmistaa kappaleita valokopioimalla tai vastaavin menetelmin sopimuslissenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään. Opetustoiminnan kannalta todetaan selvyuden vuoksi, että opetustoimintaa koskevissa sopimuksissa tulostaminen rinnastetaan valokopiointiin. Paperikopion skannaaminen digitaaliseen muotoon on puolestaan rinnastettu digitaaliseen kappaleen valmistamiseen ja käyttöön. Näistä käytöistä on opetustoiminnan osalta yleensä sovittu samassa sopimuksessa, jossa sopimisen pohjana ovat sekä 13 § että 14 §:n 1 momentti.

Pykälän 2, 3 ja 4 momentit pysyisivät ennallaan.

14 a §. Teosten käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen. Pykälän 1 momenttiin sisältyvä ehdotus uudeksi tekijänoikeuden rajoitussäännökseksi kattaisi sellaiset teoksen käytöt, jotka olisivat tarpeen opetustoimintaa varten mutta joita koskevia käyttöilupia ei ole tarjolla lainkaan tai ne ovat vaikeasti saatavissa tai niitä ei ole helposti saatavissa. Säännös mahdollistaisi opetustoiminnassa tarpeellisen valokopioinnin sekä muun teoksen kappaleiden valmistamisen ja yleisön saataviin saattamisen opetuksen havainnollistamiseksi. Rajoitussäännös täydentäisi 13 §:n ja 14 §:n 1 momentin sopimuslissenssisäännöksiä. Näiden sopimusten tulisi siten kattaa vähintään samat käyttötarkoitukset kuin rajoituksen nojalla sallitaan. Säännökset koskisivat myös etäopetusta ja etäyhteyksiä hyödyntävää opetustoimintaa sekä suoratoiston käyttöä opetuksessa.

Se, että käyttöilupaa ei ole saatavissa lainkaan, kattaisi sekä tilanteen, jossa lupaa ei ole sen vuoksi saatavilla, etteivät järjestöt halua myöntää lupaa, että tilanteen, jossa järjestö ei ole riittävän edustava kyseisen teostyyppin osalta myöntääkseen lupaa teoksen käyttämiseen. Tarkoitus ei ole, että rajoitussäännöksellä muutettaisiin vakiintunutta käytäntöä pyytää lupa opettajien itse tekemän materiaalin käyttöön.

Jos tekijä on 14 §:n 4 momentin mukaisesti kieltänyt teoksen käytön sopimuslissenssin nojalla, tulee arvioidavaksi, onko suoraan tekijältä edellytettävä käyttölupa helposti oppilaitoksen saatavilla. Direktiivin 23 johdantokappaleen mukaan olisi varmistettava, että silloin kun olemassa oleva käyttölupa kattaa vain osan rajoituksen nojalla sallitusta teoksen käytöstä, opetuksen havainnollistamiseen tarkoitettu käyttö olisi sallittu rajoitussäännöksen nojalla. Jos opetuksen käyttötarpeet kattavia käyttöilupia ei ole sopimuslissenssin nojalla saatavilla, olisi opetuksen havainnollistamistarkoitukseen tapahtuvan käytön oltava mahdollista rajoitussäännöksen nojalla.

Direktiivin 5 artiklan 1 kohta edellyttää, että käytön yhteydessä mainitaan lähde ja myös tekijän nimi, jollei tämä osoittaudu mahdottomaksi. Tekijänoikeuslain 11 §:n 2 momentin mukaisesti tekijän nimi ja lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii, jos lain 2 luvun säännöksen nojalla teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin. Teosta ei saa tekijän suostumuksetta muuttaa enempää kuin sallittu käyttäminen edellyttää.

Tekijänoikeuden rajoituksen nojalla teoksia saataisiin käyttää päiväkotien ja oppilaitosten vastuulla toteutettavan kasvatusta- ja opetustoiminnan yhteydessä päiväkodeissa ja oppilaitoksissa sekä muissa tiloissa, kuten ulkotiloissa, museossa, kirjastossa, tai muussa kulttuuriperintölaitoksessa ja siinä määrin kuin teosten käyttö on tarpeellista tätä toimintaa varten. Opetustoiminnan piiriin Suomessa katsotaan kuuluvan varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetus, toisen asteen koulutus ja korkeakoulutus sekä taiteen perusopetus ja vapaa sivistystyö.

Opetustoiminnaksi katsottaisiin erilaisissa oppimisympäristöissä ja erilaisin opetusmenetelmin tapahtuva opetustoiminta mukaan lukien ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet ja niihin valmistautuminen sekä ammatillisen koulutuksen osalta myös oppi- tai koulutussopimukseen perustuva työpaikalla järjestettävä koulutus.

Opetus- ja oppimistoimintaa järjestetään fyysisissä ja digitaalisissa suojatuissa oppimisympäristöissä. Opetustoiminta voi tapahtua päiväkodeissa ja oppilaitoksissa tai muissa paikoissa digitaalisin keinoin taikka etäopetuksena suojatuissa sähköisissä ympäristöissä. Suojattuja sähköisiä ympäristöjä ovat digitaaliset opetus- ja oppimisympäristöt, joihin pääsy rajataan oppilaitoksen tarkoittamalle rajatulle henkilöpiirille. Säännöksen mukainen käyttö ei edellyttäisi tunnistusmenetelmiä tai niiden tietynlaisia ominaisuuksia, vaan myös muunlainen rajaus oppilaitoksen toimesta olisi sallittu. Säännöstä ei sovellettaisi sellaisiin sähköisiin oppimisympäristöihin, kurssialustoihin tai opetukseen liittyviin materiaaleihin, joihin yleisöllä on vapaa pääsy.

Pykälä kattaisi teoksen kappaleiden valmistamisen ja teosten saataviin saattamisen millä tahansa tavalla. Direktiivin 5 artiklan mukaisesti uusi säännös ulottuisi erityisesti myös teoksen digitaaliseen käyttöön. Teoksia voidaan käyttää oppimistoiminnan tukemiseen, rikastuttamiseen tai täydentämiseen. Direktiivin 5 artikla sallii teoksen käyttämisen rajoituksen nojalla ”yksinomaan opetuksen havainnollistamiseen”.

Direktiivin 19 johdantokappaleen mukaisesti tavoitteena on, että oppilaitokset saavat täyden oikeusvarmuuden käyttäessään teoksia tai lähioikeuksien kohteena olevaa aineistoa digitaalisessa opetustoiminnassa. Tämä koskee myös teosten käyttöä tietoverkoissa. Direktiivin mukaisesti teoksia saadaan käyttää opetustoiminnassa myös siten, että teokset ovat saatavilla Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa rajat ylittävästi.

Opetuksen havainnollistamisen katsotaan yleisesti tarkoittavan teoksen osien tai otteiden käyttöä. Vakiintuneen tulkinnan mukaan teoksen käyttö havainnollistamiseen muistuttaa siteerausta, mutta mahdollistaa siteerausta laajemman käytön. Silloin kun teos on lyhyt tai suppea, myös kokonaisia teoksia voidaan käyttää. Kokonaisen teoksen käyttö opetuksen havainnollistamisessa saattaa olla tarpeellista esimerkiksi video-ohjelmien, kuten verkossa olevien mainos-, valistus- tai lyhyt- ja dokumenttielokuvien ja muun av-materiaalien käytön osalta. Tällainen audiovisuaalinen teos on useimmiten sellainen yhtenäinen kokonaisuus, että sitä on perusteltua käyttää opetuksen havainnollistamisessa kokonaisuudessaan.

Pykälässä säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuva käyttö ei kuitenkaan saisi korvata ensisijaisesti koulutusmarkkinoille tarkoitettua materiaalia tai nuottien käyttöön hankkimista. Tästä säättäminen on mahdollista direktiivin 5 artiklan 2 kohdassa mainitulla nimenomaisella säännöksellä.

Pykälän 1 momentin 2 virkkeessä säädetään tämän mukaisesti, että rajoitussäännös ei koskisi nuotteja eikä koulutusmarkkinoille suunnattuja teoksia.

Oppilaitoksen näkökulmasta eräs sopimuslisenssijärjestelmän käytön keskeisistä kysymyksistä on ollut se, että oppilaitoksissa ja opettajien toiminnassa tulee soveltaa sopimuslisenssisopimusten ehtoja ja näiden ehtojen tulkitseminen voi olla oppilaitosten näkökulmasta vaativaa. Näihin kysymyksiin kuuluu myös se,

minkä laajuisia otteita tai osia teoksista sopimusten ehtojen mukaan on lupa käyttää. Direktiivin mukaan rajoituksen soveltamisen asettaminen riippuvaiseksi käyttöilupien saatavuudesta ei saa aiheuttaa oppilaitoksille oikeudellista epävarmuutta tai hallinnollista raskautta.

Direktiivin 21 johdantokappaleen mukaisesti jäsenvaltiot voivat lainsäädännössään täsmentää sitä, kuinka suurta osuutta teoksesta voidaan käyttää opetuksen havainnollistamiseen. Ehdotukseen ei ole otettu tästä nimenomaista säännöstä. Se, kuinka suurta osaa teoksesta on tarve käyttää, riippuu asiayhteydestä ja käyttötilanteesta, ja siihen liittyvä harkinta on viime kädessä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjien vastuulla. Opetuksen havainnollistaminen voi edellyttää, että tulee voida käyttää lyhyempiä tai pidempiä otteita tai koko teosta. Myös käytetyn teoslajin erityispiirteet vaikuttavat tähän.

Tässä pykälässä tarkoitettu käyttö olisi sallittua rajatussa henkilöpiirissä ja toisaalta suojatussa sähköisessä ympäristössä. Suojatussa sähköisessä ympäristössä tapahtuva teoksen käyttö rajautuu tässä tapauksessa asianomaisen opetustoiminnan piirissä olevaan henkilökuntaan.

Direktiivin 20 johdantokappaleen mukaisesti nyt säädettävän tekijänoikeuden rajoituksen olisi hyödyttävä kaikkia jäsenvaltion tunnustamia oppilaitoksia, myös alemman perusasteen, ylemmän perusasteen ja keskiasteen, ammatillisen ja korkea-asteen koulutuksen oppilaitoksia.

Suomessa suurin osa esiopetuksesta tapahtuu varhaiskasvatuksen yhteydessä. Esiopetus kuuluu perusopetuslain (628/1998) piiriin. Esiopetuksen toimintaa ohjaa lainsäädännön lisäksi Opetushallituksen julkaisema esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Lapsella on oikeus osallistua esiopetuksen lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen, jonka toimintaa säätelee varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat lainsäädännön lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden mukaisesti varhaiskasvatukseen sisältyy kasvatusta sekä opetustilanteita. Vapaa sivistystyö on luvanvaraista toimintaa ja sisältää tutkintoon johtavaa ja tutkintoon johtamatonta koulutusta. Taiteen perusopetus on koulun ulkopuolista ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua taidekasvatusta.

Direktiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti teoksen käyttö opetuksen havainnollistamiseen voidaan sallia siltä osin kuin käyttö on perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi. Nyt ehdotettavan rajoitussäännöksen nojalla teosta saa käyttää missä tahansa opetustoiminnassa, joka tapahtuu ilman ansiotarkoitusta.

Direktiivin 21 johdantokappaleen mukaisesti näillä säännöksillä sallittujen käyttötarkoitusten olisi ymmärrettävä kattavan myös vammaisten henkilöiden erityiset saatavuustarpeet. Teosten saattamisesta saavutettavassa muodossa lukemisesteisten henkilöiden käyttöön on säädetty lain 17 b §:ssä. Pykälän säännökset soveltuvat myös teoksen käyttöön opetustoiminnassa.

Direktiivin 5 artiklassa säädetään ainoastaan käytöstä opetustoiminnassa. Voimassa olevassa tekijänoikeuslain opetustoimintaa koskevassa 14 §:n 1 momentissa sallitaan teosten käyttö sekä opetustoiminnassa että tieteellisessä tutkimuksessa. Tämä lähtökohta on tarkoitettu säilyttämään vain sopimuslisenssin perusteella tapahtuvan käytön osalta. Rajoitussäännöksen nojalla tapahtuva käyttö koskee opetuksen havainnollistamista, ja luonnollisesti myös korkeakouluissa tai tutkimustoiminnassa tapahtuva opetus kuuluu direktiivissä tarkoitettujen opetuskäytön piiriin. Ei ole myöskään estettä sille, että teoksia voisi käyttää opetuksen havainnollistamiseen vapaamuotoisempien jatkokutkintoseminaarien ja muiden vastaavien tilaisuuksien piirissä.

Direktiivin 5 artiklassa oleva tekijänoikeuden rajoitus koskee teoksen välittämistä yleisölle, joka ei ole läsnä paikassa, josta välittäminen saa alkunsa. Ehdotettavat säännökset koskisivat etäopetusta ja etäyhteyksiä hyödyntävää opetustoimintaa sekä lisäksi suoratoiston käyttöä opetuksessa.

Direktiivi ei koske julkista esittämistä, jossa teos saatetaan esitystapahtumassa läsnä olevan yleisön katsottavaksi tai kuultavaksi. Pykälän soveltamisala ehdotetaan kuitenkin laajennettavaksi myös julkiseen esittämiseen. Tämä mahdollistaisi muun muassa verkossa, esimerkiksi Youtube-palvelun kaltaisissa suoratoistopalveluissa, vapaasti saatavilla olevien videoiden esityskäytön eli suoratoiston opetuksen

havainnollistamiseksi. Näiden teosten osalta ei ole edustavaa sopimuslisenssijärjestöä, eikä käyttöä siksi voida sallia 14 §:n 1 momentin mukaisella sopimuslisenssillä.

Mikään Euroopan unionin direktiivi ei koske teoksen julkista esittämistä. Bernin yleissopimuksen osalta oikeudellisena perusteena rajoitussäännöksen soveltamisalan ulottamiselle myös julkiseen esittämiseen on se, että kyse on niin kutsutusta vähäisestä rajoituksesta (minor exception). Tätä on yleensä käytetty perusteena kansallisen tason vähämerkityksellisten käyttöjen sallimiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että tekijällä olisi oikeus korvaukseen säännöksen perusteella tapahtuvasta käytöstä. Momentin mukaan valtio maksaisi korvauksen. Korvaus suoritettaisiin tekijöitä edustavan organisaation välityksellä, joka olisi velvollinen jakamaan korvauksen tekijöille. Korvausta jakavasta järjestöstä säädettäisiin 19 a §:ssä. Korvauksen määrä ei saisi perustua yksittäisten käyttötapauksien kirjaamiseen vaan tilastollisella tutkimuksella muodostettavaan käsitykseen eri aineistojen käytön määrästä. Säännös oikeudesta korvaukseen tulisi voimaan siirtymäajan jälkeen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että pykälässä säädetyistä teoksen saattamisesta yleisön saataviin ja kappaleen valmistamisesta opetuksen havainnollistamista varten ei voida poiketa sopimuksella. Säännöksellä saatetaan voimaan direktiivin 7 artiklan 1 kohta.

Pykälän säännökset sallivat julkistetun teoksen käyttämisen opetuksen havainnollistamiseen. Tarkoitus ei ole, että säännöstä sovellettaisiin opettajien omaa opetustaan varten valmistamaan aineistoon. Opettajien tulisi, kuten tähänkin asti, pyytää lupa käyttää toisten opettajien laatimaa aineistoa.

Tekijänoikeuslain 12 §:n mukaan jokainen saa valmistaa julkistetusta teoksesta muutaman kappaleen yksityistä käyttöänsä varten. Siten valmistettua kappaleita ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen. Nyt ehdotetulla pykälällä ei puututa yksityiseen käyttöön. Koulujen oppilaat ja oppilaitosten opiskelijat saavat valmistaa kappaleita teoksesta myös oman opiskelunsa yhteydessä.

Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 5 artiklan säännökset. Siltä osin kuin pykälä koskee suojatun aineiston digitaalista käyttöä, säännökset perustuvat direktiivin 5 artiklaan. Muilta osin säännökset perustuvat tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohtaan.

16 d §. *Teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa.* Teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla olisi mahdollista kaikissa arkistoissa sekä yleisölle avoimissa kirjastoissa ja museoissa. Lisäksi 1 momentin 1 ja 2 kohtaan lisättäisiin viittaus uuteen 16 g ja 16 h §:ään.

Muutoksella selvennetään, että arkisto, kirjasto tai museo saa valmistaa sopimuslisenssin nojalla kokoelmissaan olevasta teoksesta kappaleen ja välittää sen yleisön saataviin myös niissä tilanteissa, joissa ei ole mahdollista tukeutua 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainittuihin säännöksiin teoksen käyttämiseksi. Ehdotettu uusi 16 g § sisältää direktiivin mukaisesti sopimuslisenssisäännöksen kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käytön mahdollistamiseksi. Ehdotettu uusi 16 h § sisältää vastaavaa käyttöä koskevan rajoitussäännöksen. Lain 16 d §:ää ei sovelleta 16 g ja 16 h §:n mukaiseen käyttöön.

16 g §. *Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla.* Ehdotettavissa 16 g—16 j §:ssä säädettäisiin kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisestä eräissä kulttuuriperintölaitoksissa.

Ehdotetun 16 g §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettävä arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saisi muussa kuin taloudellisen tai kaupallisen edun tuottamistarkoituksessa käyttää omilla kokoelmissaan olevaa kaupallisesta jakelusta poistunutta teosta lain 26 §:ssä tarkoitetun sopimuslisenssin nojalla. Teosta saisi käyttää valmistamalla siitä kappaleita, levittämällä teoksen kappaleita ja välittämällä teoksen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Laitos voisi siten sopia sopimuslisenssillä laajasti erilaisista analogisista ja digitaalisista käyttötapoista.

Käyttölupan myöntävän sopimuslisenssiorganisaation tulee olla opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymä yhteishallinnointiorganisaatio. Organisaation tulee olla riittävän edustava käyttölupan kohteena olevan teostyyppin osalta. Hyväksymispäätöksellä organisaatio tulee olla hyväksytty nimenomaan myöntämään käyttölupia kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten osalta. Käyttölupan myöntämistä harkitessaan organisaatio arvioi käytön mahdollisia vaikutuksia teoksen mahdolliseen muuhun tulevaan käyttöön nähden. Organisaatio arvioi myös käyttölupan myöntämisen muut mahdolliset vaikutukset.

Pykälän 2 momentin mukaan käyttölupa sisältäisi oikeuden käyttää myös 16 §:ssä säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen nojalla valmistettua teoksen kappaletta luvan mukaiseen käyttöön. Näin ollen sopimuslisenssiin perustuvassa luvassa ei tarvitsisi edellyttää, että laitos digitoi aikaisemmin aineiston säilyttämisen turvaamiseksi valmistetun teoksen kappaleen uudelleen, vaan kyseistä kappaletta voisi käyttää myös teoksen yleisön saataviin saattamiseen sopimuslisenssin perusteella.

Direktiivin 8 artiklan 5 kohdan mukaan teoksen katsotaan poistuneen kaupallisesta jakelusta, kun voidaan vilpittömässä mielessä olettaa, että koko teos ei ole yleisön saatavissa tavanomaisen kaupan kanavien välityksellä sen jälkeen, kun on toteutettu kohtuullisia toimia sen määrittämiseksi, onko se yleisön saatavissa. Koko teoksella tarkoitetaan esimerkiksi kirjaa, eikä arvioitavana olisi, ovatko kirjaan sisältyvät valokuvat tai muut teokset mahdollisesti jollain tavoin kaupallisesti saatavilla.

Pykälässä tarkoitettussa lisensiointimekanismissa olisi otettava huomioon teoksen ominaispiirteet: mitä todennäköisemmin voidaan olettaa, että aineistoon kohdistuu kaupallisia intressejä, sitä varovaisemmin tulisi suhtautua käyttölupan myöntämiseen.

Jos lisensioitavaan aineistoon sisältyy suuressa määrin teoksia, joiden osalta yhteishallinnointiorganisaatio ei ole riittävän edustava, organisaatio ei voi myöntää käyttölupaa.

Direktiivin 38 johdantokappaleesta ilmenee, että teosten saatavuutta kaupallisessa jakelussa voitaisiin arvioida esimerkiksi näytteen ottamisella. Teoskohtaista arviointia olisi edellytettävä vain silloin, kun sitä voidaan pitää kohtuullisena ottaen huomioon tietojen saatavuus, kaupallisen saatavuuden todennäköisyys ja odotettavissa olevat asian selvittämistä koskevat transaktiokustannukset. Saman johdantokappaleen mukaan asian arviointiin liittyviä toimia ei tulisi edellyttää toistettavan, mutta niissä olisi otettava huomioon helposti käytettävissä oleva näyttö siitä, että teokset ovat tulossa saataviin tavanomaisilla kaupan kanavilla. Olisi esimerkiksi mahdollista, että kirjankustantajat perustaisivat avoimen rekisterin, jota pidettäisiin ajan tasalla ja johon merkittäisiin kaikki tavanomaisissa kaupan kanavissa kaupallisesti saatavilla olevat teokset ja josta voitaisiin helposti selvittää, onko tietty kirja edelleen kaupallisessa jakelussa.

Painettujen kirjojen osalta kysymys olisi käytännössä siitä, ovatko kirjat saatavilla kirjakaupoista. Digitaalisten aineistojen osalta katsotaan, että aineiston saatavuus digitaalisissa palveluissa merkitsee tavanomaista kaupan kanavaa. Teoksen kaupallisen saatavuuden todentaminen tulisi lähtökohtaisesti toteuttaa siinä jäsenvaltiossa, johon kulttuuriperintölaitos on sijoittautunut.

Eräissä tapauksissa myös rajojen yli tapahtuvaa todentamista voitaisiin pitää kohtuullisena, esimerkiksi silloin, kun kirjallinen teos on julkaistu ensimmäisen kerran jollakin tietyllä kielellä jossain muussa jäsenvaltiossa. Suomen kannalta voitaisiin esimerkiksi katsoa, että kun ruotsinkielinen teos on ensimmäisen kerran julkaistu Ruotsissa, olisi tämän kaupallinen saatavuus selvittävä myös Ruotsissa. Yhteismarkkinoilla teoksen tilaaminen Ruotsista on lähes yhtä helppoa kuin Suomessa. Tällaisissa tilanteissa teos olisi saatavilla Ruotsin markkinoilta.

Direktiivi jättää jossain määrin epäselväksi, mitä kanavia voidaan pitää ”tavanomaisena kaupan kanavana”. Direktiivin 38 johdantokappaleessa kuitenkin nimenomaisesti todetaan, että teoksen rajallinen saatavuus esimerkiksi käytetyn tavarankäytön myyntiliikkeessä ei tarkoita sitä, että teos olisi kaupallisesti saatavilla. Pelkästään teoreettista mahdollisuutta saada käyttölupa ei myöskään olisi pidettävä osoituksena siitä, että teos on saatavilla kaupan kanavilla. Lähtökohtaisesti teos olisi siten direktiivin tarkoittamalla tavalla kaupallisessa jakelussa, kun teoksen kappaleita on aktiivisessa myynnissä tai teos sisältyy kuluttajille tarkoitettuihin sisältöpalveluihin.

Yhteishallinnointiorganisaatiot eivät käytännössä myönnä lupia sellaiseen teosten käyttöön, joka on tekijöiden kaupallisten intressien vastaista.

Teokset, jotka eivät ole koskaan olleet myytävänä tai muutoin kaupallisessa jakelussa, ovat huonosti katsottavissa ”kaupallisesta jakelusta poistuneiksi teoksiksi”. Tällaisiin teoksiin voi 37 johdantokappaleen mukaan sisältyä julisteita, lehtisiä, rintamalehtiä tai amatöörien audiovisuaalisia teoksia mutta myös julkaisemattomia teoksia. Tällaiset teokset ja aineistot on yleensä tehty muuhun käyttöön kuin kaupallista hyödyntämistä varten. Ehdotetun 3 momentin mukaan tällaisia teoksia saataisiin käyttää pykälän mukaisiin tarkoituksiin, jos niiden sisällyttämivuodesta laitoksen kokoelmiin on kulunut vähintään viisi vuotta. Yhteishallinnointiorganisaatiot eivät yleensä edusta kattavasti tällaisten teosten tekijöitä.

Säättämällä niin, että teoksen käyttäminen voisi tapahtua vasta viiden vuoden kuluttua siitä vuodesta, jolloin teos on sisällytetty laitoksen kokoelmaan, pyritään varmistamaan, ettei kulttuuriperintölaitoksille synny oikeutta käyttää sellaista teosta, jonka kaupallista hyödyntämistä ei ole vielä ehditty aloittaa. Samalla määräaika on riittävän lyhyt, jotta laitokset voivat tehokkaasti käyttää hyväkseen mahdollisuuden tarjota yleisölle pääsyn kulttuuriperintöaineistoihin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tekijän kielto-oikeudesta. Tekijällä olisi oikeus päättää, että yksittäinen teos, jotkin teokset tai tekijän kaikki teokset jäävät yhteishallinnointiorganisaation myöntämän käyttöluvan ulkopuolelle. Jos tekijä on käyttänyt kielto-oikeuttaan, voisi kulttuuriperintölaitos hankkia tarvitsemansa luvan suoraan tekijältä. Tekijä voisi myös yksipuolisella tahdonilmaisulla myöntää käyttöluvan tiettyä tai tiettyjä tarkoituksia varten, esimerkiksi kulttuuriperinnön saataville saattamiseksi.

Niissä tapauksissa, joissa yhteishallinnointiorganisaatio kuitenkin edustaa tekijää, jonka teos ei ole koskaan ollut kaupallisessa jakelussa, yhteishallinnointiorganisaatio on oikeutettu tekijän puolesta ilmoittamaan kielto-oikeuden käyttämisestä tai myöntämään arkistolle, kirjastolle tai museolle luvan teoksen käyttämiselle.

Kielto-oikeuden käyttämisestä säädettäisiin 16 i §:ssä.

16 h §. *Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen rajoituksen nojalla eräissä tilanteissa.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta käyttää teosta tekijänoikeuden rajoituksen nojalla eräissä tilanteissa, joissa ei ole mahdollista tukeutua 16 g §:n 1 momentin sopimuslissenssisääntöön.

Tekijänoikeuden rajoitusta koskevan 16 h §:n 1 momentin mukaan arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saisi, jollei tarkoituksena ole välittömän tai välillisen taloudellisen tai kaupallisen edun tuottaminen, käyttää teosta valmistamalla siitä kappaleita, levittämällä teoskappaleita ja välittämällä teoksen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Käytettävän teoksen tulee sisältyä laitoksen omaan kokoelmaan.

Pykälän 2 momentin mukaisesti 1 momentti on sovellettavissa, jos teoksen voidaan olettaa poistuneen kaupallisen jakelun piiristä. Kyseiset edellytykset on kuvattu ylempänä 16 g §:n yhteydessä.

Edellytyksenä on lisäksi, että Euroopan unionin teollisoikeuksien virastolle on ilmoitettu 16 j §:ssä säädetyt tiedot vähintään kuusi kuukautta ennen teoksen käyttämistä ja näin myös saatettu tekijöiden tietoon se, että teosta aiotaan käyttää tekijänoikeuden rajoituksen nojalla.

Pykälän 3 momentissa on erityissäännös tietokone- tai videopelien käyttämisestä. Peliä saataisiin käyttää, kun on kulunut seitsemän vuotta pelin julkaisuvuoden päättymisestä. Jos kuitenkin on tiedossa, että jokin tätä määräaika vanhempi peli on edelleen kaupallisen hyödyntämisen kohteena, ei teosta kuitenkaan tämänkään määräajan jälkeen saisi käyttää. Tietokone- ja videopelien osalta ei ole olemassa yhteishallinnointiorganisaatiota, joka olisi laajasti alan oikeudenhaltijoita edustava.

Tietokone- ja videopelejä hyödynnetään kaupallisesti usein vain lyhyen ajan. Siksi tällaiset teokset poistuvat myös kaupallisesta jakelusta verrattain nopeasti. Sillä, että laissa määritellään aika, jonka jälkeen tietokone- ja videopelejä saa käyttää, on tarkoitus tuoda ennakoitavuutta kulttuuriperintölaitosten toimintaan.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin määräajasta sellaisten teosten osalta, jotka eivät koskaan ole olleet kaupallisessa jakelussa. Direktiivin 37 johdantokappaleesta ilmenee, että sääntelyn tulee olla käytettävissä myös kuvataiteen alkuperäisteoksiin ja myös silloin, kun ne eivät ole olleet kaupallisessa jakelussa. Edellä sanotusta riippumatta kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevat säännökset soveltuvat uniikkeihin teoksiin tai teoksen ainoisiin kappaleisiin erittäin huonosti. Tyypillinen esimerkki uniikeista teoksista ovat taidekauppojen myynnissä olevat kuvataiteen teokset. Pykälän 4 momentissa ehdotetaan, että 1 momenttia ei tekijän elinaikana sovellettaisi ainoisiin teoskappaleisiin. Ainoina teoskappaleina olevien teosten osalta määräaika olisi tekijän eliniän pituinen. Käyttö olisi sallittua tekijän kuolinvuoden päätyttyä.

Pykälän 5 momentin mukaan pykälässä tarkoitettua tekijänoikeuden rajoitusta ei sovellettaisi teokseen, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen ja yleisön saataviin saattamisen. Oikeus kieltää teoksen käyttö rajoitussäännöksen nojalla on mahdollista ainoastaan tässä tapauksessa. Momentti perustuu direktiivin 8 artiklan 4 kohtaan.

16 i §. Kielto-oikeuden käyttäminen. Pykälässä säädettäisiin tekijän kielto-oikeuden käyttämisestä silloin, kun on kysymys kaupallisesta jakelusta poistuneen teoksen käyttämisestä 16 g §:n sopimuslisenssisäännöksen tai 16 h §:n rajoitussäännöksen nojalla.

Pykälän 1 momentin mukaan ilmoitus kiellosta osoitettaisiin sopimuslisenssiorganisaatiolle tai sille arkistolle tai yleisölle avoimelle kirjastolle tai museolle, joka käyttää teosta sopimuslisenssisäännöksen nojalla.

Pykälän 2 momentin mukaan ilmoitus kiellosta osoitettaisiin sille arkistolle tai yleisölle avoimelle kirjastolle tai museolle, joka käyttää teosta tekijänoikeuden rajoituksen nojalla.

Pykälän 3 momentin mukaan kiello tulisi yksilöidä siten, että kiellon kohteena oleva teos tai teokset ovat tunnistettavissa. Säännöksen nojalla olisi mahdollista ilmoittaa kiellosta sekä tietyn teoksen osalta että tekijän laajemman tuotannon osalta.

16 j §. Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien tietojen rekisteröinti. Pykälässä säädetään velvollisuudesta rekisteröidä eräitä tietoja Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston (EUIPO) ylläpitämään rekisteriin.

Pykälän 1 momentin mukaan arkiston tai yleisölle avoimen kirjaston tai museon, joka aikoo käyttää teosta 16 g §:n 1 momentin tai 16 h §:n 1 momentin mukaisesti, olisi merkittävä momentissa luetellut tiedot EUIPO:n ylläpitämään rekisteriin vähintään kuusi kuukautta ennen kuin teosta käytetään. Rekisteriin merkittäviin tietoihin sisältyvät tieto teoksesta, johon käyttö kohdistuu, tieto käyttöluvasta tai tekijänoikeuden rajoituksesta, johon käyttö perustuu, tieto tekijän kielto-oikeuden käyttömahdollisuudesta, sekä tiedot käyttöluvan myöntäjästä ja luvan saajasta sekä tiedot käyttöluvan kattamista maantieteellisistä alueista ja käyttötarkoituksista.

Pykälän 2 momentin mukaan sopimuslisenssiorganisaatio, arkisto tai yleisölle avoin kirjasto tai museo, joka vastaanottaa 16 i §:ssä tarkoitetun yksilöidyn kiellon, olisi viipymättä velvollinen merkitsemään kiellon EUIPO:n ylläpitämään rekisteriin.

Pykälän 3 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin EUIPO:n ylläpitämään rekisteriin toimitettavista tiedoista ja tietojen toimittamisessa noudatettavista menettelyistä. Tällaisia tarkempia säännöksiä voi olla tarpeen säätää esimerkiksi silloin, jos myöhemmässä vaiheessa päätetään keskittää tietojen toimittaminen tai jos on tarpeen antaa tietojen formaattia tai tarkempia tietojen toimittamista koskevia menettelytapaohjeita.

19 a §. Korvausta hallinnoiva organisaatio. Pykälän otsikosta poistettaisiin sana ”lainaus”. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehdotetun 14 a §:n 1 momentin mukaisen tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuvasta opetuksen havainnollistamisesta suoritettaisiin korvaus tekijöitä edustavan organisaation välityksellä samalla tavalla kuin nykyisin 19 §:n 4 momentin mukaisesta lainaamisesta. Muutos tehtäisiin lisäämällä pykälään viittaus 14 a §:n 1 momentin mukaiseen käyttöön ja muuttamalla säännöksen kohta ”yleisistä kirjastoista ja korkeakoulukirjastoista lainattujen” muotoon ”kyseisiin

tarkoituksiin käytettyjen”. Korvauksia 14 a §:n 1 momentin mukaisesta käytöstä maksettaisiin tekijöille ja niille, joille tekijä on siirtänyt oikeutensa, ja 19 §:n 4 momentissa tarkoitettua lainauskorvausta maksettaisiin vain alkuperäisille tekijöille, kuten tähänkin asti.

Pykälän 2 momentissa muutettaisiin teknisenä muutoksena yhteishallinnointiorganisaation tai yhteishallinnointiorganisaatioiden yhdessä edustamien tekijöiden teosten käyttöä koskeva ilmaisu ”lainataan yleisistä kirjastoista ja korkeakoulukirjastoista” ilmaisuksi ”käytetään 14 a §:n 1 momentin mukaisesti tai 19 §:n 1 momentin nojalla siltä osin kuin kysymys on teokappaleen lainaamisesta yleisölle”. Korvausta hallinnoivan yhteishallinnointiorganisaation tai yhteishallinnointiorganisaatioiden yhdessä tulisi edustaa merkittävää osaa niistä eri alojen teosten tekijöistä, joiden teoksia käytetään ehdotetun 14 a §:n 1 momentin mukaisen rajoitussäännöksen nojalla tai lainataan yleisestä kirjastosta tai korkeakoulukirjastosta voimassa olevan 19 §:n 1 momentin mukaisesti. Pykälän terminologiaa yhtenäistettäisiin tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetun lain ja direktiivin käsitteistön kanssa korvaamalla pykälän otsikosta ja 1 ja 2 momentista sana ”järjestö” sanalla ”yhteishallinnointiorganisaatio” tai sanalla ”organisaatio”.

Ehdotuksen mukaan korvaus 14 a §:n 1 momentin mukaisesta opetuskäytöstä suoritettaisiin samojen säännösten mukaisesti kuin voimassa olevan lain 19 §:n 4 momentissa tarkoitettua lainaamisesta. Ehdotetun 14 a §:n mukaisesti sallittu käyttö kohdistuu opetuksen havainnollistamisessa tarvittavien teosten käyttöön. Tästä maksettavan korvauksen jakaminen yhteishallinnointiorganisaation kautta on perusteltua ja tekijöiden etujen mukaista.

Korvausoikeutta koskeva 14 a §:n 2 momentti tulisi voimaan noin yhden vuoden siirtymäajan jälkeen. Siirtymäajan tarkoitus on varata valtiolle riittävä aika korvausoikeuden kustannusvaikutuksiin varautumiselle. Vuoden 2022 valtion talousarviossa ei ole varauduttu korvausten maksamiseen.

21 §. Julkinen esittäminen. Pykälän uudessa 4 momentissa tehtäisiin viittaus 14 §:n 1 momentin mukaiseen sopimuslisenssiin ja uuteen 14 a §:n rajoitussäännökseen, joiden mukaisesti elokuvateoksia olisi mahdollista esittää opetustoiminnassa. Säännös selventäisi voimassa olevia erityissäännöksiä koskien elokuvateoksia.

23 a §. Teoksen käyttö parodiassa. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan teosta olisi lupa käyttää hyvän tavan mukaisesti parodiassa, karikatyyrissä tai pastississa. Teoksen käyttöä parodiassa on Suomessa pidetty sallittuna edellyttäen, että vapaan muuntelun tuloksena on itsenäinen teos. Sen sijaan tekijänoikeuslakiin ei ole sisällytetty tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 5 artiklan 3 kohdan k alakohdan mukaista rajoitusta parodian, karikatyyrin ja pastissin hyväksi. Direktiivin 17 artiklan 7 kohdan b alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että palvelun käyttäjät voivat kussakin jäsenvaltiossa käyttää direktiivissä lueteltuja poikkeuksia tai rajoituksia, mukaan lukien käyttö karikatyyrissä, parodiassa ja pastississa, ladatessaan sisällönjakopalveluihin käyttäjälähtöistä sisältöä ja saattaessaan sitä yleisön saataviin näissä palveluissa.

Direktiivin hyväksymisen yhteydessä 26.3.2019 annetussa Euroopan parlamentin ja komission yhteisessä lausumassa ([Statement/19/1839](#)) todetaan, että direktiivi suojelee luovuutta digitaalisella aikakaudella ja varmistaa, että EU:n kansalaiset hyötyvät laajemmasta pääsystä sisältöön ja uusista takeista, joiden tavoitteena on suojella heidän sananvapauttansa verkoissa. Lausumassa alleviivataan, että sananvapaus on keskeinen arvo Euroopan unionissa ja että direktiivi asettaa vahvoja takeita teosten käyttäjille, jotta nämä voisivat koko Euroopan alueella käyttää olemassa olevia teoksia lainaukseen, arvosteluun, selostukseen, karikatyyriin ja parodiaan. Yhteisessä lausumassa todetaan edelleen, että tämä merkitsee sitä, että meemejä ja vastaavia parodiaan liittyviä luomuksia voidaan käyttää vapaasti.

Meemit ovat verkossa leviäviä humoristisia, parodisia tai ajankohtaisia ilmiöitä kommentoivia kuvia, videoita, gif-animaatioita tai muuta aineistoa. Meemi voidaan valmistaa ottamalla olemassa olevasta teoksesta ote, jota käytetään alkuperäisestä yhteydestään irrallisena tai jota muokkaamalla aikaansaadaan tiettyä tunnetilaa tai reaktiota kuvaava lopputulos. Meemejä käytetään yleensä viestinnällisenä tehostekeinona hymiöiden tapaan, mutta niillä voi olla myös yhteiskuntakeskustelua tukeva tavoite.

Euroopan unionin tuomioistuimen *Deckmyn*-tuomiossa C-201/13 tuomioistuin on todennut, että parodia on EU-oikeuden käsite, jota tulee tulkita yhdenmukaisella tavalla unionin alueella. Parodian olennaisina

tunnusmerkkeinä ovat yhtäältä se, että siinä viitataan olemassa olevaan teokseen mutta poiketaan siitä havaittavissa olevalla tavalla, ja toisaalta se, että se on huumorin tai pilailun ilmentymä.

Sen sijaan Euroopan unionin tuomioistuin on katsonut, että parodian ei tarvitse olla omaperäinen. Parodian käsitteeseen ei myöskään sovelleta edellytyksiä, joiden mukaan se on voitava kohtuudella yhdistää muuhun henkilöön kuin alkuperäisen teoksen tekijään, sen kohteena on oltava alkuperäinen teos tai että siinä on mainittava parodian kohteena olevan teoksen lähde.

Karikatyö on liioiteltu tai yksinkertaistettu humoristinen kuva tai pilakuva, jolla kiinnitetään huomiota joko todellisen tai mielikuvituksen kohteen johonkin ominaisuuteen tai toimintaan. Eräs karikatyyrin tavanomainen ilmenemismuoto on poliittinen pilapiirros, jolla tekijä ottaa kantaa johonkin ajankohtaiseen aiheeseen.

Pastissi on teoksen tai tekijän tyylin jäljitelmä, jossa parodiasta poiketen ei ole humoristista tai pilailupyrkimystä. Pastissien tekeminen on yleisintä kuvaamataiteessa, jossa aiempien tunnustettujen tai kuuluisien tekijöiden kädenjälkeä jäljittelemällä luodaan aiempaa muuntelemalla tai yhdistelmällä jotain uutta. Pastisseille ominaista on, että ero alkuperäisen teoksen ja pastissin välillä voi olla aluksi silmämääräisesti vähäinen mutta kuitenkin havaittava. Plagiaatista pastissi eroaa siten olemalla selvästi mukaelma jäljittelynsä kohteesta eikä sen kopio. Tämä voi tulla ilmi myös pastissin signeerauksesta. Taidevääreännöstä ei voida pitää hyvän tavan mukaisena pastissina ja siten lain nojalla sallittuna.

Tekijänoikeuden rajoitusten tulkintaperiaatteiden osalta Euroopan unionin tuomioistuin on yllä mainitussa *Deckmyn*-tuomiossa todennut, että tekijänoikeuden rajoituksia tulee tulkita niiden tarkoituksen mukaisesti siten, että niiden tarkoitus täyttyy ja että noudatetaan oikeudenmukaista tasapainoa yhtäältä tekijöiden ja näihin rinnastettavassa asemassa olevien etujen ja oikeuksien ja toisaalta suojatun teoksen käyttäjän etujen ja oikeuksien, tässä tapauksessa ilmaisunvapauden, välillä. Ilmaisunvapaudelle voi olla yksittäisessä tapauksessa kuitenkin omat rajoituksensa, esimerkiksi silloin, jos ilmaisulla välitetään viesti, joka on ristiriidassa Euroopan unionin perusoikeuskirjan syrjinnän kiellon periaatteen kanssa. Hyvän tavan mukaisena ei siten voida pitää esimerkiksi sellaista parodiaa tai karikatyyriä, joka on sukupuolta, etnistä alkuperää, uskonnollista vakaumusta tai muulla tavoin syrjivä tai loukkaava.

Ehdotetussa pykälässä on siksi ehtona rajoituksen käytölle edellytys hyvän tavan mukaisuudesta. Hyvän tavan mukaisuus on lisäksi esimerkiksi laissa sallitun sitaatin kriteerinä. Hyvän tavan mukaisuus tarkoittaa näissä säännöksissä asiayhteyden mukaisesti eri asioita.

Ehdotetulla pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 17 artiklan 7 kohta. Ehdotetun säännöksen sallii myös tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 3 kohdan k alakohta.

25 h §. Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettäminen. Voimassa olevassa 25 h §:ssä säädetään siitä, miten tekijöiden luvat voidaan saada radio- tai televisiolähetysten edelleen lähettämiseen. Edelleen lähettämällä tarkoitetaan alkuperäisen televisio- tai radiolähetysten lähettämistä yleisön vastaanotettavaksi jonkun muun osapuolen kuin alkuperäisen lähetysten lähettäjän toimesta.

Edelleen lähettämisen tilanteessa ei ole mahdollista hankkia tekijöiltä lupia samalla tavalla kuin alkuperäistä lähetystä varten. Tämä johtuu siitä, että edelleen lähettäminen tapahtuu samanaikaisesti alkuperäisen lähetysten kanssa alkuperäistä lähetystä muuttamatta.

Tästä syystä tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annetun direktiivin 93/83/ETY (*satelliitti- ja kaapelidirektiivi*) 9 artiklassa lähdettiin siitä, että tekijöiden oikeuksia tulee hallinnoida pakollisen kollektiivisen lisensioinnin kautta. Näin voidaan varmistaa, että edelleen lähettäjät saavat kaikki edelleen lähettämiseen tarvitsemansa tekijöiden luvat oikea-aikaisesti ja keskitetysti. Pohjoismaissa 1986-1987 tehdyt edelleen lähettämistä koskevat lainsäädäntöratkaisut olivat tämän Euroopan unionin ratkaisun esikuvina.

Vuoden 2019 verkkolähetyksdirektiivi sisältää uusia säännöksiä oikeuksien hankkimisesta edelleen lähettämiseen. Satelliitti- ja kaapelidirektiivin soveltamisalaan kuuluvat vain toisesta unionin jäsenvaltiosta peräisin olevien radio- ja televisiolähetyksen edelleen lähettäminen kaapeleitse. Verkkolähetyksdirektiivin säännökset ulottavat vastaavien oikeuksien hankkimista koskevien periaatteiden soveltamisen millä tahansa tekniikalla tapahtuvaan edelleen lähettämiseen.

Verkkolähetyksdirektiivin 2 artiklan 2 kohdassa on tämän direktiivin säännösten soveltamisalaa määrittelevä edelleen lähettämisen määritelmä. Sen mukaisesti direktiivissä tarkoitetaan:

'edelleenlähetyksellä' yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetun toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevan alkuperäisen televisio- tai radiolähetyksen samanaikaista, muuttamatonta ja lyhentämätöntä yleisön vastaanotettavaksi tarkoitettua edelleenlähetystä, lukuun ottamatta direktiivissä 93/83/ETY määriteltyä edelleenlähetystä kaapeleitse, kun alkuperäinen lähetys tehdään johtimitse tai vapaasti etenevillä radioaalloilla, satelliittivälitys mukaan lukien mutta verkkolähetyks pois lukien, edellyttäen että

a) edelleenlähetyks suoritetaan muun osapuolen kuin sen lähetystoimintaa harjoittavan organisaation toimesta, jonka toimesta tai jonka valvonnassa ja vastuulla kyseinen alkuperäinen lähetys tehtiin, riippumatta tavasta, jolla edelleenlähetyksen toteuttava osapuoli saa ohjelmasignaalit lähetystoimintaa harjoittavalta organisaatiolta edelleenlähettämistä varten, ja

b) jos edelleenlähetyks tapahtuu asetuksen (EU) 2015/2120 2 artiklan toisen kohdan 2 alakohdassa määritellyn internetyhteyspalvelun kautta, se tapahtuu hallinnoidussa ympäristössä.

Määritelmän mukaan alkuperäinen lähetys voi tapahtua kaikilla tekniikoilla lukuun ottamatta verkkolähetyksiä (englanninkielisessä direktiivitekstissä "online transmission").

Toinen merkittävä selvennys on se, että a alakohdan mukaisesti edelleen lähettäjän on oltava muu toimija kuin alkuperäisen lähetyksen lähettäjä. Tämä on kansainvälisen järjestelmän vakiintunut piirre, josta unionin direktiiveissä ei aikaisemmin ole ollut nimenomaista säännöstä.

Kolmas merkittävä täydennys edelleen lähettämisen määritelmään on se, että edelleenlähetyks on riippumaton siitä tavasta, jolla edelleenlähetyksen toteuttava osapuoli saa ohjelmasignaalin lähettämistoimintaa harjoittavalta organisaatiolta edelleenlähettämistä varten. Tästä ei ole aikaisemmin ollut unionin lainsäädännössä nimenomaista säännöstä, mutta periaatetta on saatettu jäsenvaltioiden lainsäädännöissä aikaisemminkin noudattaa.

Neljäs, tämän direktiivin laajennetun soveltamisalan pohjalta perusteltu edellytys on b alakohdan mukaan, että jos edelleenlähetyks tapahtuu asetuksen (EU) 2015/2120 2 artiklan toisen kohdan 2 alakohdassa määritellyn internetyhteyspalvelun kautta, se tapahtuu hallinnoidussa ympäristössä.

Verkkolähetyksdirektiivin edellä oleva määritelmä sulkee soveltamisalansa ulkopuolelle satelliitti- ja kaapelidirektiivin mukaisen kaapeleitse tapahtuvan edelleen lähettämisen.

Verkkolähetyksdirektiivin 9 artiklassa muutetaan satelliitti- ja kaapelidirektiivin kaapeleitse tapahtuvaa edelleen lähettämistä koskeva määritelmä seuraavaksi:

"Tässä direktiivissä 'edelleenlähetyksellä kaapeleitse' tarkoitetaan toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevien johtimitse tai vapaasti etenevillä radioaalloilla, myös satelliitin välityksellä, lähetettävän yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetun alkuperäisen televisio- tai radiolähetyksen samanaikaista, muuttamatonta ja lyhentämätöntä edelleenlähetystä kaapeleitse tai mikroaalloilla toimivan lähetyksjärjestelmän välityksellä yleisön vastaanotettavaksi,

riippumatta siitä, millä tavalla kaapeleitse tapahtuvan edelleenlähetyspalvelun tarjoaja saa ohjelmasignaalit lähetystoimintaa harjoittavalta organisaatiolta edelleenlähetystä varten.”

Tärkein tarkennus määritelmässä on nimenomainen säännös siitä, että myöskään kaapeleitse tapahtuvassa edelleen lähettämässä merkitystä ei ole sillä, millä tavalla edelleen lähettäjä saa ohjelmasignaalit lähetystoimintaa harjoittavalta organisaatiolta edelleenlähetystä varten.

Molempien direktiivien määritelmän mukaan edelleen lähettäjä voi siis saada signaalin siten, että signaali otetaan vapaasti etenevistä radioaalloista, tai se voi saada signaalin suoraan linkki- tai muilla yhteyksillä lähettäjäryitykseltä samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan verkkolähetydirektiivin vaatimuksia. Tärkein muutos koskee erityisesti sitä, että sääntelyn tulee olla neutraalia edelleen lähettämässä käytettyyn tekniikkaan nähden.

Pykälän 1 momentti on jo nykyisessä muodossaan täysin neutraali suhteessa käytettyyn tekniikkaan. Se pohjautuu lain 26 §:ssä säädettyyn sopimuslissenssiin, jonka nojalla voidaan hankkia lupa millä tahansa tekniikalla tapahtuvaan edelleen lähettämiseen.

Säännös sisältää nykyisessä muodossaan lähettämisen määritelmän keskeiset kriteerit, ”lähetystä muuttamatta” ja ”samanaikaisesti”. Ilmaus ”lähetystä muuttamatta” kattaa myös direktiivien määritelmän vaatimuksen siitä, että edelleen lähetyksen on oltava myös ”lyhentämätön”.

Pykälän 1 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 2 momentin säännöksen mukaan 1 momenttia ei sovelleta muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta peräisin olevaan lähetykseen sisältyvän teoksen edelleen lähettämiseen kaapeleitse, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen edelleen lähettämiseen sille lähettäjäryitykselle, jonka lähetystä edelleenlähettäminen koskee.

Säännöksen perusteena on satelliitti- ja kaapelidirektiivin 10 artikla, jonka mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava, että oikeuksien kollektiivista hallinnointia ei sovelleta lähetystoimintaa harjoittavan organisaation omia lähetyksiä koskeviin edelleenlähetysoikeuksiin siitä riippumatta, ovatko kyseiset oikeudet niiden omia vai ovatko muut oikeudenhaltijat siirtäneet kyseiset oikeudet niille. Sama vaatimus on verkkolähetydirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa. Esimerkkejä tapauksista, joissa tekijät ja lähioikeuksien haltijat ovat sopimuksilla luovuttaneet oikeudet lähettäjäryityksille, voivat olla lähettäjäryitysten omat tuotannot. Lähettäjäryitysten omilla oikeuksilla tarkoitetaan niitä lähettäjäryitysten oikeuksia, joista säädetään lain 48 §:ssä.

Ehdotetaan, että 2 momentista poistetaan kahdesta kohdasta määre ”kaapeleitse”. Tällä muutoksella säännöksestä tulee verkkolähetydirektiivin edellyttämällä tavoin täysin neutraali suhteessa edelleen lähettämässä käytettävään tekniikkaan.

Verkkolähetydirektiivin 7 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että direktiivin edelleen lähettämistä koskevan luvun ja satelliitti- ja kaapelidirektiivin sääntöjä voidaan soveltaa myös tilanteisiin, joissa alkuperäinen lähetys ja edelleenlähetys tapahtuvat molemmat niiden alueella.

Direktiivin 7 artiklan mukaisesti ehdotetaan, että säännöksen soveltamisalaan vaikuttavat sanat ”muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta peräisin olevaan” poistetaan. Näin muutettuna 2 momentin säännös koskee sekä Suomesta että muista Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin olevia alkuperäisiin lähetyksiin sisältyviä sellaisia teoksia, joiden oikeudenhaltijat ovat siirtäneet edelleenlähetysoikeudet lähettäjäryitykselle. Luvan näiden teosten edelleen lähettämiseen myöntää lähettäjäryitys.

Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin teknisluonteisia muutoksia. Jotta säännös olisi neutraali suhteessa käytettyyn tekniikkaan, momentista poistettaisiin viittaus kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen. Momentissa

viitattaisiin 1 momentin lisäksi 2 momentin säännöksiin. Tämä poistaisi nykyiseen pykälään sisältyvän mahdollisen epäselvyyden siitä, mitkä luvat on myönnettävä samanaikaisesti.

Mainitulla 3 momentin säännöksellä on pyritty ja pyrittäisiin jatkossakin varmistamaan, että sopimuslisenssiorganisaation tai sopimuslisenssiorganisaatioiden sekä lähettäjät yrityksen luvat saadaan samanaikaisesti, sillä ilman molempia lupia edelleenlähetystoimintaa ei voida harjoittaa. Sopimuslisenssiorganisaatiot ja lähettäjät yritykset sopisivat keskenään noudatettavista menettelytavoista. Lähettäjät yritysten omien oikeuksien osalta 48 §:n 4 momenttiin ehdotetaan jäljempänä lisättäväksi viittaus 25 h §:n 3 momentin soveltamiseen.

Voimassa olevan 25 h §:n 4 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettuja sopimuslisenssisäännöksiä sovelletaan johtimitse lähetettävään radio- tai televisiolähetykseen vain, jos alkuperäinen lähetys on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta.

Säännös jättää avoimeksi sen, voidaanko sopimuslisenssijärjestelmään tukeutua silloin, kun kysymys on Suomesta peräisin olevan lähetysten edelleen lähettämisestä. Lisäksi momentissa oleva rajausta vain johtimitse tapahtuviin alkuperäisiin lähetysiin ei vastaa verkkolähetysdirektiivin teknologianeutraalisuuden vaatimuksia.

Säännöksen viittaus johtimitse tapahtuvaan radio- tai televisiolähetykseen muutettaisiin viittaukseksi alkuperäiseen radio- tai televisiolähetykseen. Näin säännös olisi neutraali suhteessa siihen tekniikkaan, jolla alkuperäinen lähetys toteutetaan.

Säännöksen soveltamisalaan vaikuttavat sanat ”muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta peräisin olevaan” ehdotetaan poistettaviksi samoin kuin edellä 2 momentin kohdalla. Tällä vahvistetaan, että 1 momentin mukaista sopimuslisenssisäännöstä sovelletaan edelleenlähettämiseen sekä tilanteissa, joissa on kysymys muista valtioista peräisin olevista alkuperäisistä lähetyksistä, että tapauksissa, joissa lähetykset ovat peräisin kotimaasta. Perusteena tälle muutokselle on verkkolähetysdirektiivin 7 artikla.

Verkkolähetysdirektiivin antamisen jälkeen sekä tämän direktiivin että satelliitti- ja kaapelidirektiivin sisältämissä edelleenlähetysten määritelmässä on edellä mainittu uusi ainesosa, jonka mukaan edelleenlähetys on riippumaton siitä tavasta, jolla edelleenlähetysten toteuttava osapuoli saa ohjelmasignaalit lähetystoimintaa harjoittavalta organisaatiolta edelleenlähettämistä varten. Ehdotetaan, että tätä koskeva uusi säännös lisätään 25 h §:n 4 momenttiin. Säännös selventää edelleenlähetystä koskevien säännösten soveltamista. Direktiivin 14 johdantokappaleen mukaan edelleenlähetyspalvelujen tarjoajat voivat saada ohjelmasignaalit lähetystoimintaa harjoittavilta organisaatioilta eri keinoin, esimerkiksi kaappaamalla lähetystoimintaa harjoittavien organisaatioiden lähettämiä signaaleja tai vastaanottamalla signaaleja suoraan niiltä suoran siirron menetelmällä.

Edelleen lähettämiseen sovellettaisiin siis jatkossakin oikeuksien pakollista kollektiivista hallinnointia. Sekä satelliitti- ja kaapelidirektiivi että verkkolähetysdirektiivi edellyttävät, että oikeudenhaltijat voivat käyttää oikeuttaan edelleenlähettämiseen vain yhteishallinnointiorganisaation välityksellä. Suomessa edelleenlähettämisen yhteishallinnointi on toteutettu sopimuslisenssijärjestelmän avulla.

Luvan myöntävä sopimuslisenssiorganisaatio edustaa tekijöitä ja se myöntää luvat edustamiensa tekijöiden osalta. Lain 26 §:n säännösten mukaan sopimuksen ehtoja sovelletaan oikeuksiin myös niiden saman alan teosten tekijöiden osalta, joilta organisaatio ei ole saanut valtuutta oikeuksien hallinnointiin. Se, että edelleenlähettämiseen tarvitaan verkkolähetysdirektiivin 1 artiklan 1 kohdan 1 alakohdan mukaan oikeudenhaltijoilta lupa, sisältää mainitun säännöksen pakollista yhteishallinnointia koskevan 2 alakohdan mukaan myös sen, että yhteishallinnointiorganisaatio voi joko myöntää tai evätä luvan. Sopimuslisenssiorganisaation toimivallassa ei siten ole vain korvausvaatimuksen esittäminen oikeudenhaltijoiden puolesta vaan myös oikeus sallia tai kieltää edelleenlähettämisen. Luvan myöntämisen yhteydessä osapuolet sopivat käytöstä maksettavista korvauksista.

Edellä sanottua vahvistaa Euroopan unionin tuomioistuimen Uradex-ratkaisu (C169/05). Tuomioistuimen päätöksen ratkaisulauselman mukaan ”Tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta 27 päivänä syyskuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/83/ETY 9 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että kun yhteisvalvontajärjestöä pidetään oikeutettuna hallinnoimaan sellaisen tekijänoikeuden tai lähioikeuden haltijan oikeuksia, joka ei ole antanut oikeuksiaan yhteisvalvontajärjestön hallinnoitaviksi, tällä yhteisvalvontajärjestöllä on toimivalta käyttää kyseisen haltijan oikeutta myöntää kaapelilähetysoiminnan harjoittajalle lupa lähetyksen kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen tai evätä se, ja mainitun järjestön suorittama oikeuksien hallinnointi ei näin ollen rajoitu kyseisen oikeudenhaltijan raha-asioihin liittyvien oikeuksien hallinnointiin.”

Verkkolähetydirektiivin 16 johdantokappaleen mukaisesti pakollinen yhteishallinnointi on järjestettävä niin, että niillä oikeudenhaltijoilla, jotka eivät ole siirtäneet oikeuden hallinnointia yhteishallinnointiorganisaatiolle, ei ole mahdollisuutta sulkea teoksiaan luvan myöntämismekanismin soveltamisen ulkopuolelle. Edelleenlähettämistä koskevissa sopimuslisenssiä koskevissa säännöksissä ei ole säädetty tekijän kieltomahdollisuudesta.

Edelleen lähettämistä koskevien oikeuksien käytön osalta verkkolähetydirektiivin 4 artiklan 2 ja 3 kohdassa on säännöksiä yhteishallinnointiorganisaation edustavuudesta suhteessa oikeudenhaltijoihin, jotka eivät ole siirtäneet edelleenlähetysoikeuden myöntämisen ja epäamisoikeuden hallinnointia yhteishallinnointiorganisaatiolle, ja muun muassa organisaation edustamien ja ulkopuolisten oikeudenhaltijoiden yhtäläisestä kohtelusta. Nämä vaatimukset täyttävät säännökset sisältyvät jo voimassa olevaan 26 §:n sopimuslisenssisääntöön. Näin ollen lainsäädäntö vastaa tältä osin verkkolähetydirektiivin 4 artiklan 2 ja 3 kohtaa.

Verkkolähetydirektiivin 5 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on lisäksi säädettävä, että lähetysoimintaa harjoittavien organisaatioiden ja edelleen lähettäjien väliset neuvottelut direktiivin mukaisesti edelleenlähetyksestä koskevasta luvasta käydään aina vilpittömässä mielessä. Lisäksi verkkolähetydirektiivin 6 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että on mahdollista pyytää yhden tai useamman välittäjän apua satelliitti- ja kaapelidirektiivin 11 artiklassa tarkoitettulla tavalla silloin, kun yhteishallinnointiorganisaatio ja edelleen lähettäjä tai edelleen lähettäjä ja lähettäjäyritys eivät tee sopimusta lähetyksen edelleenlähetyksestä koskevasta luvasta. Satelliitti- ja kaapelidirektiivin 12 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on lisäksi huolehdittava siitä, että estetään neuvotteluaseman väärinkäyttö ja että neuvottelut käydään vilpittömästi.

Tarkoitus on, että lähettäjäyritys ei voisi mielivaltaisesti ja ilman perusteltua syytä kieltää lähetyksensä edelleen lähettämistä. Voimassa olevan 54 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan lähetyksen edelleen lähettämistä koskeva lähettäjäyrityksen lupa voidaan myöntää välimiesmenettelyssä, jos lähettäjäyritys kieltää edelleen lähettämisen kaapeleitse ilman perusteltua syytä tai asettaa sille kohtuuttomia ehtoja. Välimiesmenettelysäännös koskee myös 25 h §:ssä tarkoitettuja tekijöitä ja muita oikeudenhaltijoita koskevan luvan myöntämistä.

Lain 25 h §:n säännöksiä sovelletaan eräitä lähioikeuksia koskevissa säännöksissä olevien viittaussäännösten mukaisesti asianomaisiin lähioikeuksiin.

25 m §. Radio- ja televisio-ohjelmien suora siirto. Verkkolähetydirektiivin 8 artiklan 1 kohdan loppuosan mukaisesti jäsenvaltiot voivat vahvistaa järjestelyt luvan saamiselle oikeudenhaltijoilta ohjelmien lähetyksen suoran siirron menetelmällä. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että direktiivin 4, 5 ja 6 artiklaa sovelletaan soveltuvin osin sen oikeuden käyttöön, jonka nojalla oikeudenhaltijat myöntävät signaalien jakelijoille luvan suoran siirron menetelmällä tapahtuvaan lähetykseen jollakin satelliitti- ja kaapelidirektiivin tai verkkolähetydirektiivin edelleenlähetyksen määritelmän kattamalla teknisellä keinolla, tai epäävät sen.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 25 m §, joka koskee radio- ja televisio-ohjelmien suoraa siirtoa. Oikeuksien hankkiminen 50 f §:ssä tarkoitettuun teosten lähettämiseen suoran siirron menetelmällä voisi tapahtua 26 §:ssä tarkoitettua sopimuslissenssiä käyttäen. Sekä lähetystoimintaa harjoittava organisaatio että ohjelmasignaalin jakelija voisivat tämän säännöksen nojalla saada luvan teosten lähettämiseen puheena olevalla menetelmällä.

Samalla tavoin kuin alkuperäistä radio- ja televisiolähetystä koskevan 25 f §:ssä olevan sopimuslissenssisäännöksen kohdalla, kollektiivisten käyttöilupien myöntämisen ulkopuolelle suljettaisiin näytelmäteokset, elokuvateokset ja muut teokset, joiden osalta tekijä on kieltänyt lähettämisen. Oikeus käyttää lähetyksissä näytelmäteoksia ja elokuvateoksia hankittaisiin siis suoraan oikeuksien omistajilta myös suoran siirron menetelmällä tapahtuvaan lähettämiseen.

Suoran siirron menetelmällä tapahtuvaa lähetystoimintaa ei Suomessa tällä hetkellä ole. Ilman sopimuslissenssijärjestelmän tukea ei tällaisen toiminnan aloittaminen Suomessa olisi myöskään mahdollista.

Säännös perustuu verkkolähetysdirektiivin 8 artiklan 1 kohdan loppuosaan.

25 n §. *Lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen käyttö.* Pykälässä säädettäisiin menetelmästä, jolla lehtijulkaisuihin sisältyvien teosten käyttöoikeuksia voidaan hallinnoida kollektiivisesti. Ehdotetun pykälän mukaan lehtijulkaisuun sisältyvää teosta saa käyttää 50 §:n 1 momentissa säädetyin tavoin sopimuslissenssin mukaisesti siten kuin 26 §:ssä säädetään. Säännöksen soveltaminen ulotetaan 50 §:n 8 momentin mukaan myös lehtikustantajan oikeuteen.

Tekijällä olisi 50 §:n 1 momentissa tarkoitettuun teoksen käyttämiseen kielto-oikeus. Pykälän 2 momentissa säädetään, että mitä 1 momentissa säädetään, ei koske teosta, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen tai teoksen välittämisen. Kielto-oikeutta sovellettaisiin vastaavasti lehtikustantajan oikeuteen, mikäli sen käyttäminen järjestetään sopimuslissenssin nojalla.

Jos lehtikustantajat, tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien haltijat tai molemmat oikeudenhaltijaryhmät haluavat käyttää sopimuslissenssiä oikeuksiensa hallinnoinnissa, sopimuslissenssiorganisaation tai sopimuslissenssiorganisaatioiden tulee 26 §:n 1 momentin mukaisesti olla riittävän edustavia edustamiensa oikeudenhaltijoiden ryhmiin nähden.

Lehtikustantajan oikeuden käyttämisestä saatavien tulojen jakamisesta lehtikustantajille ja muille oikeudenhaltijoille ei ehdoteta lakiin otettavaksi säännöksiä. Saatavat tulot muodostuisivat uutisseurantapalveluja ja vastaavia ylläpitävien tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajien lehtikustantajille maksamista korvauksista. Järjestäytyessään mahdollisesti hallinnoimaan oikeuksiaan sopimuslissenssin tuella lehtikustantajat ja tekijät ja lähioikeuksien haltijat voisivat sopia myös oikeuksien käyttämisestä saatavien tulojen jakamisesta.

Tarvittavien käyttöilupien myöntäminen, käytöstä maksettavien korvausten suuruus ja saatavien tulojen jakaminen jäävät näin asianomaisten oikeudenhaltijaryhmien välillä sovittaviksi sopimusvapauden periaatteen mukaisesti. Direktiivin 59 johdantokappaleessa säädetään, että sen, mitä direktiivissä on säädetty, ei pitäisi rajoittaa yhtäältä lehtijulkaisujen kustantajien ja toisaalta tekijöiden ja oikeudenhaltijoiden välillä tehtäviä sopimusjärjestelyjä.

26 §. *Sopimuslissenssi.* Pykälä muutettaisiin yhteensopivaksi direktiivin 12 artiklan kanssa. Pykälään tehtäisiin myös eräitä teknisluontoisia ja rakenteellisia muutoksia. Pykälä sovitettaisiin lisäksi nykyistä paremmin yhteen yhteishallinnointilain kanssa.

Pykälän 1 momentti sisältää säännökset sopimuslissenssijärjestelmän peruskonstruktiosta. Momentissa ilmaisu ”tekijöitä edustava järjestö” muutettaisiin muotoon ”yhteishallinnointiorganisaatio” ja edustavuuden arviointia koskevia säännöksiä täsmennettäisiin vastaamaan yhteishallinnointilain ja direktiivin 12 artiklan 3 kohdan mukaisia vaatimuksia siten, että organisaation tulee olla riittävän edustava yhteishallinnointilain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tekijöiden antamien valtuutusten perusteella. Lisäksi edustavuuskriteeriä selvennettäisiin direktiivin 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti siten, että edustavuutta arvioitaisiin Suomessa

käytettyjen teosten tietyn alan tekijöiden suhteen sopimuksen kohteena olevan teostyyppin ja oikeuksien osalta.

Voimassa olevan 26 §:n 1 momentissa ei ole tarkemmin määritelty, mitä edustavuudella tarkoitetaan. Direktiivin 12 artiklassa edellytetään, että organisaation edustavuuden arviointi perustuu organisaation tekijöiltä saamiin valtuutuksiin kyseessä olevien teostyyppien tai oikeuksien suhteen. Tekijöiden antamiin valtuutuksiin rinnastetaan myös toisen yhteishallinnointiorganisaation kanssa tehty sopimus, jonka nojalla sopimuslisenssiorganisaatioksi hakeva yhteishallinnointiorganisaatio on saanut toiselta yhteishallinnointiorganisaatiolta luvan edustaa kyseisen yhteishallinnointiorganisaation oikeudenhaltijoita. Yhteishallinnointiorganisaatiota, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö on hyväksynyt tarjoamaan sopimuslisenssijärjestelmään perustuvia käyttöluvia, kutsuttaisiin laissa sopimuslisenssiorganisaatioksi.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin sellaisten tekijöiden oikeusasemasta, jotka eivät ole antaneet sopimuslisenssiorganisaatiolle valtuutusta. Voimassa olevassa pykälässä vastaavat säännökset on sijoitettu 4 momenttiin. Momentissa käytettyä ilmaisua, jonka mukaan ”järjestö määrää” teoksen kappaleiden valmistamisesta taikka teoksen yleisön saataviin saattamisesta suoritettavien korvausten jakamisesta, selvennettäisiin muotoon ”sopimuslisenssiorganisaation yleiskokous päättää”. Korvausten jakamisesta päätetään yhteishallinnointilain mukaan yhteishallinnointiorganisaation yleiskokouksessa, eikä yhteishallinnointiorganisaation operatiivisen johdon toimesta.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin tekijän oikeudesta suoraan korvaukseen myös silloin, kun yhteishallinnointiorganisaatio on päättänyt korvausten käyttämisestä oikeudenhaltijoiden yhteisiin tarkoituksiin. Voimassa olevassa pykälässä vastaavat säännökset on sijoitettu 5 momenttiin. Säännöksiin tehtäisiin teknisluontoisia muutoksia siten, että ne vastaavat yhteishallinnointilain säännöksiä. Momentissa täsmennettäisiin myös korvauksen raukeamiseen liittyviä säännöksiä, sillä voimassa olevan lain mukainen laskukaava poikkeaa yhteishallinnointilain säännöksistä. Yhteishallinnointilain 27 §:ssä säädetään, että jos oikeudenhaltijalle kuuluvaa tekijänoikeuskorvausta ei voida jakaa kolmen vuoden kuluessa sen tilikauden lopusta, jona tekijänoikeuskorvaus kerättiin, korvausta pidetään jakamatta jääneenä tekijänoikeuskorvauksena edellyttäen, että yhteishallinnointiorganisaatio on ryhtynyt riittäviin toimiin oikeudenhaltijoiden tunnistamiseksi yhteishallinnointilain 26 §:n mukaisesti. Jakamatta jääneitä korvauksia voidaan sen jälkeen käyttää siten kuin yhteishallinnointiorganisaation yleiskokous on päättänyt. Se, että korvauksen raukeamisen laskentaperuste on ollut laissa erilainen, on johtanut siihen, että on syntynyt epävarmuutta siitä, milloin oikeus korvaukseen raukeaa ja milloin jakamattomat korvaukset voidaan käyttää muuhun tarkoitukseen.

Muutoksella selkeytetään tekijänoikeuslain ja yhteishallinnointilain välistä suhdetta ja varmistetaan, että yhteishallinnointilain mukainen vähimmäisaika toteutuu. Aika vaatia korvauksia voisi muodostua kohtuuttoman lyhyeksi yhteishallinnointilain mukaan laskettuna, sillä sopimuslisenssitilanteissa on hyvinkin mahdollista, että käytöstä maksetaan korvaus jo ennen kuin teoksen käyttäminen alkaa, erityisesti silloin, kun lain mukaan tekijällä ei ole kielto-oikeutta. Yleensä tekijä tulee tietoiseksi teoksen käyttämisestä vasta sen jälkeen, kun teosta on käytetty. Näin ollen ehdotettavan säännöksen mukaan oikeus korvaukseen raukeaisi joko kolmen vuoden kuluttua sen kalenterivuoden lopusta, jolloin teosta on käytetty, tai kolmen vuoden kuluttua sen tilikauden lopusta, jona teoksen käytöstä maksettava korvaus kerättiin, sen mukaan, kumpi näistä ajankohdista on myöhäisempi.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin sopimuslisenssiorganisaation hyväksymisen edellytyksistä. Voimassa olevassa laissa asiasta säädetään pykälän 2 momentissa. Momentin kirjoitustapaa muutettaisiin niin, että hyväksymisen edellytykset esitetään luettelomaisesti. Hyväksymisen edellytyksiin lisättäisiin, että organisaation tulee hakemuksen yhteydessä antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle riittävät tiedot edustavuutensa arvioimiseksi ja esittää suunnitelma siitä, miten tekijöille tiedotetaan organisaation myöntämistä käyttöluvista, mahdollisuudesta hakea organisaatiolta korvauksia teosten käyttämisestä ja oikeudesta kieltää teoksen käyttö. Momentin 3-5 kohdat sisältävät voimassa olevassa laissa asiallisesti jo olevat säännökset.

Lisäykset perustuvat direktiivin 12 artiklaan. Mikäli ministeriölle ei toimitettaisi riittävää tietoa organisaation edustavuudesta, ei olisi mahdollista direktiivin edellyttämällä tavalla varmistaa, että

sopimuslisenssiorganisaatioksi hyväksytään vain sellainen organisaatio, jota voidaan pitää edustavana tekijöiltä saatujen valtuutusten perusteella ja huomioiden kyseessä olevat teostyytit ja soveltuvat oikeudet.

Tiedottamisvelvoitteen osalta direktiivin 12 artiklan 3 kohdan d alakohdassa edellytetään, että on huolehdittava siitä, että ennen kuin teoksia käytetään organisaation myöntämän käyttöluvan nojalla, tekijöille tiedotetaan kohtuullisen pituisen ajan organisaation mahdollisuudesta myöntää käyttöluva kansallisen lainsäädännön ja direktiivin mukaisesti sekä tekijän mahdollisuudesta käyttää kielto-oikeuttaan. Direktiivin säännöksessä ei ole otettu huomioon tilanteita, joissa Suomessa käytetään sopimuslisenssijärjestelmää siten, että tekijöillä ei ole kielto-oikeutta. Niissä tilanteissa, joissa tekijöillä ei ole kielto-oikeutta, ei käytännössä myöskään voida asettaa sopimuslisenssiorganisaation hyväksymisen edellytykseksi sitä, että suoritetaan tiedottamistoimenpiteitä kielto-oikeuden käytöstä. Sen sijaan lain mukaan tekijöillä on näissäkin tapauksissa oikeus korvaukseen, jonka hakemisesta on syytä tiedottaa asianmukaisesti. Se, mitä tiedottamistoimenpiteitä voidaan kulloinkin pitää asianmukaisina, riippuu siitä käyttötilanteesta, jota sopimuslisenssi koskee. Direktiivin mukaan tiedottamistoimenpiteiden tulee olla vaikuttavia ilman, että niistä tarvitsee ilmoittaa kullekin tekijälle erikseen.

Momentissa käytetyt käsitteet yhdenmukaistettaisiin pykälän muiden momenttien kanssa.

Pykälän 5 momentin mukaan hyväksyttäessä useampia yhteishallinnointiorganisaatioita myöntämään lupia tiettyyn teosten käyttöön olisi hyväksymispäätöksissä tarvittaessa varmistettava, että luvat myönnetään samanaikaisesti ja yhteensopivin ehdoin. Hyväksymispäätöksessä voitaisiin sopimuslisenssiorganisaatiolle myös asettaa sopimustoimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja. Voimassa olevassa laissa kyseiset säännökset sisältyvät pykälän 2 momenttiin.

Voimassa olevan lain 3 momentti siirtyy uudeksi 6 momentiksi.

Pykälän 7 momenttiin lisättäisiin myös selventävä säännös, että sopimuslisenssiorganisaation tulisi lisäksi noudattaa, mitä yhteishallinnointiorganisaatioiden toiminnasta on muilta osin säädetty yhteishallinnointilaissa.

27 §. Yleiset määräykset oikeuden luovutuksesta. Pykälän 3 momentissa olevaan viittaussäännökseen tehtäisiin ne muutokset, jotka direktiivin 18—23 artiklojen tekijän asemaa sopimustilanteissa koskevat uudet säännökset edellyttävät.

Pykälän 3 momentissa on viittaussäännös pykäliin, joissa säädetään tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa. Momentin mukaan tekijänoikeuden luovutuksesta säännöksiä sisältäviä 30—40 ja 40 b §:ää sovelletaan vain, jollei toisin ole sovittu. Viittaussäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen korjaus niin, että uudet 30 a ja 30 b § eivät tule sisällymään pykäläluetteloon. Tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädettäisiin 3 momentin mukaan 30, 31—40 sekä 40 b §:ssä.

Uusien 28 a ja 30 a §:ien osalta säädettäisiin, että pykälät ovat luonteeltaan pakottavia eikä niissä säädettyistä oikeuksista voitaisi poiketa sopimuksella.

Lisäksi lain 30 b §:ssä säädetystä oikeudenluovutuksen peruuttamisesta saisi poiketa vain, mikäli oikeudenluovutuksen sopimusehdot perustuvat kollektiiviseen sopimukseen. Säännös perustuu direktiivin 22 artiklan 5 kohtaan.

Ehdotetussa 27 §:n 3 momentissa säädettäisiin lisäksi, ettei 28 a, 30 a ja 30 b §:ssä säädettyjä oikeuksia sovelleta tietokoneohjelmadirektiivin (2009/24/EY) 2 artiklassa tarkoitettuun tietokoneohjelman tekijään. Säännös perustuu direktiivin 23 artiklan 2 kohtaan.

28 a §. Oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan tekijällä on oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen, kun hän luovuttaa yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöoikeuden teoksen hyödyntämiseen.

Direktiivin 18 artiklan 1 kohdan mukaan alkuperäiset tekijät ja esittävät taiteilijat ovat oikeutettuja asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen teostensa hyödyntämisestä.

Direktiivin 72 johdantokappaleen mukaan tekijät ja esittävät taiteilijat ovat yleensä heikommassa sopimusasemassa korvausta vastaan tapahtuvassa hyödyntämisessä, myös silloin kun he myöntävät lupia oman yrityksensä kautta. Nimenomaisella säännöksellä tuetaan tekijää korvausta koskevassa neuvottelussa ja varmistetaan, että sopimustilanteessa arvioidaan korvauksen asianmukaisuus ja oikeasuhtaisuus.

Direktiivin 73 johdantokappaleesta ilmenee, että korvauksen määräytymisessä olisi otettava huomioon tekijän panostus koko teoksessa ja kaikki muut tapauksen olosuhteet, kuten markkinakäytännöt tai teoksen tosiasiallinen hyödyntäminen.

Direktiivin 18 artiklan 2 kohdassa jäsenvaltioille jätetään liikkumavaraa käyttää erilaisia mekanismeja. On otettava huomioon sopimusvapauden periaate sekä oikeuksien ja etujen sopiva tasapaino. Sopimusvapaus on pääperiaate jatkossakin. Sopimuksen osapuolet voivat sopimustilanteessa tarkastella myös sellaisia kollektiivisia sopimuksia, joissa on määräyksiä korvausten tasoista. Tällaisia mekanismeja ei voida sitovalla tavalla ottaa lain tasolla käyttöön korvauksen tason vahvistamiseksi. Oikeuksien ja etujen tasapaino syntyy osapuolten välisissä neuvotteluissa.

Tekijälle maksettavat korvaukset voivat olla kiinteämääräisiä ja kertakaikkisia tai perustua teoksen käytön määrään, kuten tyypillisesti niin kutsutuissa rojaltsopimuksissa. Lisäksi on mahdollista, että korvauksia maksetaan palkkana tai palkkaan sisältyvänä. Korvaukset voivat olla myös palkan ja muulla tavoin määräytyvien korvausten yhdistelmiä.

Direktiivissä ei sinänsä suljeta pois sitä, että myös kertakaikkisia korvauksia pidetään joissain tilanteissa asianmukaisina ja oikeasuhtaisina mutta tämä ei saisi direktiivin mukaan olla pääsääntö. Rojaltsopimuksiin perustuvat korvaukset yleensä kasvavat teoksen kaupallisen menestyksen mukaisesti. Tällaiset sopimukset edellyttävät yksityiskohtaisen selvityksen tekemistä 30 a §:n mukaisesti.

29 §. *Tekijänoikeuden luovutusta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon sovittelu.* Voimassa olevaan lakiin sisältyy direktiivin edellytykset täyttävä säännös, jonka nojalla on mahdollista sovittella paitsi korvausta myös mitä tahansa muita oikeudenluovutusta koskevia sopimusehtoja jälkikäteen. Säännöstä täydentää oikeustoimilain 36 §:ssä oleva yleinen sopimusehtojen sovittelua koskeva säännös. Arvioitaessa ehdon kohtuuttomuutta olisi otettava huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema sopimusta tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet ja muut seikat.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin direktiivin 20 artiklan edellyttämä maininta, että sopimusten ehtojen kohtuuttomuutta arvioitaessa olisi kiinnitettävä huomiota myös teoksen kaupalliseen arvoon ja korvauksen määräytymistapaan sekä tekijän luovaan panostukseen teokseen kokonaisuutena.

Direktiivin salliessa kansallista liikkumavaraa ehdotetaan säädettäväksi, että kokonaisarvioinnissa on otettava huomioon myös teoksen käyttötapa ja käytön määrä.

Tekijän luovan panostuksen huomioon ottaminen teoksen kokonaisuudessa liittyy yleensä tilanteisiin, joissa teoksella on useampi tekijä. Tällöin on selvää, että teoksen kaikkia tekijöitä olisi kohdeltava yhtäläisin perustein ja tekijän saaman korvauksen tulisi olla oikeassa suhteessa hänen luovaan panokseensa. Teoksen kaupallisen arvon määrittäminen voi joskus olla vaikeaa. Arvon määrittäminen liittyy kiinteästi korvauksen määräytymistapaan, joka taas perustuu teoksen käyttötapaan ja -määrään.

Direktiivin 20 artikla määrää oikeudesta saada lisäkorvaus tilanteessa, jossa kollektiivista sopimusta sopimusehtojen kohtuullistamisesta ei ole olemassa. Artiklan 1 kohdan loppuosan mukaisesti tekijöillä ja esittäville taiteilijoille tai heidän edustajillaan on oikeus vaatia asianmukainen ja sopiva lisäkorvaus osapuolelta, jonka kanssa he ovat tehneet sopimuksen oikeuksiensa hyödyntämisestä, tai tällaisen osapuolen seuraajalta, kun alun perin sovittu korvaus osoittautuu suhteettoman pieneksi verrattuna kaikkiin teosten tai esitysten hyödyntämisestä myöhemmin syntyneisiin merkityksellisiin tuloihin.

Tekijänoikeuslakiin sisältyvää kohtuuttoman sopimusehdon sovittelua koskevaa säännöstä sovelletaan riippumatta siitä, onko olemassa asiaa koskevaa kollektiivista sopimusta.

Direktiivin 20 artiklan 1 kohdan mukaan kohtuullistamista koskevaa säännöstä ei sovelleta sopimuksiin, joita tekevät tekijänoikeuden yhteishallinnointia koskevan direktiivin (2014/26/EU) 3 artiklan a ja b alakohdassa määritellyt yhteisöt tai muut yhteisöt, jotka kuuluvat jo kyseisen direktiivin täytäntöönpanemiseksi annettujen kansallisten sääntöjen soveltamisalaan. Tästä ei ehdoteta otettavaksi nimenomaista säännöstä lakiin.

Pykälään ehdotettavilla muutoksilla pannaan täytäntöön direktiivin 20 artikla, joka koskee mekanismia korvausten jälkipäiseen eli muuttuneista olosuhteista johtuvaan korvausten kohtuullistamiseen.

30 a §. *Selvitys teoksen hyödyntämisestä.* Ehdotettu uusi pykälä sisältäisi säännökset alkuperäisen tekijän oikeudesta saada selvitys teoksen hyödyntämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan alkuperäisellä tekijällä olisi oikeus saada säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa, ajantasaiset, merkitykselliset ja kattavat tiedot teoksensa hyödyntämisestä siltä, jolle hän on luovuttanut oikeutensa tai yksinomaisen käyttöluvan.

Direktiivin mukaan toimenpiteillä tulisi varmistaa korkeatasoinen avoimuus eri hyödyntämistapojen, kaikkien hyödyntämisestä syntyneiden tulojen ja tekijälle maksettavan korvauksen osalta. Tarkoituksena olisi varmistaa, että tekijälle annetaan totuudenmukainen selvitys hyödyntämisestä saatavista eri tyyppisistä tuloista niin kauan kun hyödyntäminen jatkuu, myös maailmanlaajuisesti tapahtuvan käytön osalta.

Selvitys olisi annettava, jos luovutuksensaajalla on ollut tuloja teoksen hyödyntämisestä tai jos tekijälle maksettava korvaus riippuu siitä, missä laajuudessa teosta käytetään. Jos käyttäjällä ei ole ollut tuloja teoksen hyödyntämisestä tai tekijälle maksettava korvaus ei riipu teoksen käytön laajuudesta, selvitys ei voisi sisältää tekijän kannalta merkityksellistä tietoa.

Direktiivin mukaan tarvetta ei esiinny silloin, kun hyödyntäminen on lakannut tai kun tekijä tai esittävä taiteilija on myöntänyt lisenssin suurelle yleisölle korvauksetta. Direktiivin 72 ja 75 johdantokappaleiden mukaan tekijät tarvitsevat tietoa arvioidakseen teoksen hyödyntämisestä syntyneen taloudellisen arvon. Pykälän 1 momentissa mainitulla alkuperäisellä tekijällä tarkoitetaan sitä, joka on luonut teoksen. Pykälässä käytetty ilmaisu merkitsee sitä, että oikeus saada selvitystä ei siirry tekijänoikeuden luovutuksen mukana luovutuksen saajalle. Selvityksen tulee sisältää tiedot teoksen hyödyntämisestä syntyneistä tuloista ja tekijälle maksettavasta korvauksesta kaikkien hyödyntämistapojen osalta. Oikeus selvityksen saamiseen koskee niin vastikkeellisia kuin vastikkeettomia oikeudenluovutuksia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että selvityksen antamisvelvollisuuden laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon kunkin alan erityispiirteet ja käytännöt, työehtosopimukset ja mahdolliset muut kollektiiviset sopimukset, sekä olemassa olevat raportointikeinot, selvityksen antamisesta aiheutuva hallinnollinen rasitus, sekä kaikki muut asian arviointiin vaikuttavat seikat.

Selvityksen antamista koskevista yksityiskohdista sovittaisiin yleensä tekijänoikeuden luovutusta koskevassa sopimuksessa. Sopimusehto, jonka mukaan tekijä luopuu pykälän mukaisesta oikeudestaan selvitykseen, olisi kuitenkin pätemätön. Joissain tapauksissa työehtosopimuksissa on voitu sopia selvityksen antamisesta työsopimusta tarkemmin, jolloin työehtosopimuksen ehtoihin voidaan tukeutua. Työehtosopimusten tai muiden kollektiivisten sopimusten mukaisia ehtoja selvityksen antamisesta olisi lähtökohtaisesti pidettävä asianmukaisina. Säännöksen mukaan on otettava huomioon myös kaikki muut asian arviointiin vaikuttavat seikat.

Kyse on siis laajasta kokonaisarviosta, joka osapuolten edellytetään tekevän, jotta direktiivin tavoite toteutuisi. Säännös olisi luonteeltaan yleislauseke, jota olisi sovellettava suhteellisuusperiaatteen mukaisesti. Viime kädessä velvoitteen sisältö perustuisi tapauskohtaiseen arviointiin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa tietojen antaminen aiheuttaisi suhteettoman taloudellisen rasituksen. Näissä tilanteissa selvityksen laajuus saadaan rajoittaa siihen, mitä kohtuudella voidaan odottaa. Säännös vastaa direktiivin 19 artiklan 3 kohdan loppuosaa, jossa todetaan, että teoksen tai

esityksen hyödyntämisen tuottamat tulot huomioon ottaen velvoite voidaan rajata koskemaan tietojen niitä tyyppisiä sekä tasoa, joita tällaisissa tapauksissa voidaan kohtuudella odottaa. Mikäli esimerkiksi käytöstä ei ole syntynyt tuloja, riittää, että käyttäjä ilmoittaa siitä tekijälle. Pelkästään se seikka, ettei teoksen hyödyntäminen tietyinä hetkenä tuota voittoa, ei kuitenkaan voisi olla peruste olla antamatta selvitystä. Ehdotettu säännös muodostaa luovutuksen saajalle teoksen hyödyntämistä koskevan avoimuusvelvoitteen.

Pykälän 4 momentin mukaisesti 1 momentissa säädettyä velvollisuutta ei olisi, jos tekijän panostus ei ole merkittävä koko teoksen huomioon ottaen. Direktiivin 19 artiklan mukaista avoimuusvelvoitetta olisi silti sovellettava vain silloin, kun on kyse tekijänoikeuden kannalta merkityksellisistä oikeuksista. Oikeus saada tietoja syntyisi kuitenkin tästä huolimatta, jos tekijä osoittaa tarvitsevansa tiedot korvauksen kohtuullistamiseksi 29 §:n mukaisesti. Myös silloin, kun teoksen käytöstä ei-kaupalliseen tarkoitukseen on maksettu kertakorvaus ja selvityksen antaminen 3 momentin mukaisesti aiheuttaisi suhteettoman taloudellisen rasituksen, voisi selvitystä vaatia, jos sitä tarvitaan kohtuullistamista koskevan vaatimuksen tekemiseksi.

Direktiivin 75 johdantokappaleen mukaan sellaisten henkilötietojen, kuten yhteystietojen ja korvausta koskevien tietojen, jotka ovat tarpeen, jotta tekijät ja esittävät taiteilijat voidaan pitää ajan tasalla heidän teostensa ja esitystensä hyödyntämisestä, käsittely olisi toteutettava asetuksen (EU) 2016/679 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti, eli henkilötietojen käsittely olisi sallittua lakisääteisen velvoitteen toteuttamiseksi.

Pykälän 5 momentin mukaan tekijällä olisi oikeus pyytää selvitys siltä, jolle sopimuskumppani on luovuttanut oikeudet, jos tekijän sopimuskumppani ei oikeuden luovutuksen jälkeen pysty täyttämään 1 momentissa säädettyä selvityksen antamista koskevaa velvoitettaan. Tiedot voidaan luovuttaa joko suoraan tekijälle tai tekijän sopimuskumppanin välityksellä. Tekijällä olisi oikeus saada sopimuskumppaniltaan luovutuksen saajan yhteystiedot tietopyynnön esittämiseksi.

Joissakin tilanteissa selvityksen antajalla voi olla tarve suojata liikesalaisuuttaan, eikä hänen siksi voida edellyttää antavan kovin yksityiskohtaista tietoa tekijän sopimuskumppanille. Sen vuoksi on tärkeää, että luovutuksen saaja voi halutessaan antaa tiedot suoraan tekijälle. Yleensä lienee kuitenkin tarkoituksenmukaisinta, että tekijän sopimuskumppani keskitetysti huolehtii selvityksen antamisesta tekijälle. Pääperiaatteena tulisi pitää sitä, että selvityksen antaa tekijän sopimuskumppani.

Pykälän 6 momentin mukaan tekijä ei saisi oikeudettomasti ilmaista tai käyttää selvityksen antajan liikesalaisuudeksi yksilöimää tietoa. Tekijällä olisi oikeus säilyttää ja käyttää saamansa tieto teoksen koko hyödyntämisaikaa ja kohtuullisen ajan sen jälkeenkin, mikäli tämä on tarpeen korvauksen kohtuullistamiseksi. Säännöksellä sovitetaan yhteen toisaalta tekijän etujen mukainen oikeus selvitykseen ja toisaalta teoksen kaupallista hyödyntämistä harjoittavan henkilön oikeus liikesalaisuuden suojaan. Säännöksessä tekijän etuja suojellaan edellyttämällä, että selvityksen antajan tulee yksilöidä, mikä tieto on liikesalaisuuden piirissä. Kaikkea tietoa teoksen hyödyntämisestä ei voitaisi pitää liikesalaisuutena.

Pykälän 7 momentissa tehtäisiin viittaus voimassa olevaan kirjankustantajia koskevaan 35 §:ään ja sen mukaisesti kustantajan velvollisuuksiin painokseen ja tilitykseen nähden.

Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 20 artikla.

30 b §. Oikeudenluovutuksen peruuttaminen. Ehdotetussa uudessa pykälässä säädettäisiin tekijän oikeudesta peruuttaa oikeuden luovutus silloin, kun teosta ei ole hyödynnetty.

Pykälän 1 momentin mukaisesti tekijä saisi peruuttaa tekemänsä oikeudenluovutuksen, kun teosta, jonka osalta tekijä on siirtänyt yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöoikeuden, ei ole hyödynnetty kohtuullisen ajan kuluessa oikeuden luovutusta koskevan sopimuksen tekemisestä. Tekijä voisi vaihtoehtoisesti päättää, että oikeudenluovutuksen yksinomainen luonne päättyy.

Se, milloin oikeus peruuttamiseen syntyy, riippuu siitä, mitä on kullakin alalla niiden erityispiirteet ja käytännöt huomioon ottaen pidettävä kohtuullisena. Peruuttamisoikeus olisi olemassa silloin, kun teosta ei

ole lainkaan hyödynnetty, mutta myös silloin, kun teosta on hyödynnetty mutta myöhemmin kuin tekijällä alan käytäntöjen perusteella oli aihetta odottaa.

Momentin loppuosan mukaan teoksen hyödyntämisen olisi alettava kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenluovutusta koskevan sopimuksen tekemisestä. Kun tekijä katsoo, että kohtuullinen aika on kulunut eikä teosta ole hyödynnetty, tulisi tekijän vaatia luovutuksensaajalta, että käyttö aloitetaan. Luovutuksensaajalla olisi 6 kuukautta aikaa aloittaa teoksen hyödyntäminen. Mikäli teosta ei tämän ajan kuluessa ole hyödynnetty, tekijällä on oikeus peruuttaa oikeudenluovutus tai päättää, että oikeudenluovutuksen yksinomainen luonne päättyy. Tekijällä on tällöin oikeus pitää saamansa palkkio. Säännös tekijän oikeudesta pitää saamansa palkkio vastaa voimassa olevassa laissa olevia säännöksiä oikeuden luovutuksen peruuttamisesta eräissä tapauksissa.

Säännöksen tavoitteena on varmistaa, että tekijän sopimuskumppani ei voisi ostaa yksinoikeuksia teokseen tarkoituksena estää sen pääsy markkinoille, millä olisi kielteinen vaikutus niin tekijöiden sananvapauteen ja mahdollisuuteen harjoittaa elinkeinoaan kuin teosten saatavuuteenkin.

Pykälän 2 momentin mukaan jos kaksi tai useampi on luonut teoksen yhdessä, heidän olisi yhdessä käytettävä oikeuttaan peruuttaa tekijänoikeuden luovutus. Peruuttamisoikeus koskee sekä tilannetta, jossa teoksella on useampia tekijöitä että tilannetta, jossa elokuva- tai televisiotuotantoon osallistuu useampi esittävä taiteilija.

Pykälän 3 momentin mukaan mitä 1 momentissa on säädetty, ei sovelleta työ- tai virkasuhteen ehtojen täyttämiseksi luotuun teokseen. Säännöstä ei myöskään sovellettaisi tilanteeseen, jossa hyödyntämättä jättäminen johtuu valtaosin olosuhteista, jotka tekijän voidaan kohtuudella odottaa korjaavan. Kyse olisi tällöin tekijän määräysvaltaan kuuluvista olosuhteista tai seikoista, jotka vaikuttavat teoksen hyödyntämiseen tai estävät sen.

Pykälän 4 momentin mukaan peruuttamisoikeudesta on mahdollista poiketa, mikäli sopimusehdot perustuvat kollektiiviseen sopimukseen. Momentin säännöksillä pyritään tunnustamaan kollektiivisten sopimusten merkitys myös peruuttamisoikeuteen nähden.

Pykälän 5 momentin viittaussäännöksen mukaan sen estämättä, mitä edellä 1–4 momentissa on sovittu teoksen esittämistä tai julkaisemista koskevan oikeuden luovutuksesta, sovelletaan 30, 33 ja 34 §:ssä on säädetty. Säännöksellä sovitetaan yhteen voimassa olevat ja uudet oikeudenluovutuksien peruuttamista koskevat säännökset.

Pykälän 5 momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan elokuvateosta koskevan sopimuksen purkamiseen sovellettaisiin, mitä 40 §:ssä säädetään. Elokuvateoksiin liittyy monia erityispiirteitä, minkä vuoksi elokuvateosten osalta on syytä pitää voimassa nykyiset 40 §:ssä olevat säännökset. Tyypillisesti elokuvateosten tuottaminen on erittäin kallista ja edellyttää rahoituksen hankkimisen lisäksi paljon muuta valmistelua, kuten elokuvan tuottamiseen tarvittavan henkilöstön palkkaamista. Direktiivin 22 artiklasta myös ilmenee, että erityyppisiin teoksiin voidaan soveltaa erilaisia säännöksiä oikeuksien peruuttamisen osalta.

45 §. Esittävä taiteilija. Pykälää muutettaisiin niin, että esittävän taiteilijan oikeudet kuva- ja äänitallenteille tallennettuihin esityksiin yhtenäistettäisiin ja yhdistettäisiin yhdeksi säännökseksi pykälän 2 momenttiin. Pykälän 1 ja 6 momentteihin ei ehdoteta muutoksia.

Muutoksen jälkeen kuvataallenteella esiintyvien esittävien taiteilijoiden yksinoikeus kattaisi äänitallenteella esiintyvien esittävien taiteilijoiden oikeutta vastaavasti myös tallennettujen esitysten julkisen esittämisen ja muun kuin pyynnöstä tapahtuvan yleisölle välittämisen. Jatkossa kaikilla esittävillä taiteilijoilla, kuten muusikoilla, näyttelijöillä ja tanssijoilla, olisi siten samat oikeudet esityksensä tallenteeseen. Nämä oikeudet käsittäisivät yksinoikeuden siirtää tallenne laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, sekä yksinoikeuden saattaa tallennettu esitys yleisön saataviin esittämällä tallenne julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle, välittämällä tallenne yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös tallennetun esityksen välittäminen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse

valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, sekä levittämällä tallenteen kappaleita yleisön keskuuteen. Koska äänitallenteiden ja kuvatallenteiden suoja olisi tällöin lähtökohtaisesti sama paitsi ajaltaan myös ulottuvuudeltaan, säädettäisiin suojasta yhdessä ja samassa 2 momentin säännöksessä.

Pykälän 4 ja 5 momentissa säädetyt erilliset suoja-ajat ääni- ja kuvatallenteille, jotka julkaistaan tai saatetaan yleisön saataviin muutoin kuin tallenteen kappaleita levittämällä ja ennen kuin esitysvuodesta on kulunut 50 vuotta, säilytettäisiin ennallaan. Tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajasta säädetty direktiivi 2006/116/EY (suoja-aikadirektiivi), jota on muutettu direktiivillä 2011/77/EU, edellyttää äänitallenteille tallennetuille esityksille pidempää suoja-aikaa kuin kuvatallenteille. Kun ehdotettavien muutosten myötä kaikkien esittävien taiteilijoiden oikeudet vastaisivat toisiaan, voitaisiin tallenteiden erimittaisista suoja-ajoista säätää nykyisen 4 ja 5 momentin sijasta uudessa 3 momentissa. Samalla nykyiset 6 ja 7 momentit siirtyisivät 4 ja 5 momenteiksi.

Jotta pykälän viittaussäännös vastaisi ehdotettuja muutoksia, 5 momentiksi siirtyvään viittaussäännökseen tehtäisiin tekninen muutos viittaamalla pykälän 1—3 momentteihin. Momenttiin lisättäisiin myös viittaukset 13 b, 16 g, 16 h, 23 a §, 30 a ja 30 b:ään. Uusi 13 b § koskee teosten käyttämistä tiedonlouhintaan. Uudet 16 g ja 16 h § koskevat kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä kulttuuriperintölaitoksissa sopimuslisenssin tai tekijänoikeuden rajoituksen nojalla. Uusi 23 a § koskee teoksen käyttöä parodiassa, karikatyyrissä ja pastississa hyvän tavan mukaisesti.

46 §. Äänitallenteen tuottaja. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin viittaukset 13 b, 16 g, 16 h ja 23 a §:ään. Uusi 13 b § koskee teosten käyttämistä tiedonlouhintaan ja 16 g ja 16 h § koskevat kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä kulttuuriperintölaitoksissa sopimuslisenssin tai tekijänoikeuden rajoituksen nojalla. Uusi 23 a § koskee teoksen käyttöä parodiassa, karikatyyrissä ja pastississa hyvän tavan mukaisesti.

46 a §. Kuvatallenteen tuottaja. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin viittaukset 13 b, 16 g, 16 h ja 23 a §:ään. Uusi 13 b § koskee teosten käyttämistä tiedonlouhintaan ja 16 g ja 16 h § koskevat kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä kulttuuriperintölaitoksissa sopimuslisenssin tai tekijänoikeuden rajoituksen nojalla. Uusi 23 a § koskee teoksen käyttöä parodiassa, karikatyyrissä ja pastississa hyvän tavan mukaisesti.

47 §. Äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitallenteen käyttäminen. Pykälän 1 momentin viittaus 45 §:n 2 ja 4 muutettaisiin viittaukseksi 45 §:n 2 ja 3 momenttiin. Muutos on tekninen ja johtuu 45 §:n rakenteessa tehtävästä muutoksesta.

Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin viittaus uuteen 23 a §:ään. Voimassa olevan momentin esitöistä ilmenee, että HE 28/2004 vp:n mukaan momentin ”viittauksilla 21, 22 ja 25 b §:ään tehdään selväksi, ettei äänitteen käytöstä ole korvausoikeutta näiden rajoitussäännösten mukaisissa käyttötilanteissa”. Viittauksella uuteen 23 a §:ään selvennettäisiin, ettei tuottajalla tai esittävällä taiteilijalla ole oikeutta korvaukseen, kun 47 §:ssä tarkoitettussa julkisessa esittämisessä, alkuperäisessä yleisölle välittämisessä tai edelleen lähettämisessä käytetään parodian, karikatyyrin tai pastissin piiriin kuuluvaa esitystä.

48 §. Radio- ja televisioyritys. Pykälässä säädetään lähettäjäyritysten oikeuksista lähetyksiinsä nähden. Pykälän 4 momentissa on luettelo lain säännöksistä, joita sovelletaan vastaavasti lähettäjäyritysten oikeuksiin.

Momentin loppuosassa on säädetty, että lähetyksen edelleen lähettämiseen kaapeleitse sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 1 momentissa ja 25 i §:n 1 momentissa säädetään. Mukaan muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta peräisin olevaan lähetykseen sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 3 momentissa säädetään.

Tämä säännös on kanavoinut kotimaisten lähettäjäyritysten lähetyksen edelleenlähettämisen oikeudet kollektiivisen yhteishallinnon kautta. Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin olevien lähetyksen osalta säännös on merkinnyt sitä, että näiden lähettäjien luvat edelleenlähettämiseen on ollut saatava yhtä aikaa muiden tarvittavien lupien kanssa. Säännöksen muotoilun ovat sanelleet satelliitti- ja kaapelidirektiivin vähimmäisvaatimukset.

Verkkolähetysdirektiivin 7 artiklan mukaisesti jäsenvaltiot voivat säätää, että samoja sääntöjä sovelletaan tilanteisiin, joissa alkuperäinen lähetys ja edelleenlähetys tapahtuvat saman valtion alueella. Näin on ehdotettu edellä 25 h §:n kohdalla säädettäväksi. Satelliitti- ja kaapelidirektiivin 10 artikla ja verkkolähetysdirektiivin 5 artikla edellyttävät, että lähettäjäyritysten oikeuksiin ei sovelleta kollektiivista oikeuksien hallinnointia. Näin ollen on säädettävä myös kotimaisten lähettäjäyritysten osalta, että lupa edelleen lähettämiseen on saatava kultakin lähettäjäyritykseltä. Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin olevien lähetysten osalta tämä oli jo varmistettu.

Kaapeleitse tapahtuvaa edelleen lähettämistä koskeva säännös ehdotetaan 25 h §:n 3 momentin osalta poistettavaksi ja korvattavaksi viittaussäännöksessä viittauksella 25 h §:n 3 momentin säännöksen soveltamiseen. Lain 25 h §:n 3 momentin mukaisesti lähettäjäyrityksen lupa lähetyksen edelleen lähettämiseen on myönnettävä samanaikaisesti tekijöiden 25 h §:n 1 momentissa olevan sopimuslisenssisäännöksen mukaisen tekijöiden luvan kanssa.

Näin muutettuna säännös olisi neutraali edelleen lähettämässä käytettyyn tekniikkaan nähden. Edelleen lähettäminen voisi tapahtua millä tahansa tekniikalla.

Viittaus jakeluvelvoitteen piiriin kuuluvien lähetysten johtoja pitkin (kaapeleitse) tapahtuvaa edelleenlähettämistä koskevaan 25 i §:n 1 momenttiin säilyisi 48 §:n 4 momentissa. Direktiivi ei edellytä muutoksia sen paremmin 25 i §:ään kuin sen soveltamista lähettäjäyrityksiin koskevaan viittaussäännökseen 48 §:n 4 momentissa.

Lain 54 §:ssä on säännös erimielisyyden ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä, jos lähettäjäyritys kieltää edelleen lähettämisen ilman perusteltua syytä tai asettaa sille kohtuuttomia ehtoja.

Näillä 48 §:n 4 momentin muutoksilla pannaan täytäntöön verkkolähetysdirektiivin 5 artiklan 1 kohta ja satelliitti- ja kaapelidirektiivin 10 artikla. Muutettuja säännöksiä sovellettaisiin myös Suomesta peräisin olevien alkuperäisten lähetysten edelleenlähettämiseen.

49 §. Luettelon ja tietokannan valmistaja. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin viittaukset 13 b, 14 a, 16 g ja 16 h §:ään. Uusi 13 b § koskee teosten käyttämistä tiedonlouhintaan, 14 a § koskee teosten käyttämistä opetuksen havainnollistamiseksi ja 16 g ja 16 h § koskevat kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä kulttuuriperintölaitoksissa sopimuslisenssin tai tekijänoikeuden rajoituksen nojalla.

49 a §. Valokuvaaja. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin viittaukset 13 b, 14 a, 16 g, 16 h ja 23 a §:ään. Uusi 13 b § koskee teosten käyttämistä tiedonlouhintaan, 14 a § koskee teosten käyttämistä opetuksen havainnollistamiseksi ja 16 g ja 16 h § koskevat kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä kulttuuriperintölaitoksissa sopimuslisenssin tai tekijänoikeuden rajoituksen nojalla. Viittaus 23 a §:ään koskee käyttöä parodiassa. Viittaus 27—29 §:ään korvattaisiin viittauksella 27, 28 ja 29 §:ään. Valokuvateosten tekijöillä on oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen 28 a §:n nojalla, jota ei kuitenkaan ehdoteta sovellettavaksi 49 a §:n mukaisiin valokuvaajiin.

Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jolla kavennettaisiin valokuvaajan lähioikeuden suojan alaa. Valokuvaajalla ei olisi 1 momentissa tarkoitettua oikeutta kuvataiteen teoksesta otettuun valokuvaan, jos teoksen suojan voimassaoloaika on päättynyt.

Säännöstä sovellettaisiin valokuvateoksiin ja muihin kuvataiteen teoksiin. Kuvataiteen teoksiin katsotaan kuuluviksi ainakin valokuvateokset, maalaukset, veistokset, grafiikan alan teokset, korkokuvat (reliefit), kuten mitalit ja rahat. Kuvataiteen teoksiin kuuluvat myös tekstiilipainotyöt, kudotut taideteokset, mosaiikkiteokset ja lasi- ja keramiikkatyöt, joiden voidaan katsoa olevan kuvataiteen teoksia.

Pykälän säännökset soveltuvat valokuvaan, jossa on perinteisesti käytetty valolle herkkää materiaalia kuvan aikaansaamiseksi. Nykyisin valokuvien valmistamisessa käytetään pääasiassa digitaalista tekniikkaa. Kuten valokuvateostenkin kohdalla 49 a §:ssä valokuvalla tarkoitetaan myös valokuvaamiseen verrattavalla tavalla aikaansaatuja toisinnoksia.

Uuden 4 momentin säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 14 artikla.

50 §. Lehtijulkaisun kustantaja. Ehdotuksen mukaan poistettaisiin nykyinen 50 §:ssä oleva säännös sanomalehtitiedotuksen suojasta. Sen tilalla säädettäisiin kustantajan lähioikeussuojasta ja uusilla säännöksillä pantaisiin täytäntöön direktiivin 15 artikla, jonka tavoitteena on yhdenmukaistaa sanoma- ja aikakauslehtien oikeudellista suojaa. Direktiivin 55 johdantokappaleen mukaan on tarpeen tunnustaa kustantajien organisaatio- ja rahoituspanos lehtijulkaisujen tuottamisessa ja edistää sitä edelleen. Kyseessä on siten Euroopan unionin tasoisena harmonisoitu uusi lähioikeudellinen suojamuoto lehtikustantajille.

Direktiivin 54 johdantokappaleen mukaan suojamuodon tarkoituksena on antaa lehtikustantajille suojaa uudelleenkäyttöä vastaan mediaseuranta- ja uutiskoostepalveluissa, joille lehtijulkaisujen uudelleenkäyttö muodostaa tärkeän osan niiden liiketoimintamallia ja merkittävän tulonlähteen.

Pykälän 1 momentin mukaan lehtikustantajalla olisi yksinomainen oikeus määrätä lehtijulkaisunsa kappaleiden tai niiden osien (otteiden) valmistamisesta ja yleisölle välittämisestä ansiotarkoituksessa siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada ne saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Direktiivin 55 johdantokappaleen mukaan on tarpeen antaa unionin tasolla yhdenmukaistettu oikeudellinen suoja lehtijulkaisuille tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien toimesta tapahtuvan verkkokäytön osalta.

Suoja on tarkoitettu kohdistuvaksi nimenomaisesti tietoverkossa tarjottavaan palveluun. Palvelulla viitataan direktiivin 55 johdantokappaleen mukaan teknisiä määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2015/1535 tarkoitettujen tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajien toteuttamaan verkkokäyttöön. Mainitun direktiivin 2 artiklan 5 kohdan mukaisesti 'tietoyhteiskunnan palvelulla' tarkoitetaan mainitun direktiivin 1 artiklan 1 b alakohdassa tietoyhteiskunnan palveluja. Tällaisia ovat kaikki etäpalveluina sähköisessä muodossa palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavat palvelut, joista tavallisesti maksetaan korvaus.

Lehtijulkaisujen kustantajan käsite olisi nyt täytäntöön pantavan direktiivin 55 johdantokappaleen loppuosan mukaan ymmärrettävä siten, että se kattaa palveluntarjoajat, kuten uutiskustantajat tai uutistoimistot, kun ne julkaisevat tässä direktiivissä tarkoitettuja lehtijulkaisuja.

Lehtikustantajan suoja kohdistuisi niin lehden käyttöön kokonaisuudessaan kuin siitä otettavien osien käyttöön pykälän 1 momentin mukaisesti. Esimerkiksi mediaseuranta- ja uutiskoostepalveluissa valmistetaan usein laajamittaisesti kappaleita aineistoista, joita käsitellään ja saatetaan asiakkaiden käyttöön. Euroopan komission direktiiviin liittyvien taustaselvitysten mukaan tällaiset palvelut riittävät monille käyttäjille, eikä juttuja käydä lukemassa alkuperäislähteestä.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentissa säädettyä oikeutta ei sovelleta: 1) yksittäisten käyttäjien lehtijulkaisun yksityiseen tai ei-kaupalliseen käyttöön; 2) hyperlinkkeihin; 3) lehtijulkaisun yksittäisiin sanoihin tai hyvin lyhyisiin otteisiin.

Momentin 1 kohdan osalta säännöksellä pantaisiin täytäntöön direktiivin 15 artiklan 1 kohdan toinen alakohhta, jonka mukaan yksinoikeutta ei sovelleta yksityisessä tai ei-kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvaan käyttöön. Kyseisen säännöksen soveltamisen kannalta merkitystä ei ole sillä, minkälaisen sivuston tai palvelun välityksellä lehti tai sen osa välitetään yleisölle. Säännös koskee esimerkiksi Twitterissä tai Facebook-ryhmässä tapahtuvaa yksityishenkilön sananvapauden harjoittamiseksi tapahtuvaa käyttöä samoin kuin muuta ilman ansiotarkoitusta tapahtuvaa verkkokäyttöä.

Momentin 2 kohdan mukaan yksinoikeutta ei sovellettaisi hyperlinkittämiseen. Näin ollen sanoma- ja aikakauslehden yleisön saataville saattaminen hyperlinkittämällä ei kuuluisi yksinoikeuden piiriin. Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 15 artiklan 1 kohdan kolmas alakohhta.

Sen sijaan säännöstä sovellettaisiin tilanteisiin, joissa käytetään internetin hakukoneita, jotka indeksoivat ja toisintavat verkosta löytyviä lehtien sivustoja. Hakupalvelut voivat olla erikoistuneita mediaseurantaan ja uutiskoostepalveluiden tekemiseen. Siltä osin kuin yleiskäyttöiset hakukoneet tuottavat vastaavia tuloksia, ne kuuluvat myös säännöksen soveltamisalaan.

Momentin 3 kohdan mukaan yksittäiset sanat ja hyvin lyhyet otteet jäisivät suojan ulkopuolelle direktiivin 15 artiklan 1 kohdan neljännen alakohdan mukaisesti. Direktiivin 58 johdantokappaleessa mainitaan, että tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien toteuttama lehtijulkaisujen yksittäisten sanojen tai hyvin lyhyiden otteiden käyttö ei välttämättä horjuta lehtijulkaisujen kustantajien sisällön tuottamiseen tekemiä investointeja. Sen vuoksi on aiheellista säätää, että lehtijulkaisujen yksittäisten sanojen tai hyvin lyhyiden otteiden käyttö ei saisi kuulua tämän direktiivissä säädetyn oikeuden soveltamisalaan. Direktiivin 57 johdantokappaleessa täsmennetään, että suojaa ei saa laajentaa koskemaan pelkkiä lehtijulkaisuissa selostettavia tosiasioita.

Lakiin ei ehdoteta otettavaksi säännöksiä siitä, mikä olisi ”hyvin lyhyt ote”, joka olisi suojan ulkopuolella. Esimerkiksi tiettyjä sallitun vapaan käytön merkkimääriä ei ehdoteta otettavaksi lakiin. Asia jäisi oikeuskäytännön varaan. Tarkoituksena ei myöskään ole, että lehden otsikot, vaikka ne olisivat hyvin lyhyitä, eivät olisi kategorisesti suojan ulkopuolella. Otsikot ovat lehtijulkaisujen olennainen ja kaupallisesti merkityksellinen elementti.

Pykälän 3 momentin mukaan lehtijulkaisuna pidettäisiin kokoelmaa, joka koostuu pääasiassa luonteeltaan journalistisista kirjallisista teoksista ja jota ei julkaista tieteellisessä tai akateemisessa tarkoituksessa. Lisäedellytyksenä on, että 1) lehti muodostaa erillisen numeron kausittain ilmestyvässä tai säännöllisesti päivitettävässä yhden otsikon alaisessa lehtijulkaisussa; 2) lehden tarkoituksena on antaa suurelle yleisölle uutisiin tai muihin aiheisiin liittyvää tietoa; ja 3) lehti on välitetty yleisölle missä tahansa viestimessä lehtikustantajan aloitteesta, toimituksellisella vastuulla ja valvonnassa.

Direktiivin 55 ja 56 johdantokappaleen mukaan lehtijulkaisuihin, joiden olisi kuuluttava suojan piiriin, sisältyvät esimerkiksi päivittäin ilmestyvät sanomalehdet, viikoittain tai kuukausittain julkaistavat yleis- tai erikoisaikakauslehdet, mukaan lukien tilauspohjaiset lehdet, sekä uutissivustot. Suojan piiriin eivät sen sijaan kuuluisi verkkosivustot, kuten blogit, joilla annetaan tietoa osana toimintaa, jota ei harjoiteta palveluntarjoajan, kuten uutiskustantajan, aloitteesta, toimituksellisella vastuulla ja valvonnassa. Tieteellisiin tai akateemisiin tarkoituksiin julkaistavien kausijulkaisujen, kuten tiedejulkaisujen, ei myöskään pitäisi kuulua suojan piiriin 56 johdantokappaleen mukaan.

Lehtikustantajan suoja ei edellyttäisi julkaisulta tai sen osalta tekijänoikeudellisesti arvioituna itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, jotka ovat teossuojan kansalliset edellytykset. Lehtijulkaisuina pidettäisiin niin painettuja lehtiä kuin verkkojulkaisuja, mutta yksinoikeus kohdistuisi ainoastaan lehtien digitaaliseen, verkossa tapahtuvaan hyödyntämiseen tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan toimesta.

Suoja ei ulottuisi myöskään lehtijulkaisujen painamalla tai muulla kappaleiden tuottamismenetelmällä valmistettuihin kappaleisiin tai tällaisten kappaleiden levittämiseen, mutta sanoma- tai aikakauslehdet voisivat jatkossakin estää tämän kaltaisen hyödyntämisen tekijöiltä ja muilta oikeudenhaltijoilta hankittujen yksinoikeuksien turvin.

Pykälän 4 momentin mukaan lehtikustantajan lähioikeutta ei sovellettaisi lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen tai muun suojan kohteen käyttöön, jolle on saatu lupa kyseisen teoksen tekijältä tai lähioikeuden haltijalta. Tilanteessa, jossa tekijä on myöntänyt lehtijulkaisun kustantajalle ei-yksinomaisen oikeuden eli yksinkertaisen käyttöluvan hyödyntää teosta, tekijälle jää oikeus antaa lupa teoksen käyttöön myös muille käyttäjille. Näiden käyttäjien suojaamiseksi sanoma- tai aikakauslehden kustantajan esittämiltä vaatimuksilta on tarpeen säätää, että tekijältä saadun luvan perusteella tapahtuvan käytön ei katsota loukkaavaan lehtikustantajan lähioikeutta, vaikka teos sisältyy myös muun lehtikustantajan julkaisemaan sanoma- tai aikakauslehteen tai muuten muulla tavoin. Niissä tapauksissa, joissa tekijä on antanut lehtijulkaisun kustantajalle yksinoikeuden teoksen käyttämiseksi, ei tekijälle jää oikeutta määrätä teoksesta. Säännös perustuu direktiivin 15 artiklan 2 kohdan toiseen alakohtaan.

Säännöksen mukaan sanoma- ja aikakauslehden kustantajan yksinoikeutta ei sovellettaisi sellaiseen lehteen sisältyvään teokseen tai lähioikeuden suojan kohteeseen, jonka suoja-aika on päättynyt. Tämä säännös perustuu 15 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan loppuosaan.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin lehtikustantajan lähioikeuden suoja-ajasta. Säännöksen mukaan 1 momentissa säädetty lehtijulkaisun kustantajan oikeus olisi voimassa, kunnes 2 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona sanoma- tai aikakauslehti julkaistiin. Suoja-aika laskettaisiin näin ollen siitä hetkestä, kun sanoma- tai aikakauslehden otettu uutisartikkeli tai muu juttu on julkaistu lehdessä. Säännöksen jälkimmäisen virkkeen mukaan 1 momentin säännöstä ei sovelleta lehtijulkaisuihin, jotka on julkaistu ensimmäisen kerran ennen 6 päivää kesäkuuta 2019.

Pykälän 6 momentin mukaan lehtijulkaisun kustantajan suojalla ei olisi vaikutusta lehteen sisältyvän teoksen tekijän tai lähioikeuden haltijan tekijänoikeuslain mukaiseen oikeuteen. Suojamuodolla ei näin ollen olisi vaikutusta lehteen sisältyvän teoksen, valokuvan, äänitallenteen, kuvatallenteen tai esittävän taiteilijan esityksen tekijänoikeuslaissa säädettyyn suojaan. Lehtikustantajan lähioikeus ei siten vaikuttaisi esimerkiksi lehteen sisältyvien itsenäisten ja omaperäisten teosten suoja-aikaan tai tekijän oikeuteen määrätä teoksesta. Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 15 artiklan 2 kohdan ensimmäinen alakohta.

Pykälän 7 momentin mukaan lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen tekijällä tai lähioikeuden kohteeseen kohdistuvan oikeuden haltijalla olisi oikeus asianmukaiseen osuuteen lehtikustantajan 1 momentissa tarkoitetun oikeuden käyttämisestä saamista tuloista. Säännöksellä pyritään varmistamaan, että sanoma- ja aikakauslehtien käytöstä tuleva taloudellinen hyöty jakautuisi niin lehtikustantajalle kuin tekijöille. Jos sanoma- tai aikakauslehden kustantaja myöntäisi luvan käyttää lehteä korvauksetta, ei myöskään tekijöille tulisi lisäansioita tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan toimesta tapahtuvasta käytöstä. Lehtikustantajan oikeuden ja lehteen sisältyvien teosten tekijänoikeuden ja muiden suojan kohteiden lähioikeuksien hallinnoinnin helpottamiseksi on lain 25 n §:ään otettu sopimuslisenssisäännös. Oikeudenhaltijat voivat halutessaan käyttää tätä käyttö lupien myöntämismekanismeja. Käyttö lupien myöntämisen yhteydessä sovittaisiin myös käytöstä maksettavista korvauksista.

Pykälän 8 momentin mukaan mitä 11, 11 a, 13 b, 16, 16 f—16 j, 17 a—17 d, 22, 23 ja 25 c §:ssä on säädetty, sovelletaan soveltuvin osin 1 momentissa tarkoitettuun oikeuteen. Tekijänoikeuden rajoitussäännösten osalta tämä tarkoittaa sitä, että momentissa luetellut rajoitussäännökset soveltuvat myös lehtikustantajan suojan kohteen käyttämiseen. Direktiivin 57 johdantokappaleen mukaan lehtijulkaisujen kustantajalle tämän direktiivin nojalla myönnettävään oikeuteen pitäisi soveltaa myös rajoituksia koskevia samoja soveltuvia säännöksiä kuin direktiivissä 2001/29/EY on säädetty, mukaan lukien mainitun direktiivin 5 artiklan 3 kohdan d alakohdassa säädettyä rajoitusta, kun on kyse lainauksista muun muassa arvostelua tai selostusta varten.

50 c §. Teknisiin toimenpitein suojattujen teosten käyttäminen. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan kun tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä suojattu teos on laillisesti käyttäjän hallussa tai saatavilla, saa teknisen toimenpiteen suojasta riippumatta käyttää teosta tiettyjen rajoitusten mukaisesti. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että teosta olisi mahdollista käyttää pykälässä nykyisin mainittujen lisäksi seuraavien tekijänoikeuden rajoitusten hyödyntämiseksi: 13 b §:ssä tarkoitettua tiedonlouhintaa varten, 14 a §:n tarkoitettua opetuksen havainnollistamista varten sekä 16 h §:ssä tarkoitettua kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten hyödyntämistä arkistoissa ja yleisölle avoimissa kirjastoissa ja museoissa varten.

Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 7 artikla.

50 f §. Suora siirto. Verkkolähetysdirektiivin 8 artiklan 1 kohdassa säännellään tapausta, jossa lähettäjäyritys (direktiivissä ”lähetystoimintaa harjoittava organisaatio”) lähettää ohjelmasignaalin signaalin jakelijalle, ilman että lähettäjäyritys samanaikaisesti itse lähettää kyseiset ohjelmasignaalit yleisölle. Kysymys on direktiivissä suoraksi siirroksi kutsutusta lähetysmenetelmästä, josta ei ole ollut aikaisemmin säännöksiä Euroopan unionin lainsäädännössä.

Verkkolähetysdirektiivin 2 artiklan 4 alakohdassa olevan määritelmän mukaisesti suoralla siirrolla tarkoitetaan teknistä prosessia, jossa lähetystoimintaa harjoittava organisaatio lähettää ohjelmasignaalin muulle organisaatiolle kuin lähetystoimintaa harjoittavalle organisaatiolle siten, että ohjelmasignaalit eivät ole yleisön saatavissa tämän lähetyksen aikana.

Direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa säädetään, että tällaisessa tapauksessa lähettäjäyrityksen ja signaalin jakelijan katsotaan osallistuvan yhteen ja samaan yleisölle välittämiseen. Tähän niiden on saatava direktiivin saman säännöksen mukaan lupa oikeudenhaltijoilta. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että oikeudenhaltijat saavat kohtuullisen korvauksen suojan kohteiden käyttämisestä tällaiseen yleisölle välittämiseen.

Direktiivin 20 johdantokappaleen mukaan lähettäjäorganisaatio ja signaalin jakelija osallistuvat tähän yleisölle välittämiseen omilla osuuksillaan. Niiden olisi sen vuoksi saatava oikeudenhaltijoilta lupa omiin osuuksiinsa tässä yhdessä ja samassa yleisölle välittämässä. Saman johdantokappaleen mukaan tämä kahden toimijan osallistuminen yhteen ja samaan yleisölle välittämiseen ei kuitenkaan saisi johtaa toimijoiden yhteisvastuuseen.

Samanaikaisesti johdantokappaleen mukaan jäsenvaltioiden olisi voitava vahvistaa kansallisella tasolla järjestelyt tällaisen yhtä ja samaa yleisölle välittämistä koskevan luvan saamiselle, myös kyseisille oikeudenhaltijoille maksettavat asiaan kuuluvat maksut. Tässä olisi otettava huomioon se, millä tavoin lähettäjäyritys ja signaalin jakelija hyödyntävät yhteen ja samaan yleisölle välittämiseen liittyviä teoksia ja lähioikeuksien suojan kohteita.

Signaalien jakelijoille aiheutuu edelleenlähetyspalvelujen tarjoajien tapaan merkittävä rasitus oikeuksien hankkimisesta, lukuun ottamatta lähettäjäyritysten hallussa olevia oikeuksia. Tästä syystä 20 johdantokappaleen mukaisesti jäsenvaltioiden olisi voitava säätää, että signaalien jakelijat hyötyvät niiden lähetyksiä koskevien oikeuksien pakollisen kollektiivisen hallinnoinnin järjestelmästä samaan tapaan ja samassa laajuudessa kuin edelleenlähetyspalvelujen tarjoajat.

Tekijänoikeuslain 50 f §:ksi ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, jossa säädetään suoran siirron menetelmästä ja sen oikeudellisesta arvioinnista.

Säännös poistaisi mahdollisen oikeudellisen epäselvyyden siitä, onko tällaisessa tapahtumaketjussa kysymys kahdesta tekijänoikeudellisesti relevantista teosta. Koska lähettäjäyrityksen ja jakelijayrityksen toimet muodostavat yhden tekijänoikeudellisesti relevantin teon, yleisölle välittämisen, on oikeudenhaltijoilta saatava lupa molempien yritysten toimiin.

Yritykset eivät olisi yhteisvastuussa tästä yhdestä ja samasta yleisölle välittämisestä. Yritykset olisivat tekijänoikeudellisessa vastuussa tekijöille omista osuuksistaan yhdessä ja samassa yleisön saataviin saattamisen kokonaisuudessa.

Direktiivin 21 johdantokappaleessa selitetään ero suoran siirron menetelmän ja edelleenlähettämisen välillä. Johdantokappaleen mukaisesti, kun ”lähetystoimintaa harjoittavat organisaatiot lähettävät ohjelmasignaalin suoraan yleisölle ja näin toteuttavat alkuperäisen välittämisen ja samanaikaisesti myös siirtävät signaalit toisille organisaatioille suoran siirron menetelmällä esimerkiksi varmistaakseen signaalien laadun edelleenlähetystä varten, näiden muiden organisaatioiden toteuttamat lähetykset katsotaan yleisölle välittämiseksi, joka on erillinen lähetystoimintaa harjoittavan organisaation toteuttamasta välittämisestä. Näissä tilanteissa olisi sovellettava tässä direktiivissä ja direktiivissä 93/83/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna tällä direktiivillä, vahvistettuja edelleenlähetyksestä koskevia sääntöjä.”

Suoran siirron menetelmään pohjautuvaa lähetystoimintaa ei toistaiseksi ole Suomessa. Lain 2 lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi sopimussisällissäännös 25 m §, jonka tarkoituksena on helpottaa oikeuksien hankkimista suoran siirron menetelmällä tapahtuvaa lähettämistä varten.

Säännöksellä pannaan täytäntöön verkkolähetydirektiivin 8 artiklan 1 kohta.

54 §. Välimiesmenettely. Lain 54 §:ssä ovat säännökset erimielisyyden ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä säännöksissä yksilöidyissä tapauksissa.

Pykälän 1 momentin 5 kohtaa muutettaisiin siten, että siitä poistettaisiin edelleen lähettämisen yhteydessä sana ”kaapeleitse” sekä säännös, jonka mukaan lähetyksen tulee olla peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta. Säännöstä ehdotetaan samalla selvennettäväksi niin, että on täysin selvää, että välimiesmenettely voi koskea samoin ehdoin sekä erimielisyyttä, joka koskee tekijöiden luvan myöntämistä 25 h §:n 1 momentin perusteella, että erimielisyyttä, joka koskee lähettäjäyrityksen luvan myöntämistä 48 §:n 1 momentin perusteella. Lupa voidaan myöntää välimiesmenettelyssä, jos sopimuslisenssiorganisaatio tai lähettäjäyritys tai molemmat kieltävät edelleen lähettämisen ilman perusteltua syytä tai asettavat sille kohtuuttomia ehtoja.

Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi viittaus kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen. Viittaus luvan myöntämiseen 25 h §:n 2 momentin mukaisesti ehdotetaan korvattavaksi viittauksella 25 h §:n 1 momenttiin, joka on edelleenlähettämistä koskeva käyttölupien myöntämistä koskeva perussäännös.

Säännöstä ehdotetaan selvennettäväksi siten, että se selvästi koskee sekä sopimuslisenssiorganisaatioiden että lähettäjäyritysten lupien myöntämistä edelleenlähettämiseen. Säännöstä sovellettaisiin, kun on kysymys 26 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista radio- tai televisiolähetyksen samanaikaiseen ja muuttamattomaan edelleen lähettämiseen 25 h §:n 1 momentin mukaisesti tai luvan myöntämisestä ja sen ehdoista 48 §:n 1 momentin perusteella.

Säännöksen soveltamisalan rajausta, että lähetyksen on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta, ehdotetaan poistettavaksi. Säännös soveltuisi näin ollen sekä Suomesta että muista Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtiosta peräisin olevien lähetyksen edelleenlähettämistä koskevien erimielisyyksien ratkaisemiseen. Tämä vastaa toisaalla tässä esityksessä olevia edelleenlähetykseen liittyvien säännösten soveltamisalan muutosehdotuksia.

Myös luvan myöntämistä koskevaan 5 kohdan loppuosaan ehdotetaan täsmennystä. Välimiehet voisivat myöntää luvan, jos sopimuslisenssiorganisaatio tai lähettäjäyritys kieltää edelleen lähettämisen ilman perusteltua syytä tai asettaa sille kohtuuttomia ehtoja.

Pykälän 4 momentti koskee välimiesmenettelyssä annettavan luvan vaikutuksia. Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että 25 h §:n 1 tai 2 momenttiin olevan viittauksen sijasta viittaus olisi 25 h §:n 1 momenttiin. Viittaus 48 §:n 1 momentin mukaisesti annettuun lupaan korvattaisiin viittauksella säännöksen perusteella annettuun lupaan ja sen ehtoihin.

54 a §. Opetustoiminta ansiotarkoituksessa. Pykälää ehdotetaan tarkistettavaksi lisäämällä siihen viittaus niihin tekijänoikeuden rajoituksia koskeviin säännöksiin, joissa oikeuksia on rajoitettu opetustoiminnan hyväksi. Nämä olisivat 14 §:n 2 ja 3 momentti, 14 a §:n 1 momentti ja 21 §:n 1 momentti. Samalla säännöksen soveltamisen ulkopuolelle jäisivät opetustoimintaan sovellettavissa olevat sopimuslisenssisäännökset lain 13 §:ssä ja 14 §:n 1 momentissa.

55 a §. Määritelmä. Pykälässä määritellään 6 a luvun sääntelyn kohteena olevat tekijänoikeudellisessa vastuussa olevat palveluntarjoajat.

Pykälän mukaisesti palveluntarjoajalla tarkoitetaan direktiivissä 2 artiklan 6 kohdassa määriteltyä verkkosisällönjakopalvelun tarjoajaa. Direktiivin määritelmän mukaan verkkosisällönjakopalvelulla tarkoitetaan sellaista tietoyhteiskunnan palvelua, ”jonka päätarkoituksena tai yhtenä päätarkoituksena on säilyttää suuri määrä käyttäjiensä palveluun lataamia tekijänoikeudella suojattuja teoksia tai muuta suojattua aineistoa, jotka palvelu organisoii ja joita se promotoi voitontavoittelua varten, ja tarkoituksena antaa yleisölle pääsy niihin”. Tässä luvussa käytetään termiä ”palveluntarjoaja”. Direktiivin määritelmässä olevalla

viittauksella muuhun suojattuun aineistoon tarkoitetaan eräitä lähioikeuden kohteita. Uuden 6 a luvun soveltamisesta lähioikeuden kohteisiin säädetään 55 m §:ssä viittaussäännöksellä lain 5 lukuun.

Määritelmän sisältämä kriteerien luettelo on kumulatiivinen; arvioitaessa, onko kysymys 6 a luvun säännösten soveltamisalaan kuuluvasta palveluntarjoajasta, tulee kaikkien kriteerien täytyttyä.

Direktiivin 62 johdantokappaleen mukaan tällaisen palveluntarjoajan päätarkoituksena on säilyttää tekijänoikeudella suojattua sisältöä ja mahdollistaa se, että käyttäjät lataavat palveluun ja jakavat suuria määriä tällaista sisältöä tarkoituksena saada siitä voittoa joko suoraan tai välillisesti. Palveluntarjoajat edistävät ja markkinoivat sisältöjä laajemman yleisön houkuttelemiseksi palvelussa oleviin sisältöihin luokittelemalla sisältöjä ja käyttämällä palveluissa kohdennettua mainontaa.

Direktiivin 63 johdantokappaleen mukaan arvioitaessa palveluntarjoajan päätarkoitusta säilyttää ja välittää yleisölle ”suurta määrää tekijänoikeudella suojattuja teoksia” olisi otettava huomioon yhdistelmä eri osatekijöitä, kuten palvelun yleisö ja palvelujen käyttäjien palveluun lataamien tekijänoikeudella suojattua sisältöä sisältävien tiedostojen lukumäärä.

Direktiivin määritelmässä käytetyn termin ”promotoi” vastineena käytetään nyt ehdotettavassa määritelmässä termiä ”edistää ja markkinoi”. Tällaisilla palveluilla on tärkeä rooli verkkosisältömarkkinoilla, koska ne kilpailevat samoista yleisöistä muiden verkkosisältöpalveluiden tarjoajien kanssa, kuten sellaisten verkkopohjaisten äänen tai videon suoratoistopalveluiden kanssa, joihin palvelun käyttäjä ei ole tallentanut sisältöä.

Erona verkkosisältöpalveluun, jossa tarjottava sisältö perustuu palveluntarjoajan tekemään valintaan, on se, että verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja ei aktiivisesti ennalta valitse palvelussa tarjottavia sisältöjä, vaan sisältöjen valinta palvelujen tarjottavaksi ja niiden tallentamisesta palveluun tapahtuu palvelun käyttäjien toimesta. Näin tapahtuu pääasiassa myös mainosrahoitteisissa ja maksullisissa sisältöpalveluissa. Vaikka verkkosisällönjakopalvelut yleensä ovat käyttäjilleen maksuttomia, direktiivi ei sulje pois mahdollisuutta, että verkkosisällönjakopalvelu voisi periä käyttäjiltä maksun palvelun käytöstä.

Verkkosisällönjakopalveluina ei direktiivin 62 johdantokappaleen mukaan voida pitää sellaisia palveluita, joilla on jokin muu päätarkoitus. Esimerkkeinä soveltamisalan ulkopuolelle jäävistä palveluista mainitaan direktiivin 2 artiklan 6 kohdassa ja 62 johdantokappaleessa sähköiset viestintäpalvelut, yritystenväliset pilvipalvelut, pilvipalvelut, joihin kuluttajat voivat ladata sisältöä omaan käyttöönsä, sekä verkossa toimivat markkinapaikat. Markkinapaikkojen päätoimintaa on yleensä verkossa tapahtuva vähittäiskauppa, johon ei sisälly pääsyn antaminen tekijänoikeudella suojattuun sisältöön. Määritelmän ulkopuolelle jäisivät direktiivin 2 artiklan 6 kohdan mukaan myös avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kehitys- ja jakoalustat, voittoa tavoittelemattomat koulutusalan tai tieteellisten tietovarastojen sekä voittoa tavoittelemattomien verkkoencyklopedioiden kaltaiset palveluiden tarjoajat.

Ehdotettavia 6 a luvun säännöksiä ei myöskään sovelleta palveluntarjoajiin, joiden päätarkoituksena on harjoittaa tekijänoikeuspiratismia tai helpottaa sitä.

Direktiivin luettelo palveluista, jotka jäävät verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan määritelmän ulkopuolelle, ei ole tyhjentävä. Arvio siitä, onko kyse 6 a luvun soveltamisalaan kuuluvasta palveluntarjoajasta, on tehtävä määritelmän kriteerien pohjalta tapauskohtaisesti.

Verkkosisällönjakopalvelu on käsitteellisesti pidettävä erillään myös tekijänoikeuslain 25 l §:ssä tarkoitettusta televisio-ohjelmien verkkotallennuspalvelusta, joka on luonteeltaan verkkosisältöpalvelu eikä verkkosisällönjakopalvelu.

Palvelun käyttäjillä tarkoitetaan niitä yksityishenkilöitä, jotka tallentavat palveluun sisältöä. Sisältö voi olla käyttäjien itse tekemää tai koostua kokonaan tai osittain muiden luomista tekijänoikeudella suojatuista teoksista. Tässä luvussa oleva sääntely kohdistuu erityisesti käyttäjien palveluun tallentamaan sisältöön, johon kohdistuu kolmannelle kuuluvia oikeuksia ja jonka käyttämiseen ei ole saatu lupaa.

55 b §. *Oikeudelliset lähtökohdat.* Pykälän 1 momentissa säädetään direktiivin 17 artiklan 1 kohdan mukaisesti siitä oikeudellisesta lähtökohdasta, johon 55 a §:ssä määritellyn palveluntarjoajan tekijänoikeudellinen vastuu perustuu. Direktiivin 17 artiklan 1 kohdan 1 alakohta edellyttää, että tekijänoikeuslaissa vahvistetaan, että kun teoksia tallennetaan 55 a §:ssä määritellyn palveluntarjoajan palveluun, palveluntarjoaja välittää teokset yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Palveluntarjoaja antaa yleisölle pääsyn käyttäjiensä palveluun lataamiin tekijänoikeudella suojattuihin teoksiin. Tähän pääsyn antamiseen sovellettavista oikeuksista on säädetty tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 3 artiklassa.

Sääntely vahvistaisi sen, että direktiivissä tarkoitettut palveluntarjoajat ovat velvollisia hankkimaan luvan toimintaansa varten. Ehdotettavissa säännöksissä otetaan jäljempänä 55 e §:ssä huomioon käyttäjien mahdollisuus käyttää teoksia säädettyjen tekijänoikeuden rajoitusten nojalla. Tämä vaikuttaa siihen, onko näiden käyttäjien saatava oikeudenhaltijalta lupa ja maksettava korvausta oikeudenhaltijalle teoksen käyttämisestä.

Direktiivin 64 johdantolauseen mukaan 55 a §:ssä määritellyt palveluntarjoajat toteuttavat yleisölle välittämisen tai yleisön saataviin saattamisen, kun ne antavat yleisölle pääsyn käyttäjiensä palveluun lataamiin tekijänoikeudella suojattuihin teoksiin. Palveluntarjoaja on siten velvollinen hankkimaan luvan teosten käyttämiseen palvelussa kyseisiltä oikeudenhaltijoilta. Käsillä oleva uusi sääntely on erillinen eikä vaikuta toisaalla unionin oikeudessa vahvistettuun yleisölle välittämisen tai yleisön saataviin saattamisen käsitteeseen, eikä se vaikuta direktiivin 2001/29/EY 3 artiklan 1 ja 2 kohdan mahdolliseen soveltamiseen muihin tekijänoikeudella suojattua sisältöä käyttäviin palveluntarjoajiin.

Pykälän 2 momentin mukaan palveluntarjoajat ovat velvollisia hankkimaan tarvittavat luvat. Ellei asiaankuuluvia oikeuksia palveluun ladattuun sisältöön ole saatu, palveluntarjoajat ovat vastuussa tekijänoikeuden loukkauksesta. Vastuusta voi vapautua erityisin, tarkemmin 55 c §:n 1 momentissa säädettyin ehdoin. Säännös vastaa direktiivin 17 artiklan 1 kohdan 1 alakohtaa.

Pykälän 3 momentissa säädetään, että kun palveluntarjoaja on saanut tekijöiden luvan, lupa käsittää myös palvelun käyttäjien toimet, kun nämä tallentavat teoksia yleisölle välitettäväksi. Tätä ei kuitenkaan sovelleta, kun palvelun käyttäjä toimii ansiotarkoituksessa tai käyttäjän tämä toiminta tuottaa merkittäviä tuloja. Säännös vastaa direktiivin 17 artiklan 1 kohdan 2 alakohtaa. Tällainen palvelun käyttäjä vastaa omasta toiminnastaan ja sen on hankittava itse toiminnalleen luvat tekijöiltä tai oikeuksien hallinnointiorganisaatiolta.

Direktiivin 17 artiklan 3 kohdassa on säädetty, että edellä tarkoitettuun yleisölle välittämiseen tai yleisön saataviin saattamiseen ei sovelleta direktiivin 2000/31/EY 14 artiklan 1 kohdassa säädettyä vastuunrajoitusta. Mainituissa säännöksissä säädetään asianomaisessa direktiivissä tarkoitettujen palveluntarjoajien vastuuvapaudesta eräin ehdoin. Esitykseen on sisällytetty asiaa koskeva ehdotus lisäyksestä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 184 §:ään.

Direktiivin 65 johdantolauseen mukaan sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin (2000/31/EY) 14 artiklan 1 kohdan mukaista (hosting-palvelut) vastuuvapautta ei sovelleta tämän direktiivin säännöksistä johtuvaan vastuuseen. Tämä ei estä mainitun direktiivin mukaisten vastuuvapausäännösten soveltamista palveluntarjoajiin tämän direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävissä tilanteissa. On myös huomattava, että Euroopan unionissa on valmisteilla uusi säädös digitaalisista palveluista, joka voimaantultuaan saattaa vaikuttaa myös sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 184 §:ään.

55 c §. *Palveluntarjoajan vastuu ja vastuuvapaus.* Palveluntarjoaja olisi ehdotetun 55 c §:n 1 momentin mukaan vastuussa teoksen käyttämisestä tekijänoikeuslain 2 §:ssä tarkoitettuun yleisölle välittämiseen, ellei sillä ole lupaa teoksen tähän käyttöön. Palveluntarjoajan toimimisvelvollisuus koskee ensinnäkin lupien hankkimista. Palveluntarjoaja ei vapaudu vastuusta, mikäli se ei ole toiminut parhaansa mukaan lupien saamiseksi. Palveluntarjoajalla on lisäksi toimintavelvollisuus kahdessa tapauksessa. Sen on toimittava parhaansa mukaan saatuaan tekijältä teoksen yleisölle välittämistä koskevan estopyynnön tai teoksen saatavilla olon estämistä koskevan poistopyynnön.

Säännöksen mukaan palveluntarjoaja voisi vapautua mainitusta vastuusta, jos se on 1 momentin 1 kohdan mukaisesti toiminut parhaansa mukaan saadakseen 55 b §:n 2 momentissa tarkoitetun luvan.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädetään tilanteesta, jossa tekijä haluaa estää ennakolta joidenkin teosten lataamisen palveluun. Tekijällä tarkoitetaan myös sitä, jolle tekijä on siirtänyt oikeutensa, tai jonka tekijä on valtuuttanut toimimaan puolestaan. Tällaisen estopyynnön tulee sisältää palveluntarjoajan kannalta merkitykselliset ja tarvittavat tiedot. Tästä seuraa palveluntarjoajalle velvollisuus toimia parhaansa mukaan huolellista ammatinharjoittamista koskevien toimialan korkeatasoisten vaatimusten mukaisesti varmistaakseen, että pyynnön kohteena oleva teos tai teokset eivät tule yleisön saataviin.

Palveluntarjoajalla olisi teoksen estämistä koskien toimintavelvollisuus, kun tekijä on ilmoittanut tiedot, joilla palveluntarjoaja voi tunnistaa tekijänoikeudella suojatun teoksen palvelussa ennakkollisesti jo ennen teoksen lataamista palveluun.

Toimintavelvollisuus syntyy, kun tekijä on antanut palveluntarjoajalle merkitykselliset ja tarvittavat tiedot estettävistä teoksista. Näillä tiedoilla tarkoitetaan sellaisia tietoja, joita käyttäen palveluntarjoaja voi eston toteuttaa, kuten teosten tunnistusmateriaali eli niin kutsuttu referenssitiedosto, joka on teos digitaalisessa muodossa sellaisenaan. Teoksen tunnistamiseksi riittää myös metadata, jonka avulla teos ja tekijä ovat tunnistettavissa.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin tilanteesta, jossa teos on jo saatavilla palvelussa ja tekijä haluaa estää teoksen saatavilla olon. Tekijän tulee tehdä poistopyyntö palveluntarjoajalle riittävän perustellun ilmoituksen muodossa. Palveluntarjoajan tulisi sen saatua mainitun ilmoituksen viipymättä ryhtyä ilmoituksen kohteena olevan teoksen saannin poistamiseksi verkkosivustoiltaan. Palveluntarjoajan tulee myös toimia parhaansa mukaan estääkseen teoksen tulevat lataukset palveluun.

Riittävän perustellun ilmoituksen tulee, samoin kuin ennakkollista estämistä koskevan pyynnön, sisältää poistopyynnön kohteena olevan teoksen tai olevien teosten identifioimiseksi tarpeelliset tiedot.

Sekä esto- että poistovaatimuksen voisi tekijän puolesta esittää myös se, joka on oikeutettu toimimaan tekijän puolesta. Jos tekijänoikeus on siirtynyt toiselle, voi vaatimuksen lähtökohtaisesti esittää se, jolle tekijänoikeus on siirtynyt. Tekijä on voinut valtuuttaa myös toisen, esimerkiksi yhteishallinnointiorganisaation tai jonkin muun tekijöiden etuja palvelevan palveluntarjoajan, valvomaan oikeuksiaan.

Johdantolauseessa todetaan, että toimet, joita palveluntarjoajat toteuttavat yhteistyössä oikeudenhaltijoiden kanssa, eivät saisi johtaa siihen, että estetään tekijänoikeutta loukkaamattoman sisällön saatavuus. Tällaista sisältöä ovat esimerkiksi teokset, joiden osalta on tehty sopimus palvelun tarjoajan tai käyttäjän ja oikeudenhaltijan välillä tai teokset, joiden käyttö on sallittu tekijänoikeutta tai lähioikeuksia koskevan rajoitussäännöksen nojalla.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen suojattujen teosten estämisen ja poistamisen edellyttämä teoksen tunnistaminen on eräs keskeisimpiä uusien teknologioiden käyttökohteita. Tekijöiden ja teosten tunnistamiseen liittyvät vaatimukset ja niiden tunnistamista toteuttavat teknologiset järjestelmät kehittyvät nopeasti. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että palveluntarjoajien käyttämien tunnistamisvälineiden virheensieto-ominaisuudet paranevat. Tämä vähentää niitä tapauksia, joissa palveluntarjoajan palvelussa oleva versio teoksesta poikkeaa tunnistustiedostosta tavalla, jota tunnistusjärjestelmä ei havaitse, mikä aiheuttaa virheellisen teoksen tunnistamisen. Palveluntarjoajan tulee poistaa teos palvelusta, kun tunnistustieto on riittävä käytetyn tunnistusteknologian kannalta, eikä teoksen tunnistamisesta ole epäilystä. Teoksen identifioimiseksi tarvittavan tiedon ei tarvitse olla identtinen palvelussa olevan teoksen kanssa; riittää että voidaan päätellä kysymyksen olevan samasta teoksesta.

Pykälän 2 momentissa ovat säännökset niistä seikoista, jotka on otettava huomioon edellä kuvattujen velvoitteiden oikeasuhtaisuuden arvioinnissa. Tämän taustana on se, että direktiivin 17 artiklan 4 kohdan velvoitteiden tulee artiklan 5 kohdan mukaan olla oikeasuhtaisia ja Euroopan unionin lainsäädäntöön sisältyvän suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

Momentissa säädetään niistä seikoista, jotka on otettava huomioon arvioitaessa sitä, onko palveluntarjoaja täyttänyt 1 momentissa tarkoitettujen velvoitteensa suhteellisuusperiaatteen valossa. Direktiivin 17 artiklan 5 kohdan mukaan oikeasuhtaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon a alakohdan mukaan palveluntarjoajan palvelun tyyppi, yleisö ja koko sekä palvelun käyttäjien palveluun tallentamien teosten tyyppi sekä b alakohdan mukaan soveltuvien ja vaikuttavien keinojen saatavuus ja niiden kustannukset palveluntarjoajille. Direktiivin lista ei ole tyhjentävä. Direktiivissä mainitut seikat on lueteltu ehdotetussa 55 c §:n 2 momentissa.

Direktiivin mukaisesti pykälän 2 momenttiin sisällytettävillä arviointiperusteilla tavoitellaan tasapainoa toisaalta tekijän omistusoikeuden ja toisaalta palvelun tarjoajien elinkeinovapauden välillä siten, että palvelun tarjoajien toimintavelvoite säilyisi kohtuullisena.

Koska huomioon otettavien seikkojen luettelo ei ole tyhjentävä, tuomioistuimen olisi mahdollista ottaa huomioon myös kaikki muut velvoitteiden oikeasuhtaisuuteen vaikuttavat seikat.

Mitä yleisempi tietyn tyyppinen aineisto palvelussa on, sen perustellumpaa on odottaa, että palvelun tarjoaja ottaa käyttöön sellaisia toimenpiteitä, joiden avulla kyseisen tyyppisestä aineistosta pystytään identifioimaan aineistot, joiden osalta tekijä on pyytänyt aineistoon pääsyn estoa tai sen poistamista. Ei voida edellyttää, että pelkästään valokuvien jakamiseen erikoistunut palvelun tarjoaja hankkisi käyttöönsä järjestelmiä, joilla voidaan tunnistaa ja estää pääsy esimerkiksi äänitiedostoihin.

Velvoitteiden oikeasuhtaisuutta arvioitaessa merkityksellisenä voidaan pitää myös sitä, että tekijä on toimittanut palvelun tarjoajalle riittävät ja merkitykselliset tiedot, jotta teos voidaan tunnistaa, kun palvelun käyttäjä yrittää ladata teoksen palveluun.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan arvioinnissa tulisi ottaa huomioon teoksiin pääsyn estoon soveltuvien ja tehokkaiden keinojen saatavuus ja niistä aiheutuva kustannus palveluntarjoajalle.

Aineiston tunnistamisessa käytettävien teknisten järjestelmien saatavuus voi vaihdella aineiston tyyppin mukaan. Esimerkiksi äänitallenteiden joukosta tekijänoikeutta loukkaavan aineiston tunnistamisen mahdollistavat ratkaisut ovat tällä hetkellä kehittyneempiä kuin vaikkapa tekijänoikeutta loukkaavan tekstin tunnistamiseen käytettävät tekniikat. Näiden teknologioiden saatavuus ja kustannukset voivat olla merkittäviä nimenomaan palveluntarjoajan kannalta, ja siksi on arvioitava velvoitteiden aiheuttamien taloudellisten vaikutusten suhteellisuutta myös perustuslaissa suojattujen oikeuksien valossa.

Seikkoja, joita oikeasuhtaisuuden arvioinnissa voidaan myös ottaa huomioon, voisivat olla esimerkiksi alalla mahdollisesti kehittyvät käytännöt, mahdolliset Euroopan unionin komission suositukset tai toimialan käytäntönsäännöt sekä muut näkökohdat, jotka vaikuttavat tulkintaan siitä, mitä vaatimuksia voidaan kohtuudella asettaa palveluntarjoajan velvoitteille.

Pykälä perustuu direktiivin 17 artiklan 4 ja 5 kohtaan.

55 d §. *Soveltaminen eräiden palveluntarjoajien toimintaan.* Pykälässä säädetään palveluntarjoajan 55 c §:n 1 momentin 2 ja 3 kohtien velvoitteiden soveltamisesta eräissä tilanteissa. Näiden säännösten tarkoitus on lieventää mainittuja velvoitteita uusien palveluntarjoajien kohdalla, jos niiden liikevaihto jää alle pykälässä säädetyn määrän.

Pykälän mukaan mainitut lievennykset soveltuvat, jos palveluntarjoajan palvelut ovat olleet yleisön saatavilla alle kolmen vuoden ajan ja sen vuosiliikevaihto on alle 10 miljoonaa euroa. Tämä raja-arvo lasketaan komission suosituksen 2003/361/EY mukaisesti. Tällaisilla palveluntarjoajilla ei ole velvollisuutta mainitun momentin 2 kohdan mukaiseen ennalta estämiseen, eikä 3 kohdan lopussa mainittuun tulevien latausten estämiseen.

Tällaisilla niin kutsutuilla start up -yrityksillä tai muuten pienillä palveluntarjoajilla olisi edelleen kuitenkin velvollisuus tehdä parhaansa 55 c §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti saadakseen luvan teoksen käyttöön

palvelussa ja mikäli lupaa ei ole, tekijän tehtyä teoksen poistamista koskevan pyynnön 3 kohdan mukaisesti, estää pääsy aineistoon tai poistaa se.

Pykälän viimeisen virkkeen mukaan velvollisuuksia sovellettaisiin kuitenkin täysimääräisesti, jos palveluntarjoajan palveluiden keskimääräinen kuukausittainen yksittäisten kävijöiden lukumäärä ylittää viisi miljoonaa.

Direktiivin 67 johdantokappaleen mukaan on tarkoitus ottaa huomioon erityistapaus, jossa käyttäjien latauksia palveluun työstävät start up -yritykset kehittävät uusia liiketoimintamalleja.

Säännöksellä pannaan täytäntöön 17 artiklan 6 kohta.

55 e §. Teosten laillinen käyttö palvelussa. Pykälässä vahvistettaisiin, että teosten käyttö on laillista eräissä direktiivin mainitsemisissa tilanteissa.

Säännös liittyy erityisesti ehdotettavan 55 c §:n 1 momentin mukaisiin esto- ja poistopyyntöihin ja niiden toteuttamiseksi tarvittavaan palveluntarjoajan ja tekijän väliseen yhteistyöhön. Sääntelyn tavoitteena on turvata teosten laillinen käyttö ja selkeyttää käyttäjän asemaa tämän tallentaessa teoksia palveluun. Tällaisia aineistoja koskevien mahdollisesti virheellisiksi väitettyjen esto- ja poistopyyntöjen osalta menettely jatkuu ensin palveluntarjoajan tarjoamassa valitus- ja oikeussuojamekanismissa ja tarvittaessa vaihtoehtoisessa menettelyssä ja viime kädessä tuomioistuimessa.

Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaan palveluntarjoajan ja tekijän yhteistyö ei saisi johtaa sellaisten palvelun käyttäjien palveluun tallentamien teosten estämiseen, joiden käyttö ei loukkaa tekijänoikeutta.

Säännöksen mukaan laillisesti käytettävissä olisivat teokset, joita käytetään tekijänoikeuslaissa säädettyjen tekijänoikeuksien rajoitussäännösten nojalla. Kaikkien soveltuvien rajoitussäännösten tulisi olla sovellettavissa.

Pykälän 1 momentin viimeisen virkkeen mukaisesti palvelun käyttäjien olisi voitava tallentaa palveluun teoksia tai teosten osia osana käyttäjälähtöistä sisältöä ainakin siteerausta koskevan 22 §:n sekä uuden parodiaa, karikatyyriä tai pastissia koskevan 23 a §:n nojalla.

Muuta laillista käyttöä on palvelun käyttäjän itsensä tekemän sisällön käyttö, johon ei sisälly muiden tekemiä teoksia, sekä sellaisten teosten käyttö, joiden käyttämiseen palvelun käyttäjä on saanut luvan oikeudenhaltijalta. Sallittua on myös tekijänoikeudesta vapaiden tai esimerkiksi suoja-ajan päätyttyä vapaaksi tulleiden teosten käyttö.

Pykälän 2 momentin mukaisesti palveluntarjoajan olisi ehdoissaan ilmoitettava palvelun käyttäjille, että nämä voivat käyttää teoksia tämän lain tekijänoikeuksien rajoitusten nojalla.

Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 17 artiklan 7 kohta ja 9 kohdan 3 alakohta.

55 f §. Toimenpiteet laillisen käytön varmistamiseksi. Pykälän 1 momentin mukaan palveluntarjoajan olisi luotava käytänteet, joilla varmistetaan, etteivät toimenpiteet estä teosten laillista välittämistä yleisölle. Laillisen käytön tilanteita on käsitelty 55 g §:ssä.

Direktiivin 17 artiklan 8 kohdan mukaan yleinen seurantavelvollisuus on kielletty. Tästä on säädetty sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin 15 artiklan 1 kohdassa. Toisaalta erityisiä seurantamekanismeja on käytetty ja tulisikin voida käyttää. Tässä säännöksessä todetaan nimenomaisesti vain se, mikä seuraa viimeksi mainitun lain yleisen seurannan kiellosta. Tämä ei koske erityistapauksissa asetettavia seurantavelvoitteita.

Pykälän 2 momentin mukaan palveluntarjoajat saisivat siten käyttää automaattisia estämiskeinoja vain silloin, kun on suurella todennäköisyydellä oletettavissa, että kysymys on tekijän oikeuksia loukkaavasta

suojatun teoksen yleisölle välittämisestä. Tämä tilanne on kyseessä, kun oikeudenhaltijat ovat antaneet palveluntarjoajalle merkitykselliset ja tarvittavat tiedot suojattujen teosten tunnistamiseksi ja estämiseksi.

55 g §. *Palveluntarjoajan velvollisuus tietojen antamiseen.* Pykälä sisältäisi verkkosisällön jakopalvelun tarjoajan velvollisuuden antaa tekijälle riittävät tiedot ehdotetun 55 c §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteistyötä koskevien käytänteidensä toiminnasta. Tämä koskee palveluntarjoajan toimien tyyppiä ja toteuttamistapaa. Lisäksi, kun käyttöluvan myöntämisestä koskevia sopimuksia tehdään palveluntarjoajan ja tekijän välillä, palveluntarjoajan tulee tekijän pyynnöstä antaa tiedot sopimuksen kattamien teosten käytöstä.

Annettavien tietojen tulisi olla riittävän täsmällisiä, jotta avoimuus tekijää kohtaan toteutuu, loukkaamatta kuitenkaan palveluntarjoajan liikesalaisuuksia. Tekijä ja palveluntarjoaja voivat sopia muun muassa siitä, millä tarkkuudella tietoja tulee antaa.

Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 17 artiklan 8 kohta.

55 h §. *Valitus- ja oikeussuojamekanismi.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin palveluntarjoajan velvollisuudesta tarjota palvelun käyttäjälle ja tekijälle tai hänen puolestaan toimivalle vaikuttavat ja nopeat keinot käsitellä erimielisyyksiä koskien yleisön pääsyn estämistä palvelun käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon tai aineiston poistoa.

Näiden palveluntarjoajan keinojen olisi mahdollistettava, että palvelun käyttäjä voi ennen pääsyn estämistä tai viimeistään sen yhteydessä antaa tekijälle tai hänen puolestaan toimivalle selvityksen niistä perusteista, joiden nojalla aineisto ei loukkaa tekijän tekijänoikeutta. Tekijän tai hänen puolestaan toimivan olisi käyttäjän selvityksen saatuaan voitava vahvistaa vaatimuksensa estää yleisön pääsy aineistoon 55 c §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti nopeasti ja tehokkaasti.

Pykälän 2 momentin mukaan tämä toteutettaisiin siten, että saatuaan palveluntarjoajalta poistoilmoituksen palvelun käyttäjän olisi voitava antaa tekijälle tai hänen puolestaan toimivalle vastine ja pyytää oikaisua. Tekijälle tai hänen puolestaan toimivalle olisi sen jälkeen tarjottava keino käsitellä palvelun käyttäjän oikaisupyynnö, minkä jälkeen pääsy aineistoon olisi yhteistyössä palveluntarjoajan kanssa tarvittaessa palautettava.

Pykälän 3 momentin mukaan mikäli tekijän esittämät perustelut eivät ole asianmukaiset, suojattu teos on palautettava palveluun. Palveluun tallennetun suojatun teoksen pääsyn estämistä, teoksen poistamista tai palveluun palauttamista koskevan päätöksen tulee olla ihmisen tekemän arvioinnin kohteena.

Säännöksillä pannaan täytäntöön direktiivin 17 artiklan 9 kohdan 1 ja 2 alakohdat.

55 i §. *Vaihtoehtoinen menettely erimielisyyksien ratkaisemiseksi.* Pykälässä luotaisiin palvelun käyttäjän ja tekijän välisen tekijänoikeudellisen erimielisyyden ratkaisemista koskeva uusi vaihtoehtoinen menettely erimielisyyttä koskevan ratkaisusuosituksen saamiseksi sen jälkeen, kun ehdotetussa 55 h §:ssä mainittu palveluntarjoajan tarjoama valitus- ja oikeussuojamekanismi on käytetty. Siellä palveluntarjoaja on jo käsitellyt erimielisyyden palvelun käyttäjän ja tekijän välillä koskien yleisön pääsyn estämistä palvelun käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon, aineiston poistoa tai aineiston palauttamista palveluun.

Pykälän 1 momentin mukaan menettely olisi vapaaehtoinen, eikä se sitoisi asianosaisia. Menettely olisi asianosaisille maksuton ja vaihtoehto varsinaiselle tuomioistuimenmenettelylle sekä jo olemassa oleville vaihtoehtoisille riidanratkaisumenettelyille, joihin asianosaiset voivat halutessaan turvautua. Suurissa verkkosisällön jakopalveluissa niihin ladattua sisältöä koskevissa tekijänoikeudellisissa erimielisyyksissä voi olla kyse tekijänoikeudella suojatun materiaalin välittämisestä suurille yleisöille. Asian käsittelyssä korostuu siksi joutuisuusvaatimus. Siksi käytössä olisi alla kuvattu luonteeltaan summaarinen, kokonaan sähköinen menettely. Osapuolilla olisi koko ajan mahdollisuus käyttää muita varsinaisia lainsäädännön tarjoamia oikeussuojakeinoja, kuten asian vieminen välimiesmenettelyyn, sovintomenettelyyn tai tuomioistuimen käsiteltäväksi. Menettelyssä annetut suositukset eivät olisi valituskelpoisia tai täytäntöönpanokelpoisia.

Pykälän 2 momentin mukaan Patenti- ja rekisterihallitus (PRH) perustaisi luettelon menettelyssä käytettävistä esteettömistä ja puolueettomista, tekijänoikeutta tuntevista asiantuntijoista, jotka ovat lupautuneet toimimaan suosituksen antajina yllä mainittuja erimielisyyksiä koskevissa kysymyksissä. Näiltä osin menettely pääpiirteissään vastaa Ruotsin hallituksen esitysluonnoksessa (Ds. 2021:30) esitettyä mallia.

Patenti- ja rekisterihallitus on viranomaisena puolueeton ja luotettava taho, jolla on tehtävän hoitamisen vaatimat tekniset ja toiminnalliset edellytykset. PRH nimeäisi asiantuntijat kolmen vuoden määräajaksi. Asiantuntijat olisivat PRH:sta riippumattomia ja toimisivat itsenäisesti asiantuntijaominaisuudessaan. PRH päättäisi asiantuntijoille maksettavien palkkioiden perusteista. Asiantuntijatyö ja siitä maksettavat palkkiot olisivat toimenpidekohtaista. Tehtävä olisi asiantuntijoiden päätoimeen nähden sivutoimi. PRH:ssa menettelyn hallinnoinnista huolehtiva ”moderaattori” on virkamies ja toimii virkamieslainsäädännön alaisena.

PRH:ssa otettaisiin vastaan internetin välityksellä asianosaisten pyyntöjä käsitellä vaihtoehtoisessa menettelyssä edellä 1 momentissa mainituista asioista ja jaettaisiin saapuneet asiat sähköisesti asiantuntijoille.

Pykälän 3 momentin mukaan saatuaan asiaa koskevan palvelutarjoajan 55 h §:ssä tarkoitetun, tekijänoikeuslain perusteella tehdyn teoksen pääsyn estämistä, teoksen poistamista tai palveluun palauttamista koskevan päätöksen sekä asianosaisten eli palvelun käyttäjän tai tekijän ratkaisupyynnön puolueeton asiantuntija tiedustelisi, vastustaako kukaan asianosaisista välitysmenettelyn käyttöä. Jollei kukaan asianosaisista vastusta, asiantuntija varaisi mahdollisuuden vastapuolena olevalle asianosaiselle mahdollisuuden tulla kuulluksi asiassa käsittelypyynnön perusteella. Asia tulisi käsitellä tasapuolisesti ja joutuisasti. Ratkaisusuosituksen antaisi yksi puolueeton tekijänoikeuden asiantuntija.

Käsittelyssä sovellettaisiin yleisiä välimiesmenettelyä ja sovittelua koskevia periaatteita. Niiden mukaisesti pykälän 4 momentissa toisen osapuolen kuuleminen olisi keskeinen periaate, ja sitä pitäisi noudattaa aina, kun se on mahdollista varaamalla osapuolille mahdollisuus esittää vaatimuksensa ja vastineensa asiassa perusteluineen. Asianosaiset voisivat myös sopia erimielisyytensä käsittelyn aikana. Asiantuntijan tulisi tiedustella, onko asiassa olemassa sovinnon mahdollisuus. Jos asiaa ei sovita, asiantuntija antaisi perustellun ratkaisusuosituksensa, johon sisältyisi lyhyt oikeudellinen asiantuntija-arvio erimielisyyden kohteena olevasta asiasta. Ratkaisusuosituksessa tulisi lausua siitä, tuleeko käyttäjän palveluun tallentama teoksen saanti estää, teos poistaa tai palauttaa palveluun. Asiantuntija toimittaa ratkaisusuosituksen sähköisen järjestelmän kautta patenti- ja rekisterihallitukselle, palvelun käyttäjälle, tekijälle ja palvelun tarjoajalle. Osapuolten kirjelmät ja ratkaisusuositus muodostuisivat PRH:ssa arkistoitaviksi asiakirjoiksi.

Pykälän 5 momentin mukaan edellä 1 momentissa säädetyn menettelyn kustannukset, ei kuitenkaan asianosaisten omat tai mahdolliset asiamies- tai avustajan kustannukset, rahoitettaisiin valtion varoista.

Pykälän 6 momentin mukaan tarvittaessa tarkemmat säännökset vaihtoehtoisen menettelyn prosessista ja asiantuntijan nimeämisestä annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Palveluntarjoajilla ei ole velvollisuutta osallistua tässä pykälässä säädettyyn menettelyyn.

Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 17 artiklan 9 kohdan 2 alakohdan loppuosa, jossa edellytetään, että erimielisyyksien ratkaisemiseksi on saatavilla tuomioistuimen ulkopuolisia riidanratkaisukeinoja.

55 j §. Oikeus kohtuulliseen hyvitykseen. Pykälässä säädettäisiin yhtäältä palvelun käyttäjän ja toisaalta palveluntarjoajan oikeudesta saada kohtuullinen hyvitys, mikäli pääsy teokseen verkkosisällönjakopalvelussa on pyydetty estämään tai teos on pyydetty poistamaan verkkosisällönjakopalvelusta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä. Velvollisuus maksaa hyvitys on tuottamuksesta riippumaton.

Palvelun käyttäjän tekijänoikeudellisesta vastuusta teoksen tekijänoikeuslain vastaisesta välittämisestä yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, on säädetty tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin 1 kohdassa. Palveluntarjoajan tekijänoikeudellisesta vastuusta teoksen tekijänoikeuslain vastaisesta välittämisestä

yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, on säädetty ehdotetussa 55 c §:ssä. Niiden johdosta tekijälle mahdollisesti maksettavasta hyvityksestä ja korvauksesta säädetään tekijänoikeuslain 57 §:n 1, 2 ja 4 momentissa.

Pykälän 1 momentin mukaisesti palvelun käyttäjällä olisi oikeus saada hyvitys tekijältä teoksen perusteettomasta estosta tai poistosta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä.

Pykälän 2 momentin mukaisesti palveluntarjoajalla olisi oikeus saada hyvitys tekijältä teoksen perusteettomasta estosta tai poistosta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä.

Pykälän 3 momentin mukaisesti 1 ja 2 momentin mukaisen hyvityksen tulisi olla oikeudenmukaisessa suhteessa menettelyn moitittavuuteen ja seurauksiin.

55 k §. *Oikeus saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi.* Pykälässä säädettäisiin asianosaisten oikeudesta saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Asia voitaisiin saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi missä vaiheessa tahansa. Syynä tuomioistuinkäsittelyyn voi olla esimerkiksi kaikkia osapuolia sitovan väliaikaismääräyksen tai lopullisen pääasiaa koskevan ratkaisun tarve. Myös ennakkopäätöksen tarve tai asian suuri aineellinen intressi voi olla tuomioistuinkäsittelyn valinnan taustalla. Usein tuomioistuinkäsittely vaatii asianosaisilta kustannuksia ja ratkaisun saaminen muissa kuin väliaikaismääräyksissä vie käsittelyn luonteesta johtuen aikaa. Valittu käsittelytie on siksi viime kädessä asianosaisten harkittavissa ja päätäntävällässä.

Pykälän 1 momentin mukaan tekijä voisi saattaa tässä luvussa tarkoitettua suojatun teoksen luvaton käyttöä ja 55 e §:ssä tarkoitettua tietojen antamisvelvollisuutta koskevan asian tuomioistuimen ratkaistavaksi ja nostaa kanteen palveluntarjoajaa vastaan.

Pykälän 2 momentin mukaan palvelun käyttäjällä olisi oikeus nostaa kanne tekijää vastaan sen vahvistamiseksi, että sillä on oikeus käyttää suojattua teosta tekijänoikeuden rajoituksen tai tekijän kanssa tehdyn sopimuksen nojalla. Palvelun käyttäjällä olisi myös oikeus nostaa kanne palveluntarjoajaa vastaan tämän velvoittamiseksi sallimaan yleisön pääsy palvelun käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon.

Pykälän 3 momentin mukaan palveluntarjoajalla olisi oikeus nostaa kanne tekijää vastaan oikeudettoman suojatun teoksen saannin estämistä tai sen poistamista koskevan pyynnön aiheuttamasta vahingosta.

Pykälällä pannaan tuomioistuinkäsittelyn osalta täytäntöön direktiivin 17 artiklan 9 kohdassa oleva viittaus siihen, että 55 i §:n mukainen menettely ei saa poistaa lainsäädännön tarjoamia muita oikeussuojakeinoja.

55 l §. *Säännösten sitovuus.* Ehdotetun pykälän mukaan siitä, mitä edellä 6 a luvussa on säädetty tekijän tai palvelun käyttäjän oikeuksista tai palveluntarjoajan velvollisuuksista, ei voida poiketa sopimuksilla. Sopimuksen ehto, jonka mukaan palvelun käyttäjä luopuu oikeudestaan vedota tässä laissa säädettyyn tekijänoikeuden rajoitukseen, ei sido palvelun käyttäjää.

Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 17 artiklan 9 kohdan vaatimus, että direktiivi ei millään tavoin saa vaikuttaa oikeutettuun käyttöön, kuten unionin oikeudessa säädettyjen rajoitusten nojalla tapahtuvaan käyttöön.

55 m §. *Soveltaminen eräisiin lähioikeuksiin.* Ehdotetun pykälän mukaan sitä, mitä 6 a luvussa säädetään teoksesta, sovelletaan myös lähioikeuden suojan kohteeseen, jota tarkoitetaan 45, 46, 46 a, 48 ja 49 §:n 1 momentin 2 kohdassa.

64 §. *Lähioikeuksien alueellinen soveltaminen.* Ehdotetun pykälän mukaan 50 §:ssä olevia säännöksiä lehtikustantajan lähioikeudesta sovelletaan lehtijulkaisuun, jonka kustantaja on sijoittautunut Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon.

64 b §. *Maantieteelliset rajat ylittävä radion tai television ohjelmien välittäminen yleisölle.*

Pykälät ehdotetaan järjestettäväksi siten, että voimassa olevan 64 b §:n säännökset sisällytettäisiin muuttamattomina uuteen 64 e §:ään ja 64 b §:ssä säädettäisiin alkuperämaaperiaatteesta, jota sovellettaisiin eräiden oheispalvelujen maantieteelliset rajat ylittävään yleisölle välittämiseen. Muutoksen tarkoituksena on sijoittaa verkossa tarjottavien oheispalvelujen alkuperämaaperiaatetta koskeva uusi pykälä satelliitin välityksellä tapahtuvien lähetysten alkuperämaata koskevan 64 a §:n säännöksen jälkeen.

Uudella 64 b §:llä pannaan täytäntöön verkkolähetydirektiivin 3 artiklan alkuperämaaperiaatetta koskevat säännökset. Sillä pyritään helpottamaan lähetysten oheismateriaalina tarjottavien verkkopalvelujen tarjoamista valtioiden rajojen yli.

Verkkolähetydirektiivin 2 artiklan 1 kohdassa on verkossa tarjottavan oheispalvelun määritelmä. Oheispalvelulla tarkoitetaan ”verkkopalvelua, joka koostuu televisio- tai radio-ohjelmien tarjoamisesta yleisölle lähetystoimintaa harjoittavan organisaation toimesta tai sen valvonnassa ja vastuulla samanaikaisesti tai määrätyn ajan sen jälkeen, kun lähetystoimintaa harjoittava organisaatio on lähettänyt ne, sekä kaikesta materiaalista, joka toimii tällaisen lähetyksen oheismateriaalina”.

Verkkolähetydirektiivin 8 johdantokappaleen mukaan direktiivin soveltamisalaan olisi kuuluttava verkossa tarjottavat oheispalvelut, joita tarjoaa lähetystoimintaa harjoittava organisaatio, ja joilla on selkeä ja toissijainen suhde lähetystoimintaa harjoittavien organisaatioiden lähetyksiin. Näihin palveluihin kuuluvat palvelut, joilla annetaan pääsy televisio- ja radio-ohjelmiin yksinomaan lineaarisella tavalla samanaikaisesti lähetyksen kanssa, ja palvelut, joilla annetaan pääsy televisio- ja radio-ohjelmiin määrätyn ajaksi siitä, kun lähetystoimintaa harjoittava organisaatio on ne lähettänyt (ns. catch up -palvelut).

Samanaikaisesti johdantokappaleen mukaan direktiivin soveltamisalaan kuuluviin verkossa tarjottaviin oheispalveluihin kuuluvat lisäksi palvelut, joilla annetaan pääsy aineistoon, jolla lähetystoimintaa harjoittavan organisaation televisio- ja radio-ohjelmalähetyksiä monipuolistetaan tai käsitellään muulla tavalla. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi ohjelman sisällön esikatselua, syvällisempää käsittelyä, täydentämistä tai kommentoimista. Tätä direktiiviä olisi sovellettava verkossa tarjottaviin oheispalveluihin, joita lähetystoimintaa harjoittavat organisaatiot tarjoavat käyttäjille lähetykspalveluun yhdistettynä. Sitä olisi sovellettava myös verkossa tarjottaviin oheispalveluihin, jotka ovat selkeästi toissijaisia lähetykseen nähden mutta joita käyttäjät voivat käyttää erillään lähetykspalvelusta ilman, että heidän on hankittava lähetykspalveluun käyttöoikeus esimerkiksi tilaamalla. Tämä ei vaikuta lähetystoimintaa harjoittavien organisaatioiden vapauteen tarjota tällaisia oheispalveluja verkossa maksutta tai maksua vastaan.

Johdantokappaleen loppuosan mukaan pääsyn antamisen televisio- tai radio-ohjelmiin sisällytettiin yksittäisiin teoksiin tai teoksiin, jotka eivät liity mihinkään lähetystoimintaa harjoittavan organisaation lähettämään ohjelmaan, kuten palveluihin, jotka antavat pääsyn yksittäisiin musiikkiteoksiin, audiovisuaalisiin teoksiin, musiikkialbumeihin tai -videoihin esimerkiksi tilausvideopalvelujen välityksellä, ei olisi kuuluttava direktiivin soveltamisalaan kuuluviin palveluihin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että maantieteelliset rajat ylittävän radio- tai televisiolähetyksen oheispalvelun välittämisen yleisölle katsotaan tapahtuvan yksinomaan siinä Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa, johon lähettäjäyritys on sijoittautunut. Tätä sovelletaan sekä oheispalvelun välittämiseen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, että sellaisen teosten ja lähioikeuden kohteiden kappaleiden valmistamiseen, joka on palvelun tarjoamisen, saamisen ja käytön edellytyksenä.

Säännös koskisi radio-ohjelmia ja sellaisia televisio-ohjelmia, jotka ovat joko uutis- tai ajankohtaisohjelmia tai lähettäjäyrityksen itse tuottamia ja rahoittamia televisio-ohjelmia.

Uutis- tai ajankohtaisohjelmaa ei ole määritelty tarkemmin verkkolähetydirektiivissä. Euroopan unionin tuomioistuin on tulkinnut tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) yhteydessä ajankohtaista tapahtumaa siten, että sillä tarkoitetaan ”tapahtumaa, josta yleisö haluaa kertomisajankohtana saada tietoa” (Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio 29 päivänä heinäkuuta 2019 asiassa C-516/17, Spiegel Online, perustelukappale 67). Uutisohjelmaa voidaan siten pitää ohjelmana, jossa käsitellään, raportoidaan tai

analysoidaan yhtä tai useampaa ajankohtaista tapahtumaa. Ajankohtaisohjelmalla tarkoitettaisiin vastaavasti ajankohtaisen tapahtuman ympärille keskittyvää ohjelmaa, joka käsittää myös muuta sisältöä kuin uutisohjelman sisältöä.

Lähetäjäyrittäjien itse tuottamalla ja rahoittamalla televisio-ohjelmalla tarkoitetaan verkkolähetysdirektiivin mukaan lähetäjäyrittäjien omia resurssejaan käyttäen toteuttamia tuotantoja. Myös julkisista varoista rahoitetut lähetäjäyrittäjien omat tuotannot kuuluisivat säännöksen soveltamisalaaan direktiivin 10 johdantokappaleen mukaan. Sen sijaan alkuperämaan periaatetta ei direktiivin mukaisesti sovelleta yhteistuotantoihin eikä lähetäjäyrittäjien siitä riippumattomilta tuottajilta hankittuihin tuotantoihin.

Alkuperämaan periaatetta olisi sovellettava yksinomaan oikeudenhaltijoiden tai oikeudenhaltijoita edustavien tahojen, kuten yhteishallinnointiorganisaatioiden ja lähetystoimintaa harjoittavien organisaatioiden väliseen suhteeseen ja vain verkossa tarjottavan oheispalvelun tarjoamista, saamista tai käyttöä varten.

Alkuperämaaperiaatetta koskevan säännöksen nojalla lähetäjäyrittäjien oheispalvelun yleisölle tarjoamiseen liittyvien tekijänoikeudellisesti relevanttien tekojen katsotaan tapahtuvan vain siinä Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa, johon lähetäjäyrittäjä on pääasiallisesti sijoittautunut.

Näin ollen lähetäjäyrittäjien tulee hankkia kaikki oheispalvelun yleisölle tarjoamiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa tarvittavat luvat ainoastaan kyseisessä valtiossa, jos lähetäjäyrittäjä haluaa tarjota oheispalvelunsa yli rajojen. Säännös koskee teosten saattamista yleisön saataville verkossa tarjottavassa oheispalvelussa lähetäjäyrittäjien toimesta tai sen valvonnassa ja vastuulla.

Verkkolähetysdirektiivin 12 johdantokappaleen mukaan ”koska verkossa tarjottavan oheispalvelun tarjoamisen, saamisen tai käytön katsotaan direktiivin nojalla tapahtuvan vain siinä jäsenvaltiossa, jossa lähetystoimintaa harjoittavan organisaation päätoimipaikka sijaitsee, mutta palveluja voidaan tosiasiaa tarjota maiden rajojen yli muihin jäsenvaltioihin, on tarpeen varmistaa, että oikeuksista maksettavaa korvausta määritettäessä osapuolet ottavat huomioon kaikki verkossa tarjottavan oheispalvelun muuttajat, kuten palvelun ominaisuudet, mukaan lukien ajan, jonka palveluun sisältyvät ohjelmat ovat saatavissa verkossa, yleisön, mukaan lukien yleisön lähetystoimintaa harjoittavan organisaation päätoimipaikkana olevassa jäsenvaltiossa ja muissa jäsenvaltioissa, joissa palveluun päästään ja sitä käytetään, ja saatavissa olevat kieliversiot. Alkuperämaan periaatteen soveltamisalaaan kuuluvista oikeuksista maksettavan korvauksen määrän laskemiseksi olisi kuitenkin edelleen voitava käyttää erityisiä menetelmiä, kuten lähetystoimintaa harjoittavan organisaation verkkopalvelusta saamiin tuloihin perustuvia menetelmiä, joita erityisesti radiolähetystoimintaa harjoittavat organisaatiot käyttävät.”

Pykälän 2 momentissa rajattaisiin urheilutapahtumia sisältävät televisio-ohjelmien lähetykset ja niihin sisältyvät teokset soveltamisalan ulkopuolelle. Alkuperämaaperiaatetta sovellettaisiin kuitenkin sellaisiin uutis- ja ajankohtaisohjelmiin, jotka sisältävät otteita urheilutapahtumista. Urheilutapahtumien rajaaminen alkuperämaaperiaatteen soveltamisalan ulkopuolelle johtuu siitä, että urheilutapahtumien televisio-oikeuksien myynnillä on urheilutapahtumien järjestäjille huomattava taloudellinen merkitys, vaikka urheilutapahtumien järjestäjällä ei lähtökohtaisesti ole tekijänoikeuslakiin perustuvaa yksinoikeutta. Säännöksellä ei ole vaikutusta verkkosisältöpalvelujen rajat ylittävistä siirrettävyydestä sisämarkkinoilla Euroopan parlamentin ja neuvoston antaman asetuksen (EU) 2017/1128 soveltamiseen.

Pykälän 1 ja 2 momentilla toimeenpannaan verkkolähetysdirektiivin 3 artiklan 1 kohta.

Pykälän 3 momentin mukaan oikeuksien hyödyntämistä alueellisesti voitaisiin rajoittaa sopimuksin 1 momentin estämättä, jollei Euroopan unionin oikeudesta muuta johdu. Direktiivin 3 artiklan 3 kohdan mukaisesti pykälän 1 kohdassa säädetty alkuperämaan periaate ei vaikuta oikeudenhaltijoiden ja lähetäjäyrittäjien sopimusvapautteen sopia oikeuksien hyödyntämisen rajoittamisesta, kunhan noudatetaan unionin oikeutta.

Kyseessä on selventävä säännös, sillä muutoin olisi mahdollista tulkita, ettei pykälän 1 momentin mukaan lähetysten maantieteellistä aluetta olisi mahdollista sopimuksin rajoittaa.

Direktiivin 11 johdantokappaleen mukaan alkuperämaan periaatteen ei olisi aiheutettava lähetystoimintaa harjoittaville organisaatioille velvollisuutta välittää tai saattaa yleisön saataville ohjelmia oheispalveluissaan verkossa tai tarjota tällaisia oheispalveluja verkossa muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa niiden päätoimipaikka sijaitsee.

Pykälän 3 momentilla toimeenpannaan verkkolähetysdirektiivin 3 artiklan 3 kohta.

64 c §. *Opetuskäyttöä koskevien säännösten alueellinen soveltaminen.* Tekijänoikeuslakiin lisättäisiin uusi 64 c §. Pykälässä säädettäisiin 13 §:n mukaista valokopiointia ja 14 §:n 1 momentin mukaista opetus- ja tutkimuskäyttöä koskevan sopimuslisenssin ja 14 a §:n mukaisen tekijänoikeuden rajoituksen maantieteelliset rajat ylittävistä vaikutuksesta ja oppilaitoksen sijoittautumisvaltion periaatteen noudattamisesta.

Teoksen käytön opetustoiminnassa tämän lain 13 §:n, 14 §:n 1 momentin ja 14 a §:n mukaisesti siten, että teos on saatettu käytettäväksi muissa Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa, katsotaan tapahtuvan Suomessa ja siihen sovelletaan mainittuja säännöksiä.

Säännöksellä vahvistetaan oppilaitosten mahdollisuutta turvautua sopimuslisensseihin sekä 14 a §:n 1 momentin mukaiseen rajoitukseen tarjotessaan etäopetusta siten, että opetukseen on mahdollista osallistua myös maantieteellisten rajojen yli toisesta valtiosta käsin.

Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 5 artiklan 3 kohta sekä myös direktiivin 12 artiklan 6 kohta.

64 d §. *Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien säännösten alueellinen soveltaminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että 16 g §:n 1 momentin mukaisesti suomalaiselle arkistolle, yleisölle avoimelle kirjastolle tai museolle myönnetyllä käyttöluvalla sallitaan kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttö kulttuuriperintölaitoksissa missä tahansa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Käyttö näissä muissa valtioissa sijaitsevilla kulttuuriperintölaitoksissa olisi sallittu sopimuslisenssin ehtojen mukaisesti. Käyttöluvassa voitaisiin myös sopia sallitun käytön maantieteellisestä ulottuvuudesta, käyttö voisi olla sallittua yhdessä, useammassa tai kaikissa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rajat ylittävästä käytöstä 16 h §:n mukaisen rajoitussäännöksen nojalla. Säännös olisi direktiivin 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti eräänlainen alkuperämaasäännös. Teosten käytön katsotaan Suomeen sijoittautuneen arkiston, yleisölle avoimen kirjaston tai museon osalta tapahtuvan yksinomaan Suomessa.

Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 9 artikla.

64 e §. *Euroopan talousalueen ulkopuolisista valtioista peräisin olevat kaupallisesta jakelusta poistuneet teokset.* Pykälässä rajoitettaisiin 16 g §:ssä säädetyn sopimuslisenssin ja 16 h §:ssä säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen soveltamista, kun kysymys on kaupallisesta jakelusta poistuneesta teoksesta, jonka osalta on kohtuullisten toimien perusteella näyttöä siitä, että teos on peräisin Euroopan talousalueeseen kuulumattomasta maasta.

Pykälän 1 kohdan mukaan mainittuja säännöksiä ei sovellettaisi elokuvateoksiin, joiden tuottajalla on päätoimipaikka tai vakinainen asuinpaikka jossakin Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa, 2 kohdan mukaan muihin teoksiin kuin elokuvateoksiin, jotka on julkaistu ensimmäisen kerran Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa tai, jos niitä ei ole julkaistu, yleisradioitu ensimmäisen kerran Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa, eikä 3 kohdan mukaan Euroopan talousalueeseen kuulumattomien valtioiden kansalaisten luomiin teoksiin, joiden osalta ei kohtuullisin toimin voida selvittää, missä maassa teokset on ensimmäisen kerran julkaistu tai yleisradioitu.

Direktiivin 39 johdantokappaleen mukaisesti säännöksessä luetellut teokset, joilla on liittymä Euroopan talousalueeseen kuuluviin valtioihin, suljetaan kaupallisesta jakelusta poistuneita teoksia koskevien säännösten ulkopuolelle kansainvälisen kohteliaisuuden vuoksi.

Momentilla pannaan täytäntöön direktiivin 8 artiklan 7 kohta.

64 f §. *Teknisiä toimenpiteitä ja sähköisiä hallinnointitietoja koskevien säännösten soveltaminen.* Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevaa 64 b §:ää. Pykälä sisältää voimassa olevan 64 b §:n säännökset teknisiä toimenpiteitä ja sähköisiä hallinnointitietoja koskevien säännösten alueellisesta soveltamisesta. Kyse olisi teknisestä muutoksesta, ja 64 b §:n säännökset siirrettäisiin sellaisinaan uudeksi 64 f §:ksi.

7.2 Laki sähköisen viestinnän palveluista

184 §. *Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa.* Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan tekijänoikeuslain 55 a §:ssä tarkoitetun verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuuseen sisällön tuottajan palveluun tallentamasta tekijänoikeutta loukkaavasta aineistosta sovellettaisiin, mitä tekijänoikeuslain 55 a—55 m §:ssä säädetään.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 22 luku sisältää säännöksiä tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta. Lain 184 §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä säädetään tallennuspalveluiden tarjoamisesta ja erityisesti tekijänoikeutta loukkaavan saannin estämisestä tallennuspalveluissa (189 § ja 191–193 §). Kyseisten pykälien säännöksiä sovellettaisiin jatkossakin sellaisiin tallennuspalveluihin, jotka eivät ole tekijänoikeuslain uuden 55 a §:n mukaisia verkkosisällönjakopalveluita.

Mainitun palveluntarjoajan vastuu syntyy 55 b §:n mukaisesti siitä, että käyttäjän palveluun tallentaman teoksen välittämisen yleisölle katsotaan tapahtuvan palveluntarjoajan toimesta. Palvelun käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon sovellettaisiin mainittuja tekijänoikeuslain säännöksiä. Tällaisen palveluntarjoajan vastuuseen muusta laittomasta aineistosta kuin tekijänoikeutta loukkaavasta aineistosta sovellettaisiin jatkossakin sähköisen viestinnän palveluista annetun lain tallennuspalveluita koskevia säännöksiä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotettuun tekijänoikeuslain 55 i §:ään sisältyisi valtuus säätää valtioneuvoston asetuksella tarkemmat säännökset vaihtoehtoisesta menettelystä erimielisyyksien ratkaisemiseksi. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkemmat säännökset vaihtoehtoisen menettelyn prosessista ja asiantuntijan nimeämisestä.

9 Voimaantulo

Direktiivi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla ja verkkolähetysdirektiivi olisi tullut panna täytäntöön 7.6.2021 mennessä. Komissio käynnisti 23.7.2021 rikkomusmenettelyn Suomen osalta antamalla virallisen ilmoituksen.

Virallinen ilmoitus on ensimmäinen vaihe SEUT 258 artiklan mukaisessa rikkomusmenettelyssä. Mikäli komissio ei ole tyytyväinen Suomen toimittamaan vastaukseen, se voi antaa Suomelle kyseisessä säännöksessä tarkoitetun perustellun lausunnon ja, mikäli se perusteltuun lausuntoon annettavan vastauksen jälkeen katsoo aiheelliseksi tehdä niin, saattaa asian EU-tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Tarkoitus on, että ehdotetut lait tulevat voimaan mahdollisimman 1.1.2023.

Ehdotettuun tekijänoikeuslain 6 a lukuun (Verkkosisällönjakopalvelut) sisältyvän 55 a – 55 m §:n soveltaminen edellyttää, että 55 i §:n mukainen vaihtoehtoinen menettely erimielisyyksien ratkaisemiseksi on muodostettu ja että vuoden 2022 lisätalousarviossa on osoitettu tarvittava määräraha menettelyn kustannusten kattamiseen.

Ehdotettua 50 §:ää ei sovellettaisi sanoma- tai aikakauslehteen, joka on julkaistu ennen 6.6.2019. Säännös perustuu direktiivin 15 artiklaan.

Ehdotuksen mukaan ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin toimiin, hankittuihin oikeuksiin ja tehtyihin sopimuksiin sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Säännös perustuu direktiivin 26 artiklan 2 kohtaan.

10 Toimeenpano ja seuranta

Direktiivien toimeenpano ja seuranta

Tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla annetun direktiivin 12 artiklan mukaan komission tuli antaa viimeistään 10.4.2021 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomus laajennettuun kollektiiviseen lisensointiin perustuvien kansallisten lisensointimekanismien käytöstä jäsenvaltioissa. Komissio antoi raportin 19.11.2021 (SWD (2021) 337 final). Jäsenvaltioille on direktiivin 12 artiklan 5 kohdan mukaisesti asetettu asetetaan pysyvä velvoite ilmoittaa komissiolle kansallisten säännösten soveltamisala, niiden lisensointien tarkoitukset ja tyypit, jotka kyseisten säännösten nojalla voidaan ottaa käyttöön, lisensointiä myöntäneiden organisaatioiden yhteystiedot sekä se, miten voi saada tietoa lisensoinnista ja oikeudenhaltijoiden mahdollisuudesta käyttää kielto-oikeuttaan. Komissio julkaisee nämä tiedot.

Direktiivin 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle artiklassa tarkoitetun audiovisuaalisten teosten lisensoinnissa avustavan ja neuvoa antavan puolueettoman elimen tai sovittelijoiden tiedot tai tieto lähteestä, josta kyseiset tiedot ovat saatavilla, viimeistään 7.6.2021.

Direktiivin 17 artiklan 10 kohdan mukaan komissio antaa ohjeistusta artiklan soveltamisesta erityisesti artiklassa tarkoitetun oikeudenhaltijoiden ja verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien välisen yhteistyön osalta. Komission ohjeistus on juridiselta luonteeltaan suositus, joka ei sido jäsenvaltioita. Komissio antoi ohjeistuksensa 4.6.2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0288>. Direktiivin ja verkkolähetysdirektiivin kansallisen täytäntöönpanon määräaika oli 7.6.2021.

Puola on nostanut kanteen Euroopan parlamenttia ja neuvostoa vastaan Euroopan unionin tuomioistuimessa koskien 17 artiklan 4 kohdan yhteensopivuutta EU:n perusoikeusasiakirjan kanssa (asia C-401/19). Julkisasiainministeriö antoi ratkaisuehdotuksensa 15.7.2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A62019CC0401>.

Direktiivin 24 artiklan mukaan direktiivin täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa sekä vaikutuksia sisämarkkinoiden toimintaan tarkastellaan tietoyhteiskuntadirektiivin perusteella asetetussa yhteyskomiteassa.

Direktiivin 26 artiklan mukaan direktiiviä sovelletaan kaikkiin teoksiin ja muuhun suojattuun aineistoon, jotka ovat 7.6.2021 tai sen jälkeen tekijänoikeutta koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön suojaamia. Saman artiklan mukaan direktiivin soveltaminen ei vaikuta ennen 7.6.2021 toteutettuihin toimiin eikä ennen mainittua päivää hankittuihin oikeuksiin.

Direktiivin 27 artiklan siirtymäsäännöksen mukaan tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeuksien lisensointia tai siirtoa koskeviin sopimuksiin sovelletaan 19 artiklassa säädettyä avoimuusvelvoitetta 7.6.2022 alkaen.

Direktiivin 30 artiklan mukaan komissio tarkastelee uudelleen direktiiviä aikaisintaan 7.6.2026 ja esittää Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle kertomuksen tärkeimmistä havainnoista. Lisäksi komissio arvioi viimeistään 7.6.2024 direktiivin 17 artiklassa säädetyn erityisen

vastuujärjestelmän vaikutusta verkkosisällönjakopalvelun tarjoajiin, joiden vuosiliikevaihto on alle 10 miljoonaa euroa ja joiden palvelut ovat olleet yleisön saatavissa unionissa alle kolmen vuoden ajan. Jäsenvaltioille asetetaan direktiivissä velvoite toimittaa komissiolle uudelleentarkastelua varten tarvittavat tiedot.

Verkkolähetysdirektiivin 10 artiklan mukaan komissio tarkastelee verkkolähetysdirektiiviä uudelleen viimeistään 7.6.2025 ja esittää Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle kertomuksen tärkeimmistä uudelleentarkastelun aikana tehdyistä havainnoista. Jäsenvaltioille asetetaan direktiivissä velvoite toimittaa komissiolle uudelleentarkastelua varten tarvittavat tiedot.

Verkkolähetysdirektiivin 11 artiklan mukaan tekijänoikeuden ja lähioikeuksien käyttöä koskeviin sopimuksiin, jotka koskevat verkossa tarjottavan oheispalvelun aikana tapahtuvan teoksen tai muun suojatun aineiston langallista tai langatonta yleisölle välittämistä ja teoksen tai muun suojatun aineiston langallista tai langatonta yleisön saataviin saattamista siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada ne saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, sekä verkossa tarjottavan kyseisen palvelun tarjoamisen, saamisen tai käytön edellytyksenä olevaa kappaleen valmistamista, jotka ovat voimassa 7.6.2021, sovelletaan direktiivin verkossa tarjottavia oheispalveluja koskevaa 3 artiklaa 7.6.2023 alkaen, jos ne raukeavat kyseisen päivämäärän jälkeen.

Ehdotettujen lainmuutosten seuranta

Esitettyjen muutosten seuranta tehtäisiin samassa yhteydessä edellä esitetyn komission tarkastelun kanssa ja pääasiallisesti tietoyhteiskuntadirektiivin mukaisen yhteyskomitean työskentelyn puitteissa.

Lisäksi tekijänoikeusjärjestelmän toimivuutta seurataan säännöllisesti opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta kulttuuripolitiikan tutkimuskeskuksessa (Cuporessa) tekijänoikeusjärjestelmän arviointia koskevan metodologian mukaisesti. Metodologia on esitetty seuraavassa julkaisussa: https://www.cupore.fi/images/tiedostot/framework_verkkoversio_final.pdf. Metodologian käsikirjaan kuuluu myös metodologian soveltamiseksi niin sanottu työkalupakki, https://www.cupore.fi/images/tiedostot/questionnaires_verkkoversio_final.pdf.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Vaihtoehtoisesta menettelystä erimielisyyksien ratkaisemiseksi arvioidaan aiheutuvan vuosittain noin 170000 euron kustannus, joka tulisi maksaa valtion talousarviosta. Tarvittava rahoitus vuonna 2022 tullaan esittämään käsiteltäväksi vuoden 2022 kevään lisätalousarvion yhteydessä ja seuraavien vuosien 2023—2025 valtiontalouden kehyspäätöksen yhteydessä. Lisämäärärahan tarve on pysyvä.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Tekijänoikeuslainsäädännön säännellessä tekijänoikeuden haltijan ja muiden henkilöiden suhteita on tärkeää, että kaikki sääntelyn kannalta merkitykselliset perusoikeudet tulevat otetuiksi huomioon tasapainoisella tavalla. Sääntely ei saa esimerkiksi johtaa sen enempää tekijänoikeuden haltijoiden kuin teosten käyttäjienkään oikeuksien kohtuuttomaan rajoittamiseen. Perusoikeuksien välinen tasapaino tulee ottaa huomioon myös tekijänoikeuslainsäädäntöä tulkittaessa ja sovellettaessa. (PeVL 7/2005 vp, s. 2)

Ehdotuksen keskeisimmät perusoikeuksien väliseen punnintaan liittyvät kysymykset koskevat 2 luvun rajoitussäännöksiä sekä ehdotettuun tekijänoikeuslain 6 a lukuun sisältyvää sääntelyä verkkosisällönjakopalveluista ja palvelun tarjoajan vastuusta palvelun käyttäjän palveluun tallentamasta tekijänoikeutta loukkaavasta aineistosta.

Sääntelykokonaisuudet edellyttävät tekijän omistusoikeuden, palveluntarjoajan elinkeinovapauden ja palvelun käyttäjän sananvapauden välistä tarkkaa punnintaa.

Ehdotuksen päätarkoituksena on panna täytäntöön digitaalisia sisämarkkinoita koskevan direktiivin säännökset. On huomattava, että direktiivin valmistelussa on jo arvioitu perusoikeuksiin liittyviä näkökohtia. Direktiivin 84 johdantokappaleen mukaisesti ”tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja otetaan huomioon erityisesti perusoikeuskirjassa tunnustetut periaatteet. Sen vuoksi tätä direktiiviä olisi tulkittava ja sovellettava näiden oikeuksien ja periaatteiden mukaisesti.”

Johdanto

Tekijänoikeus on aineettomaan omaisuuteen kohdistuva omistusoikeus, joka on perusoikeutena suojattu oikeushyvä. Tekijänoikeus luetaan perustuslain 15 §:ssä turvattun omaisuuden suojan piiriin kuuluviin varallisuusarvoisiin aineettomiin oikeuksiin. (HE 309/1993 vp, s. 62/II, PeVL 1/1995 vp, s. 1/II). Tämä koskee perustuslakivaliokunnan mukaan ennen muuta tekijänoikeuteen sisältyviä taloudellisia oikeuksia (PeVL 28/2004 vp, s. 4/I), kuten oikeutta määrätä teoksen kaupallisesta tai muusta taloudellisesta merkityksellisestä käytöstä. Lisäksi tekijän moraalisisilla oikeuksilla on liittymäkohtia perusoikeuksiin, kuten perustuslain 10 §:ssä turvattuun kunnian suojaan ja 7 §:ään sisältyviin tahdonvapauteen ja itsemääräämisoikeuteen. ([PeVL 28/2004 vp, s. 4/I](#))

Tekijänoikeuslainsäädäntö sääntelee keskeisesti tekijänoikeuden haltijan ja muiden henkilöiden välisiä suhteita. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että tällaisessa asetelmassa on tärkeää, että lainsäädännössä tulevat tasapainoisella tavalla huomioon otetuiksi kaikki sääntelyn kannalta merkitykselliset perusoikeudet. Sääntely ei saa esimerkiksi johtaa sen enempää tekijänoikeuden haltijoiden kuin teosten käyttäjienkään oikeuksien kohtuuttomaan rajoittamiseen (PeVL 7/2005 vp, s. 2). Perusoikeuksien välinen tasapaino tulisi ottaa huomioon myös tekijänoikeuslainsäädäntöä tulkittaessa ja sovellettaessa. Perusoikeuksia rajoittavan sääntelyn tulisi myös perustua objektiivisesti havaittavissa oleviin kriteereihin, jotta sääntelyä voitaisiin pitää hyväksyttävänä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen näkökulmasta (PeVL 15/2006 vp).

Omaisuuksien suoja

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että momentin turvaamaan omaisuudensuojaan kuuluu paitsi valta käyttää omaisuuttaan haluamallaan tavalla (hallintavalta) myös valta määrätä siitä (disponointivalta) esimerkiksi myymällä se (ks. esim. [PeVL 49/2005 vp, s. 2/I—II](#)).

Kuten perusoikeuksien uudistamista koskevassa vuoden 1993 hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp) todetaan, varsinaisen omistusoikeuden lisäksi omaisuuden suojan piiriin kuuluvat myös varallisuusarvoiset immateriaalioikeudet, kuten tekijänoikeus, patenttioikeus ja tavaramerkkioikeus.

Omaisuuksien suojaan estämättä voidaan siten lailla asettaa velvollisuus hyväksyä rajoituksia omaisuuden käytölle muiden perusoikeuksien suojaamiseksi.

Tekijän yksinoikeuden suojan rajoittamisen edellytyksiin vaikuttavat myös Suomen kansainväliset sitoumukset ja EU-lainsäädäntö. Kansainväliset sopimukset tekijänoikeuden alalla sekä tietoyhteiskuntadirektiivi asettavat eräitä reunaehtoja tekijänoikeuden rajoittamiselle. Bernin yleissopimuksen kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta 9 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenmaat voivat lainsäädännössään sallia teosten toisintamisen tietyissä erityistapauksissa edellyttäen, ettei toisintaminen ole ristiriidassa teoksen normaalin käytön kanssa eikä kohtuuttomasti loukkaa tekijän laillisia etuja. Tämä niin sanottu kolmen kohdan testi sisältyy myös Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n tekijänoikeussopimukseen ([SopS 17/2010](#)) ja on kirjattu myös tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 5 kohtaan ja muihin WIPO:n tekijänoikeuden alan yleissopimuksiin.

Tekijänoikeus pyrkii luomaan tasapuoliset kilpailuolosuhteet sisältömarkkinoilla. Tekijänoikeuden tarkoituksena ei ole estää tai rajoittaa tiedonkulkua. Kolmen kohdan testillä on liittymäkohta tekijänoikeuden peruseräisiin. WIPO:n tekijänoikeussopimuksen johdannossa todetaan, että uuden yleissopimuksen

tarkoituksena on ylläpitää tasapaino tekijöiden ja yleisen edun välillä, erityisesti opetuksen, tutkimuksen ja tiedonvälityksen turvaamiseksi, kuten Bernin sopimuksesta ilmenee. WIPO:n tekijänoikeussopimuksen 10 artiklaan on kirjoitettu uudestaan kolmen kohdan testi ja tätä koskevassa tulkintaohjeessa (agreed statement) todetaan, että sopimusosapuolet voivat laajentaa kansallisiin lakeihin sisältyvät tekijänoikeuden rajoitukset digitaaliseen ympäristöön tai luoda uusia tekijänoikeuden rajoituksia, jotka sopivat digitaaliseen ympäristöön.

Tekijänoikeuslain 2 luvussa säädettyjen tekijänoikeuden rajoitusten taustalla on tyypillisesti toinen perusoikeus, ja tekijänoikeuden rajoituksilla haetaan tasapainoa eri perusoikeuksien toteutumisen kannalta. Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi eräitä tekijänoikeuden rajoituksia, jotka sallivat 1) teoksen käyttämisen tekstin- ja tiedonlouhintatarkoituksessa, mukaan lukien tieteellisessä tutkimuksessa tehtävässä tiedonlouhinnassa, 2) opetuksen havainnollistamiseksi 3) kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisen arkistoissa ja yleisölle avoimissa kirjastoissa ja museoissa eräissä tapauksissa, sekä 4) teoksen käyttämisen uudessa teoksessa, kuten karikatyyrissä, parodiassa ja pastississa. Ehdotetut tekijänoikeuden rajoitukset liittyvät läheisesti perustuslaissa suojattujen perusoikeuksien, kuten sivistyksellisten oikeuksien ja sananvapauden turvaamiseen. Siltä osin kuin kysymys on tiedonlouhinnasta muuta kuin tieteellistä tutkimusta varten, kysymys on myös vapaan kilpailun ja elinkeinon harjoittamisen vapauden turvaamisesta tilanteessa, jossa teosta hyödynnetään vain välillisesti eli teoksesta valmistetaan kappale yksinomaan tiedon analysoimiseksi teknisin menetelmin eikä valmistettua teoksen kappaletta saateta yleisön saataville. Teoksen tai teokseen sisältyvien tietojen analysoimiseksi tarvittavan kappaleen valmistamisella ei voida katsoa olevan merkittävää vaikutusta tekijän omaisuuden suojaan, kun näin valmistettua kappaletta ei saateta yleisön saataville.

Ehdotetun 14 a §:n (opetuksen havainnollistaminen) osalta esitettäisiin tekijälle oikeus saada korvausta, mikä omalta osaltaan turvaa tekijän taloudellisia etuja ja lieventää tekijänoikeuden rajoituksen vaikutusta omaisuuden suojaan.

Sopimuslisenssijärjestelmää koskevaan 26 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännöksiä, joilla omalta osaltaan vahvistetaan tekijöiden omaisuuden suoja. Ehdotuksen mukaan yhteishallinnointiorganisaation edustavuus arvioitaisiin yhteishallinnointiorganisaation tekijöiltä saamien valtuutusten pohjalta. Ehdotetulla muutoksella on tarkoitus sulkea pois mahdollisuus, että pelkkä yhdistyksen jäsenyys voisi johtaa päätelmään, että yhdistyksellä on oikeus määrätä tekijän varallisuudesta. Sinänsä tämä periaatteellinen lähtökohta on jo aiemmin turvattu tekijänoikeuden yhteishallinnointilaissa, joten tältä osin kysymys olisi lähinnä selventävästä muutoksesta. Sopimuslisenssiorganisaatiolle asetettaisiin myös velvollisuus tiedottaa tekijöille, erityisesti niille, jotka eivät ole antaneet sopimuslisenssiorganisaatiolle valtuutusta hallinnoida tekijänoikeuttaan, aikomuksestaan myöntää käyttöluupa, tekijän mahdollisuudesta hakea korvauksia teoksen käyttämisestä ja tekijän oikeudesta kieltää teoksen käyttö. Näillä toimenpiteillä vahvistetaan tekijöiden mahdollisuuksia käytännössä määrätä teoksistaan ja päästä osalliseksi teosten hyödyntämisestä syntyneisiin tulovirtoihin.

Ehdotuksen mukaan tekijänoikeuslain 3 lukuun lisättäisiin säännöksiä, joilla turvataan alkuperäisten tekijöiden asemaa sopimussuhteessa. Omaisuuden suojan näkökulmasta merkityksellisiä ovat erityisesti ehdotetut 30 a §:n säännökset, jotka turvaavat tekijän oikeutta saada asianmukaiset tiedot teostensa hyödyntämisestä, sekä 30 b §:n säännökset, jotka turvaavat tekijän oikeutta peruuttaa yksinoikeus tai yksinomaisen käyttöoikeuden luovutus, mikäli teosta ei ole hyödynnetty. Koska säännökset ovat pakottavia siten, ettei niistä voida sopia tekijän haitaksi, kysymys on sopimusvapauden kaventamisesta.

Sopimusvapautta ei ole sellaisenaan nimenomaisesti turvattu perustuslaissa.

Myös sopimusnoikeuden sääntely kuuluu lähtökohtaisesti tavallisen lainsäädännön alaan ([PeVL 26/2008 vp, s. 2/II](#), [PeVL 3/1982 vp, s. 2/II](#)). Sopimusvapaus kuitenkin saa suojaa tietyssä määrin perustuslain 15 §:n 1 momentissa olevan omaisuuden suojaan turvaavan yleislausekkeen kautta ([HE 309/1993 vp, s. 62](#), [PeVL 15/2004 vp, s. 4/II](#), [PeVL 33/1998 vp, s. 1/I](#)).

Sopimusvapautta voidaan siten rajoittaa, jos rajoitukset täyttävät perusoikeuksien rajoittamisen yleiset rajoitusedellytykset. Ehdotetut tekijänoikeuslain 30 a ja 30 b § koskisivat alkuperäisen tekijän ja esittävän

taiteilijan sopimussuhdetta teosta tai tallennettua esitystä kaupallisesti hyödyntävän yrityksen eli käyttäjän kanssa. Tässä sopimussuhteessa tekijän tai esittävän taiteilijan voidaan katsoa olevan heikompi sopimosapuoli. Säännöksillä ei sen sijaan olisi vaikutusta sellaisiin yrityksiin ja muihin oikeudellisiin tai luonnollisiin henkilöihin, jotka eivät kaupallisesti hyödynnä teoksia, vaikka ne suorittaisivatkin jonkin tekijänoikeuslain mukaan tekijänoikeuden piiriin kuuluvan teon. Käytännössä säännökset kohdistuisivat teosten ammattimaiseen hyödyntämiseen eli sisältöteollisuuteen, kuten kustantajiin, levy-yhtiöihin, elokuvatuottajiin tai lähettäjäyrityksiin. Säännöksiä voidaan näin ollen pitää myös suhteellisuusperiaatteen mukaisina.

Ehdotettu 30 a § velvoittaisi käyttäjät antamaan tekijöille selvityksen hyvän tavan mukaisesti teosten hyödyntämisestä. Kyseisillä säännöksillä ei olisi suoraa vaikutusta osapuolten väliseen varallisuus oikeudelliseen asemaan, mutta selvityksen saaminen edistäisi tekijöiden mahdollisuuksia saada asianmukaista tietoa teostensa hyödyntämisestä ja vaikuttaisi tekijöiden mahdollisuuteen arvioida, ovatko he saaneet asianmukaisen korvauksen teostensa hyödyntämisestä. Selvityksen antamisesta aiheutuu kuitenkin käyttäjälle hallinnollista rasitusta, jolla on välillistä vaikutusta käyttäjän varallisuus oikeudelliseen asemaan oikeuksien hankkijana.

Ehdotettu 30 b §, joka koskee tekijän oikeutta peruuttaa oikeuden luovutus, sen sijaan vaikuttaisi suoraan sopimuksen osapuolten varallisuus oikeudelliseen asemaan. Säännös koskisi tilannetta, jossa tekijä on luovuttanut tekijänoikeutensa tai yksinomaisen käyttöoikeuden teoksen hyödyntämisestä vastaavalle käyttäjälle, mutta käyttäjä ei ole saattanut teosta yleisön saataviin sopimuksen mukaisesti. Jos käyttäjä ei ole omalta osaltaan täyttänyt sopimusvelvoitteitaan, kysymys on sopimusrikkomuksesta, jonka perusteella tekijä voisi tällöin olla oikeutettu purkamaan sopimuksen jo yleisten sopimus oikeudellisten periaatteiden mukaisesti.

Uusi pykälä antaisi tekijälle mahdollisuuden peruuttaa oikeudenluovutus tilanteessa, jossa teosta ei ole käytetty kohtuullisen ajan kuluessa siitä, kun tekijä on tästä ilmoittanut. On sinänsä syytä huomioida, että ehdotuksessa tekijän peruuttamisoikeutta ei ole sidottu siihen, mitä tekijänoikeuskorvauksista on sovittu. Tekijällä olisi oikeus peruuttaa oikeudenluovutus riippumatta siitä, onko sovittu rojaltil-pohjaisesta korvauksesta, kertakaikkisesta korvauksesta tai korvauksettomasta oikeuden luovutuksesta, jos teosta ei ole hyödynnetty sopimuksen mukaisesti.

Käyttäjän näkökulmasta oikeudenluovutuksen peruuntuminen merkitsee sitä, että varallisuus, eli tekijän taloudelliset oikeudet, siirtyy takaisin tekijälle. Käyttäjän varallisuus oikeudellista asemaa ajatellen merkitystä on kuitenkin sillä, että oikeuden peruutus ei ole välitön, vaan tekijänoikeuden luovutus säilyy voimassa, mikäli käyttäjä aloittaa teoksen hyödyntämisen laissa säädetyn armonajan puitteissa. Voidaan ajatella niin, että tilanteessa, jossa käyttäjä ei ole laissa määritellyssä kohtuullisessa ajassa aloittanut teoksen hyödyntämistä, eikä hyödyntämistä ole aloitettu myöskään laissa säädettyssä ajassa sen jälkeen, kun tekijä on ilmoittanut aikeestaan käyttää hyväksi peruuttamisoikeuttaan, varallisuuden arvo käyttäjälle on oletettavasti hyvin merkityksetön, koska toimenpiteitä varallisuuden käyttämiseksi ei ole aloitettu.

Ehdotetuilla peruuttamisoikeutta koskevilla säännöksillä voidaan katsoa olevan hyväksyttävät perusteet, sillä säännöksillä tavoitellaan heikomman osapuolen suojaamista sopimussuhteessa, teoksen tehokasta hyödyntämistä ja teosten saatavuutta suuren yleisön etujen mukaisesti. Säännöksillä pyritään lisäksi turvaamaan tekijän elinkeinon harjoittamisen mahdollisuuksia. Säännösten voidaan katsoa olevan myös suhteellisuusperiaatteen mukaisia, sillä säännökset koskisivat ennen kaikkea teosten kaupallista hyödyntämistä ja niiden vaikutus rajoittuisi tilanteisiin, joissa käyttäjän passiivisuudesta johtuen varallisuus oikeus uhkaa jäädä kokonaan hyödyntämättä. Ehdotettava peruuttamisoikeus turvaa myös tekijän taiteellisen ilmaisunvapauden toteutumista tietyissä tilanteissa.

Ehdotus kuvatalenteelle tallennetun esityksen suojaksi säädettyjen yksinoikeuksien laajentamisesta vahvistaa näyttelijöiden ja muiden kuvatalenteella esiintyvien esittävien taiteilijoiden oikeusasemaa ja omaisuuden suojaa. Tarve hankkia luvat tallennetun esityksen käyttöön nykyistä laajemmin vaikuttaa ennen kaikkea elokuvatuottajien varallisuus oikeudelliseen asemaan, sillä jatkossa oikeudet on hankittava esittävilta taiteilijoilta myös uusien oikeuksien osalta.

Tekijänoikeus on ajallisesti rajoittunut varallisuusnoikeus. Suoja-ajan päättymisen jälkeen teoksia voidaan käyttää vapaasti, ja näin ollen kilpailun rajoittaminen tekijänoikeuden avulla ei enää suoja-ajan päättymisen jälkeen ole mahdollista. Tekijänoikeudella on muutenkin merkittävä vaikutus viestinnän edellytyksiin. Ehdotukseen sisältyy säännöksiä, joilla rajoitettaisiin valokuvaajan yksinoikeutta siten, että suojan piirissä eivät enää olisi valokuvat sellaisista teoksista, jotka ovat olleet tekijänoikeudella suojattuja mutta joiden suoja-aika on päättynyt. Ehdotuksen tavoitteena on varmistaa, ettei tekijänoikeuden lähioikeudella ole välillisesti mahdollista pidentää tekijänoikeussuojaa. Säännöksillä on vaikutusta valokuvaajan yksinoikeuden laajuuteen ja siten valokuvaajan omaisuuden suojaan. Säännösten vaikutus on kuitenkin verrattain suppea, eikä se vaikuta valokuvaajan varallisuusnoikeudellisen suojan periaatteisiin.

Ehdotetuilla säännöksillä lehtikustantajien lähioikeudesta luodaan uusi omaisuuden suoja tekijänoikeuslaissa. Kyseisillä säännöksillä ei olisi vaikutusta tekijän tai muun suojan kohteen haltijan oikeuteen. Sen sijaan lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen tekijälle tai muun suojan kohteen haltijalle tulisi oikeus saada asianmukainen osuus lehtikustantajan saamasta korvauksesta, mikä on omiaan vahvistamaan tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden varallisuusnoikeudellista asemaa. Lehtikustantajan lähioikeudella arvioidaan olevan vähäistä vaikutusta luonnollisten henkilöiden varallisuusnoikeudelliseen asemaan tai sananvapauteen, sillä näitä ei jatkossakaan veloitettaisi hankkimaan lehtikustantajilta lupaa lehtien sisällön käyttämiseksi esimerkiksi sosiaalisen median palveluissa. Sen sijaan lehtikustantajan lähioikeudella olisi vaikutusta uutiskooste- ja mediaseurantapalveluiden varallisuusasemaan, koska ne eivät jatkossa voisi käyttää lehtiä näissä palveluissa ilman lehtikustantajien lupaa.

Ehdotetulla verkkosisällönjakopalveluita koskevalla sääntelyllä palvelun tarjoajien velvollisuudesta hankkia luvat palveluun tallennettaviin teoksiin vahvistetaan tekijöiden oikeutta määrätä teostensa käytöstä verkkosisällönjakopalveluissa ja panna täytäntöön oikeuksiaan. Tekijät voivat vaatia palveluntarjoajan hankkimaan luvat teostensa käyttöön ja viime kädessä asettaa palvelun tarjoajan vastuuseen teosten luvattomasta käytöstä, jos palveluntarjoaja ei ole täyttänyt 55 c §:n mukaisia velvoitteitaan, eli ryhtynyt asianmukaisesti toimiin hankkiakseen luvan teoksen käyttämiseksi tai estääkseen yleisön pääsyn teokseen, joka on ilman lupaa tallennettu palveluun saatettavaksi yleisön saataville, tai poistanut palvelussa jo olevan teoksen tekijän pyynnöstä.

Mahdollisuus estää pääsy, myös ennakkoon, aineistoon, joka loukkaa tekijän tekijänoikeutta, parantaa merkittävästi tekijän omaisuuden suojaa. Tekijä tai tämän toimesta toimiva käyttää samalla merkittävää valtaa suhteessa palvelun käyttäjiin, jotka pyrkivät tallentamaan aineistoja palveluun tavoitteena saattaa ne yleisön saataviin. Kyseistä relaatiota, erityisesti palvelun käyttäjien asemaa, on luontevinta arvioida sananvapauden näkökulmasta ja ottaen huomioon myös kysymykset julkisen vallan käytöstä ja oikeusturvasta. Omaisuuden suojan näkökulmasta on kuitenkin todettava, että tekijänoikeuden suojaamiseksi tekijällä tai tämän puolesta toimivalla ei kuitenkaan voida katsoa olevan oikeutta vaatia sellaisen aineiston poistamista, joka ei loukkaa tekijänoikeutta. Tämä osaltaan liittyy myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 54 §:ssä säädettyyn oikeuksien väärinkäytön kieltoon.

Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n elinkeinovapaus antaa jokaiselle oikeuden lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Koska elinkeinovapaus on perustuslailla suojattu perusoikeus, elinkeinotoiminnan rajoittamisesta, kuten luvanvaraistamisesta, on säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset. ([HE 194/2001 vp, s. 10](#)) Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain (nykyisen sähköisen viestinnän palvelusta annetun lain) säännöksiä tallennuspalvelujen vastuuvapaudesta on pidetty perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä merkityksellisinä elinkeinovapauden näkökulmasta. ([PeVL 60/2001 vp, s. 2](#)) Lisäksi tekijänoikeudella suojattujen aineiston hyödyntäjien elinkeinotoiminta perustuu aineistojen käyttämiseksi tarvittavien käyttöoikeuksien hankkimiseen. ([HE 28/2004 vp, s. 143](#))

Elinkeinovapaus on turvattu myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 16 artiklassa. Euroopan unionin tuomioistuin on todennut oikeuskäytännössään elinkeinovapauden sisältävän yrityksellä olevan oikeuden

voida vapaasti määrätä sen käytettävissä olevista taloudellisista, teknisistä ja rahoituksellisista resursseista sen vastuun rajoissa, joka sillä on omista toimistaan. ([Tuomio 27.3.2014, UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH ja Wega Filmproduktionsgesellschaft GmbH, C-314/12, EU:C:2014:192](#), 49 kohta). Elinkeinovapaus käsittää myös muun muassa sopimusvapauden. ([Tuomio 18.7.2013, C-426/11 Mark Alemo-Herron ym v. Parkwood Leisure Ltd., EU:C:2013:521](#), 32 kohta)

Ehdotuksen mukaan verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien (jäljempänä ”palveluntarjoaja”) on velvollisuus hakea lupa tekijänoikeuden haltijoilta luvan palveluun ladattavien teoksen välittämiseksi yleisölle. Säännöksillä ei vaikuteta tekijänoikeuden haltijoiden elinkeinovapauteen, sillä tekijänoikeuden haltijoilla ei ole velvollisuutta myöntää lupaa teoksen käyttämiseen. Säännökset sen sijaan velvoittavat palveluntarjoajia hakemaan luvan oikeudenhaltijoilta. Mikäli lupaa ei ole saatu, arvioidaan sitä, onko palveluntarjoaja tehnyt parhaansa luvan hankkimiseksi. Tietyillä toimenpiteillä palveluntarjoaja voi vapautua vastuusta. Vastuusta ei voi vapautua tallennuspalveluita koskevan vastuuvapaussäännösten perusteella.

Euroopan unionin tuomioistuin on katsonut, että elinkeinovapautta rajoitetaan kansallisen tuomioistuimen määräyksellä kieltää internetyhteyden tarjoajaa antamasta asiakkailleen pääsy sivustoille, joille on ladattu suojattua aineistoa ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Määräys rajoittaa palveluntarjoajan käytettävissä olevien resurssien vapaata käyttämistä, koska se asettaa palveluntarjoajalle veloitteen toteuttaa toimenpiteitä, jotka voivat aiheuttaa sille suuria kustannuksia tai joilla voi olla huomattava vaikutus sen toimintojen järjestämiseen taikka jotka voivat vaatia vaikeita ja monitahoisia teknisiä ratkaisuja. ([Tuomio 27.3.2014, UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH ja Wega Filmproduktionsgesellschaft GmbH, C-314/12, EU:C:2014:192](#), 50 kohta)

Euroopan unionin tuomioistuin on myös katsonut, että kansallisen tuomioistuimen määräyksellä ottaa käyttöön ennakollinen, kaikkia palvelun kautta kulkevia viestejä koskeva suodatusjärjestelmä aineettomien oikeuksien loukkausten estämiseksi puututtaisiin huomattavasti internetyhteyden tarjoajan elinkeinovapauteen, koska sillä veloitettaisiin palveluntarjoaja ottamaan käyttöön monimutkainen, kallis ja pysyvä tietotekninen järjestelmä yksinomaan kyseisen tarjoajan kustannuksella. ([Tuomio 24.11.2011, Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL \(SABAM\), C-70/10, EU:C:2011:771](#), 46-48 kohta)

Yllä mainitun UPC Telekabel -ratkaisussa (C-314/12) kyseessä olleella tuomioistuimen määräyksellä ei Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan kuitenkaan puututtu internetyhteyden tarjoajan elinkeinovapauden keskeiseen sisältöön. Määräyksellä annettiin palveluntarjoajan valita toimenpiteet, jotka vastasivat parhaiten sen käytettävissä olevia resursseja ja kapasiteettia ja jotka olivat yhteensopivia sellaisten muiden velvollisuuksien ja haasteiden kanssa, joista sen on huolehdittava harjoittaessaan toimintaansa. Lisäksi palveluntarjoajalla oli mahdollisuus vapautua vastuustaan osoittamalla, että se on toteuttanut kaikki toimenpiteet, joita siltä voidaan kohtuudella edellyttää. ([Tuomio 27.3.2014, UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH ja Wega Filmproduktionsgesellschaft GmbH, C-314/12, EU:C:2014:192](#), 51-53 kohta.)

Esityksessä säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä palveluntarjoaja voi vapautua vastuusta käyttäjän palveluun tallentamasta tekijänoikeutta loukkaavasta aineistosta. Näitä säännöksiä palveluntarjoajan vastuuvapaudesta voidaan perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan pitää merkityksellisinä elinkeinovapauden näkökulmasta.

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan merkityksellistä on se, rajoitetaanko säännöksillä palveluntarjoajan käytettävissä olevien resurssien vapaata käyttämistä, ja jos rajoitetaan, millä perusteella. Jotta elinkeinovapauden keskeiseen sisältöön ei puututtaisi, säännösten tulee tarjota palveluntarjoajille riittävästi vapautta valita toimenpiteet, joilla ne toteuttavat säännösten asettamat veloitteet. Toisaalta vastuuvapautta koskevien säännösten tulee olla kansallisten perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaisesti hyväksyttävissä, täsmällisiä, tarkkarajaisia ja suhteellisia. Perusoikeuksia rajoittaessa tulee myös huolehtia oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä, ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta ja siitä, ettei rajoituksilla puututa perusoikeuden ydinalueeseen.

Esityksen mukaan palveluntarjoajan vastuuvapaus tekijänoikeudella suojatun teoksen yleisölle välittämisestä edellyttää, että tämä on ryhtynyt asianmukaisiin toimenpiteisiin saadakseen tekijältä tarvittavan luvan tai toteuttanut asianmukaisia toimenpiteitä tekijän pyynnöstä tunnistaakseen tekijänoikeutta loukkaavan aineiston ja estääkseen palvelussa siihen pääsyn. Palveluntarjoajille asetetaan tähän liittyen tiedonantamisvelvoitteita ja velvollisuus estää pääsy tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon. Laissa asetettujen velvollisuuksien täyttämiseksi vaadittavat toimenpiteet saattavat aiheuttaa palveluntarjoajille huomattavia kustannuksia, minkä vuoksi säännöksillä osittain rajoitetaan elinkeinovapautta. Säännöksillä kuitenkin jätetään palveluntarjoajan valittavaksi ne toimenpiteet, jotka vastaavat parhaiten sen käytettävissä olevia resursseja ja kapasiteettia ja jotka ovat yhteensopivia sellaisten muiden velvollisuuksien ja haasteiden kanssa, joista sen on huolehdittava harjoittaessaan toimintaansa. Ehdotetussa laissa ei esimerkiksi oteta kantaa siihen, millaisin teknisin ratkaisuin palveluntarjoajat voivat täyttää velvoitteensa. Näin ollen voidaan katsoa, että säännöksillä ei puututa palveluntarjoajien elinkeinovapauden keskeiseen sisältöön.

Koska palveluntarjoajaan kohdistuvilla velvoitteilla osittain rajoitetaan palveluntarjoajan käytettävissä olevien resurssien käyttämistä, ehdotettujen säännösten tulee olla perusoikeuden rajoitusedellytysten mukaisia. Lisäksi elinkeinovapaus edellyttää, että palveluntarjoajat voivat luottaa vapautuvansa vastuusta käyttämättä kohtuuttomasti resursseja vastuuvapaudelle asetettujen vaatimusten täyttämiseksi. Tämän turvaamiseksi laissa ensinnäkin täsmennetään palveluntarjoajien vastuuvapauden edellytyksiä säätämällä nimenomaisesti seikoista, jotka otetaan huomioon arvioitaessa toimenpiteiden oikeasuhtaisuutta.

Palvelun tarjoajalle laissa asetetuilla toimintavelvoitteilla pyritään suojaamaan tekijöille kuuluvia aineettomia oikeuksia, jotka nauttivat perustuslain tarjoamaa omaisuuden suojaa. Muun kuin rajoituksen kohteena olevan perusoikeuden, tässä tapauksessa tekijän omaisuuden suojan, toteutuminen on hyväksyttävä peruste rajoittaa toista perusoikeutta. Rajoituksen tulee kuitenkin olla välttämätön tämän tavoitteen saavuttamiseksi ja oikeasuhtainen sillä tavoiteltavaan tavoitteeseen nähden. Verkkoalustoilla tapahtuva viestintä on tavallisesti nopeaa ja moninaista, minkä ansiosta on mahdollista nopeasti saattaa suuria määriä verkkosisältöä huomattavan suuren yleisön saataville. Tämä mahdollistaa tekijänoikeutta loukkaavan aineiston levittämisen nopeasti laajan yleisön saataville, mikä voi olla erityisen haitallista aineiston oikeudenhaltijoille.

Toisaalta verkkosisällönjakopalveluun tallennetaan myös laillisesti tekijänoikeudella suojattua aineistoa esimerkiksi luvan tai tekijänoikeuslaissa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen perusteella ja myös tekijänoikeudesta vapaata aineistoa. Jotta niin aineistoa yleisön saataville tallentavien palvelun käyttäjien sananvapaus kuin tekijöiden omaisuus olisivat yhtä lailla suojattuja, on välttämätöntä asettaa palveluntarjoajalle velvoitteita, jotka ohjaavat palveluntarjoajaa käyttämään resursseja esimerkiksi verkkosisällönjakopalveluun tallennetun sisällön tunnistamiseksi ja poistamiseksi palvelusta. Näin voidaan yhtäältä estää pääsy tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon ja toisaalta turvata laillisen aineiston saatavuus.

Sananvapaus

Perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla.

Mainittu perustuslain pykälä sisältää muun muassa sananvapautta koskevan yleislausekkeen, säännöksen sananvapauteen luettavista oikeuksista ja kiellon estää ennakolta näiden oikeuksien käyttämistä. Lisäksi se sisältää vaatimuksen, että sananvapauden käytön sääntely toteutetaan lailla.

Sananvapauden keskeisenä tarkoituksena on taata demokraattisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin ([PeVL 16/2013 vp, s. 2](#), [PeVL 26/2002 vp, s. 2](#)). Ydinajatukseltaan sananvapautta on perinteisesti pidetty ennen muuta poliittisena perusoikeutena ([HE 309/1993 vp s. 56](#), [PeVL 16/2013 vp s. 2](#), [PeVL 26/2002 vp, s. 2](#), [PeVL 19/1998 vp, s. 5](#)). Sananvapaus ei sen ydinajatukselta huolimatta rajoitu vain poliittisiin ilmaisuihin, vaan sen piiriin luetaan muunkin tyyppiset ilmaisut. Sananvapauden perustuslain mukaisen suojan piiriin kuuluvat tiedot, mielipiteet ja muut viestit niiden sisällöstä riippumatta ([HE 309/1993 vp, s. 56](#)).

Sananvapautta ei ole sidottu mihinkään viestinnän muotoon, esimerkiksi painettuun sanaan, vaan sananvapaus turvaa viestintää riippumatta viestin ilmaisemiseen tai julkistamiseen käytettävästä menetelmästä ([HE 309/1993 vp, s. 56](#)). Sananvapaus ymmärretään perustuslaissa laajasti ja välineneutraalina ([PeVL 9/2004 vp, s. 3](#), [PeVL 60/2001 vp, s. 2](#)). Sananvapaus antaa yleisesti turvaa erilaisille luovan toiminnan ja itseilmaisun muodoille ([HE 309/1993 vp, s. 56](#)).

Sananvapaus on perustuslaissa käsitetty alaltaan huomattavan laajaksi samaan tapaan kuin kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa on tehty. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Julkistamisella tarkoitetaan kaikenlaista viestien julkaisemista, levittämistä ja välittämistä. Säännöksestä ilmeneviä sananvapauden ulottuvuuksia ei yleensä tule tulkita liian kapeasti. Siten sananvapaussäännös antaa esimerkiksi suojaa julkisen vallan puuttumista vastaan lehdistön toimitukselliselle työskentelylle jo ennen viestin varsinaista ilmaisemista ja julkaisemista ([HE 309/1993 vp, s. 57](#)).

Perustuslaissa turvataan sananvapaus "kenenkään ennakolta estämättä". Säännös kieltää sekä perinteisen viestien ennakkotarkastuksen että muut ennakkollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen ([HE 49/2018 vp, s. 133](#), [PeVL 40/2017, s. 2](#)). Tällaisena voidaan pitää esimerkiksi luvan asettamista painotuotteiden julkaisemisen ehdoksi ([HE 309/1993 vp, s. 57](#)) tai sananvapauden käytön säätämistä ilmoituksenvaraiseksi ([PeVL 14/2000 vp, s. 3](#)).

Perustuslaissa on säilytetty mahdollisuus sananvapauden käytön jälkikäteiseen valvontaan rikos- ja vahingonkorvauslainsäädännön keinoin. Sananvapauden asema perusoikeutena rajoittaa kuitenkin mahdollisuuksia puuttua jälkikäteen sen käyttöön. Näihin rajoituksiin sisältyvät yleiset vaatimukset sääntelyn hyväksyttävyydestä, täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä julkisen vallan toimenpiteiden oikeasuhtaisuudesta sananvapauden käyttöön puuttuessa ([PeVL 19/2008 vp, s. 4](#), [PeVM 14/2002 vp, s. 4](#), [PeVL 60/2001 vp, s. 2–3](#)). Esimerkiksi pitkälle menevät tai väljät sananvapauden käytön kriminalisoinnit voivat olla sananvapaussäännöksen kannalta ongelmallisia ([HE 309/1993 vp, s. 57](#), [PeVL 16/2013 vp s. 2](#), [PeVL 13/2004 vp, s. 2](#), [PeVL 26/2002 vp, s. 2–4](#), [PeVL 37/1998 vp, s. 3](#), [PeVL 23/1997 vp, s. 3-5](#)).

Sananvapautta rajoittavalla sääntelyllä tulee olla hyväksyttävä peruste ja sääntelyn tulee olla täsmällistä ja tarkkarajaista ([PeVL 28/2008 vp, s. 3](#), [PeVL 67/2002 vp, s. 4](#) ja [PeVL 41/2000 vp](#)). Tietoverkoissa tapahtuvan viestinnän erityisen suuri nopeus ja kattavuus voi kuitenkin tuoda esiin uusia sananvapauden käyttämisen kannalta merkityksellisiä näkökulmia. ([PeVL 60/2001 vp, s. 2](#))

Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen täyttymiseksi perustuslakivaliokunta edellytti esimerkiksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta säädetyn lain (nykyinen laki sähköisten palvelujen tarjoamisesta) yhteydessä, että perusteluissa täsmennettiin estomääräyksen kohteena olevan tiedon sisällön tai välittämisen lainvastaisuutta. ([PeVL 60/2001 vp, s. 2](#)) Perustuslakivaliokunnan mukaan tällaista estomääräystä tai tekijänoikeuslain 60 e §:n tekijänoikeutta loukkaavan aineiston keskeyttämismääräystä ei voida antaa esimerkiksi vain kantajan yksipuolisen ja subjektiivisen asiaa koskevan käsityksen perusteella. Tämän vuoksi määräyksen kohtuullisuusarvioinnin yhteydessä tulee valiokunnan mukaan kiinnittää huomiota myös kantajan vaatimuksensa tueksi esittämien perusteiden asianmukaisuuteen. Keskeyttämismääräyksellä ei saa puuttua aineiston saattamiseen yleisön saataviin enempää kuin on tekijänoikeuden suojaamisen kannalta välttämätöntä. ([PeVL 15/2006 vp, s. 2](#)). Rajoituksen hyväksyttävyyden osalta hyväksyttävä rajoitusperuste sananvapauden rajoittamiselle on pyrkimys suojata tekijänoikeutta ennen muuta siksi, että tekijänoikeus nauttii perustuslain suojaa 15 §:n omaisuudensuojaa koskevien säännösten perusteella. ([PeVL 60/2001 vp, s. 3](#))

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain hallituksen esityksessä todetaan, että ”estäessään tietojen saannin omasta aloitteestaan 15 §:n 1 momentin 2 kohdan (nykyisen sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 184 §:n) nojalla palvelun tarjoaja puuttuu sisällön tuottajan sananvapauden käyttämiseen. Palveluntarjoajan on tällöin katsottava hoitavan julkista hallintotehtävää ja käyttävän julkista valtaa siinä merkityksessä kuin perustuslain 124 §:ssä säädetään. Tämän vuoksi on huolehdittava riittävästä sisällön tuottajan oikeusturvan takeista.” ([HE 194/2001 vp, s. 42](#))

Ehdotuksen mukaan palveluntarjoaja olisi velvollinen tekijän pyynnöstä estämään pääsyn tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon. Pääsyn estäminen voisi olla ennakkollista tai jälkikäteistä, kun teos on jo saatettu palvelussa yleisön saataviin.

Direktiivin 17 artiklan 7 kohdan mukaan palveluntarjoajien ja oikeudenhaltijoiden välinen yhteistyö ei saa johtaa siihen, että estetään käyttäjien palveluun lataamien sellaisten teosten tai muun suojatun aineiston saatavuus, jotka eivät loukkaa tekijänoikeutta ja lähioikeuksia, myös silloin, kun tällaiset teokset tai muu suojattu aineisto kuuluvat poikkeuksen tai rajoituksen soveltamisalaan. Palvelun käyttäjällä on oikeus ilmaista mielipiteitään esimerkiksi tekemällä videoita, joihin sisältyy suojattua aineistoa. Teosten käytön on perustuttava laissa säädettyihin rajoituksiin, tai lupaan teoksen oikeudenomistajalta. Sananvapaudella ei voi perustella teosten esimerkiksi musiikkikappaleen, musiikkivideon tai tv-sarjan jakson tai elokuvan käyttämistä sellaisenaan videolla ja videon lataamista palvelun yleisön saataville.

Direktiivin 17 artiklan 8 kohdan mukaan direktiivin soveltaminen ei saa johtaa yleiseen seurantavelvoitteeseen. Tällä toistetaan yksinkertaistettuna sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin 15 artiklassa oleva kielto, jonka mukaan jäsenvaltioita kielletään asettamasta palvelun tarjoajille yleistä velvoitetta valvoa siirtämiään ja tallentamia tietoja ja yleistä velvoitetta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laitonta toimintaa osoittavia tosiasioita tai olosuhteita. Keskeinen kysymys on se, milloin on kyse yleisestä seurantavelvoitteesta. Euroopan unionin tuomioistuin on katsonut, että sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin 15 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että jäsenvaltion tuomioistuin voi velvoittaa palveluntarjoajan yksittäistapauksessa poistamaan laittomaksi todetut tiedot riippumatta siitä, onko tietoja tallentanut sama vai eri henkilö. Sen lisäksi tuomioistuin voi määrätä palveluntarjoajan poistamaan tietyn käyttäjän tallettamat tiedot, joiden sisältö vastaa aiemmin laittomaksi todettuja tietoja, tai estämään niihin pääsyn, kunhan kyseisten tietojen viesti on olennaisilta osin muuttumaton laittomaksi todettuun sisältöön nähden, ja edellyttäen, että niiden laittomaksi toteaminen ei edellytä palveluntarjoajalta itsenäistä arviointia ([tuomio 3.10.2019, Eva Glawischnig-Piesczek vs Facebook Ltd, C-18/18, EU:C:2019:821](#)).

Direktiivin 17 artiklan toimeenpanon osalta on näin ollen keskeistä se, mitä tarkoitetaan yleisellä seurantavelvoitteella ja minkä edellytysten täytyessä voidaan puhua sellaisesta yleisestä seurantavelvoitteesta, joka EU-oikeudessa kielletään. EU-tuomioistuin on asiassa C-360/10 ([tuomio 16.2.2016, Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA \(SABAM\) vs. Netlog NV, C-360/10, EU:C:2012:85](#)) puolestaan pitänyt EU-oikeuden vastaisena sellaista kielto määräystä, joka olisi käytännössä merkinnyt sitä, että palveluntarjoaja olisi joutunut ottamaan käyttöön suodatinjärjestelmän, jolla se olisi tunnistanut käyttäjien sen palvelimille tallentamien tiedostojen joukosta ne tiedostot, jotka saattavat sisältää teoksia, joiden oikeudet väitetyesti ovat immateriaalioikeuksien haltijoiden hallussa, ja jolla se määrittäisi sitten, mitkä näistä tiedostoista on tallennettu ja saatettu yleisön saataville laittomasti. Lopuksi se estäisi laittomaksi luokittelemiensa tiedostojen saataville saattamisen. Tapauksessa kielletynä ennakkovalvontana on siten pidetty sitä, että tallennuspalvelun tarjoajan edellytetään aktiivisesti havainnoivan lähes kaikkia tallennettuja tietoja ja kaikkia kyseisen palvelun käyttäjiä. Ratkaisu vastaa asiassa C-70/10 ([Tuomio 24.11.2011, Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL \(SABAM\), C-70/10, EU:C:2011:771](#)) annettua EU-tuomioistuimen ratkaisua.

Kysymys siitä, muodostaako direktiivin 17 artikla ja erityisesti sen 4 kohta, jossa säädetään palveluntarjoajan velvollisuudesta ennakkolta estää pääsy tekijän loukkaavaksi väittämään aineistoon, sellaisen seurantavelvoitteen, joka kielletään direktiivissä ja joka olisi Euroopan unionin perusoikeusasiakirjan turvaaman sananvapauden vastainen, on parhailtaan esillä Euroopan unionin tuomioistuimessa. Puola on vaatinut direktiivin 17 artiklan kumoamista siltä osin kuin se on ristiriidassa EU:n perusoikeuskirjan kanssa (asia C-401/19). Euroopan unionin tuomioistuin joutuu tällöin ottamaan kantaa siihen, onko direktiivin 17 artiklassa kysymys seurantavelvoitteesta ja onko se muodoltaan yleinen vai erityinen.

Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-401/19 annettiin 15.7.2021 ([Puolan tasavalta vs. Euroopan parlamentti, Euroopan unionin neuvosto, C-401/19, EU:C:2021:613](#)).

Asiassa C-18/18 Euroopan unionin tuomioistuin piti jäsenvaltion tuomioistuimen määräystä ”erityisenä” seurantavelvoitteena, koska siinä oli kyse ”täsmällisen” kunniaan loukkaavan tiedon etsimisestä ja

estämisestä, koska palveluntarjoajalta ei edellytetty suodatettujen tietojen laillisuuden ”itsenäistä arviointia” ja koska se saattoi sen sijaan ”käyttää automatisoituja tutkimistekniikoita ja -välineitä”.

Direktiivin 17 artiklan 4 kohdassa asetetaan verkkosisällönjakopalvelun tarjoajille erityinen seurantavelvoite.

Nykyiset sisällön tunnistamiseksi ja estämiseksi tarkoitetut järjestelmät eivät kykene tulkitsemaan teosten käyttämisen asiayhteyttä, mikä on usein olennaista tekijänoikeuden rajoituksen soveltamisen kannalta. Direktiivi edellyttää automaattisten sisällöntunnistamisjärjestelmien käyttöönottoa, joka lisää riskiä sille, että estetään pääsy myös tekijänoikeutta loukkaamattomaan aineistoon. Tämän vuoksi ehdotetaan, että automaattisia järjestelmiä saa käyttää vain, kun on suurella todennäköisyydellä oletettavissa, että kysymys on tekijän oikeuksia loukkaavasta suojatun teoksen yleisölle välittämisestä. Mikäli sisällönjakopalvelussa on myös paljon käyttäjälähtöistä sisältöä, jonka pääsisältö on jotain muuta kuin suojattu teos, olisi erityisen seulonnan kohdistuttava kooltaan ja laadultaan sellaisten järjestelmän avulla tunnistettavien tekijänoikeudella suojattujen aineistojen estämiseen, jotka vastaavat tekijän toimittamia referenssitiedostoja.

Teoksen tunnistamiseksi ja tekijänoikeutta loukkaavan aineiston estämiseksi toteutettavat toimenpiteet voidaan säätää määrittelemällä sisällönsuodattimen herkkyyttä. Sisällön tunnistamiseksi ja pääsyn estämiseksi toteutettavia keinoja ja niiden oikeasuhtaisuutta arvioitaessa olisi näin ollen otettava huomioon eräänä aspektina, muun muassa kustannusten ja muiden seikkojen lisäksi, myös olemassa olevat keinot tunnistaa tekijänoikeutta loukkaavat ja tekijänoikeutta loukkaamattomat aineistot.

Lisäksi ehdotuksen mukaan sisällön tunnistamiseksi ja tekijänoikeutta loukkaavan aineiston estämiseksi toteutettavien toimenpiteiden oikeasuhtaisuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon myös se, missä määrin toimenpiteillä voidaan tunnistaa tekijänoikeutta loukkaava aineisto palvelun tarjoajalle toimitetun tiedon perusteella sekä sisällön tuottajan oikeus käyttää teosta tekijänoikeutta loukkaamattomalla tavalla.

Esityksen lähtökohtana on, että lainsäädäntö toteuttaa omaisuuden suojan ja sananvapauden välistä oikeudenmukaista tasapainoa. Verkkosisällönjakopalveluissa tapahtuu laajamittaista tekijänoikeutta loukkaavaa toimintaa, joka voi verkossa tapahtuvan viestinnän nopeuden ja kattavuuden vuoksi aiheuttaa tekijöille huomattavaa haittaa. Tämän vuoksi verkkosisällönjakopalveluiden tarjoajille on voitava asettaa velvoitteita tehdä parhaansa saadakseen toimintaansa varten tarvittavat luvat ja jos lupaa ei ole saatu, tehdä parhaansa estääkseen yleisön pääsyn tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon.

Samalla on kuitenkin tarpeen varmistaa, että toimenpiteillä ei vaikuteta kielteisesti palvelun käyttäjien perustuslaissa turvattuun sananvapauteen, mukaan lukien tieteen ja taiteen vapauteen, tai estetä yleisön pääsyä sellaiseen aineistoon, joka ei ole lainvastaista.

Lisäksi laissa säädettäisiin tehokkaista ja palvelun käyttäjille maksuttomista oikeussuojakeinoista niitä tilanteita varten, joissa käyttäjän palveluun tallentama aineisto on poistettu tai pääsy siihen estetty. Nopeatempoisen verkkoviestinnän vuoksi oikeussuojakeinot olisivat nopeita ja tehokkaita, jotta palvelun käyttäjien sananvapaus ja mahdollisuus osallistua julkiseen keskusteluun voitaisiin tosiasiallisesti turvata. Näihin oikeussuojakeinoihin kuuluu oikeus saada tieto palveluntarjoajalta, kun palvelun käyttäjän palveluun tallentama aineisto on estetty. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi vapaaehtoinen erimielisyyksien ratkaisumenettely, jossa puolueeton asiantuntija arvioi kummankin osapuolen argumentit tapauksessa.

Direktiivin 17 artiklan 7 kohtaan sisältyy myös säännös, joka suoraan turvaa palvelun käyttäjän sananvapauden toteutumista. Direktiivin kyseisen kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että käyttäjät voivat kussakin jäsenvaltiossa vedota eräisiin yhteiskunnallisten ja sivistyksellisten etujen vuoksi säädettyihin tekijänoikeuden rajoituksiin, teosten käytön lainausten, arvostelun ja selostuksen tekemiseksi tai teoksen käyttöön karikatyyrissä, parodiassa tai pastississa. Tämä perustuu direktiivin 17 artiklan 9 kohtaan, jossa todetaan, että ”jäsenvaltioiden on varmistettava, että käyttäjät voivat kääntyä tuomioistuimen tai muun asiankuuluvan oikeusviranomaisen puoleen vaatiakseen oikeutta käyttää tekijänoikeutta tai lähioikeutta koskevaa poikkeusta tai rajoitusta”.

Direktiivin velvoitteet vaikuttavat verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan toimintavapauteen. Palveluntarjoajien pitää myös tiedottaa käyttäjille yleisissä käyttöehdoissaan, että he voivat käyttää teoksia tekijänoikeuslain rajoitusten puitteissa.

Direktiivin 17 artiklan 9 kohtaan sisältyvän edellä mainitun velvoitteen täytäntöön panemiseksi esitykseen on sisällytetty 55 k §:n 2 momenttiin säännös, joka tarjoaa palvelun käyttäjälle mahdollisuuden nostaa kanne tekijää vastaan sen vahvistamiseksi, että käyttäjällä on oikeus käyttää teosta tekijänoikeuslaissa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen tai tekijän kanssa tehdyn sopimuksen nojalla. Käyttäjällä on myös oikeus nostaa kanne verkkosisällönjakopalvelun tarjoajaa vastaan tämän velvoittamiseksi sallimaan yleisön pääsyn palveluun tallennettuun aineistoon.

Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan tekijänoikeudellinen vastuu edellyttää arviointia siitä, missä määrin se on sopusoinnussa palveluntarjoajan elinkeinovapauden kanssa. Säännös ei velvoita ketään tarjoamaan direktiivissä tarkoitettua verkkosisällönjakopalvelua. Verkkosisällönjakopalvelu on luonteeltaan sosiaalisen median palvelu, johon kuka tahansa voi liittyä sen käyttäjäksi ja tallentaa palveluun aineistoja. Velvoitteella tarjota pääsy tiettyyn käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon, johon palvelun tarjoaja on evännyt pääsyn tekijänoikeusloukkaukseen vedoten, ei voida katsoa suhteettomasti puututtavan verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan elinkeinovapautteen. Direktiivin velvoitteisiin perustuva esitys saavuttaa oikeudenmukaisen tasapainon sananvapauden ja elinkeinovapauden välillä.

Edellä on perusteltu, miksi direktiivin 17 artiklan täytäntöönpanon yhteydessä sananvapauden harjoittamiseen tehtävän rajoituksen olisi katsottava täyttävän perusoikeuden rajoittamisen yleiset edellytykset, eli sillä on hyväksyttävä peruste ja se on tarkkarajainen ja täsmällinen sekä suhteellisuusperiaatteen mukainen.

Sivistykselliset oikeudet

Perustuslain 16 §:n 3 momentin mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaudella luodaan edellytykset kulttuurin kehitykselle.

Perustuslain 16 § edellyttää, että tieteen suuntautumisen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta. Myös taiteessa tulee vallita ilmaisun ja menetelmien vapaus, joka osaltaan edistää ja monipuolistaa yhteiskunnallista keskustelua. ([HE 309/1993, s. 64](#)). Ehdotukseen sisältyy uusia tekijänoikeuden rajoituksia, joilla on merkitystä paitsi sananvapauden toteutumiseksi myös tieteen ja taiteen vapauden turvaamiseksi. Ehdotettu 13 b § sallii kappaleen valmistamista tekstin- ja tiedonlouhintaa varten, ja mahdollistaa myös tiedonlouhintaa varten valmistettujen kappaleiden säilyttämisen ja käytön tieteellisten tulosten verifioimiseksi. Ehdotettu 23 a § sallii teoksen käyttämisen parodiassa, karikatyyrissä tai pastississa. Ensiksi mainitun tekijänoikeuden rajoituksen tarkoituksena on varmistaa, ettei tekijänoikeus haittaa mahdollisuuksia analysoida aineistoja teknisin menetelmin. Tekijän varallisuus oikeuden ytimeen ei kuitenkaan puututa, sillä näin valmistettuja kappaleita ei saa vapaasti saattaa yleisön saataviin. Kysymys on näin ollen tarkkaan kohdennetusta ja suhteellisuusperiaatteen mukaisesta puuttumisesta tekijän omistusoikeuteen. Ehdotettu 23 a § liittyy lähemmin taiteellisen vapauden ja sananvapauden toteutumiseen. Tekijänoikeuden tarkoituksena ei ole estää taiteellista tai yhteiskunnallista ilmaisua. Tästä syystä tekijän yksinoikeutta ehdotetaan rajoitettavaksi direktiivin sallimalla tavalla. Mainittuja säännöksiä on edellä arvioitu omistusoikeuden näkökulmasta.

Verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuuta koskevaan sääntelyyn liittyy myös kysymyksiä sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisesta, erityisesti tieteen ja taiteen vapauten liittyviä kysymyksiä, sikäli kuin palveluntarjoajilta edellytettävät toimenpiteet aiheuttavat riskin siitä, että palvelun käyttäjien aineistoihin estetään yleisöltä pääsy tai vaikeutetaan teosten luvallista käyttöä tällaisissa aineistoissa. Asiaa on käsitelty tarkemmin edellä sananvapauden näkökulmasta.

Oikeusturva

Ehdotettu sääntely, joka koskee verkkosisällönjakopalvelun tarjoajien vastuuta palvelun käyttäjien palveluun tallentamista aineistoista, on merkityksellistä myös tekijöiden sekä palvelun käyttäjien oikeusturvan kannalta. Ehdotettu sääntely vahvistaa merkittävästi tekijän oikeuksien toimeenpanoa, sillä tekijälle tulee mahdollisuus vaatia, ilman tuomioistuimenmenettelyä tai muuta oikeusviranomaisen menettelyä, että verkkosisällönjakopalvelun tarjoaja ryhtyy toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että yleisöltä estetään pääsy palveluun tallennettuun tekijänoikeutta loukkaavaan aineistoon ennen aineiston julkaisemista palvelussa tai sen jälkeen. Tämä tehostaa käytännössä tekijänoikeuksien toimeenpanoa tekijänoikeuden haltijan näkökulmasta. Sen sijaan menettely vaikuttaa oikeusturvan toteutumiseen ja palvelun käyttäjälle tarjolla olevien oikeussuojakeinojen riittävyteen.

Tästä syystä direktiivin 17 artikla edellyttää, että myös palvelun käyttäjien oikeusturvaa vahvistetaan. Palvelun käyttäjillä tulee olla oikeus tietää, onko yleisön pääsy aineistoon estetty ja tiedot pääsyneston perusteista, sekä tieto tarjolla olevista oikeussuojakeinoista.

Palvelun käyttäjien oikeussuojakeinoihin tulee direktiivin mukaan kuulua mahdollisuus valittaa palveluntarjoajalle aineiston poistamisesta eli pääsyn estämisestä. Kysymys olisi siten valituksen ja oikaisupyynnön käsittelystä.

Lisäksi direktiivissä edellytetään, että palvelun käyttäjän on voitava viedä pääsyn estämistä koskeva päätös ”tuomioistuimen ulkopuoliseen oikeussuojamekanismiin”, jonka avulla riidat ”on voitava ratkaista puolueettomasti, eivätkä ne saa poistaa käyttäjältä kansallisen lainsäädännön tarjoamaa oikeudellista suojaa, sanotun kuitenkin rajoittamatta käyttäjien oikeuksia koskevia tehokkaita oikeussuojakeinoja”.

Olemassa olevat sopimusosapuolten välisiä riitoja koskevat riidanratkaisukeinot, kuten sovittelu tai välimiesmenettely, eivät olisi direktiivin mukaan riittäviä, sillä ne eivät mahdollista sellaisten riitojen ratkaisemista, jotka koskevat suhdetta kolmanteen osapuoleen. Ne eivät myöskään sovellu laintulkinnallisten erimielisyyksien ratkaisemiseen.

Jos valtio tarjoaisi ainoastaan mahdollisuuden mainittuihin riidanratkaisukeinoihin, palvelun käyttäjiltä evättäisiin käytännössä mahdollisuus vedota tekijänoikeuslaissa säädettyihin tekijänoikeuden rajoituksiin. Edellä mainituista direktiivin velvoitteista aiheutuu myös se, että ehto, jolla palvelun käyttäjä luopuu oikeudestaan vedota tekijänoikeuslaissa säädettyyn tekijänoikeuden rajoitukseen, ei sido palvelun käyttäjää. Ehdotuksen mukaan tuomioistuimen ulkopuolisena oikeussuojamekanismina toimisi erimielisyyksien ratkaisumenettely.

Direktiivi edellyttää, että ratkaisusuosituksen saamisen tulisi olla ripeää. Menettelyssä Patentti- ja rekisterihallituksen nimeämä asiantuntija arvioisi, onko tekijänoikeutta loukattu vai soveltuuko käyttöön jokin laissa oleva rajoitussäännös vai onko käyttö sallittua jollain muulla perusteella.

Menettely palvelee kumpaakin osapuolta. Myös tekijä voisi viedä asian menettelyyn, jos teosta ei ole estetty tekijän pyynnöstä huolimatta. Palveluntarjoaja voisi osallistua menettelyyn tai pysyä sen ulkopuolella. Suosituksen tekemiseksi asiantuntija tutkisi asianosaisten argumentit ja antaisi sen perusteella ei-sitovan ratkaisunsa. Ratkaisusuositusta ei julkaistaisi, eikä se siten voisi vaikuttaa oikeuskäytäntöön ennakkollisesti.

Kaikissa tapauksissa tekijä ja myös palvelun käyttäjä voisi edelleen kääntyä tuomioistuimen puoleen ja vaatia tuomioistuimelta määräystä, jonka perusteella palvelun tarjoaja veloitettaisiin estämään pääsy aineistoon.

Epäselvät tapaukset olisi syytä viedä tuomioistuimen ratkaistavaksi, eikä niissä tulisi voida käyttää direktiivin 17 artiklan 2 kohdan mukaista nopeaa erimielisyyksien ratkaisumenettelyä.

Mahdollisuus saada hyvitystä saattaisi palvelun käyttäjän vastaavanlaiseen asemaan kuin tekijän. Kun tekijällä voimassa olevan lain mukaan on oikeus hyvitykseen esimerkiksi teoksen luvattoman julkaisemisen johdosta, olisi palvelun käyttäjällä vastaavasti oikeus hyvitykseen sen johdosta, että pääsy hänen verkkosisällönjakopalveluun tallentamaan julkaistavaksi tarkoitettuun aineistoon estetään ilman

tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä. Jos palvelun käyttäjällä ei olisi oikeutta hyvitykseen, jäisi tämän tosiasiallinen oikeussuoja vähäiseksi.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perustuslain 21 §:n säännökset eivät estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia pykälässä turvattuihin oikeuksiin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta kulloinkin kyseessä olevan oikeusturvatakeen asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäistapauksessa vaaranna yksilön oikeusturvaa ([HE 309/1993 vp, s. 74/II](#), [PeVL 29/2020 vp, s. 2](#), [PeVL 16/2019 vp, s. 3](#), [PeVL 68/2014 vp, s. 3/I](#)).

Nyt käsillä olevassa tapauksessa yleisön pääsy palvelun käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon voitaisiin estää ilman oikeusviranomaisten myötävaikutusta. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus tulla kuulluksi. Direktiivissä ei edellytetä, että palvelun käyttäjää tulisi kuulla ennen yleisön pääsyn estämistä hänen palveluun tallentamaansa aineistoon. Perustuslain 21 §:n mukaisen kuulemisoikeuden turvaamiseksi ehdotukseen sisällytetty vaatimus, että palveluntarjoajan on osana valitus- ja oikeussuojamekanismia tarjottava palvelun käyttäjälle mahdollisuus, ennen pääsyn estämistä tai viimeistään sen yhteydessä, antaa tekijälle tai hänen puolestaan toimivalle selvitys niistä perusteista, joiden nojalla aineisto ei loukkaa tekijän tekijänoikeutta. Vastaavasti osapuolelle on ehdotuksen mukaan varattava tilaisuus tulla kuulluksi osana erimielisyyksien ratkaisumenettelyä. Kun edellä esitetyn mukaisesti palvelun käyttäjän oikeusturvaa vahvistetaan, on katsottava, että vähäiset poikkeukset perustuslain 21 §:n mukaisiin oikeuksiin ovat oikeasuhtaiset.

Julkisen vallan käyttö

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla ja vain, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Lakiin ehdotetaan uutta verkkosisällönjakopalveluita koskevaa vastuuta ja vastuusta vapautumista koskevaa sääntelyä, joka poikkeaa lähtökohdiltaan ja perusteiltaan voimassa olevasta sähköisen viestinnän lain mukaisesta ilmoitus- ja poistomenettelystä. Mainitun lain mukainen palveluntarjoaja ei tiedä eikä saakaan tietää mitä sisältöjä käyttäjät palveluun tallentavat. Ehdotettavan lain mukaiset palveluntarjoajat sen sijaan aktiivisesti tallentavat ja edistävät ja markkinoivat sisältöjä ansiotarkoituksessa, jolloin ne vastaavat tästä tekijänoikeudellisesti merkityksellisestä toiminnasta.

Voidaan siten todeta, että aineistoon pääsyn estämisessä tai poistamisessa tekijän pyynnöstä on kysymys julkisen vallan käytöstä, jolla on kuitenkin hyväksyttävä peruste, sillä tavoitteena on turvata tekijän omaisuuden suoja. Julkisen vallan käyttö on perustuslain 124 §:n mukaan sallittua antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla ja vain, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Tässä tapauksessa voidaan todeta, että tekijänoikeuksien toimeenpano tuomioistuimenmenettelyn kautta ei ole käytännössä riittävän tehokas ja nopea tapa tekijänoikeuksien toimeenpanemiseksi.

Edellä oikeusturvaa koskevassa jaksossa on tarkemmin esitelty esitykseen sisältyviä säännöksiä, joilla pyritään tehokkaasti takaamaan palvelun käyttäjän oikeusturva.

Julkisen vallan käytön kannalta merkityksellinen on myös kysymys siitä, merkitseekö verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan valitus- ja oikaisumenettely julkisen vallan käyttöä, sikäli kuin näillä toimilla tosiallisesti vaikutetaan palvelun käyttäjien sananvapauden toteutumiseen eli estetään yleisön pääsy palvelun käyttäjän verkkosisällönjakopalveluun tallentamaan aineistoon.

Uusi vastuuta ja vastuusta vapautumista koskeva sääntely edellyttää, että palveluntarjoaja ottaa tekijän ja palvelun käyttäjän esittämin perusteiden pohjalta kantaa siihen onko sisältö estettävä tai poistettava. Kyse on tekijänoikeudellisesti merkityksellisestä arvioinnista, joka palveluntarjoajan on tehtävä vapautuakseen vastuusta.

Esitykseen sisältyy palvelun käyttäjän ja tekijän välisen tekijänoikeudellisen erimielisyyden ratkaisemista koskeva vapaaehtoinen ja vaihtoehtoinen menettely ratkaisusuosituksen saamiseksi sen jälkeen, kun

palveluntarjoajan tarjoama valitus- ja oikaisumenettely on käytetty. Puolueeton asiantuntija antaisi suositusten suojatun teoksen palauttamisesta, pääsyn estämisestä tai poistamisesta. Erimielisyyksien ratkaisua koskevassa menettelyssä annetut ratkaisusuositukset eivät olisi suoraan täytäntöön pantavissa, eivätkä ne sitoisi osapuolia eikä tuomioistuimia. Kysymyksessä on sekä palvelun käyttäjän että tekijän oikeussuojan turvaamiseksi tarkoitettu menettely.

Suosituksien antamista ei voida pitää sellaisena merkittävänä julkisena hallintotehtävänä, jonka voisi antaa ainoastaan viranomaisen suorittavaksi. Kysymys on siten sellaisesta tehtävästä, joka voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle edellyttäen, että siitä säädetään lailla tai asetuksella.

Koska menettelyssä annetut yksittäisen asiantuntijan tekemät ratkaisusuositukset eivät edellä kuvatulla tavalla ole oikeudellisesti velvoittavia eivätkä täytäntöönpanokelpoisia, ei menettelyssä ole kysymys tuomiovallan tai muunkaan merkittävän julkisen vallan käytöstä.

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisut ovat luonteeltaan suosituksia, samoin nyt ehdotettavassa menettelyssä annettavat suositukset. Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa suositusten luonteeseen julkisen vallan käytön kannalta: ”Kun otetaan huomioon kuluttajariitalautakunnan vaihtoehtoinen asema riitojen ratkaisupaikkana ja päätösten suosituksenomaisuus, mikä ei estä asianosaisia saattamasta samaa asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi asian käsittelyn aikana kuluttajariitalautakunnassa tai sen käsittelyn jälkeen, ei mainittuja — sinänsä vähäisiä — poikkeuksia ole perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan pidettävä perustuslain 21 §:n kannalta ongelmallisina”.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 11 §:n 5 momentti, 14 §:n 1 momentti, 16 d §:n 1 momentti, 19 a §, 21 §:n 3 momentti, 25 h §, 26 §, 27 §:n 3 momentti, 29 §:n 2 momentti, 45 §, 46 §:n 3 momentti, 46 a §:n 3 momentti, 47 §:n 1 momentti, 48 §:n 4 momentti, 49 §:n 3 momentti, 49 a §:n 3 momentti, 50 §, 50 c §:n 1 momentti, 54 §:n 1 momentin 5 kohta ja 4 momentti, 54 a §, 64 §:n 9 momentti ja 64 b §, sellaisina kuin niistä ovat 11 §:n 5 momentti, 14 §:n 1 momentti, 21 §:n 3 momentti, 47 §:n 1 momentti ja 54 §:n 1 momentin 5 kohta ja 4 momentti laeissa 821/2005 ja 607/2015, 16 d §:n 1 momentti ja 64 b § laeissa 821/2005 ja 607/2015, 19 a § laissa 972/2016, 25 h § laeissa 446/1995, 821/2005 ja 607/2015, 26 §, 29 §:n 2 momentti ja 46 a §:n 3 momentti laissa 607/2015, 27 §:n 3 momentti laissa 418/1993, 50 § osaksi laissa 607/2015, 45 § laeissa 821/2005, 763/2013, 607/2015 ja 849/2018, 46 §:n 3 momentti, 48 §:n 4 momentti, 49 §:n 3 momentti ja 49 a §:n 3 momentti laeissa 607/2015 ja 849/2018, 50 c §:n 1 momentti laeissa 821/2005, 607/2015 ja 849/2018, 54 § laeissa 897/1980 ja 607/2015 sekä 64 §:n 9 momentti laeissa 446/1995 ja 607/2015, sekä *lisätään* lakiin uusi 13 b, 14 a, 16 g—16 j, 23 a, 25 m, 25 n, 28 a, 30 a ja 30 b §, 50 f §, 27 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 418/1993 ja 607/2015, uusi 4 momentti, 49 a §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 446/1995, 821/2005, 607/2015 ja 849/2018, uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 6 a luku ja uusi 64 c—64 f § seuraavasti:

2 luku

Tekijänoikeuden rajoitukset ja säännökset sopimuslisenssistä

11 §

Yleiset säännökset

Tässä luvussa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen nojalla ei saa valmistaa kappaleita sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin 2 §:n vastaisesti tai jota suojaava tekninen toimenpide on 50 a §:n 1 momentin vastaisesti kierretty. Mitä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske teosten käyttämistä 11 a, 16, 16 a—16 c, 16 h tai 22 §:n tai 25 d §:n 2 tai 5 momentin nojalla.

13 b §

Teosten kappaleiden valmistaminen tekstin- ja tiedonlouhintaa varten

Se, jolla on laillinen pääsy teokseen, saa valmistaa siitä kappaleita käytettäväksi tekstin- ja tiedonlouhintaa varten ja säilyttää kappaleita yksinomaan kyseistä tarkoitusta varten, ellei tekijä ole asianmukaisella tavalla pidättänyt tätä oikeutta.

Tutkimusorganisaatiot ja kulttuuriperintölaitokset, joilla on laillinen pääsy teokseen, saavat valmistaa siitä kappaleita tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuvaa tekstin- ja tiedonlouhintaa varten ja säilyttää niitä

myöhemmin tutkimuksen todentamiseksi edellyttäen, että teoksen kappaleet ovat vain siihen oikeutettujen saatavilla. Siitä, mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei voida poiketa sopimuksella.

14 §

Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa

Julkistetun teoksen saa saattaa yleisön saataviin ja siitä saa valmistaa kappaleita sopimuslisenssin nojalla opetustoimintaa ja tieteellistä tutkimusta varten muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä siten kuin 26 §:ssä säädetään. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske kappaleen valmistamista valokopioimalla tai vastaavin menetelmin.

14 a §

Teosten käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen

Mikäli 13 §:n tai 14 §:n 1 momentin mukaista sopimuslisenssiä tai muuta käyttö lupaa, joka kattaa opetustoiminnassa tarpeellisen teoksen käytön, ei ole lainkaan tarjolla tai helposti saatavilla, julkistetun teoksen saa saattaa opetustoiminnassa yleisön saataviin ja siitä saa opetustoiminnassa valmistaa kappaleita opetuksen havainnollistamiseen edellyttäen, että teoksen käyttö tapahtuu tietyille rajatulle henkilöpiirille tarkoitettussa tilanteessa tai suojatussa sähköisessä ympäristössä. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske nuotteja eikä koulutusmarkkinoille suunnattuja teoksia.

Tekijällä on oikeus korvaukseen tässä momentissa tarkoitettusta käytöstä. Korvaus suoritetaan siten kuin 19 a §:ssä säädetään.

Siitä, mitä tässä pykälässä säädetään opetustoiminnassa teoksen saattamisesta yleisön saataviin ja kappaleen valmistamisesta opetuksen havainnollistamista varten, ei voida poiketa sopimuksella.

16 d §

Teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa

Valtioneuvoston asetuksella säädettävä arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saa sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään:

- 1) valmistaa kokoelmissaan olevasta teoksesta kappaleen muissa kuin 16, 16 a—16 c, 16 g ja 16 h §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa;
 - 2) välittää kokoelmissaan olevan teoksen yleisölle muissa kuin 16 a—16 c, 16 g ja 16 h §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa.
-

16 g §

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla

Valtioneuvoston asetuksella säädettävä arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saa, jollei tarkoituksena ole välittömän tai välillisen taloudellisen tai kaupallisen edun tuottaminen, käyttää sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, omissa kokoelmissaan olevaa kaupallisesta jakelusta poistunutta teosta valmistamalla siitä kappaleita, levittämällä teoksen kappaleita ja välittämällä teoksen yleisölle siten, että

yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu käyttöluja sisältää oikeuden käyttää myös 16 §:n nojalla valmistettua teoksen kappaletta tähän tarkoitukseen.

Teokseen, joka ei ole koskaan ollut kaupallisessa jakelussa, 1 momenttia sovelletaan vain, jos siitä vuodesta, jona teos sisällytettiin laitoksen kokoelmaan, on kulunut viisi vuotta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske teosta, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen ja yleisön saataviin saattamisen.

16 h §

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen rajoituksen nojalla eräissä tilanteissa

Valtioneuvoston asetuksella säädettävä arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saa, jollei saatavilla ole 16 g §:n 1 momentin mukaista käyttölujaa ja jollei tarkoituksena ole välittömän tai välillisen taloudellisen tai kaupallisen edun tuottaminen, käyttää omissa kokoelmissaan olevaa kaupallisesta jakelusta poistunutta teosta valmistamalla siitä kappaleita, levittämällä teoksen kappaleita ja välittämällä teoksen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Edellä 1 momentissa säädetyn käyttämisen edellytyksenä on, että teoksen voidaan olettaa poistuneen kaupallisen jakelun piiristä. Lisäksi edellytyksenä on, että 16 j §:n mukaista menettelyä on noudatettu ja ennen käyttöä ryhdytty mahdollisesti tarvittaviin lisätoimenpiteisiin tekijöiden tietoisuuden lisäämiseksi tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuvasta käytöstä.

Tietokone- tai videopeliä saadaan 1 momentin säännösten mukaisesti käyttää, kun on kulunut seitsemän vuotta siitä vuodesta, jona peli julkaistiin.

Teokseen, joka ei ole koskaan ollut kaupallisessa jakelussa, 1 momenttia sovelletaan vain, jos siitä vuodesta, jona teos sisällytettiin laitoksen kokoelmaan, on kulunut viisi vuotta. Jos teoksesta on olemassa vain yksi teoskappale, 1 momenttia sovelletaan vasta sen vuoden jälkeen, jona tekijä kuoli.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta teokseen, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen ja yleisön saataviin saattamisen.

16 i §

Kielto-oikeuden käyttäminen

Ilmoitus 16 g §:n 4 momentin mukaisesta kiellosta osoitetaan sopimuslisenssiorganisaatiolle tai sille arkistolle tai yleisölle avoimelle kirjastolle tai museolle, joka käyttää teosta 16 g §:n 1 momentin nojalla.

Ilmoitus 16 h §:n 5 momentin mukaisesta kiellosta osoitetaan sille arkistolle tai yleisölle avoimelle kirjastolle tai museolle, joka käyttää teosta 16 h §:n 1 momentin nojalla.

Kielto tulee yksilöidä siten, että kiellon kohteena oleva teos tai teokset ovat tunnistettavissa.

16 j §

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien tietojen rekisteröinti

Valtioneuvoston asetuksella säädettävän arkiston ja yleisölle avoimen kirjaston tai museon, joka aikoo käyttää kaupallisesta jakelusta poistunutta teosta 16 g §:n 1 momentin tai 16 h §:n 1 momentin mukaisesti, on merkittävä seuraavat tiedot Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämään rekisteriin vähintään kuusi kuukautta ennen kuin teosta sanotuin tavoin käytetään:

- 1) tiedot teoksesta, johon käyttö kohdistuu;
- 2) se käyttöluva tai tekijänoikeuden rajoitus, johon käyttöoikeus perustuu;
- 3) kielto-oikeuden käyttömahdollisuus 16 g §:n 4 momentin tai 16 h §:n 5 momentin mukaisesti; ja
- 4) tiedot käyttöluvan myöntäjästä ja luvan saajasta sekä käyttöluvan kattamista maantieteellisistä alueista ja käyttötarkoituksesta.

Sopimuslisenssiorganisaatio tai 1 momentissa tarkoitettu laitos, joka vastaanottaa 16 i §:ssä tarkoitettun yksilöidyn kiellon, on velvollinen viipymättä merkitsemään kiellon Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämään rekisteriin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämään rekisteriin toimitettavista tiedoista ja tietojen toimittamisessa noudatettavista menettelyistä.

19 a §

Korvausta hallinnoiva organisaatio

Korvaus tekijälle tai sille, jolle tekijä on oikeutensa siirtänyt, 14 a §:n 1 momentissa tarkoitettusta teoksen käytöstä opetuksen havainnollistamiseksi ja korvaus 19 §:n 4 momentissa tarkoitettusta lainaamisesta alkuperäiselle tekijälle suoritetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia kyseisiin tarkoituksiin käytettyjen teosten tekijöitä edustavan yhteishallinnointiorganisaation välityksellä. Organisaatioita voidaan hyväksyä useita, jos tekijöiden edustavuutta ei voida muuten saavuttaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy organisaation hakemuksesta määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Hyväksyttävän organisaation tulee olla vakavarainen ja sillä tulee olla valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti. Organisaation tulee vuosittain antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle selvitys hyväksymispäätöksen nojalla tekemistään toimista. Organisaation tai organisaatioiden yhdessä tulee edustaa merkittävää osaa niistä eri alojen teosten tekijöistä, joiden teoksia käytetään 14 a §:n 1 momentin mukaisesti tai 19 §:n 1 momentin nojalla siltä osin kuin kysymys on teoskappaleen lainaamisesta yleisölle. Hyväksymispäätöksessä voidaan organisaatiolle myös asettaa käytännön toimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos organisaatio hyväksymispäätöstä ja sen ehtoja rikkomalla syyllistyy vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin ja jolleivät organisaatiolle annetut huomautukset ja varoitukset ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

21 §

Julkinen esittäminen

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske näytelmä- eikä elokuvateosta. Elokuvateoksen julkisesta esittämisestä tutkimuksen ja korkeakoulutasoisen elokuvaopetuksen yhteydessä säädetään 16 c §:ssä.

Elokuvateoksen julkiseen esittämiseen opetustoiminnan yhteydessä sovelletaan myös, mitä 14 §:n 1 momentissa ja 14 a §:ssä säädetään.

23 a §

Teoksen käyttö parodiassa

Julkistettua teosta on lupa hyvän tavan mukaisesti käyttää parodiassa, karikatyyrissä tai pastississa.

25 h §

Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettäminen

Radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen saa lähetystä muuttamatta sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, lähettää edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti alkuperäisen lähetysten kanssa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta lähetykseen sisältyvän teoksen edelleen lähettämiseen, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen edelleen lähettämiseen sille lähettäjäyrittäjälle, jonka lähetystä edelleenlähettäminen koskee.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua edelleen lähettämistä ja 2 momentissa tarkoitettujen teosten edelleen lähettämistä koskevat luvat on myönnettävä samanaikaisesti.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan alkuperäiseen radio- tai televisiolähetykseen riippumatta siitä, mistä valtiosta lähetys on peräisin. Edelleenlähetys on myös riippumaton siitä tavasta, jolla edelleenlähetysten toteuttava osapuoli saa ohjelmasignaalin lähetystoimintaa harjoittavalta organisaatiolta edelleenlähettämistä varten.

25 m §

Radio- ja televisio-ohjelmien suora siirto

Lähetystoimintaa harjoittava organisaatio ja ohjelmasignaalin jakelija saavat lähettää teoksen 50 f §:ssä tarkoitettulla suoran siirron menetelmällä sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään. Mitä tässä pykälässä säädetään, ei kuitenkaan koske näytelmäteosta, elokuvateosta eikä muutakaan teosta, jos tekijä on kieltänyt teoksen lähettämisen.

25 n §

Lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen käyttäminen

Lehtijulkaisuun sisältyvää teosta saa käyttää 50 §:n 1 momentissa säädetyin tavoin sopimuslisenssin mukaisesti siten kuin 26 §:ssä säädetään.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske teosta, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen tai teoksen välittämisen.

26 §

Sopimuslisenssi

Sopimuslisenssiä koskevia tämän lain säännöksiä sovelletaan sopimukseen, joka on tehty käyttäjän ja sellaisen yhteishallinnointiorganisaation välillä, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö on hyväksynyt sopimuslisenssiorganisaatioksi ja joka on tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetun lain (1494/2016) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tekijöiden antamien valtuutusten perusteella riittävän edustava Suomessa käytettyjen teosten tietyn alan tekijöiden suhteen sopimuksen kohteena olevan teostyyppin ja oikeuksien osalta. Hyväksyttyä sopimuslisenssiorganisaatiota pidetään tämän sopimuksen osalta oikeutettuna edustamaan muitakin saman alan teosten tekijöitä. Mainitulla sopimuksella laajennetun kollektiivisen käyttöluvan saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää kaikkia tämän alan tekijöiden teoksia.

Mitä 1 momentissa tarkoitetun sopimuslisenssiorganisaation yleiskokous päättää teoksen kappaleiden valmistamisesta taikka teoksen yleisön saataviin saattamisesta suoritettavien korvausten jakamisesta organisaation suoraan edustamille tekijöille tai käyttämisestä tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin, sovelletaan myös muihin 1 momentissa tarkoitettuihin saman alan tekijöihin, joita sopimuslisenssiorganisaatio ei suoraan edusta.

Jos sopimuslisenssiorganisaation 2 momentissa tarkoitettu päätös korvausten jakamisessa noudatettavista yleisistä periaatteista ei tuota organisaation suoraan edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen, 1 momentissa tarkoitetulla saman alan tekijällä, jota sopimuslisenssiorganisaatio ei suoraan edusta, on kuitenkin oikeus vaatia henkilökohtainen korvaus. Korvauksen suorittaa 1 momentissa tarkoitettu organisaatio. Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen raukeaa, jos sitä koskevaa vaatimusta ei todistettavasti esitetä viimeistään kolmen vuoden kuluttua sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksesta on valmistettu kappaleita tai teos on saatettu yleisön saataviin, kolmen vuoden kuluttua sen tilikauden lopusta, jona teoksen käytöstä maksettava korvaus kerättiin, sen mukaan, kumpi näistä ajankohdista on myöhäisempi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy hakemuksesta yhteishallinnointiorganisaation sopimuslisenssiorganisaatioksi määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Hyväksyttävän sopimuslisenssiorganisaation tulee täyttää seuraavat ehdot:

1. organisaation tulee hakemuksen yhteydessä antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle riittävät tiedot edustavuutensa arvioimiseksi;
2. organisaation tulee esittää suunnitelma siitä, miten tekijöille tiedotetaan organisaation myöntämistä käyttöluvista, mahdollisuudesta hakea organisaatiolta korvauksia teosten käyttämisestä ja oikeudesta kieltää teoksen käyttö;
3. organisaatiolla tulee olla taloudellinen ja toiminnallinen valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti;
4. organisaation tulee vuosittain antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle selvitys hyväksymispäätöksen nojalla tekemistään toimista;
5. organisaation tai, jos tekijöiden edustavuus tietyn teostyyppin osalta voidaan saavuttaa vain useampien yhteishallinnointiorganisaatioiden hyväksymisellä sopimuslisenssiorganisaatioksi, sopimuslisenssiorganisaatioiden yhdessä tulee edustaa merkittävää osaa niistä eri alojen teosten tekijöistä, joilla on oikeuksia tietyn sopimuslisenssisäännöksen nojalla käytettäviin teoksiin.

Hyväksyttäessä useampia yhteishallinnointiorganisaatioita myöntämään lupia tiettyyn teosten käyttöön on hyväksymispäätöksissä tarvittaessa varmistettava, että luvat myönnetään samanaikaisesti ja yhteensopivin ehdoin. Hyväksymispäätöksessä voidaan sopimuslisenssiorganisaatiolle myös asettaa sopimustoimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos sopimuslisenssiorganisaatio hyväksymispäätöstä ja sen ehtoja rikkomalla syyllistyy vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin ja jos organisaatiolle annetut huomautukset ja varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

Sopimuslisenssiorganisaation tulee lisäksi noudattaa, mitä yhteishallinnointiorganisaatioiden toiminnasta on muilta osin säädetty tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetussa laissa.

3 luku

Tekijänoikeuden siirtyminen

27 §

Yleiset määräykset oikeuden luovutuksesta

Tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädetään 30, 31–40 sekä 40 b §:ssä. Mainittuja säännöksiä on kuitenkin sovellettava vain, jollei toisin ole sovittu. Jäljempänä 28 a ja 30 a §:ssä säädetyistä oikeuksista ei voida poiketa sopimuksella. Lain 30 b §:ssä säädetyistä saadaan poiketa vain, mikäli sopimusehdot perustuvat kollektiiviseen sopimukseen. Tässä momentissa tarkoitettuja pakottavia säännöksiä ei sovelleta tietokoneohjelman tekijään.

28 a §

Oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen

Kun tekijä luovuttaa yksinoikeuden tai myöntää yksinomaisen käyttöluvan teoksen hyödyntämiseen, hänellä on oikeus saada hyödyntämisestä asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus.

29 §

Tekijänoikeuden luovutusta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon sovittelu

Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, teoksen käyttötapa ja käytön määrä, teoksen kaupallinen arvo ja korvauksen määräytymistapa sekä tekijän luova panostus teokseen kokonaisuutena. Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös sopimusta tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut seikat.

30 a §

Selvitys teoksen hyödyntämisestä

Alkuperäisellä tekijällä on oikeus saada säännöllisesti ja vähintään kerran vuodessa ajantasaiset, merkitykselliset ja kattavat tiedot teoksensa hyödyntämisestä siltä, jolle hän on luovuttanut oikeutensa tai yksinomaisen käyttöluvan. Selvitys on annettava, jos luovutuksensaajalla on ollut tuloja teoksen hyödyntämisestä tai tekijälle maksettava korvaus riippuu siitä, missä laajuudessa teosta käytetään. Selvityksen tulee sisältää tiedot teoksen hyödyntämisestä syntyneistä tuloista ja tekijälle maksettavasta korvauksesta kaikkien hyödyntämistapojen osalta.

Selvityksen antamisvelvollisuuden laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon kunkin alan erityispiirteet ja käytännöt, työehtosopimukset ja mahdolliset muut merkitykselliset kollektiiviset sopimukset, olemassa

olevat raportointikeinot, selvityksen antamisesta aiheutuva hallinnollinen rasitus sekä kaikki muut asian arviointiin vaikuttavat seikat.

Jos selvityksen antaminen 1 momentin mukaisesti aiheuttaisi suhteettoman taloudellisen rasituksen, ottaen huomioon sopimuskumppanin teoksen hyödyntämisestä saamat tuotot, selvitys saadaan rajoittaa siihen, mitä kohtuudella voidaan odottaa.

Edellä 1 momentissa säädettyä selvityksen antamisvelvollisuutta ei ole, jos tekijän panostus ei ole merkittävä koko teoksen huomioon ottaen, paitsi jos tekijä osoittaa tarvitsevansa tiedot korvauksen kohtuullistamiseksi 29 §:n mukaisesti.

Jos tekijän sopimuskumppani on luovuttanut oikeuksia edelleen toiselle, eikä siksi pysty täyttämään 1 momentissa säädettyä selvityksen antamisvelvollisuuttaan, tekijällä on oikeus pyytää selvitys siltä, jolle oikeudet on luovutettu. Tämä voi antaa selvityksen tekijälle suoraan tai tekijän sopimuskumppanin välityksellä. Tekijällä on oikeus saada sopimuskumppaniltaan yhteystiedot tietopyynnön esittämiseksi.

Tekijä ei saa oikeudettomasti ilmaista tai käyttää selvityksen antajan liikesalaisuudeksi yksilöimää tietoa. Tekijällä on oikeus säilyttää ja käyttää saamaansa tietoa teoksen koko hyödyntämisaikaa ja kohtuullisen ajan sen jälkeenkin, mikäli säilyttäminen on tarpeen korvauksen kohtuullistamiseksi.

Jäljempänä 35 §:ssä säädetään painokseen ja tilitykseen liittyvistä kustantajan velvollisuuksista kirjankustannusalalla.

30 b §

Oikeudenluovutuksen peruuttaminen

Jos teosta, jonka osalta tekijä on siirtänyt yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöoikeuden, ei ole hyödynnetty kunkin alan erityispiirteet ja käytännöt huomioon ottaen kohtuullisen ajan kuluessa oikeuden luovutusta koskevan sopimuksen tekemisestä, eikä teosta tekijän esittämästä vaatimuksesta huolimatta hyödynnetä kuuden kuukauden kuluessa vaatimuksen esittämisestä, tekijällä on oikeus peruuttaa oikeudenluovutus tai päättää, että oikeudenluovutuksen yksinomainen luonne päättyy. Tekijällä on oikeus pitää saamansa palkkio.

Jos kaksi tai useampi on luonut teoksen yhdessä, heidän on käytettävä 1 momentin mukaista oikeuttaan yhdessä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta työ- tai virkasuhteesta johtuvia tehtäviä täytettäessä luotuun teokseen. Säännöstä ei sovelleta myöskään, jos teoksen hyödyntämättä jättäminen johtuu valtaosin olosuhteista, jotka tekijän voidaan kohtuudella odottaa korjaavan.

Edellä 1 momentissa säädetystä voidaan poiketa vain, mikäli oikeuden luovutusta koskevan sopimuksen ehdot perustuvat kollektiiviseen sopimukseen.

Sen estämättä, mitä edellä 1 - 3 momentissa säädetään, teoksen esittämistä tai julkaisemista koskevan oikeuden luovutuksen purkamiseen sovelletaan, mitä 30, 33 ja 34 §:ssä säädetään. Elokuvateosta koskevan sopimuksen purkamiseen sovelletaan, mitä 40 §:ssä säädetään.

45 §

Esittävä taiteilija

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen taikka kansanperinteen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa:
1) tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa;

2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua esitystä, joka on tallennettu 46 tai 46 a §:ssä tarkoitettulle laitteelle, ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa, ennen kuin 50 vuotta on kulunut esitysvuodesta:

- 1) siirtää laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa;
- 2) esittää julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle;
- 3) välittää yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös tallennetun esityksen välittäminen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- 4) levittää yleisön keskuuteen.

Jos tallennettu esitys julkaistaan tai saatetaan laillisesti yleisön saataviin muutoin kuin tallenteen kappaleita levittämällä ja ennen kuin esitysvuodesta on kulunut 50 vuotta, 2 momentissa säädetty suoja on voimassa, kunnes äänitallenteen osalta 70 vuotta ja kuvatallenteen osalta 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai sanotulla tavalla saatettiin yleisön saataviin.

Esityksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden levittää tallennettu esitys yleisön keskuuteen vuokraamalla, jollei toisin ole sovittu.

Menettelyyn, johon 1—3 momentin mukaan vaaditaan esittävän taiteilijan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2—4 momentissa, 3, 6—9, 11 ja 11 a §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g ja 16 h §:ssä, 17 §:n 2 ja 4 momentissa, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1—5 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 21, 22, 23 a ja 25 b—25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 h, 25 i, 25 l, 25 n, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 28 a, 29, 29 a, 30, 30 a, 30 b, 41 ja 42 §:ssä säädetään.

46 §

Äänitallenteen tuottaja

Menettelyyn, johon 1 ja 2 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2—4 momentissa, 6—9 §:ssä, 11 §:n 2—5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g, 16 h ja 17 a §:ssä, 17 b §:n 1—5 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 21, 22, 23 a, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 l, 25 n, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään.

46 a §

Kuvatallenteen tuottaja

Menettelyyn, johon 1 ja 2 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2 ja 3 momentissa, 6—9 §:ssä, 11 §:n 2—5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a—16 e, 16 g ja 16 h §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 22, 23 a, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 l, 25 n, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään.

47 §

Äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitalenteen käyttäminen

Sen estämättä, mitä 45 §:n 2 ja 3 momentissa ja 46 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään, 45 §:n mukaista, 46 §:ssä tarkoitettulle laitteelle tallennettua esitystä ja pykälässä tarkoitettua laitetta, joka on julkaistu kaupallisessa tarkoituksessa ja jonka kappaleita on levitetty tai joka on välitetty yleisölle, saa käyttää:

- 1) välittömästi tai välillisesti julkisessa esityksessä;
- 2) alkuperäisessä yleisölle välittämisessä muulla tavalla kuin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu esitys tai aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- 3) radio- tai televisiolähetyksen samanaikaiseen ja muuttamattomaan edelleen lähettämiseen yleisön vastaanotettavaksi.

Edellä 1–3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sovelletaan vastaavasti, mitä 21, 22, 23 a ja 25 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa ja 29 §:ssä sekä esittävän taiteilijan oikeuden osalta lisäksi, mitä 11 §:n 2 momentissa sekä 28, 41 ja 42 §:ssä säädetään.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta.

48 §

Radio- ja televisioyrittäjä

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sovelletaan vastaavasti, mitä 2 §:n 2 ja 3 momentissa, 6–8 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a–16 e, 16 g, 16 h ja 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–4 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1 momentissa, 21, 22, 23 a, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 h §:n 3 momentissa, 26 §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Lisäksi lähetyksen edelleen lähettämiseen johtoja pitkin sovelletaan vastaavasti, mitä 25 i §:n 1 momentissa säädetään.

49 §

Luettelon ja tietokannan valmistaja

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 7–9 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 12 §:n 1, 2 ja 4 momentissa, 13, 13 a ja 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a–16 e, 16 g, 16 h, 17, 17 a–17 d ja 18 §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 22, 23, 25 b–25 d ja 25 f–25 i §:ssä, 25 j §:n 4 ja 5 momentissa sekä 25 l, 26, 27 ja 28 §:ssä säädetään. Jos työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

49 a §

Valokuvaaja

Tässä pykälässä tarkoitettuihin valokuvaan sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 7–9, 11 ja 11 a §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13, 13 a ja 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a–16 e, 16 g ja 16 h §:ssä, 17 §:n 1 momentissa, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–5 momentissa, 17 c, 17 d ja 18 §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 20, 22, 23 a ja 25 §:ssä, 25 a §:n 1 ja 2 momentissa sekä 25 b, 25 d, 25 f–25 i, 25 l, 25 n, 26, 26 a, 26 b, 27–29, 39, 40, 40 c, 41 ja 42 §:ssä säädetään. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske valokuvaa kuvataiteen teoksesta, jonka suoja-aika on päättynyt.

50 §

Lehtijulkaisun kustantaja

Lehtijulkaisun kustantajalla on yksinomainen oikeus määrätä julkaisustaan valmistamalla siitä kappaleita ja välittämällä sitä yleisölle ansiotarkoituksessa siten, että yleisöön kuuluvalla henkilöllä on mahdollisuus saada sesaataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Edellä 1 momentissa säädettyä oikeutta ei sovelleta:

- 1) yksittäisten käyttäjien lehtijulkaisun yksityiseen tai ei-kaupalliseen käyttöön;
- 2) hyperlinkkeihin;
- 3) lehtijulkaisun yksittäisiin sanoihin tai hyvin lyhyisiin otteisiin.

Lehtijulkaisulla tarkoitetaan 1 momentissa kokoelmaa, joka koostuu pääasiassa luonteeltaan journalistisista kirjallisista teoksista ja jota ei julkaista tieteellisessä tai akateemisessa tarkoituksessa, ja

- 1) lehti muodostaa erillisen numeron kausittain ilmestyvässä tai säännöllisesti päivitettävässä yhden otsikon alaisessa lehtijulkaisussa;
- 2) lehden tarkoituksena on antaa suurelle yleisölle uutisiin tai muihin aiheisiin liittyvää tietoa; ja
- 3) lehti on välitetty yleisölle missä tahansa viestimässä lehtikustantajan aloitteesta, toimituksellisella vastuulla ja valvonnassa.

Kun teos sisällytetään lehtijulkaisuun yksinkertaisen käyttöluvan perusteella, 1 momentissa säädettyyn oikeuteen ei voida vedota luvan saaneen käyttäjän toteuttaman käytön kieltämiseksi. Edellä 1 momentissa säädettyyn oikeuteen ei voida vedota myöskään sellaisen teoksen käytön kieltämiseksi, jonka suoja-aika on päättynyt.

Edellä 1 momentissa säädetty oikeus on voimassa, kunnes 2 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona lehtijulkaisu julkaistiin. Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta lehtijulkaisuun, joka on julkaistu ensimmäisen kerran ennen 6 päivää kesäkuuta 2019.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei vaikuta tekijän tämän lain mukaiseen oikeuteen lehtijulkaisuun sisältyvään teokseen.

Lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen tekijällä on oikeus asianmukaiseen osuuteen lehtikustantajan saamista tuloista 1 momentissa tarkoitettun oikeuden käyttämisestä.

Mitä 11, 11 a, 13 b, 16, 16 f - 16 j, 17 a - 17 d, 22, 23 ja 25 c §:ssä säädetään, sovelletaan soveltuvin osin 1 momentissa tarkoitettuun oikeuteen. Mitä 25 n §:ssä säädetään sopimuslisenssistä, sovelletaan 1 momentin mukaiseen lehtikustantajan oikeuteen.

5 a luku

Tekniset toimenpiteet ja oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot

50 c §

Teknisin toimenpitein suojattujen teosten käyttäminen

Sillä, jolla on laillisesti hallussaan tai saatavillaan tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä suojattu teos ja jolla on 13 b §:n, 14 §:n 3 momentin, 14 a, 15, 16, 16 a—16 c, 16 g, 16 h, 17 tai 17 a—17 d §:n, 25 d §:n 2 momentin tai 25 f §:n 2 momentin nojalla oikeus käyttää teosta, tulee olla mahdollisuus käyttää teosta siltä osin kuin se on tarpeen mainitussa lainkohdassa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen hyödyntämiseksi.

50 f §

Suora siirto

Kun lähettäjäyritys lähettää ohjelmasignaalin suoran siirron menetelmällä signaalin jakelijalle, ilman että lähettäjäyritys samanaikaisesti itse lähettää kyseisen ohjelmasignaalin suoraan yleisölle, ja signaalin jakelija lähettää tämän ohjelmasignaalin yleisölle, lähettäjäyrityksen ja signaalien jakelijan katsotaan osallistuvan yhteen ja samaan lähetykseen sisältyvien suojattujen teosten ja tämän lain 45, 46, 46 a ja 49 a §:ssä tarkoitettujen suojan kohteiden välittämiseen yleisölle.

6 luku

Erinäisiä määräyksiä

54 §

Välimiesmenettely

Asia ratkaistaan erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä, jos kysymys on:

5) 26 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista radio- tai televisiolähetyksen samanaikaiseen ja muuttamattomaan edelleen lähettämiseen 25 h §:n 1 momentin mukaisesti tai luvan myöntämisestä ja sen ehdoista 48 §:n 1 momentin perusteella; lupa voidaan myöntää, jos sopimuslisenssiorganisaatio tai lähettäjäyritys tai molemmat kieltävät edelleen lähettämisen ilman perusteltua syytä tai asettavat sille kohtuuttomia ehtoja;

Tämän pykälän nojalla annetulla luvalla on sama vaikutus kuin 26 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisellä 13 §:n, 14 §:n 1 momentin, 25 h §:n 1 momentin tai 48 §:n 1 momentin mukaisesti.

54 a §

Opetustoiminta ansiotarkoituksessa

Mitä tässä laissa 14 §:n 2 ja 3 momenteissa, 14 a §:n 1 momentissa ja 21 §:n 1 momentissa säädetään opetuksesta tai opetustoiminnasta, ei sovelleta opetukseen tai opetustoimintaan, jota harjoitetaan ansiotarkoituksessa.

6 a luku

Verkkosisällönjakopalvelut

55 a §

Määritelmä

Palveluntarjoajalla tarkoitetaan tässä luvussa verkkosisällönjakopalvelun tarjoajaa, joka tarjoaa tietoyhteiskunnan palvelua, jonka päätarkoituksena tai yhtenä päätarkoituksena on säilyttää suuri määrä käyttäjiensä palveluun tallentamia suojattuja teoksia, jotka tarjoaja organisoii ja joita se edistää ja markkinoi voitontavoittelua varten, ja antaa yleisölle pääsy niihin.

55 b §

Oikeudelliset lähtökohdat

Kun teoksia tallennetaan palveluntarjoajan palveluun, palveluntarjoaja välittää teokset yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Palveluntarjoajan tulee saada tekijöiden lupa 1 momentissa tarkoitettuun käyttöön. Mikäli lupaa ei ole saatu tai myönnetty, sovelletaan 55 c §:n 1 momentin säännöksiä.

Kun palveluntarjoaja on saanut tekijöiden luvan, lupa käsittää myös palvelun käyttäjien toimet, kun nämä tallentavat teoksia yleisölle välitettäväksi. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta, kun palvelun käyttäjä toimii ansiotarkoituksessa tai käyttäjän toiminta tuottaa merkittäviä tuloja.

55 c §

Palveluntarjoajan vastuu ja vastuuvapaus

Jos palveluntarjoajalla ei ole tekijöiden lupaa teosten käyttöön, se on vastuussa suojattujen teosten välittämisestä yleisölle. Palveluntarjoaja vapautuu tästä vastuusta, jos se osoittaa, että se on

- 1) toiminut parhaansa mukaan saadakseen luvan;
- 2) toiminut parhaansa mukaan huolellista ammatinharjoittamista koskevien toimialan korkeatasoisten vaatimusten mukaisesti varmistaakseen, että teokset, joista tekijä on antanut palveluntarjoajille merkitykselliset ja tarvittavat tiedot, eivät ole yleisön saatavissa; ja
- 3) toiminut tekijältä riittävän perustellun ilmoituksen saatuaan viipymättä ilmoituksen kohteena olevan teoksen saannin estämiseksi tai sen poistamiseksi verkkosivustoiltaan sekä toiminut parhaansa mukaan 2 kohdan mukaisesti estääkseen teoksen tulevat tallentamiset palveluun.

Arvioitaessa sitä, onko palveluntarjoaja täyttänyt 1 momentissa säädetyt velvoitteensa, otetaan suhteellisuusperiaatteen mukaan huomioon ainakin

- 1) palveluntarjoajan palvelun tyyppi, yleisö ja koko sekä palvelun käyttäjien palveluun tallentamien teosten tyyppi; ja
- 2) teoksiin pääsyn estoon soveltuviin ja tehokkaiden keinojen saatavuus ja niistä aiheutuva kustannus palveluntarjoajalle.

Kun palveluntarjoaja estää 1 momentin 2 kohdan mukaisesti pääsyn teokseen tai poistaa teoksen 1 momentin 3 kohdan mukaisesti, palveluntarjoajan on ilmoitettava tästä joutuisasti palvelun käyttäjälle.

55 d §

Soveltaminen eräiden palveluntarjoajien toimintaan

Mitä edellä 55 c §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään ja 3 kohdassa teosten myöhempien tallentamisten osalta säädetään palveluntarjoajan velvollisuuksista, ei sovelleta, jos palveluntarjoajan palvelut ovat olleet yleisön saatavilla alle kolmen vuoden ajan ja sen vuosiliikevaihto on alle 10 miljoonaa euroa. Jos

palveluntarjoajan palveluiden keskimääräinen kuukausittainen yksittäisten kävijöiden lukumäärä ylittää viisi miljoonaa, sovelletaan myös 55 c §:n 1 momentin 2 ja 3 kohtaa täysimääräisesti.

55 e §

Teosten laillinen käyttö palvelussa

Palveluntarjoajan ja tekijän välinen 55 c §:n 1 momentin mukainen yhteistoiminta ei saa johtaa siihen, että estetään palvelun käyttäjän palveluun tallentamien sellaisten suojattujen teosten saatavuus, joiden käyttö ei loukkaa tekijänoikeutta. Näihin kuuluvat suojatut teokset, joita käytetään jonkin tässä laissa säädetyn oikeuksien rajoitussäännöksen perusteella. Tämän mukaisesti palvelun käyttäjä voi tallentaa käyttäjälähtöiseen sisältöön sisältyvän teoksen tai teoksen osan välitettäväksi palvelussa yleisölle myös silloin, kun teosta siteerataan 22 §:n nojalla tai teosta käytetään parodian yhteydessä 23 a §:n nojalla.

Palveluntarjoajan on ehdoissaan ilmoitettava palvelun käyttäjälle, että käyttäjä voi käyttää teoksia tässä laissa säädettyjen tekijänoikeuksien rajoitussäännösten nojalla.

55 f §

Toimenpiteet laillisen käytön varmistamiseksi

Palveluntarjoajalla on oltava käytänteet, joilla varmistetaan, että palveluntarjoajan 55 c §:n 1 momentin mukaiset toimenpiteet eivät estä teosten laillista välittämistä yleisölle.

Automaattisia estämiskeinoja saadaan käyttää vain silloin, kun on suurella todennäköisyydellä oletettavissa, että kysymys on tekijän oikeuksia loukkaavasta suojatun teoksen välittämisestä yleisölle.

55 g §

Palveluntarjoajan velvollisuus tietojen antamiseen

Palveluntarjoajan on tekijän pyynnöstä annettava tekijälle riittävät tiedot 55 c §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteistyötä koskevien käytänteidensä toiminnasta. Kun käyttöluvan myöntämistä koskevia sopimuksia on tehty palveluntarjoajan ja tekijän välillä, tulee palveluntarjoajan antaa tekijän pyynnöstä tiedot sopimusten kattamien teosten käytöstä.

55 h §

Valitus- ja oikeussuojamekanismi

Palveluntarjoajan on otettava käyttöön tehokas ja nopea valitus- ja oikeussuojamekanismi, joka on palvelun käyttäjän saatavilla, kun on kysymys erimielisyyksistä, jotka koskevat käyttäjän palveluun tallentaman teoksen saannin estämistä tai sen poistamista.

Kun palvelun käyttäjä on valittanut palveluntarjoajalle 55 c §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesta suojatun teoksen saannin estämisestä tai sen sanotun säännöksen 3 kohdan mukaisesta poistamisesta 1 momentissa tarkoitettua mekanismia käyttäen, oikeudenhaltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ja perustella pyyntönsä asianmukaisesti. Palvelun käyttäjän tekemä valitus on käsiteltävä ilman aiheutonta viivytystä, ja palveluun tallennetun suojatun teoksen estämistä tai sen poistamista koskevan päätöksen tulee olla ihmisen tekemän arvioinnin kohteena.

Mikäli tekijän esittämät perustelut eivät ole asianmukaiset, suojattu teos on palautettava palveluun. Päätöksen siitä, että teosta ei palauteta palveluun, tulee olla ihmisen tekemän arvioinnin kohteena.

55 i §

Vaihtoehtoinen menettely erimielisyyksien ratkaisemiseksi

Palvelun käyttäjällä ja tekijällä on 55 h §:n mukaisen ratkaisun jälkeen palvelun käyttäjän palveluun tallentaman teoksen saannin estämistä tai sen poistamista ja palauttamista palveluun koskevan erimielisyyden ratkaisemiseksi käytettävissä vaihtoehtoinen menettely yksittäisiä tapauksia koskevan ratkaisusuosituksen saamiseksi. Menettely on osapuolille maksuton ja vapaaehtoinen, eivätkä siinä annetut suositukset ole osapuolia sitovia.

[Patentti- ja rekisterihallitus] valvoo menettelyn toimivuutta ja ylläpitää luetteloa menettelyssä käytettävistä esteettömistä ja puolueettomista tekijänoikeuden asiantuntijoista. [Patentti- ja rekisterihallitus] nimeää asiantuntijat kolmen vuoden määräajaksi. [Patentti- ja rekisterihallitus] ottaa vastaan edellä 1 momentissa tarkoitettuja tapauksia käsiteltäväksi ja jakaa ne ratkaistavaksi sähköistä järjestelmää käyttäen luettelossa oleville asiantuntijoille.

Saatuana asianosaisten pyynnön tarkistaa palveluntarjoajan 55 h §:n mukaisesti tekemää ratkaisua ja pyyntöä koskevat perustelut asiantuntija varaa vastapuolelle mahdollisuuden tulla kuulluksi. Asiantuntijan tulee käsitellä asia tasapuolisesti ja joutuisasti.

Mikäli asiaa ei sovita asianosaisten kesken, asiantuntija antaa asiassa arvionsa ja ratkaisusuosituksen siitä, tuleeko käyttäjän palveluun tallentaman teoksen saanti estää, teos poistaa tai teos palauttaa palveluun. Asiantuntija toimittaa ratkaisusuosituksen sähköisen järjestelmän kautta [Patentti- ja rekisterihallitukselle], palvelun käyttäjälle, tekijälle ja palvelun tarjoajalle.

Tässä pykälässä säädetyn menettelyn kustannukset rahoitetaan valtion varoista lukuun ottamatta asianosaisten omia menettelyyn osallistumisesta aiheutuneita kustannuksia. [Patentti- ja rekisterihallitus] päättää asiantuntijoille maksettavien palkkioiden perusteista.

Tarkemmat säännökset vaihtoehtoisesta menettelystä ja siihen osallistuvien asiantuntijoiden nimeämisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

55 j §

Oikeus kohtuulliseen hyvitykseen

Palvelun käyttäjällä on oikeus saada kohtuullinen hyvitys tekijältä teoksen perusteettomasta estosta tai poistosta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä.

Palveluntarjoajalla on oikeus saada kohtuullinen hyvitys tekijältä teoksen perusteettomasta estosta tai poistosta palvelusta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä.

Tässä pykälässä säädetyn kohtuullisen hyvityksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa menettelyn moitittavuuteen ja seurauksiin.

55 k §

Oikeus saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi

Tekijä voi saattaa tässä luvussa tarkoitettua suojatun teoksen luvaton käyttöä ja 55 g §:ssä tarkoitettua tietojen antamisvelvollisuutta koskevan asian tuomioistuimen ratkaistavaksi ja nostaa kanteen palveluntarjoajaa vastaan.

Palvelun käyttäjällä on oikeus nostaa kanne tekijää vastaan sen vahvistamiseksi, että käyttäjällä on oikeus käyttää suojattua teosta tässä laissa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen tai tekijän kanssa tehdyn sopimuksen nojalla. Palvelun käyttäjällä on lisäksi oikeus nostaa kanne palveluntarjoajaa vastaan palveluntarjoajan velvoittamiseksi sallimaan yleisön pääsyn palvelun käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon.

Palvelun käyttäjällä ja palveluntarjoajalla on oikeus nostaa kanne tekijää vastaan suojatun teoksen saannin estämistä tai teoksen poistamista koskevan oikeudettoman pyynnön aiheuttamasta vahingosta.

55 l §

Säännösten sitovuus

Siitä, mitä edellä tässä luvussa säädetään tekijän tai palvelun käyttäjän oikeuksista tai palveluntarjoajan velvollisuuksista, ei voida poiketa sopimuksilla. Sopimuksen ehto, jonka mukaan palvelun käyttäjä luopuu oikeudestaan vedota tässä laissa säädettyyn tekijänoikeuden rajoitukseen, ei sido palvelun käyttäjää.

55 m §

Soveltaminen eräisiin lähioikeuksiin

Mitä tässä luvussa säädetään teoksesta, sovelletaan myös 45, 46, 46 a, 48 ja 49 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun lähioikeuden suojan kohteeseen.

8 luku

Lain sovellettavuus

64 §

Lähioikeuksien alueellinen soveltaminen

Edellä 50 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan lehtijulkaisuun, jonka kustantaja on sijoittautunut Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon.

64 b §

Maantieteelliset rajat ylittävä radion tai television oheispalvelun välittäminen yleisölle

Maantieteelliset rajat ylittävän radio- ja televisio-ohjelmien oheispalvelun välittämisen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, ja oheispalveluun sisältyvien teosten tai lähioikeuden kohteiden tarpeellisten kappaleiden valmistamisen, katsotaan tapahtuvan yksinomaan siinä Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa, johon lähettäjäyritys on sijoittautunut, kun kyseessä on:

- a) radio-ohjelma; tai
- b) televisio-ohjelma, joka on uutis- tai ajankohtaisohjelma tai lähettäjäyhtiön itse tuottama ja rahoittama televisio-ohjelma.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta urheilutapahtumia sisältäviin televisio-ohjelmiin eikä niihin sisältyviin teoksiin.

Jollei Euroopan unionin oikeudesta muuta johdu, 1 momentin säännökset eivät ole esteenä sopimuksille, joilla rajoitetaan oikeuksien hyödyntämistä alueellisesti.

64 c §

Opetuskäyttöä koskevien säännösten alueellinen soveltaminen

Teoksen käytön opetustoiminnassa tämän lain 13 §:n, 14 §:n 1 momentin ja 14 a §:n mukaisesti siten, että teos on saatettu käytettäväksi muissa Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa, katsotaan tapahtuvan Suomessa ja siihen sovelletaan mainittuja säännöksiä.

64 d §

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien säännösten alueellinen soveltaminen

Mitä 16 g §:ssä säädetään kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöön mainitun säännöksen mukaisesti myönnettyistä käyttöluvista pykälässä mainituissa laitoksissa Suomessa, sovelletaan kulttuuriperintölaitoksissa tapahtuvaan käyttöön samojen ehtojen mukaisesti myös muissa Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa.

Suomeen sijoittautuneen 16 h §:ssä mainitun laitoksen kaupallisesta jakelusta poistuneen teoksen 16 h §:n mukaisen käytön katsotaan tapahtuvan Suomessa.

64 e §

Euroopan talousalueen ulkopuolisista valtioista peräisin olevat kaupallisesta jakelusta poistuneet teokset

Mitä 16 g ja 16 h §:ssä säädetään, ei sovelleta teokseen, joka on poistunut kaupallisesta jakelusta, jos on kohtuullisten toimien perusteella näyttöä siitä, että kysymys on:

- 1) elokuvateoksesta, jonka tuottajalla on päätoimipaikka tai vakinainen asuinpaikka jossakin Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa;
- 2) muusta teoksesta kuin elokuvateoksesta, joka on julkaistu ensimmäisen kerran Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa tai, jos sitä ei ole julkaistu, yleisradioitu ensimmäisen kerran Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa;
- 3) Euroopan talousalueeseen kuulumattoman valtion kansalaisen luomasta teoksesta, jonka osalta 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua valtiota ei ole kohtuullisin toimin pystytty määrittelemään.

64 f §

Teknisiä toimenpiteitä ja sähköisiä hallinnointitietoja koskevien säännösten soveltaminen.

Edellä 50 a, 50 b ja 50 d §:ssä säädettyjä kieltoja sovelletaan Suomessa tapahtuvaan, mainituissa pykälissä tarkoitettuun menettelyyn.

Mitä 50 c §:ssä säädetään, sovelletaan teosten käyttämiseen Suomessa.

Laki

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

184 §

Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa

Tekijänoikeuslain 55 a §:ssä tarkoitetun verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuuseen palveluun tallennetusta tekijänoikeutta loukkaavasta aineistosta sovelletaan, mitä tekijänoikeuslain (404/1961) 55 a—55 m §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Rinnakkaistekstit

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 11 §:n 5 momentti, 14 §:n 1 momentti, 16 d §:n 1 momentti, 19 a §, 21 §:n 3 momentti, 25 h §, 26 §, 27 §:n 3 momentti, 29 §:n 2 momentti, 45 §, 46 §:n 3 momentti, 46 a §:n 3 momentti, 47 §:n 1 momentti, 48 §:n 4 momentti, 49 §:n 3 momentti, 49 a §:n 3 momentti, 50 §, 50 c §:n 1 momentti, 54 §:n 1 momentin 5 kohta ja 4 momentti, 54 a §, 64 §:n 9 momentti ja 64 b §,

sellaisina kuin niistä ovat 11 §:n 5 momentti, 14 §:n 1 momentti, 21 §:n 3 momentti, 47 §:n 1 momentti ja 54 §:n 1 momentin 5 kohta ja 4 momentti laeissa 821/2005 ja 607/2015, 16 d §:n 1 momentti ja 64 b § laeissa 821/2005 ja 607/2015, 19 a § laissa 972/2016, 25 h § laeissa 446/1995, 821/2005 ja 607/2015, 26 §, 29 §:n 2 momentti ja 46 a §:n 3 momentti laissa 607/2015, 27 §:n 3 momentti laissa 418/1993, 50 § osaksi laissa 607/2015, 45 § laeissa 821/2005, 763/2013, 607/2015 ja 849/2018, 46 §:n 3 momentti, 48 §:n 4 momentti, 49 §:n 3 momentti ja 49 a §:n 3 momentti laeissa 607/2015 ja 849/2018, 50 c §:n 1 momentti laeissa 821/2005, 607/2015 ja 849/2018, 54 § laeissa 897/1980 ja 607/2015 sekä 64 §:n 9 momentti laeissa 446/1995 ja 607/2015, sekä

lisätään lakiin uusi 13 b, 14 a, 16 g—16 j, 23 a, 25 m, 25 n, 28 a, 30 a ja 30 b §, 50 f §, 27 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 418/1993 ja 607/2015, uusi 4 momentti, 49 a §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 446/1995, 821/2005, 607/2015 ja 849/2018, uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 6 a luku ja uusi 64 c—64 f § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

**Tekijänoikeuden rajoitukset ja säännökset
sopimuslisenssistä**

**Tekijänoikeuden rajoitukset ja säännökset
sopimuslisenssistä**

11 §

11 §

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

Tässä luvussa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen nojalla ei saa valmistaa kappaleita sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin 2 §:n vastaisesti tai jota suojaava tekninen toimenpide on 50 a §:n 1 momentin vastaisesti kierretty. Mitä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske teosten käyttämistä 11 a, 16, 16 a—16 c tai 22 §:n tai 25 d §:n 2 tai 5 momentin nojalla.

Tässä luvussa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen nojalla ei saa valmistaa kappaleita sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin 2 §:n vastaisesti tai jota suojaava tekninen toimenpide on 50 a §:n 1 momentin vastaisesti kierretty. Mitä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske teosten käyttämistä 11 a, 16, 16 a—16 c, 16 h tai 22 §:n tai 25 d §:n 2 tai 5 momentin nojalla.

13 b §

Teosten kappaleiden valmistaminen tekstin- ja tiedonlouhintaa varten

Se, jolla on laillinen pääsy teokseen, saa valmistaa siitä kappaleita käytettäväksi tekstin- ja tiedonlouhintaa varten ja säilyttää kappaleita yksinomaan kyseistä tarkoitusta varten, ellei tekijä ole asianmukaisella tavalla pidättänyt tätä oikeutta.

Tutkimusorganisaatiot ja kulttuuriperintölaitokset, joilla on laillinen pääsy teokseen, saavat valmistaa siitä kappaleita

Voimassa oleva laki

14 §

Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa

Julkistetusta teoksesta saa sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, valmistaa kappaleita opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi ja käyttää niitä mainitussa tarkoituksessa yleisölle välittämiseen muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske kappaleen valmistamista valokopioimalla tai vastaavin menetelmin.

Ehdotus

14 §

Teosten käyttäminen opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa

Julkistetun teoksen saa saattaa yleisön saataviin ja siitä saa valmistaa kappaleita sopimuslisenssin nojalla opetustoimintaa ja tieteellistä tutkimusta varten muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä siten kuin 26 §:ssä säädetään. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske kappaleen valmistamista valokopioimalla tai vastaavin menetelmin.

14 a §

Teosten käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen

Mikäli 13 §:n tai 14 §:n 1 momentin mukaista sopimuslisenssiä tai muuta käyttölupaa, joka kattaa opetustoiminnassa tarpeellisen teoksen käytön, ei ole lainkaan tarjolla tai helposti saatavilla, julkistetun teoksen saa saattaa opetustoiminnassa yleisön saataviin ja siitä saa opetustoiminnassa valmistaa kappaleita opetuksen havainnollistamiseen edellyttäen, että teoksen käyttö tapahtuu tietyille rajatulle henkilöpiirille tarkoitettussa tilanteessa tai suojatussa sähköisessä ympäristössä. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske nuotteja eikä koulutusmarkkinoille suunnattuja teoksia.

Tekijällä on oikeus korvaukseen tässä momentissa tarkoitettua käytöstä. Korvaus suoritetaan siten kuin 19 a §:ssä säädetään.

Sitä, mitä tässä pykälässä säädetään opetustoiminnassa teoksen saattamisesta yleisön saataviin ja kappaleen valmistamisesta opetuksen havainnollistamista varten, ei voida poiketa sopimuksella.

16 d §

Teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa

Valtioneuvoston asetuksella säädettävä arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saa

16 d §

Teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa

Valtioneuvoston asetuksella säädettävä arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saa

Voimassa oleva laki

sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään:

1) valmistaa kokoelmissaan olevasta teoksesta kappaleen muissa kuin 16 ja 16 a–16 c §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa;

2) välittää kokoelmissaan olevan teoksen yleisölle muissa kuin 16 a–16 c §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa.

Ehdotus

sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään:

1) valmistaa kokoelmissaan olevasta teoksesta kappaleen muissa kuin 16, 16 a—16 c, 16 g ja 16 h §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa;

2) välittää kokoelmissaan olevan teoksen yleisölle muissa kuin 16 a—16 c, 16 g ja 16 h §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa.

16 g §

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen sopimuslisenssin nojalla

Valtioneuvoston asetuksella säädettävä arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saa, jollei tarkoituksena ole välittömän tai välillisen taloudellisen tai kaupallisen edun tuottaminen, käyttää sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, omista kokoelmissaan olevaa kaupallisesta jakelusta poistunutta teosta valmistamalla siitä kappaleita, levittämällä teoksen kappaleita ja välittämällä teoksen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu käyttöluja sisältää oikeuden käyttää myös 16 §:n nojalla valmistettua teoksen kappaletta tähän tarkoitukseen.

Teokseen, joka ei ole koskaan ollut kaupallisessa jakelussa, 1 momenttia sovelletaan vain, jos siitä vuodesta, jona teos sisällytettiin laitoksen kokoelmaan, on kulunut viisi vuotta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske teosta, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen ja yleisön saataviin saattamisen.

16 h §

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttäminen rajoituksen nojalla eräissä tilanteissa

Valtioneuvoston asetuksella säädettävä arkisto ja yleisölle avoin kirjasto tai museo saa, jollei saatavilla ole 16 g §:n 1 momentin mukaista käyttölujaa ja jollei tarkoituksena ole välittömän tai välillisen taloudellisen tai kaupallisen edun tuottaminen, käyttää omista kokoelmissaan olevaa kaupallisesta jakelusta poistunutta teosta valmistamalla siitä kappaleita, levittämällä teoksen kappaleita ja välittämällä teoksen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Edellä 1 momentissa säädetyn käyttämisen edellytyksenä on, että teoksen voidaan olettaa poistuneen kaupallisen jakelun piiristä. Lisäksi edellytyksenä on, että 16 j §:n mukaista menettelyä on noudatettu ja ennen käyttöä ryhdytty mahdollisesti tarvittaviin lisätoimenpiteisiin tekijöiden tietoisuuden lisäämiseksi tekijänoikeuden rajoituksen nojalla tapahtuvasta käytöstä.

Tietokone- tai videopeliä saadaan 1 momentin säännösten mukaisesti käyttää, kun on kulunut seitsemän vuotta siitä vuodesta, jona peli julkaistiin.

Teokseen, joka ei ole koskaan ollut kaupallisessa jakelussa, 1 momenttia sovelletaan vain, jos siitä vuodesta, jona teos sisällytettiin laitoksen kokoelmaan, on kulunut viisi vuotta. Jos teoksesta on olemassa vain yksi teoskappale, 1 momenttia sovelletaan vasta sen vuoden jälkeen, jona tekijä kuoli.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta teokseen, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen ja yleisön saataviin saattamisen.

16 i §

Kielto-oikeuden käyttäminen

Ilmoitus 16 g §:n 4 momentin mukaisesta kiellosta osoitetaan sopimuslisenssiorganisaatiolle tai sille arkistolle tai yleisölle avoimelle kirjastolle tai museolle, joka käyttää teosta 16 g §:n 1 momentin nojalla.

Ilmoitus 16 h §:n 5 momentin mukaisesta kiellosta osoitetaan sille arkistolle tai yleisölle avoimelle kirjastolle tai museolle, joka käyttää teosta 16 h §:n 1 momentin nojalla.

Kielto tulee yksilöidä siten, että kiellon kohteena oleva teos tai teokset ovat tunnistettavissa.

16 j §

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien tietojen rekisteröinti

Valtioneuvoston asetuksella säädettävän arkiston ja yleisölle avoimen kirjaston tai museon, joka aikoo käyttää kaupallisesta jakelusta poistunutta teosta 16 g §:n 1 momentin tai 16 h §:n 1 momentin mukaisesti, on merkittävä seuraavat tiedot Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämään rekisteriin vähintään kuusi kuukautta ennen kuin teosta sanotuin tavoin käytetään:

- 1) tiedot teoksesta, johon käyttö kohdistuu;*
- 2) se käyttöluva tai tekijänoikeuden rajoitus, johon käyttöoikeus perustuu;*
- 3) kielto-oikeuden käyttömahdollisuus 16 g §:n 4 momentin tai 16 h §:n 5 momentin mukaisesti; ja*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4) tiedot käyttöluvan myöntäjästä ja luvan saajasta sekä käyttöluvan kattamista maantieteellisistä alueista ja käyttötarkoituksesta.

Sopimuslisenssiorganisaatio tai 1 momentissa tarkoitettu laitos, joka vastaanottaa 16 i §:ssä tarkoitettun yksilöidyn kiellon, on velvollinen viipymättä merkitsemään kiellon Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämään rekisteriin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin Euroopan unionin teollisoikeuksien viraston ylläpitämään rekisteriin toimitettavista tiedoista ja tietojen toimittamisessa noudatettavista menettelyistä.

19 a §

19 a §

Lainauskorvausta hallinnoiva järjestö

Korvausta hallinnoiva organisaatio

Korvaus 19 §:n 4 momentissa tarkoitettua lainaamisesta suoritetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia yleisistä kirjastoista ja korkeakoulukirjastoista lainattujen teosten tekijöitä edustavan järjestön välityksellä. Järjestöjä voidaan hyväksyä useita, jos tekijöiden edustavuutta ei voida muuten saavuttaa.

Korvaus tekijälle tai sille, jolle tekijä on oikeutensa siirtänyt, 14 a §:n 1 momentissa tarkoitettua teoksen käytöstä opetuksen havainnollistamiseksi ja korvaus 19 §:n 4 momentissa tarkoitettua lainaamisesta alkuperäiselle tekijälle suoritetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia kyseisiin tarkoituksiin käytettyjen teosten tekijöitä edustavan yhteishallinnointiorganisaation välityksellä. Organisaatioita voidaan hyväksyä useita, jos tekijöiden edustavuutta ei voida muuten saavuttaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy järjestön hakemuksesta määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Hyväksyttävän järjestön tulee olla vakavarainen ja sillä tulee olla valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti. Järjestön tulee vuosittain antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle selvitys hyväksymispäätöksen nojalla tekemistään toimista. Järjestön tai järjestöjen yhdessä tulee edustaa merkittävää osaa niistä eri alojen teosten tekijöistä, joiden teoksia lainataan yleisistä kirjastoista ja korkeakoulukirjastoista. Hyväksymispäätöksessä voidaan järjestölle myös asettaa käytännön toimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy organisaation hakemuksesta määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Hyväksyttävän organisaation tulee olla vakavarainen ja sillä tulee olla valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti. Organisaation tulee vuosittain antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle selvitys hyväksymispäätöksen nojalla tekemistään toimista. Organisaation tai organisaatioiden yhdessä tulee edustaa merkittävää osaa niistä eri alojen teosten tekijöistä, joiden teoksia käytetään 14 a §:n 1 momentin mukaisesti tai 19 §:n 1 momentin nojalla siltä osin kuin kysymys on teoskappaleen lainaamisesta yleisölle. Hyväksymispäätöksessä voidaan organisaatiolle myös asettaa käytännön toimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos järjestö hyväksymispäätöstä ja sen ehtoja rikkomalla syyllistyy vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin ja jolleivät järjestölle annetut huomautukset ja varoitukset ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos organisaatio hyväksymispäätöstä ja sen ehtoja rikkomalla syyllistyy vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin ja jolleivät organisaatiolle annetut huomautukset ja varoitukset ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

21 §

Julkinen esittäminen

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske näytelmä- eikä elokuvateosta. Elokuvateoksen julkisesta esittämisestä tutkimuksen ja korkeakoulutasoisen elokuvaopetuksen yhteydessä säädetään 16 c §:ssä.

21 §

Julkinen esittäminen

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske näytelmä- eikä elokuvateosta. Elokuvateoksen julkisesta esittämisestä tutkimuksen ja korkeakoulutasoisen elokuvaopetuksen yhteydessä säädetään 16 c §:ssä. *Elokuvateoksen julkiseen esittämiseen opetustoiminnan yhteydessä sovelletaan myös, mitä 14 §:n 1 momentissa ja 14 a §:ssä säädetään.*

23 a §

Teoksen käyttö parodiassa

Julkistettua teosta on lupa hyvän tavan mukaisesti käyttää parodiassa, karikatyyrissä tai pastississa.

25 h §

Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettäminen

Radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen saa lähetystä muuttamatta sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, lähettää edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti alkuperäisen lähetysten kanssa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta peräisin olevaan lähetykseen sisältyvän teoksen edelleen lähettämiseen *kaapeleitse*, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen edelleen lähettämiseen *kaapeleitse* sille lähettäjäyrittäjälle, jonka lähetystä edelleenlähettäminen koskee.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuun *lähetykseen* sisältyvien teosten edelleen lähettämistä *kaapeleitse* koskevat luvat on myönnettävä samanaikaisesti.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan *johtimitse* lähetettävään radio- tai televisiolähetykseen *vain, jos lähetys on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta.*

25 h §

Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettäminen

Radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen saa lähetystä muuttamatta sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, lähettää edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti alkuperäisen lähetysten kanssa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta lähetykseen sisältyvän teoksen edelleen lähettämiseen, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen edelleen lähettämiseen sille lähettäjäyrittäjälle, jonka lähetystä edelleenlähettäminen koskee.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua edelleen lähettämistä ja 2 momentissa tarkoitettujen teosten edelleen lähettämistä koskevat luvat on myönnettävä samanaikaisesti.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan *alkuperäiseen* radio- tai televisiolähetykseen *riippumatta siitä, mistä valtiosta lähetys on peräisin. Edelleenlähetys on myös riippumaton siitä tavasta, jolla edelleenlähetysten toteuttava osapuoli saa ohjelmasegmentin lähetystoimintaa harjoittavalta organisaatiolta edelleenlähettämistä varten.*

25 m §

Radio- ja televisio-ohjelmien suora siirto

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Lähetystoimintaa harjoittava organisaatio ja ohjelmasignaalin jakelija saavat lähettää teoksen 50 f §:ssä tarkoitetulla suoran siirron menetelmällä sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään. Mitä tässä pykälässä säädetään, ei kuitenkaan koske näytelmäteosta, elokuvateosta eikä muutakaan teosta, jos tekijä on kieltänyt teoksen lähettämisen.

25 n §

Lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen käyttäminen

Lehtijulkaisuun sisältyvää teosta saa käyttää 50 §:n 1 momentissa säädetyin tavoin sopimuslisenssin mukaisesti siten kuin 26 §:ssä säädetään.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske teosta, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen tai teoksen välittämisen.

26 §

Sopimuslisenssi

Sopimuslisenssiä koskevia tämän lain säännöksiä sovelletaan sopimukseen, joka on tehty tietyn alan tekijöiden teosten käyttämisestä käyttäjän ja opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia tämän alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välillä. Hyväksytyä järjestöä pidetään tämän sopimuksen osalta oikeutettuna edustamaan muitakin saman alan teosten tekijöitä. Mainitulla sopimuksella laajennetun kollektiivisen käyttöluvan saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää kaikkia tämän alan tekijöiden teoksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy järjestön hakemuksesta määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Hyväksyttävällä järjestöllä tulee olla taloudellinen ja toiminnallinen valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti. Järjestön tulee vuosittain antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle selvitys hyväksymispäätöksen nojalla tekemistään toimista. Järjestön tai, jos tekijöiden edustavuus tietyn teoslajin osalta voidaan saavuttaa vain useampien järjestöjen hyväksymisellä, järjestöjen tulee edustaa merkittävää osaa niistä eri alojen teosten tekijöistä, joilla on oikeuksia tietyn sopimuslisenssisäännöksen nojalla käytettävään teoksiin. Hyväksyttäessä useampia järjestöjä myöntämään lupia tiettyyn teosten käyttöön on hyväksymispäätöksissä tarvittaessa varmistettava,

26 §

Sopimuslisenssi

Sopimuslisenssiä koskevia tämän lain säännöksiä sovelletaan sopimukseen, joka on tehty käyttäjän ja sellaisen yhteishallinnointiorganisaation välillä, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö on hyväksynyt sopimuslisenssiorganisaatioksi ja joka on tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetun lain (1494/2016) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tekijöiden antamien valtuutusten perusteella riittävän edustava Suomessa käytettyjen teosten tietyn alan tekijöiden suhteen sopimuksen kohteena olevan teostyyppin ja oikeuksien osalta. Hyväksytyä sopimuslisenssiorganisaatiota pidetään tämän sopimuksen osalta oikeutettuna edustamaan muitakin saman alan teosten tekijöitä. Mainitulla sopimuksella laajennetun kollektiivisen käyttöluvan saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää kaikkia tämän alan tekijöiden teoksia.

Mitä 1 momentissa tarkoitettun sopimuslisenssiorganisaation yleiskokous päättää teoksen kappaleiden valmistamisesta taikka teoksen yleisön saataviin saattamisesta suoritettavien korvausten jakamisesta organisaation suoraan edustamille tekijöille tai käyttämisestä tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin, sovelletaan myös muihin 1 momentissa tarkoitettuihin saman alan tekijöihin, joita sopimuslisenssiorganisaatio ei suoraan edusta.

Voimassa oleva laki

että luvat myönnetään samanaikaisesti ja yhteensopivin ehdoin. Hyväksymispäätöksessä voidaan järjestölle myös asettaa sopimustoimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos järjestö hyväksymispäätöstä ja sen ehtoja rikkomalla syyllistyy vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin ja jos järjestölle annetut huomautukset ja varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

Mitä 1 momentissa tarkoitettu järjestö määrää teoksen kappaleiden valmistamisesta taikka teoksen välittämisestä tai lähettämisestä suoritettavien korvausten jakamisesta järjestön suoraan edustamille tekijöille tai käyttämisestä tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin, sovelletaan myös muihin 1 momentissa tarkoitettuihin saman alan tekijöihin, joita järjestö ei suoraan edusta.

Jos järjestön antamat 4 momentissa tarkoitettut määräykset eivät tuota järjestön suoraan edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettulla saman alan tekijällä, jota järjestö ei suoraan edusta, on kuitenkin oikeus vaatia henkilökohtainen korvaus. Korvauksen suorittaa 1 momentissa tarkoitettu järjestö. Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen

Ehdotus

Jos *sopimuslisenssiorganisaation* 2 momentissa tarkoitettu päätös korvausten jakamisessa noudatettavista yleisistä periaatteista ei tuota *organisaation* suoraan edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettulla saman alan tekijällä, jota *sopimuslisenssiorganisaatio* ei suoraan edusta, on kuitenkin oikeus vaatia henkilökohtainen korvaus. Korvauksen suorittaa 1 momentissa tarkoitettu *organisaatio*. Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen raukeaa, jos sitä koskevaa vaatimusta ei todistettavasti esitetä viimeistään kolmen vuoden kuluttua sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksesta on valmistettu kappaleita tai *teos on saatettu yleisön saataviin, kolmen vuoden kuluttua sen tilikauden lopusta, jona teoksen käytöstä maksettava korvaus kerättiin, sen mukaan, kumpi näistä ajankohdista on myöhäisempi.*

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy hakemuksesta *yhteishallinnointiorganisaation sopimuslisenssiorganisaatioksi* määrääjäksi, enintään viideksi vuodeksi. *Hyväksyttävän sopimuslisenssiorganisaation tulee täyttää seuraavat ehdot:*

1. *organisaation tulee hakemuksen yhteydessä antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle riittävät tiedot edustavuutensa arvioimiseksi;*

2. *organisaation tulee esittää suunnitelma siitä, miten tekijöille tiedotetaan organisaation myöntämistä käyttöluvista, mahdollisuudesta hakea organisaatiolta korvauksia teosten käyttämisestä ja oikeudesta kieltää teoksen käyttö;*

3. *organisaatiolla tulee olla taloudellinen ja toiminnallinen valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti;*

4. *organisaation tulee vuosittain antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle selvitys hyväksymispäätöksen nojalla tekemistään toimista;*

5. *organisaation* tai, jos tekijöiden edustavuus tietyn teostyyppin osalta voidaan saavuttaa vain useampien *yhteishallinnointiorganisaatioiden* hyväksymisellä *sopimuslisenssiorganisaatioksi, sopimuslisenssiorganisaatioiden* yhdessä tulee edustaa merkittävää osaa niistä eri alojen teosten tekijöistä, joilla on oikeuksia tietyn *sopimuslisenssisäännöksen* nojalla käytettäviin teoksiin.

Hyväksyttäessä useampia *yhteishallinnointiorganisaatioita* myöntämään lupia tiettyyn teosten käyttöön on hyväksymispäätöksissä tarvittaessa varmistettava, että luvat myönnetään samanaikaisesti ja yhteensopivin ehdoin. Hyväksymispäätöksessä voidaan *sopimuslisenssiorganisaatiolle* myös asettaa sopimustoimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

raukeaa, jos sitä koskevaa vaatimusta ei todistettavasti esitetä kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksesta on valmistettu kappaleita taikka sitä on välitetty tai lähetetty.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos *sopimuslisenssiorganisaatio* hyväksymispäätöstä ja sen ehtoja rikkomalla syyllistyy vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin ja jos *organisaatiolle* annetut huomautukset ja varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

Sopimuslisenssiorganisaation tulee lisäksi noudattaa, mitä yhteishallinnointiorganisaatioiden toiminnasta on muilta osin säädetty tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista annetussa laissa.

3 luku

3 luku

Tekijänoikeuden siirtyminen

Tekijänoikeuden siirtyminen

27 §

27 §

Yleiset määräykset oikeuden luovutuksesta

Yleiset määräykset oikeuden luovutuksesta

Tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädetään 30–40 sekä 40 b §:ssä. Mainittuja säännöksiä on kuitenkin sovellettava vain, jollei toisin ole sovittu.

Tekijänoikeuden luovutuksesta eräissä tapauksissa säädetään 30, 31–40 sekä 40 b §:ssä. Mainittuja säännöksiä on kuitenkin sovellettava vain, jollei toisin ole sovittu. *Jäljempänä 28 a ja 30 a §:ssä säädettyistä oikeuksista ei voida poiketa sopimuksella. Lain 30 b §:ssä säädetystä saadaan poiketa vain, mikäli sopimusehdot perustuvat kollektiiviseen sopimukseen. Tässä momentissa tarkoitettuja pakottavia säännöksiä ei sovelleta tietokoneohjelman tekijään.*

28 a §

Oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen

Kun tekijä luovuttaa yksinoikeuden tai myöntää yksinomaisen käyttöluvan teoksen hyödyntämiseen, hänellä on oikeus saada hyödyntämisestä asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus.

29 §

29 §

Tekijänoikeuden luovutusta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon sovittelu

Tekijänoikeuden luovutusta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon sovittelu

Voimassa oleva laki

Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, sopimusta tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut seikat.

Ehdotus

Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, teoksen käyttötapa ja käytön määrä, teoksen kaupallinen arvo ja korvauksen määräytymistapa sekä tekijän luova panostus teokseen kokonaisuutena. Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös sopimusta tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut seikat.

30 a §

Selvitys teoksen hyödyntämisestä

Alkuperäisellä tekijällä on oikeus saada säännöllisesti ja vähintään kerran vuodessa ajantasaiset, merkitykselliset ja kattavat tiedot teoksensa hyödyntämisestä siltä, jolle hän on luovuttanut oikeutensa tai yksinomaisen käyttöluvan. Selvitys on annettava, jos luovutuksensaajalla on ollut tuloja teoksen hyödyntämisestä tai tekijälle maksettava korvaus riippuu siitä, missä laajuudessa teosta käytetään. Selvityksen tulee sisältää tiedot teoksen hyödyntämisestä syntyneistä tuloista ja tekijälle maksettavasta korvauksesta kaikkien hyödyntämistapojen osalta.

Selvityksen antamisvelvollisuuden laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon kunkin alan erityispiirteet ja käytännöt, työehtosopimukset ja mahdolliset muut merkitykselliset kollektiiviset sopimukset, olemassa olevat raportointikeinot, selvityksen antamisesta aiheutuva hallinnollinen rasitus sekä kaikki muut asian arviointiin vaikuttavat seikat.

Jos selvityksen antaminen 1 momentin mukaisesti aiheuttaisi suhteettoman taloudellisen rasituksen, ottaen huomioon sopimuskumppanin teoksen hyödyntämisestä saamat tuotot, selvitys saadaan rajoittaa siihen, mitä kohtuudella voidaan odottaa.

Edellä 1 momentissa säädettyä selvityksen antamisvelvollisuutta ei ole, jos tekijän panostus ei ole merkittävä koko teoksen huomioon ottaen, paitsi jos tekijä osoittaa tarvitsevänsä tiedot korvauksen kohtuullistamiseksi 29 §:n mukaisesti.

Jos tekijän sopimuskumppani on luovuttanut oikeuksia edelleen toiselle, eikä siksi pysty täyttämään 1 momentissa säädettyä selvityksen antamisvelvollisuuttaan, tekijällä on oikeus pyytää selvitys siltä, jolle oikeudet on luovutettu. Tämä voi antaa selvityksen tekijälle suoraan tai tekijän sopimuskumppanin välityksellä. Tekijällä on oikeus saada sopimuskumppaniltaan yhteystiedot tietopyynnön esittämiseksi.

Tekijä ei saa oikeudettomasti ilmaista tai käyttää selvityksen antajan liikesalaisuudeksi yksilöimää tietoa. Tekijällä on oikeus säilyttää ja käyttää saamaansa tietoa teoksen koko hyödyntämisaajan ja kohtuullisen ajan sen

Voimassa oleva laki

Ehdotus

jälkeenkin, mikäli säilyttäminen on tarpeen korvauksen kohtuullistamiseksi.

Jäljempänä 35 §:ssä säädetään painokseen ja tilitykseen liittyvistä kustantajan velvollisuuksista kirjankustannusalalla.

30 b §

Oikeudenluovutuksen peruuttaminen

Jos teosta, jonka osalta tekijä on siirtänyt yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöoikeuden, ei ole hyödynnetty kunkin alan erityispiirteet ja käytännöt huomioon ottaen kohtuullisen ajan kuluessa oikeuden luovutusta koskevan sopimuksen tekemisestä, eikä teosta tekijän esittämästä vaatimuksesta huolimatta hyödynnetä kuuden kuukauden kuluessa vaatimuksen esittämisestä, tekijällä on oikeus peruuttaa oikeudenluovutus tai päättää, että oikeudenluovutuksen yksinomainen luonne päättyy. Tekijällä on oikeus pitää saamansa palkkio.

Jos kaksi tai useampi on luonut teoksen yhdessä, heidän on käytettävä 1 momentin mukaista oikeuttaan yhdessä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta työ- tai virkasuhteesta johtuvia tehtäviä täytettäessä luotuun teokseen. Säännöstä ei sovelleta myöskään, jos teoksen hyödyntämättä jättäminen johtuu valtaosin olosuhteista, jotka tekijän voidaan kohtuudella odottaa korjaavan.

Edellä 1 momentissa säädetystä voidaan poiketa vain, mikäli oikeuden luovutusta koskevan sopimuksen ehdot perustuvat kollektiiviseen sopimukseen.

Sen estämättä, mitä edellä 1-3 momentissa säädetään, teoksen esittämistä tai julkaisemista koskevan oikeuden luovutuksen purkamiseen sovelletaan, mitä 30, 33 ja 34 §:ssä säädetään. Elokvateosta koskevan sopimuksen purkamiseen sovelletaan, mitä 40 §:ssä säädetään.

5 luku

Tekijänoikeuden lähioikeudet

45 §

Esittävä taiteilija

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen taikka kansanperinteen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa:

- 1) tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa;
- 2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

5 luku

Tekijänoikeuden lähioikeudet

45 §

Esittävä taiteilija

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen taikka kansanperinteen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa:

- 1) tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa;
- 2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

Voimassa oleva laki

Edellä 1 momentissa tarkoitettua esitystä, joka on tallennettu 46 §:ssä tarkoitettulle laitteelle, ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa, ennen kuin 50 vuotta on kulunut esitysvuodesta:

- 1) siirtää laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa;
- 2) esittää julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle;
- 3) välittää yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös tallennetun esityksen välittäminen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;

- 4) levittää yleisön keskuuteen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua esitystä, joka on tallennettu 46 a §:ssä tarkoitettulle laitteelle, ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa, ennen kuin 50 vuotta on kulunut esitysvuodesta:

- 1) siirtää laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa;
- 2) välittää yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- 3) levittää yleisön keskuuteen.

Jos 2 momentissa tarkoitettu tallennettu esitys julkaistaan tai saatetaan laillisesti yleisön saataviin muutoin kuin tallenteen kappaleita levittämällä ennen kuin esitysvuodesta on kulunut 50 vuotta, mainitussa momentissa säädetty suoja on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai sanotulla tavalla saatettiin yleisön saataviin.

Jos 3 momentissa tarkoitettu tallennettu esitys julkaistaan tai saatetaan laillisesti yleisön saataviin muutoin kuin tallenteen kappaleita levittämällä ennen kuin esitysvuodesta on kulunut 50 vuotta, mainitussa momentissa säädetty suoja on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai sanotulla tavalla saatettiin yleisön saataviin.

Esityksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden levittää tallennettu esitys yleisön keskuuteen vuokraamalla, jollei toisin ole sovittu.

Menettelyyn, johon 1–5 momentin mukaan vaaditaan esittävän taiteilijan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 3, 6–9, 11 ja 11 a §:ssä, 12 §:n 1–3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16 ja 16 a–16 e §:ssä, 17 §:n 2 ja 4 momentissa, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–5 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 21, 22 ja 25 b–25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 h, 25 i, 25 l, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 29, 29 a, 41 ja 42 §:ssä säädetään.

Ehdotus

Edellä 1 momentissa tarkoitettua esitystä, joka on tallennettu 46 tai 46 a §:ssä tarkoitettulle laitteelle, ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa, ennen kuin 50 vuotta on kulunut esitysvuodesta:

- 1) siirtää laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa;
- 2) esittää julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle;
- 3) välittää yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös tallennetun esityksen välittäminen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;

- 4) levittää yleisön keskuuteen.

Jos tallennettu esitys julkaistaan tai saatetaan laillisesti yleisön saataviin muutoin kuin tallenteen kappaleita levittämällä ja ennen kuin esitysvuodesta on kulunut 50 vuotta, 2 momentissa säädetty suoja on voimassa, kunnes äänitallenteen osalta 70 vuotta ja kuvatallenteen osalta 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai sanotulla tavalla saatettiin yleisön saataviin.

Esityksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden levittää tallennettu esitys yleisön keskuuteen vuokraamalla, jollei toisin ole sovittu.

Menettelyyn, johon 1–3 momentin mukaan vaaditaan esittävän taiteilijan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 3, 6–9, 11 ja 11 a §:ssä, 12 §:n 1–3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a–16 e, 16 g ja 16 h §:ssä, 17 §:n 2 ja 4 momentissa, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–5 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 21, 22, 23 a ja 25 b–25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 h, 25 i, 25 l, 25 n, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 28 a, 29, 29 a, 30, 30 a, 30 b, 41 ja 42 §:ssä säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Äänitallenteen tuottaja

Äänitallenteen tuottaja

Menettelyyn, johon 1 ja 2 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 6–9 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1–3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16, 16 a–16 e ja 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–5 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 21, 22, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 l, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään.

Menettelyyn, johon 1 ja 2 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 6–9 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1–3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a–16 e, 16 g, 16 h ja 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–5 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 21, 22, 23 a, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 l, 25 n, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään.

46 a §

46 a §

Kuvatallenteen tuottaja

Kuvatallenteen tuottaja

Menettelyyn, johon 1 ja 2 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2 ja 3 momentissa, 6–9 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1–3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16 ja 16 a–16 e §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 22, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 l, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään.

Menettelyyn, johon 1 ja 2 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2 ja 3 momentissa, 6–9 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1–3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 13 b §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 14 a, 15, 16, 16 a–16 e, 16 g ja 16 h §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 22, 23 a, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 l, 25 n, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään.

47 §

47 §

Äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitalenteen käyttäminen

Äänitallenteen ja kuvallisen musiikkitalenteen käyttäminen

Sen estämättä, mitä 45 §:n 2 ja 4 momentissa ja 46 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään, 45 §:n mukaista, 46 §:ssä tarkoitettulle laitteelle tallennettua esitystä ja pykälässä tarkoitettua laitetta, joka on julkaistu kaupallisessa tarkoituksessa ja jonka kappaleita on levitetty tai joka on välitetty yleisölle, saa käyttää:

Sen estämättä, mitä 45 §:n 2 ja 3 momentissa ja 46 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään, 45 §:n mukaista, 46 §:ssä tarkoitettulle laitteelle tallennettua esitystä ja pykälässä tarkoitettua laitetta, joka on julkaistu kaupallisessa tarkoituksessa ja jonka kappaleita on levitetty tai joka on välitetty yleisölle, saa käyttää:

- 1) välittömästi tai välillisesti julkisessa esityksessä;
- 2) alkuperäisessä yleisölle välittämisessä muulla tavalla kuin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu esitys tai aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- 3) radio- tai televisiolähetysten samanaikaiseen ja muuttamattomaan edelleen lähettämiseen yleisön vastaanotettavaksi.

- 1) välittömästi tai välillisesti julkisessa esityksessä;
- 2) alkuperäisessä yleisölle välittämisessä muulla tavalla kuin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallennettu esitys tai aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- 3) radio- tai televisiolähetysten samanaikaiseen ja muuttamattomaan edelleen lähettämiseen yleisön vastaanotettavaksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

48 §

48 §

Radio- ja televisioyrittäjä

Radio- ja televisioyrittäjä

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sovelletaan vastaavasti, mitä 2 §:n 2 ja 3 momentissa, 6–8 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16, 16 a–16 e ja 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–4 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1 momentissa, 21, 22, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 26 §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Lisäksi lähetyksen edelleen lähettämiseen kaapeleitse sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 1 momentissa ja 25 i §:n 1 momentissa säädetään, *pätsi jos lähetyksen on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta, jolloin näiden säännösten sijasta sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 3 momentissa säädetään.*

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sovelletaan vastaavasti, mitä 2 §:n 2 ja 3 momentissa, 6–8 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, *13 b §:ssä*, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, *14 a*, 15, 16, 16 a–16 e, *16 g*, *16 h* ja 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–4 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1 momentissa, 21, 22, *23 a*, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, *25 h §:n 3 momentissa*, 26 §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Lisäksi lähetyksen edelleen lähettämiseen *johtoja pitkin* sovelletaan vastaavasti, mitä 25 i §:n 1 momentissa säädetään.

49 §

49 §

Luettelon ja tietokannan valmistaja

Luettelon ja tietokannan valmistaja

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 7–9 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 12 §:n 1, 2 ja 4 momentissa, 13 ja 13 a §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16, 16 a–16 e, 17, 17 a–17 d ja 18 §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 22, 25 b–25 d ja 25 f–25 i §:ssä, 25 j §:n 4 ja 5 momentissa sekä 25 l, 26 ja 27–29 §:ssä säädetään. Jos työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 7–9 §:ssä, 11 §:n 2–5 momentissa, 12 §:n 1, 2 ja 4 momentissa, 13, 13 a ja *13 b §:ssä*, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, *14 a*, 15, 16, 16 a–16 e, *16 g*, *16 h*, 17, 17 a–17 d ja 18 §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 22, 23, 25 b–25 d ja 25 f–25 i §:ssä, 25 j §:n 4 ja 5 momentissa sekä 25 l, 26, *27 ja 28 §:ssä* säädetään. Jos työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

49 a §

49 a §

Valokuvaaja

Valokuvaaja

Tässä pykälässä tarkoitettuihin valokuviin sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 7–9, 11 ja 11 a §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 ja 13 a §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16 ja 16 a–16 e §:ssä, 17 §:n 1 momentissa, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–5 momentissa, 17 c, 17 d ja 18 §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 20, 22 ja 25 §:ssä, 25 a §:n 1 ja 2 momentissa sekä 25 b, 25 d, 25 f–25 i, 25 l, 26, 26 a, 26 b, 27–29, 39, 40, 40 c, 41 ja 42 §:ssä säädetään. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin valokuviin sovelletaan, mitä 2 §:n 2–4 momentissa, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 7–9, 11 ja 11 a §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13, 13 a ja *13 b §:ssä*, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, *14 a*, 15, 16, 16 a–16 e, *16 g ja 16 h §:ssä*, 17 §:n 1 momentissa, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1–5 momentissa, 17 c, 17 d ja 18 §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 20, 22, *23 a* ja 25 §:ssä, 25 a §:n 1 ja 2 momentissa sekä 25 b, 25 d, 25 f–25 i, 25 l, *25 n*, 26, 26 a, 26 b, 27–29, 39, 40, 40 c, 41 ja 42 §:ssä säädetään. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

50 §

Sanomalehtitiedotus

Sanomalehtitiedotusta, jonka ulkomainen uutistoimisto tai ulkomailla oleva kirjeenvaihtaja sopimuksen nojalla antaa, ei ole lupa vastaanottajan suostumuksetta saattaa yleisön saataviin sanomalehden tai radion välityksellä, ennen kuin kaksitoista tuntia on kulunut siitä, kun se julkistettiin Suomessa.

50 §

Lehtijulkaisun kustantaja

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske valokuvaa kuvataiteen teoksesta, jonka suoja-aika on päättynyt.

Lehtijulkaisun kustantajalla on yksinomainen oikeus määrätä julkaisustaan valmistamalla siitä kappaleita ja välittämällä sitä yleisölle ansiotarkoituksessa siten, että yleisöön kuuluvalla henkilöllä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Edellä 1 momentissa säädettyä oikeutta ei sovelleta:

- 1) yksittäisten käyttäjien lehtijulkaisun yksityiseen tai ei-kaupalliseen käyttöön;*
- 2) hyperlinkkeihin;*
- 3) lehtijulkaisun yksittäisiin sanoihin tai hyvin lyhyisiin otteisiin.*

Lehtijulkaisulla tarkoitetaan 1 momentissa kokoelmaa, joka koostuu pääasiassa luonteeltaan journalistisista kirjallisista teoksista ja jota ei julkaista tieteellisessä tai akateemisessa tarkoituksessa, ja

1) lehti muodostaa erillisen numeron kausittain ilmestyvässä tai säännöllisesti päivitettävässä yhden otsikon alaisessa lehtijulkaisussa;

2) lehden tarkoituksena on antaa suurelle yleisölle uutisiin tai muihin aiheisiin liittyvää tietoa; ja

3) lehti on välitetty yleisölle missä tahansa viestimessä lehtikustantajan aloitteesta, toimituksellisella vastuulla ja valvonnassa.

Kun teos sisällytetään lehtijulkaisuun yksinkertaisen käyttöluvan perusteella, 1 momentissa säädettyyn oikeuteen ei voida vedota luvan saaneen käyttäjän toteuttaman käytön kieltämiseksi. Edellä 1 momentissa säädettyyn oikeuteen ei voida vedota myöskään sellaisen teoksen käytön kieltämiseksi, jonka suoja-aika on päättynyt.

Edellä 1 momentissa säädetty oikeus on voimassa, kunnes 2 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona lehtijulkaisu julkaistiin. Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta lehtijulkaisuun, joka on julkaistu ensimmäisen kerran ennen 6 päivää kesäkuuta 2019.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei vaikuta tekijän tämän lain mukaiseen oikeuteen lehtijulkaisuun sisältyvään teokseen.

Lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen tekijällä on oikeus asianmukaiseen osuuteen lehtikustantajan saamista tuloista 1 momentissa tarkoitetun oikeuden käyttämisestä.

Mitä 11, 11 a, 13 b, 16, 16 f - 16 j, 17 a - 17 d, 22, 23 ja 25 c §:ssä säädetään, sovelletaan soveltuvin osin 1 momentissa tarkoitettuun oikeuteen. Mitä 25 n §:ssä säädetään

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sopimuslisenssistä, sovelletaan 1 momentin mukaiseen lehtikustantajan oikeuteen.

5 a luku

5 a luku

Tekniset toimenpiteet ja oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot

Tekniset toimenpiteet ja oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot

50 c §

50 c §

Teknisin toimenpitein suojattujen teosten käyttäminen

Teknisin toimenpitein suojattujen teosten käyttäminen

Sillä, jolla on laillisesti hallussaan tai saatavillaan tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä suojattu teos ja jolla on 14 §:n 3 momentin, 15, 16, 16 a–16 c, 17 tai 17 a–17 d §:n, 25 d §:n 2 momentin tai 25 f §:n 2 momentin nojalla oikeus käyttää teosta, tulee olla mahdollisuus käyttää teosta siltä osin kuin se on tarpeen mainitussa lainkohdassa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen hyödyntämiseksi.

Sillä, jolla on laillisesti hallussaan tai saatavillaan tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä suojattu teos ja jolla on 13 b §:n, 14 §:n 3 momentin, 14 a, 15, 16, 16 a–16 c, 16 g, 16 h, 17 tai 17 a–17 d §:n, 25 d §:n 2 momentin tai 25 f §:n 2 momentin nojalla oikeus käyttää teosta, tulee olla mahdollisuus käyttää teosta siltä osin kuin se on tarpeen mainitussa lainkohdassa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen hyödyntämiseksi.

50 f §

Suora siirto

Kun lähettäjäyritys lähettää ohjelmasignaalin suoran siirron menetelmällä signaalin jakelijalle, ilman että lähettäjäyritys samanaikaisesti itse lähettää kyseisen ohjelmasignaalin suoraan yleisölle, ja signaalin jakelija lähettää tämän ohjelmasignaalin yleisölle, lähettäjäyrityksen ja signaalien jakelijan katsotaan osallistuvan yhteen ja samaan lähetykseen sisältyvien suojattujen teosten ja tämän lain 45, 46, 46 a ja 49 a §:ssä tarkoitettujen suojan kohteiden välittämiseen yleisölle.

6 luku

6 luku

Erinäisiä määräyksiä

Erinäisiä määräyksiä

54 §

54 §

Välimiesmenettely

Välimiesmenettely

Asia ratkaistaan erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä, jos kysymys on:

Asia ratkaistaan erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä, jos kysymys on:

5) 26 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehtoista radio- tai televisiolähetysten samanaikaiseen ja muuttamattomaan edelleen lähettämiseen *kaapeleitse* 25 h §:n 2 momentin tai 48 §:n 1 momentin mukaisesti ja *lähetys on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen*

5) 26 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehtoista radio- tai televisiolähetysten samanaikaiseen ja muuttamattomaan edelleen lähettämiseen 25 h §:n 1 momentin mukaisesti tai luvan myöntämisestä ja sen ehtoista 48 §:n 1 momentin *perusteella*; lupa voidaan myöntää, jos

Voimassa oleva laki

kuuluvasta valtiosta; lupa voidaan myöntää, jos lähettäjäyritys kieltää edelleen lähettämisen kaapeleitse ilman perusteltua syytä tai asettaa sille kohtuuttomia ehtoja;

Tämän pykälän nojalla annetulla luvalla on sama vaikutus kuin 26 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisellä 13 §:n, 14 §:n 1 momentin, 25 h §:n 1 tai 2 momentin tai 48 §:n 1 momentin mukaisesti.

54 a §

Opetustoiminta ansiotarkoituksessa

Mitä tässä laissa on säädetty opetustoiminnasta, ei sovelleta opetustoimintaan, jota harjoitetaan ansiotarkoituksessa.

Ehdotus

sopimuslisenssiorganisaatio tai lähettäjäyritys tai molemmat kieltävät edelleen lähettämisen ilman perusteltua syytä tai asettavat sille kohtuuttomia ehtoja;

Tämän pykälän nojalla annetulla luvalla on sama vaikutus kuin 26 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisellä 13 §:n, 14 §:n 1 momentin, 25 h §:n 1 momentin tai 48 §:n 1 momentin mukaisesti.

54 a §

Opetustoiminta ansiotarkoituksessa

Mitä tässä laissa 14 §:n 2 ja 3 momenteissa, 14 a §:n 1 momentissa ja 21 §:n 1 momentissa säädetään opetuksesta tai opetustoiminnasta, ei sovelleta opetukseen tai opetustoimintaan, jota harjoitetaan ansiotarkoituksessa.

6 a luku

Verkkosisällönjakopalvelut

55 a §

Määritelmä

Palveluntarjoajalla tarkoitetaan tässä luvussa verkkosisällönjakopalvelun tarjoajaa, joka tarjoaa tietoyhteiskunnan palvelua, jonka päätarkoituksena tai yhtenä päätarkoituksena on säilyttää suuri määrä käyttäjiensä palveluun tallentamia suojattuja teoksia, jotka tarjoaja organisoii ja joita se edistää ja markkinoi voitontavoittelua varten, ja antaa yleisölle pääsy niihin.

55 b §

Oikeudelliset lähtökohdat

Kun teoksia tallennetaan palveluntarjoajan palveluun, palveluntarjoaja välittää teokset yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Palveluntarjoajan tulee saada tekijöiden lupa 1 momentissa tarkoitettuun käyttöön. Mikäli lupaa ei ole saatu tai myönnetty, sovelletaan 55 c §:n 1 momentin säännöksiä.

Kun palveluntarjoaja on saanut tekijöiden luvan, lupa käsittää myös palvelun käyttäjien toimet, kun nämä tallentavat teoksia yleisölle välitettäväksi. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta, kun palvelun

käyttäjä toimii ansiotarkoituksessa tai käyttäjän toiminta tuottaa merkittäviä tuloja.

55 c §

Palveluntarjoajan vastuu ja vastuuvapaus

Jos palveluntarjoajalla ei ole tekijöiden lupaa teosten käyttöön, se on vastuussa suojattujen teosten välittämisestä yleisölle. Palveluntarjoaja vapautuu tästä vastuusta, jos se osoittaa, että se on

1) toiminut parhaansa mukaan saadakseen luvan;

2) toiminut parhaansa mukaan huolellista ammatinharjoittamista koskevien toimialan korkeatasoisten vaatimusten mukaisesti varmistaa, että teokset, joista tekijä on antanut palveluntarjoajille merkitykselliset ja tarvittavat tiedot, eivät ole yleisön saatavissa; ja

3) toiminut tekijältä riittävän perustellun ilmoituksen saatuaan viipymättä ilmoituksen kohteena olevan teoksen saannin estämiseksi tai sen poistamiseksi verkkosivustoiltaan sekä toiminut parhaansa mukaan 2 kohdan mukaisesti estääkseen teoksen tulevat tallentamiset palveluun.

Arvioitaessa sitä, onko palveluntarjoaja täyttänyt 1 momentissa säädetyt velvoitteensa, otetaan suhteellisuusperiaatteen mukaan huomioon ainakin

1) palveluntarjoajan palvelun tyyppi, yleisö ja koko sekä palvelun käyttäjien palveluun tallentamien teosten tyyppi; ja

2) teoksiin pääsyn estoon soveltuvien ja tehokkaiden keinojen saatavuus ja niistä aiheutuva kustannus palveluntarjoajalle.

Kun palveluntarjoaja estää 1 momentin 2 kohdan mukaisesti pääsyn teokseen tai poistaa teoksen 1 momentin 3 kohdan mukaisesti, palveluntarjoajan on ilmoitettava tästä joutuisasti palvelun käyttäjälle.

55 d §

Soveltaminen eräiden palveluntarjoajien toimintaan

Mitä edellä 55 c §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään ja 3 kohdassa teosten myöhempien tallentamisten osalta säädetään palveluntarjoajan velvollisuuksista, ei sovelleta, jos palveluntarjoajan palvelut ovat olleet yleisön saatavilla alle kolmen vuoden ajan ja sen vuosiliikevaihto on alle 10 miljoonaa euroa. Jos palveluntarjoajan palveluiden keskimääräinen kuukausittainen yksittäisten kävijöiden lukumäärä ylittää viisi miljoonaa, sovelletaan myös 55 c §:n 1 momentin 2 ja 3 kohtaa täysimääräisesti.

55 e §

Teosten laillinen käyttö palvelussa

Palveluntarjoajan ja tekijän välinen 55 c §:n 1 momentin mukainen yhteistoiminta ei saa johtaa siihen, että estetään palvelun käyttäjän palveluun tallentamien sellaisten suojattujen teosten saatavuus, joiden käyttö ei loukkaa tekijänoikeutta. Näihin kuuluvat suojatut teokset, joita käytetään jonkin tässä laissa säädetyn oikeuksien rajoitussäännöksen perusteella. Tämän mukaisesti palvelun käyttäjä voi tallentaa käyttäjälähtöiseen sisältöön sisältyvän teoksen tai teoksen osan välitettäväksi palvelussa yleisölle myös silloin, kun teosta siteerataan 22 §:n nojalla tai teosta käytetään parodian yhteydessä 23 a §:n nojalla.

Palveluntarjoajan on ehdoissaan ilmoitettava palvelun käyttäjälle, että käyttäjä voi käyttää teoksia tässä laissa säädettyjen tekijänoikeuksien rajoitussäännösten nojalla.

55 f §

Toimenpiteet laillisen käytön varmistamiseksi

Palveluntarjoajalla on oltava käytänteet, joilla varmistetaan, että palveluntarjoajan 55 c §:n 1 momentin mukaiset toimenpiteet eivät estä teosten laillista välittämistä yleisölle.

Automaattisia estämiskeinoja saadaan käyttää vain silloin, kun on suurella todennäköisyydellä oletettavissa, että kysymys on tekijän oikeuksia loukkaavasta suojatun teoksen välittämisestä yleisölle.

55 g §

Palveluntarjoajan velvollisuus tietojen antamiseen

Palveluntarjoajan on tekijän pyynnöstä annettava tekijälle riittävät tiedot 55 c §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteistyötä koskevien käytänteidensä toiminnasta. Kun käyttöluvan myöntämistä koskevia sopimuksia on tehty palveluntarjoajan ja tekijän välillä, tulee palveluntarjoajan antaa tekijän pyynnöstä tiedot sopimusten kattamien teosten käytöstä.

55 h §

Valitus- ja oikeussuojamekanismi

Palveluntarjoajan on otettava käyttöön tehokas ja nopea valitus- ja oikeussuojamekanismi, joka on palvelun käyttäjän saatavilla, kun on kysymys erimielisyyksistä, jotka koskevat käyttäjän palveluun tallentaman teoksen saannin estämistä tai sen poistamista.

Kun palvelun käyttäjä on valittanut palveluntarjoajalle 55 c §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesta suojatun teoksen saannin estämisestä tai sen sanotun säännöksen 3 kohdan mukaisesta poistamisesta 1 momentissa tarkoitettua mekanismeja käyttäen, oikeudenhaltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ja perustella pyyntönsä asianmukaisesti. Palvelun käyttäjän tekemä valitus on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä, ja palveluun tallennetun suojatun teoksen estämistä tai sen poistamista koskevan päätöksen tulee olla ihmisen tekemän arvioinnin kohteena.

Mikäli tekijän esittämät perustelut eivät ole asianmukaiset, suojattu teos on palautettava palveluun. Päätöksen siitä, että teosta ei palauteta palveluun, tulee olla ihmisen tekemän arvioinnin kohteena.

55 i §

Vaihtoehtoinen menettely erimielisyyksien ratkaisemiseksi

Palvelun käyttäjällä ja tekijällä on 55 h §:n mukaisen ratkaisun jälkeen palvelun käyttäjän palveluun tallentaman teoksen saannin estämistä tai sen poistamista ja palauttamista palveluun koskevan erimielisyyden ratkaisemiseksi käytettävissä vaihtoehtoinen menettely yksittäisiä tapauksia koskevan ratkaisusuosituksen saamiseksi. Menettely on osapuolille maksuton ja vapaaehtoinen, eivätkä siinä annetut suositukset ole osapuolia sitovia.

[Patentti- ja rekisterihallitus] valvoo menettelyn toimivuutta ja ylläpitää luetteloa menettelyssä käytettävistä esteettömistä ja puolueettomista tekijänoikeuden asiantuntijoista. [Patentti- ja rekisterihallitus] nimeää asiantuntijat kolmen vuoden määräajaksi. [Patentti- ja rekisterihallitus] ottaa vastaan edellä 1 momentissa tarkoitettuja tapauksia käsiteltäväksi ja jakaa ne ratkaistavaksi sähköistä järjestelmää käyttäen luettelossa oleville asiantuntijoille.

Saatuaan asianosaisen pyynnön tarkistaa palveluntarjoajan 55 h §:n mukaisesti tekemää ratkaisua ja pyyntöä koskevat perustelut asiantuntija varaa vastapuolelle mahdollisuuden tulla kuulluksi. Asiantuntijan tulee käsitellä asia tasapuolisesti ja joutuisasti.

Mikäli asiaa ei sovita asianosaisten kesken, asiantuntija antaa asiassa arvionsa ja ratkaisusuosituksen siitä, tuleeko käyttäjän palveluun tallentaman teoksen saanti estää, teos poistaa tai teos palauttaa palveluun. Asiantuntija toimittaa ratkaisusuosituksen sähköisen järjestelmän kautta [Patentti- ja rekisterihallitukselle], palvelun käyttäjälle, tekijälle ja palvelun tarjoajalle.

Tässä pykälässä säädetyn menettelyn kustannukset rahoitetaan valtion varoista lukuun

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ottamatta asianosaisten omia menettelyyn osallistumisesta aiheutuneita kustannuksia. [Patentti- ja rekisterihallitus] päättää asiantuntijoille maksettavien palkkioiden perusteista.

Tarkemmat säännökset vaihtoehdoisesta menettelystä ja siihen osallistuvien asiantuntijoiden nimeämisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

55 j §

Oikeus kohtuulliseen hyvitykseen

Palvelun käyttäjällä on oikeus saada kohtuullinen hyvitys tekijältä teoksen perusteettomasta estosta tai poistosta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä.

Palveluntarjoajalla on oikeus saada kohtuullinen hyvitys tekijältä teoksen perusteettomasta estosta tai poistosta palvelusta ilman tekijänoikeuslakiin perustuvaa syytä.

Tässä pykälässä säädetyn kohtuullisen hyvityksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa menettelyn moitittavuuteen ja seurauksiin.

55 k §

Oikeus saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi

Tekijä voi saattaa tässä luvussa tarkoitettua suojatun teoksen luvaton käyttöä ja 55 g §:ssä tarkoitettua tietojen antamisvelvollisuutta koskevan asian tuomioistuimen ratkaistavaksi ja nostaa kanteen palveluntarjoajaa vastaan.

Palvelun käyttäjällä on oikeus nostaa kanne tekijää vastaan sen vahvistamiseksi, että käyttäjällä on oikeus käyttää suojattua teosta tässä laissa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen tai tekijän kanssa tehdyn sopimuksen nojalla. Palvelun käyttäjällä on lisäksi oikeus nostaa kanne palveluntarjoajaa vastaan palveluntarjoajan velvoittamiseksi sallimaan yleisön pääsyn palvelun käyttäjän palveluun tallentamaan aineistoon.

Palvelun käyttäjällä ja palveluntarjoajalla on oikeus nostaa kanne tekijää vastaan suojatun teoksen saannin estämistä tai teoksen poistamista koskevan oikeudettoman pyynnön aiheuttamasta vahingosta.

55 l §

Säännösten sitovuus

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Siitä, mitä edellä tässä luvussa säädetään tekijän tai palvelun käyttäjän oikeuksista tai palveluntarjoajan velvollisuuksista, ei voida poiketa sopimuksilla. Sopimuksen ehto, jonka mukaan palvelun käyttäjä luopuu oikeudestaan vedota tässä laissa säädettyyn tekijänoikeuden rajoitukseen, ei sido palvelun käyttäjää.

55 m §

Säännösten soveltaminen lähioikeuksiin

Mitä tässä luvussa säädetään teoksesta, sovelletaan myös 45, 46, 46 a, 48 ja 49 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun lähioikeuden suojan kohteeseen.

8 luku

8 luku

Lain sovellettavuus

Lain sovellettavuus

64 §

64 §

Lähioikeuksien alueellinen soveltaminen

Lähioikeuksien alueellinen soveltaminen

Edellä 50 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan sanomalehtitiedotukseen, joka on vastaanotettu Suomessa.

Edellä 50 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan lehtijulkaisuun, jonka kustantaja on sijoittautunut Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon.

64 b §

64 b §

Teknisiä toimenpiteitä ja sähköisiä hallinnointitietoja koskevien säännösten soveltaminen

Maantieteelliset rajat ylittävä radion tai television oheispalvelun välittäminen yleisölle

Edellä 50 a, 50 b ja 50 d §:ssä säädettyjä kieltoja sovelletaan Suomessa tapahtuvaan, mainituissa pykälissä tarkoitettuun menettelyyn.

Mitä 50 c §:ssä säädetään, sovelletaan teosten käyttämiseen Suomessa.

Maantieteelliset rajat ylittävän radio- ja televisio-ohjelmien oheispalvelun välittämisen yleisölle siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada se saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, ja oheispalveluun sisältyvien teosten tai lähioikeuden kohteiden tarpeellisten kappaleiden valmistamisen, katsotaan tapahtuvan yksinomaan siinä Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa, johon lähettäjäyritys on sijoittautunut, kun kyseessä on:

a) radio-ohjelma; tai

b) televisio-ohjelma, joka on uutis- tai ajankohtaisohjelma tai lähettäjäyrityksen itse tuottama ja rahoittama televisio-ohjelma.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta urheilutapahtumia sisältäviin televisio-ohjelmiin eikä niihin sisältyviin teoksiin.

Jollei Euroopan unionin oikeudesta muuta johdu, 1 momentin säännökset eivät ole esteenä sopimuksille, joilla rajoitetaan oikeuksien hyödyntämistä alueellisesti.

64 c §

Opetuskäyttöä koskevien säännösten alueellinen soveltaminen

Teoksen käytön opetustoiminnassa tämän lain 13 §:n, 14 §:n 1 momentin ja 14 a §:n mukaisesti siten, että teos on saatettu käytettäväksi muissa Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa, katsotaan tapahtuvan Suomessa ja siihen sovelletaan mainittuja säännöksiä.

64 d §

Kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöä koskevien säännösten alueellinen soveltaminen

Mitä 16 g §:ssä säädetään kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttöön mainitun säännöksen mukaisesti myönnettyistä käyttöluvista pykälässä mainituissa laitoksissa Suomessa, sovelletaan kulttuuriperintölaitoksissa tapahtuvaan käyttöön samojen ehtojen mukaisesti myös muissa Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa.

Suomeen sijoittautuneen 16 h §:ssä mainitun laitoksen kaupallisesta jakelusta poistuneen teoksen 16 h §:n mukaisen käytön katsotaan tapahtuvan Suomessa.

64 e §

Euroopan talousalueen ulkopuolisista valtioista peräisin olevat kaupallisesta jakelusta poistuneet teokset

Mitä 16 g ja 16 h §:ssä säädetään, ei sovelleta teokseen, joka on poistunut kaupallisesta jakelusta, jos on kohtuullisten toimien perusteella näyttöä siitä, että kysymys on:

1) elokuvateoksesta, jonka tuottajalla on päätoimipaikka tai vakinainen asuinpaikka jossakin Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa;

2) muusta teoksesta kuin elokuvateoksesta, joka on julkaistu ensimmäisen kerran Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa tai, jos sitä ei ole julkaistu, yleisradioitu ensimmäisen kerran Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa;

3) Euroopan talousalueeseen kuulumattoman valtion kansalaisen luomasta teoksesta, jonka osalta 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua valtiota ei ole kohtuullisin toimin pystytty määrittelemään.

64 f §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Teknisiä toimenpiteitä ja sähköisiä
hallinnointitietoja koskevien säännösten
soveltaminen*

*Edellä 50 a, 50 b ja 50 d §:ssä säädettyjä kieltoja
sovelletaan Suomessa tapahtuvaan, mainituissa
pykälissä tarkoitettuun menettelyyn.*

*Mitä 50 c §:ssä säädetään, sovelletaan teosten
käyttämiseen Suomessa.*

—
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
—

Laki

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 22 luvun 184 §:ään uusi 3 momentti
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

184 §

184 §

Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa

Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa

—
*Tekijänoikeuslain 55 a §:ssä tarkoitettun
verkkosisällönjakopalvelun tarjoajan vastuuseen
palveluun tallennetusta tekijänoikeutta
loukkaavasta aineistosta sovelletaan, mitä
tekijänoikeuslain (404/1961) 55 a—55 m §:ssä
säädetään.*

—
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 —
—